

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Οκτώβριος 2015

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	7
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	8
ΣΥΝΟΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	9
1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ	27
1.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΥΦΕΣΗ.....	27
1.2 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΝΑ ΑΥΞΗΘΕΙ	29
1.3 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ: ΕΜΦΑΝΗΣ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	30
1.4 Η ΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ, ΑΝ ΚΑΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ.....	31
1.5 Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚλίΜΑΤΟΣ ΕΛΑΦΡΩΣ ΕΝΙΣΧΥΘΗΚΕ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ, ΑΛΛΑ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΣΕ ΧΑΜΗΛΑ ΕΠΙΠΕΔΑ.....	34
1.6 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ: ΠΑΡΑ ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΓΙΝΕΙ, Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΧΑΜΗΛΗ	36
1.7 ΣΕ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΕΔΑΦΟΣ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΚ ΝΕΟΥ Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ.....	40
1.8 Η ΧΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΑΥΞΑΝΕΙ ΟΡΙΑΚΑ ΤΙΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ.....	40
1.9 ΟΙ ΛΗΙΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΙ.....	42
1.10 ΟΙ ΛΗΙΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΡΙΤΟΥΣ ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΙ	47
1.11 Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΕΠΙΒΑΡΥΝΕΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	48
2 ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ, ΕΠΕΝΔΥΣΗ, ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	57
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	57
2.2 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΑΕΠ), ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΑΕΕ) ΚΑΙ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΑΕΔΕ).....	57
2.3 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ- ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ (INCOME-ABSORPTION APPROACH)	59
2.4 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗΣ- ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ (SAVING-INVESTMENT APPROACH)	60
2.5 ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΟΜΩΣ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ;.....	61
2.6 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	65
3 Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ	66
3.1 Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΟ ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015 ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΟΠΩΣ ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2015.	66
3.2 Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΟ ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015 ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΟΠΩΣ ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2016	66
3.2.1 Τα ΈΣΟΔΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	67
3.2.2 Οι ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ.....	68
3.3 Τα ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΈΣΟΔΑ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟ ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015 ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΟΠΩΣ ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2016.....	72
3.4 Οι ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟ ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015 ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΟΠΩΣ ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2016	77
3.5 Οι ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015 ΣΤΟ ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015 ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΟΠΩΣ ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2016	81
4 ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΙΓΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ (ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ)	82
4.1 Οι ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΔΝΤ	82

4.2	ΤΟ ΜΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ (ΜΝΗΜΟΝΙΑ).....	85
5	ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΦΠΑ.....	88
5.1	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΙΩΜΕΝΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ Φ.Π.Α.	88
5.1.1	ΤΟ ΈΛΛΕΙΜΜΑ Φ.Π.Α- VAT GAP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	89
5.1.2	ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΈΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ Φ.Π.Α- VAT GAP: ΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΠΛΗΡΩΜΗΣ.....	92
5.1.3	ΤΟ «ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ» ΈΛΛΕΙΜΜΑ Φ.Π.Α ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - VAT ACTIONABLE POLICY GAP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	94
5.1.4	ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ Φ.Π.Α ΑΠΟ ΤΗ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΙΩΜΕΝΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ.....	98
5.1.5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	100
5.2	ΙΣΧΥΟΝΤΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ Φ.Π.Α ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ- ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΕ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗ 1.1.2015).....	100
5.2.1	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ Φ.Π.Α ΣΤΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΟΠΩΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΤΑΙ ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΕ (ΆΡΘΡΟ VIII, ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2006/112/ΕC)	114
5.2.2	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ Φ.Π.Α ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε ΜΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	116
5.3	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ.....	118

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΛΗΪΠΡΟΘΕΣΜΩΝ ΟΦΕΙΛΩΝ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ-ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ-ΛΟΙΠΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΛΕΓΧΩΝ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ - ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ 2015: ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	70
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΈΣΟΔΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ - ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ 2015: ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	75
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ - ΕΝΝΕΑΜΗΝΟ 2015: ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ Φ.Π.Α, ΒΤΤΛ, ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΤΤΛ ΚΑΙ VAT GAP, 2009-2013 (€ ΕΚΑΤ.)	89
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ VAT GAP, 2012-2013 (€ ΕΚ., ESA-95)	91
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΈΛΛΕΙΜΜΑ Φ.Π.Α- VAT GAP, ΈΛΛΕΙΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Φ.Π.Α- POLICY GAP, ΈΛΛΕΙΜΜΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ Φ.Π.Α- RATE GAP, ΈΛΛΕΙΜΜΑ ΕΞΑΙΡΕΣΕΩΝ Φ.Π.Α –ΕΧΣΕΡΤΙΟΝ GAP, «ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ» ΈΛΛΕΙΜΜΑ ΕΞΑΙΡΕΣΕΩΝ Φ.Π.Α – “ΑΧΤΙΟΝΑΒΛΕ” ΕΧΣΕΡΤΙΟΝ GAP, «ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ» ΈΛΛΕΙΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Φ.Π.Α- “ΑΧΤΙΟΝΑΒΛΕ” POLICY GAP (2013) (ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΑΝΑΛΟΓΙΕΣ).....	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ Φ.Π.Α ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 2013 (ΣΕ ΔΙΣ. €)	98
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΈΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟ Φ.Π.Α ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΕΤΩΝ 2010 ΕΩΣ 2013 (ΣΕ ΔΙΣ. €).....	98
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΥΞΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΛΟΓΩ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΙΩΜΕΝΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ Φ.Π.Α. ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (ΣΕ ΔΙΣ. €) ΓΙΑ ΤΟ 2013	98
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ Φ.Π.Α ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΕ	101
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΜΕΙΩΜΕΝΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΦΠΑ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ (ΑΓΑΘΑ –ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ).....	102
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΦΠΑ ΕΦΑΡΜΟΣΙΜΟΙ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΡΑΤΩΝ – ΜΕΛΩΝ	107

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΕΠ (Q _T /Q _{T-1} , ΕΠΟΧΙΚΑ ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΟΙ ΑΛΥΣΤΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΓΚΟΥ, ΕΤΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2010).....	27
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΑΕΠ (Q _T /Q _{T-4} , ΕΠΟΧΙΚΑ ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΟΙ ΑΛΥΣΤΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΓΚΟΥ, ΕΤΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2010)	27
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (ΜΗΝΙΑΙΑ, ΕΠΟΧΙΚΑ ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ)	29
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	30
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2014-15 (ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ) ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ	32
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2014-15 (ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ) ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ	32
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7: ΟΓΚΟΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ – Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ 2014-2015 (ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ).....	33
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΤΟΥΣ ΕΞΑΓΩΓΙΚΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ – Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ 2014-2015	33
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9: ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΖ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	35
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10: ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΔΕΙΚΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ	36
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ (ΑΛΥΣΤΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΓΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2010, ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ, ΕΠΟΧΙΚΑ ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ)	37
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12: ΕΞΕΛΙΞΗ ΖΗΤΗΣΗΣ ΔΑΝΕΙΩΝ ΑΠΟ ΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	38
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13: ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΔΑΝΕΙΩΝ ΓΙΑ ΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	38
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ (ΕΝΔΤΚ) ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ, ΜΗΝΙΑΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ	40
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15: ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ).....	41
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	41
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17: ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΟΨΕΩΣ, ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)	42
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18: ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗ ΝΕΩΝ ΛΗΙΠΡΟΘΕΣΜΩΝ ΟΦΕΙΛΩΝ ΙΔΙΩΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ 2014, 2015 (ΣΩΡΕΥΤΙΚΑ ΣΕ ΔΙΣ. ΕΥΡΩ).	43
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19: ΕΙΣΠΡΑΞΗ ΛΗΙΠΡΟΘΕΣΜΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΟΦΕΙΛΩΝ 2014, 2015 (ΣΩΡΕΥΤΙΚΑ ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)	44
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20: ΛΗΙΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ).....	47
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21: ΕΚΚΡΕΜΕΙΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ (ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ).....	48
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22: «ΣΥΛΛΗΦΘΕΝΤΕΣ» ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ ΓΙΑ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΟ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ	49
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 23: «ΣΥΛΛΗΦΘΕΝΤΕΣ» ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ & ΛΙΜΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΝΑ ΜΕΘΟΡΙΟ.....	50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 24: ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ	50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 25: ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΝΑ ΧΩΡΑ	54
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 26 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΑΕΠ), ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΑΕΕ) ΚΑΙ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΑΕΔΕ) ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΣΕ € ΔΙΣ., 2002- 2016.	58
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 27 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ, ΕΓΧΩΡΙΑ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΚΑΙ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ, % ΑΕΠ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2002- 2016.	59
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 28 ΕΠΕΝΔΥΣΗ, ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ, % ΑΕΠ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2002- 2016.	60
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 29 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗΣ- ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ, % ΑΕΠ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 2006- 2016	61
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 30 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ, ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑ, % ΑΕΠ, 1996-2016.	62
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 31 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ, ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ, ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑ, %ΑΕΠ, 1996- 2016.....	63
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 32 ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ, ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑ, % ΑΕΠ, 1996-2016.	63

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 33: ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΙ ΣΤΟ 1 ^ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ.....	82
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 34: ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΙ ΣΤΟ 2 ^ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ.....	83
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 35: ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 1ΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ..	83
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 36: ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2ΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ..	84
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 37: ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (ΕΛΛΑΔΑ- ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ-ΙΡΛΑΝΔΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ)	85
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 38 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΑΝΑ ΕΤΟΣ	86
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 39 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΑΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	86
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 40: ΈΛΛΕΙΜΜΑ Φ.Π.Α- VAT GAP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	91

Στόχοι και Επιστημονική Επιτροπή του Γραφείου

Το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή (Γ.Π.Κ.) ιδρύθηκε σύμφωνα με το άρθρο 36Α (όπως ισχύει) του Κανονισμού της Βουλής (ΦΕΚ 139/Α'/10.08.2010) και το ν. 3871 (ΦΕΚ 141/Α'/17-8-2010). Αποτελεί ανεξάρτητη οργανική μονάδα της Βουλής και λειτουργεί σύμφωνα με τον Ειδικό Κανονισμό για την Εσωτερική Λειτουργία και οργάνωσή του (ΦΕΚ 309/Β'/12-2-2014).

Έργο του Γ.Π.Κ. είναι η παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού του κράτους, η στήριξη του έργου δύο Επιτροπών της Βουλής (της Ειδικής Διαρκούς Επιτροπής του Απολογισμού και του Γενικού Ισολογισμού του Κράτους και Ελέγχου της Εκτέλεσης του Προϋπολογισμού του Κράτους, καθώς και της Διαρκούς Επιτροπής Οικονομικών Υποθέσεων) και η σύνταξη και υποβολή, προς τις ανωτέρω Επιτροπές, τακτικών τριμηνιαίων και ετήσιων εκθέσεων, που αφορούν στην τήρηση των δημοσιονομικών στόχων, οι οποίοι τίθενται στα Μεσοπρόθεσμα Δημοσιονομικά Πλαίσια Στρατηγικής.

Οι αναλύσεις του Γ.Π.Κ. επικεντρώνονται στα κυριότερα ζητήματα της ελληνικής οικονομίας και γίνονται υιοθετώντας τη συγκριτική ανάλυση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάδειξη και συζήτηση προβλημάτων από τη σκοπιά της σύγχρονης ακαδημαϊκής έρευνας.

Συντονιστής του Γ.Π.Κ. είναι ο κ. Παναγιώτης Λιαργκόβας, Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, ο οποίος είναι επικεφαλής της Επιστημονικής Επιτροπής που απαρτίζεται από τα εξής μέλη:

- Πάνος Καζάκος, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών
- Σπύρος Λαπατσιώρας, Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης
- Ναπολέοντας Μαραβέγιας, Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών
- Μιχάλης Ρηγίνος, Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Πρόλογος

Η παρούσα έκθεση¹ εξετάζει την τήρηση των δημοσιονομικών στόχων της ελληνικής οικονομίας που τίθενται στον Κρατικό Προϋπολογισμό και στα Μεσοπρόθεσμα Δημοσιονομικά Πλαίσια Στρατηγικής, τα οποία έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή των Ελλήνων. Επικεντρώνεται στο τρίτο τρίμηνο του 2015. Η έκθεση συντάχθηκε με βάση το σημερινό πλαίσιο πολιτικής, όπως αυτό διαμορφώνεται από τις συμφωνίες που έχει πραγματοποιήσει η κυβέρνηση με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.), την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ε.Ε.), τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (Ε.Μ.Σ.) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.). Λαμβάνει, επίσης, υπόψη της όλη την τρέχουσα συζήτηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με την αναθεώρηση της οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα της Ευρωζώνης.

Ο Συντονιστής και τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής αναγνωρίζουν ότι γενικά στην οικονομική πολιτική αντιπαρατίθενται διαφορετικές οικονομικές φιλοσοφίες και πως, ό,τι είναι αναγκαίο με οικονομικά κριτήρια δεν είναι απαραίτητα εφικτό με πολιτικά. Επίσης, ό,τι είναι επιθυμητό πολιτικά δεν είναι πάντοτε οικονομικά αποτελεσματικό.

Καταβάλουμε κάθε προσπάθεια να αναδεικνύουμε τα προβλήματα και να εκθέτουμε τις απαντήσεις που δίνονται σε αυτά όχι μόνο στο κυρίως σώμα της έκθεσης, αλλά και σε ειδικό κάθε φορά κεφάλαιο στο τέλος της. Στην παρούσα έκθεση το ειδικό κεφάλαιο αφορά στον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.). Ελπίζουμε ότι με τον τρόπο αυτό θα συνεισφέρουμε καλύτερα στις εργασίες των αρμόδιων Επιτροπών της Βουλής, στην ενημέρωση του Κοινοβουλίου και των πολιτών της χώρας γενικότερα.

Ο Συντονιστής του Γραφείου

Καθηγητής Παναγιώτης Λιαργκόβας

¹ Πρόκειται για την περιοδική έκθεση Γ' τριμήνου 2015, η οποία εγκρίθηκε στο σύνολό της από τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής του ΓΠΚΒ κατά τη συνεδρίασή τους την 26^η Οκτωβρίου 2015. Στην εν λόγω συνεδρίαση δεν κατέστη δυνατό να παραστεί το μέλος της ΕΕ κ. Σπ. Λαπατσιώρας για λόγους ανωτέρας βίας (ασθένεια).

Σύνοψη και Συμπεράσματα

I. Εισαγωγή

Το σημαντικότερο γεγονός του προηγούμενου τριμήνου, ήταν η συμφωνία της κυβέρνησης με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ) για μια νέα δανειακή σύμβαση επί τη βάσει ενός νέου, του τρίτου κατά σειρά «Μνημονίου», δηλαδή Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής (βλ. πιο κάτω). **Η συμφωνία αυτή, παρά τις πολιτικές δυσκολίες, ήταν και παραμένει, προτιμότερη από την παράταση της εκκρεμότητας ή από μια ενδεχόμενη άτακτη χρεοκοπία.** Το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή (ΓΠΚΒ) είχε εξ αρχής σημειώσει ότι η επίτευξη συμφωνίας έπρεπε να ολοκληρωθεί το ταχύτερο δυνατό με τους θεσμούς.² Η συμφωνία του Αυγούστου 2015 εξασφαλίζει τη χρηματοδότηση της χώρας μας για τρία χρόνια. Δίνει χρόνο για να ανακοπεί η ύφεση και να ληφθούν εκείνα τα μέτρα, που θα επιτρέψουν την επιστροφή στην ανάπτυξη.

Όμως, έξι χρόνια μετά την υπογραφή του πρώτου «Μνημονίου» το 2010, η ελληνική κρίση δεν έχει ξεπεραστεί, μολονότι, παρά τις πολιτικές αναταράξεις, τα χρόνια που πέρασαν μειώθηκαν τα τεράστια δημοσιονομικά και εξωτερικά ελλείμματα και πραγματοποιήθηκαν κάποιες μεταρρυθμίσεις.

Έτσι τίθεται το ερώτημα, **αφού έγιναν όλα αυτά γιατί δεν ξεπεράσαμε νωρίτερα την κρίση;**

Ο ρόλος της αβεβαιότητας

Η εύκολη και δημοφιλής απάντηση αποδίδει τη διάρκεια και την ένταση της κρίσης στη λιτότητα -στις περικοπές μισθών, συντάξεων και άλλων δαπανών- και στις αυξήσεις των φορολογικών συντελεστών, που εξουδετέρωσαν τυχόν ευνοϊκές επιπτώσεις των μεταρρυθμίσεων. Αυτή η απάντηση συνδέεται με την εσφαλμένη υπόθεση ότι αρκεί να σταματήσει η «λιτότητα» (ή να καταργηθούν τα «Μνημόνια») για να ανακάμψει η χώρα. Όμως, δεν είναι πλήρης διότι παραβλέπει τις παθογένειες της χώρας στην πλευρά της παραγωγής, τη μεταρρυθμιστική υστέρηση, το κακό μείγμα μέτρων λόγω έμφασης στους φόρους, τις παλινωδίες και, κυρίως, τη σημασία της αβεβαιότητας για την οικονομική πορεία. **Υποτιμά τις επιπτώσεις της αβεβαιότητας στη γενική κατεύθυνση της οικονομικής πολιτικής και σε επιμέρους περιοχές της, που ήταν και παραμένει η μεγαλύτερη απειλή για την ανάκαμψη.**

Τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2015 σημειώθηκε μικρή αύξηση του ΑΕΠ, που οφείλεται στην αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης πιθανόν λόγω του φόβου ότι επέκειτο κούρεμα των καταθέσεων.

Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν αφήνουν καμία αμφιβολία ότι η χώρα επέστρεψε στην ύφεση το 3^ο τρίμηνο του 2015. Κατά το προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2016, ως το τέλος του έτους θα έχει καταγραφεί ύφεση -2,3 % και, για το 2016 -1,3 %.³ Αυτό μεταφράζεται σε συρρίκνωση του εγχώριου εισοδήματος στα €173 δισ., από €179 δισ. το 2014. Ωστόσο, το IOBE προβλέπει ύφεση 1,5% έως 2,0% για το 2015.⁴ Επίσης, ο Economist προβλέπει ότι η ύφεση θα είναι πολύ μικρότερη, της τάξης του 0,5% το 2015. Αν αυτή η αισιόδοξη πρόβλεψη

² Βλ. σχετικά την τριμηνιαία Έκθεση του ΓΠΚΒ, Απρίλιος-Ιούνιος 2015, σελ. 8.

³ Βλ. Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2016, Αθήνα Οκτώβριος 2015.

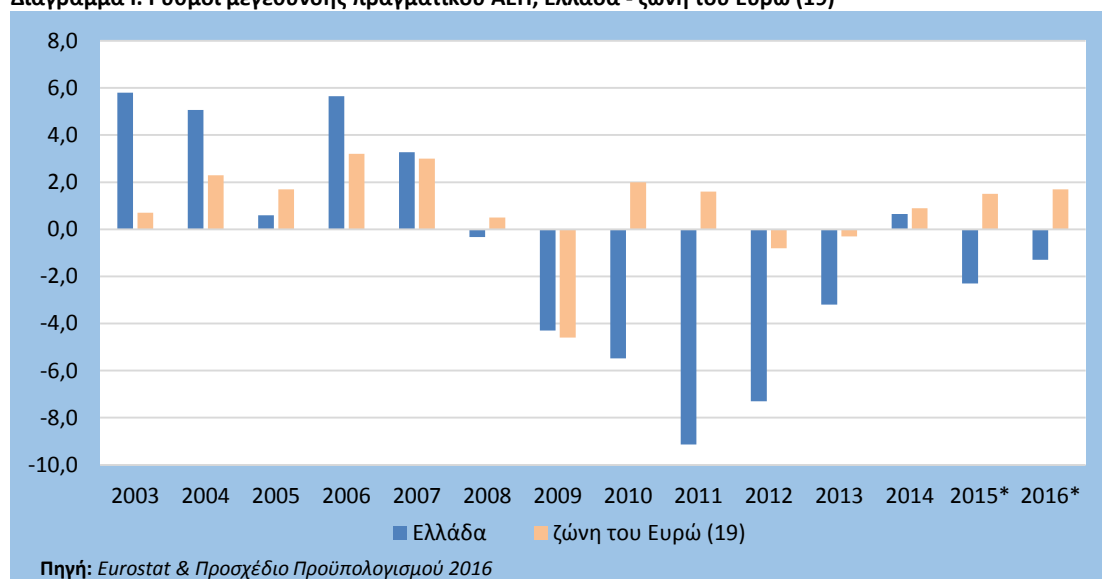
⁴ Βλ. IOBE Τριμηνιαία έκθεση, Οκτώβριος 2015.

επιβεβαιωθεί, η ανάκαμψη θα έλθει νωρίτερα και, οπωσδήποτε μπορεί να μειώσει την πίεση για πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα. Ο προηγούμενος Κρατικός Προϋπολογισμός 2015 είχε - αντίθετα- προβλέψει ανάπτυξη +2,9% και +3,1% αντίστοιχα για τα έτη 2015 και 2016 και επομένως αύξηση του ΑΕΠ στα €191 δισ. Δηλαδή, η απόκλιση από το στόχο ανέρχεται σε €18 δισ.

Ταυτόχρονα, από το Σεπτέμβριο 2015 αυξάνεται πάλι η ανεργία και η μερική απασχόληση, όπως αποτυπώνεται στα στοιχεία του συστήματος «Εργάνη». Δυσμενής ήταν και η πορεία των ελληνικών εξαγωγών το πρώτο εξάμηνο του 2015 και της βιομηχανικής παραγωγής, που υπέστη σοβαρά πλήγματα εξαιτίας των ελέγχων κεφαλαίου.⁵ Η μείωση των εξαγωγών μάλιστα αναμένεται μεγαλύτερη για το δεύτερο εξάμηνο λόγω των επιπτώσεων των κεφαλαιακών ελέγχων. **Η μείωση των εξαγωγών επηρεάζει το ρυθμό μεγέθυνσης και, οπωσδήποτε, δεν επιτρέπει στον εξαγωγικό τομέα να λειτουργήσει σταθεροποιητικά σε περιόδους περιορισμού της εσωτερικής ζήτησης λόγω λιτότητας.**

Συνολικά, η έστω μετρίως θετική πορεία που καταγράφηκε το 2014 και τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2015 έχει αναστραφεί. **Ο υπαρκτός κίνδυνος είναι η χώρα να διολισθήσει σε βαθύτερη ύφεση ή και σε μια μακροχρόνια στασιμότητα** (βλ. Διάγραμμα Ι).

Διάγραμμα Ι. Ρυθμοί μεγέθυνσης πραγματικού ΑΕΠ, Ελλάδα - ζώνη του Ευρώ (19)

Όμως, ο κίνδυνος αυτός μπορεί, υπό όρους, να αποτραπεί. Και τελικά η οικονομία να επιστρέψει στην ανάπτυξη το 2017 και να διατηρήσει ικανοποιητικούς ρυθμούς όπως ελπίζουν εγχώριοι αλλά και ξένοι αξιωματούχοι. Αυτό άλλωστε αποτυπώνεται και στις προσδοκίες του νέου Μνημονίου. Αναμφίβολα, η επιτάχυνση του ΕΣΠΑ, η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και η αναμενόμενη δόση των €3 δισ., μετά την αξιολόγηση των θεσμών μπορούν συμβάλουν στην ταχύτερη ανάσχεση της κρίσης.

Αλλά ο σπουδαιότερος όρος για ταχύτερη ανάκαμψη και, κυρίως, για να είναι αυτή σε διατηρήσιμη βάση, είναι να εξαλειφθεί η αβεβαιότητα τόσο ως προς τη γενική κατεύθυνση της οικονομικής πολιτικής, όσο και ως προς τη διαχείριση θεμάτων (όπως μεταρρυθμίσεις,

⁵ Βλ. ενότητες 1.3 και 1.4 αντίστοιχα στην παρούσα Έκθεση.

αποκρατικοποιήσεις κ.ά). Αυτό θα επιτευχθεί αν ακολουθηθεί ο οδικός χάρτης του νέου Μνημονίου. Πράγματι, μέρος των λεγόμενων «προαπαιτούμενων» για τη χρηματοδοτική στήριξη της χώρας υλοποιείται, όπως έδειξε η ψηφοφορία στη Βουλή για το πολυνομοσχέδιο (βλ. Ν. 4337, ΦΕΚ 129 Α' / 17.10.2015). Η κυβέρνηση έδειξε ότι εμμένει στη στρατηγική επιλογή της εφαρμογής προαπαιτούμενων - αξιολόγηση - ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών - διευθέτηση του χρέους.⁶ Ωστόσο, εκκρεμεί ακόμα ένας απαιτητικός και «μακρύς» κατάλογος μέτρων (βλ. Παράρτημα Ι). Το τελευταίο δεκαήμερο του Οκτωβρίου, οι δύσκολες διαπραγματεύσεις με τους εκπροσώπους των τεσσάρων θεσμών (πρώην «τρόϊκας») ανέδειξαν πάλι τις δυσκολίες της προσαρμογής, αλλά και την κλίμακα των προβλημάτων που έχει η χώρα.

Την αβεβαιότητα τροφοδοτούν η συνεχής αναζήτηση «ισοδυνάμων» για να γίνουν τροποποιήσεις (που μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να έχουν νόημα, αλλά τροφοδοτούν την αβεβαιότητα), οι ασάφειες σε φορολογικά ζητήματα (φορολόγηση μισθώματος ακινήτων, ΦΠΑ στην εκπαίδευση, ΕΝΦΙΑ), οι ανασχεδιασμοί στο ασφαλιστικό κ.ά. Την αβεβαιότητα τροφοδοτεί και η αρνητική στάση του συνόλου της αντιπολίτευσης σε κάθε σχεδόν μέτρο εφαρμογής του τρίτου «Μνημονίου». Και τούτο, παρά το γεγονός ότι στήριξε με την ψήφο της στη Βουλή το πλαίσιο πολιτικής, που υποδεικνύεται από το νέο Μνημόνιο.

Η κρίσιμη σημασία του ενστερνισμού του προγράμματος

Συναφώς, υπενθυμίζουμε ότι η ελληνική κυβέρνηση, μετά από διαπραγματεύσεις, έχει υπογράψει, ότι:

«...για την επιτυχία απαιτείται ο ενστερνισμός του προγράμματος μεταρρυθμίσεων από τις ελληνικές αρχές. Επομένως, η κυβέρνηση είναι έτοιμη να λάβει οποιαδήποτε μέτρα ενδέχεται να κριθούν κατάλληλα για τον σκοπό αυτόν, καθώς οι περιστάσεις μεταβάλλονται. Η κυβέρνηση δεσμεύεται να διαβουλευτεί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για όλες τις ενέργειες που αφορούν στην επίτευξη των στόχων του Μνημονίου Συνεννόησης, πριν από την οριστικοποίηση και τη νομική έγκρισή τους».⁷

Τα προβλήματα εφαρμογής που καταγράφονται (π.χ. ΦΠΑ στην εκπαίδευση, «κόκκινα» δάνεια, ιδιωτικοποιήσεις κ.ά.) δείχνουν ότι η οικονομική φιλοσοφία του Μνημονίου συχνά αμφισβητείται στην πράξη, πράγμα που τροφοδοτεί την αβεβαιότητα.

Η ιστορική μας εμπειρία έχει δείξει ότι τα πράγματα μπορούν να πάνε καλύτερα όταν επικρατεί μικρότερη αβεβαιότητα. Αυτό φάνηκε κατά την περίοδο του β' εξαμήνου του 2012 μέχρι το α' εξάμηνο του 2014, όταν μειώνονταν τα δημοσιονομικά και εξωτερικά ελλείμματα και γίνονταν κάποιες μεταρρυθμίσεις. Η οικονομία άρχισε το 2014 να ανακάμπτει, ενώ οι προοπτικές της για το 2015 εμφανίζονταν καλύτερες. Αυτό οφειλόταν σε παράγοντες, όπως η σταθερότητα και η εμπιστοσύνη, που είχαν αρχίσει να ενισχύονται. Όμως, από το β' εξάμηνο του 2014, η αβεβαιότητα επέστρεψε και οι μεταρρυθμίσεις πάγωσαν.

⁶ Βλ. ομιλία του Πρωθυπουργού κ. Αλ. Τσίπρα στη Βουλή κατά τη συζήτηση του πολυνομοσχεδίου (16.10.2015). Επίσης και συναφώς σειρά δηλώσεων του Καθηγητή και αν. Υπουργού κ. Γ. Χουλιαράκη.

⁷ Βλ. Σύμβαση χρηματοδοτικής διευκόλυνσης μεταξύ του ΕΜΣ και της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδας και του ΕΤΧΣ» στο Ν. 4336 (ΦΕΚ 94 Α'/14.8.2015) σελ. 1014.

II. Το τρίτο «Μνημόνιο Συνεννόησης» με τους θεσμούς

Το τρίτο Μνημόνιο ψηφίσθηκε από την ελληνική Βουλή τον περασμένο Αύγουστο.⁸ Τον Οκτώβριο επέστρεψαν οι εκπρόσωποι των θεσμών για την πρώτη αξιολόγηση που θα επιτρέψει την περαιτέρω εκταμίευση δανείων από τον ΕΜΣ.

Περιεχόμενο του Μνημονίου

Πέρα από την οικονομική του φιλοσοφία, δηλαδή τις γενικές κατευθύνσεις και το σχετικό σκεπτικό τους, το Μνημόνιο περιλαμβάνει σειρά μέτρων και αυστηρά χρονοδιαγράμματα, στα οποία **απεικονίζεται η δυσπιστία των θεσμών προς τις ελληνικές αρχές**. Αναπτύσσει πολιτικές, που είναι δομημένες σε τέσσερις πυλώνες (βλ. αποκωδικοποίηση μέτρων στο Παράρτημα Ι):

- (α) Αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας
- (β) Διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας
- (γ) Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και επενδύσεις και
- (δ) Εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης.

Ως προς τον πρώτο πυλώνα, στόχος είναι η επίτευξη μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού πλεονάσματος ύψους 3,5% του ΑΕΠ το 2018, μέσω ενός συνδυασμού εμπροσθοβαρών δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένων του συστήματος ΦΠΑ και του συνταξιοδοτικού συστήματος, μέτρων για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης και για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Παράλληλα, θα πρέπει να διασφαλίζεται η επαρκής προστασία των ευπαθών ομάδων.

Ως προς το δεύτερο πυλώνα, η Ελλάδα θα πρέπει να λάβει άμεσα μέτρα για την αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ). Η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών θα πρέπει να ολοκληρωθεί πριν το τέλος του 2015 και να συνοδεύεται από παράλληλα μέτρα για την ενίσχυση της διακυβέρνησης του ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) και των τραπεζών.

Ως προς τον τρίτο πυλώνα, η χώρα πρέπει να σχεδιάσει και να εφαρμόσει ευρύ φάσμα μεταρρυθμίσεων στις αγορές εργασίας και τις αγορές προϊόντων (συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας), για να επιτευχθεί η συμμόρφωση προς τις προδιαγραφές της ΕΕ. Προβλέπεται ένα φιλόδοξο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, καθώς και πολιτικές για τη στήριξη των επενδύσεων.

Τέλος, αναφορικά με τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, ιδιαίτερη προσοχή προβλέπεται να δοθεί στην ενίσχυση της αποδοτικότητας του δημόσιου τομέα κατά την παροχή ουσιαστών δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος και για την αναβάθμιση της καταπολέμησης της διαφθοράς. Οι μεταρρυθμίσεις θα στοχεύουν στην ενίσχυση της θεσμικής και

⁸ Βλ. Ν. 4334 (ΦΕΚ 80 Α' / 16.7.2015), που περιλαμβάνει τη δήλωση της Ευρωομάδας και σειρά προαπαιτούμενων, ώστε, όπως αναφέρει, να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη προς τις ελληνικές αρχές και να ανοίξει ο δρόμος για τη σύναψη συμφωνίας με τον ΕΜΣ. Το κυρίως Μνημόνιο Συνεννόησης για τριετές πρόγραμμα του ΕΜΣ, δηλαδή η Συμφωνία δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, περιλαμβάνεται στο Ν.4336 (ΦΕΚ 94 Α' / 14.8.2015).

λειτουργικής ανεξαρτησίας βασικών θεσμών, όπως η φορολογική διοίκηση (βλ. πιο κάτω) και η ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Αναμφίβολα, τα δημοσιονομικά μέτρα 2015-2016 που προβλέπονται στο Μνημόνιο **ασκούν υφιστάμενη πίεση** στην ελληνική οικονομία. Η κυβέρνηση έχει στόχο να αντισταθμίσει την πίεση αυτή άμεσα με άλλες δράσεις, που επίσης προβλέπονται στο Μνημόνιο, όπως η εξόφληση μεγάλου μέρους των οφειλών του Δημοσίου προς τους ιδιώτες ως το τέλος του 2015 (και την πλήρη εξόφλησή τους το 2016) με τους πόρους του νέου δανείου από τον ΕΜΣ, που θα ανακουφίσουν την πραγματική οικονομία, η δρομολογημένη ήδη ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών κ.ά. Μεσοπρόθεσμα θετική θα είναι η επίδραση των μεταρρυθμίσεων στην ανάπτυξη.

Μερικά απαραίτητα σχόλια

Το τρίτο Μνημόνιο έχει δύο ουσιώδεις διαφορές από τα δύο προηγούμενα, αλλά και μία ομοιότητα.

Πρώτη διαφορά: το τρίτο Μνημόνιο είναι εμπροσθοβαρές ως προς τις μεταρρυθμίσεις, δηλαδή το σύνολο σχεδόν των απαιτούμενων μεταρρυθμίσεων (περίπου 233) θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί μέχρι τον προσεχή Ιούνιο του 2016. Ειδικότερα, οι 127 ενέργειες ή αλλιώς το 56% του Μνημονίου θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή μέχρι το τέλος του 2015 (βλ. Παράρτημα Ι), ενώ συνολικά το 80% πρέπει να εφαρμοστεί μέσα στους 10 πρώτους μήνες από την έναρξή του (έως τον Ιούνιο του 2016). Επιπλέον, ένα 30% ή αλλιώς το 1/3 περίπου των μέτρων αποτελούν προαπαιτούμενα για την εκταμίευση δόσεων. **Το ΓΠΚΒ εκτιμά ότι το πρόγραμμα είναι πολύπλοκο και φιλόδοξο. Η νέα κυβέρνηση θα πρέπει να κάνει «αγώνα δρόμου» για την εφαρμογή του και η δημόσια διοίκηση να δείξει διαχειριστική επάρκεια για ένα τόσο δύσκολο έργο. Οι μεταρρυθμίσεις θα εφαρμοστούν σε ένα περιβάλλον ύφεσης, καθώς το δεύτερο εξάμηνο του έτους αναμένεται να είναι χειρότερο σε σχέση με το πρώτο.** Το εξάμηνο αυτό θα αντανακλά με χρονική υστέρηση όλες τις συνέπειες των προηγούμενων αρνητικών εξελίξεων, όπως οι έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων, η αβεβαιότητα, η επενδυτική άπνοια κ.λπ. **Η διεθνής εμπειρία μας δείχνει ότι η επιτυχής εφαρμογή μεταρρυθμίσεων είναι πολύ πιο δύσκολη σε περιβάλλον ύφεσης.**

Δεύτερη διαφορά: το τρίτο Μνημόνιο βασίζεται σε περισσότερο ρεαλιστικούς στόχους σχετικά με την επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων (-0,25% ΑΕΠ το 2015, +0,5% ΑΕΠ το 2016, +1,75% το 2017 και +3,5% το 2018). Τα μεγέθη αυτά είναι σαφώς χαμηλότερα από τα μεγέθη που είχαν τεθεί στο παρελθόν και που υπάρχουν ακόμη στο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2015-18 (2,5% για φέτος, 3,5% για το 2016, 4,6% για το 2017 και 5,3% για το 2018). Σε απόλυτα μεγέθη, για το 2017 και για το 2018 αναμένονταν πρωτογενή πλεονάσματα ύψους €9,4 δισ. και €11,5 δισ. αντιστοίχως.

Ήδη από τον Απρίλιο του 2014, το ΓΠΚΒ επισήμανε ότι τίθεται ένα γενικότερο ζήτημα όσον αφορά στη διατήρηση πρωτογενών πλεονασμάτων. Υποδεικνύει, επίσης, την ανάγκη αναθεώρησης προς τα κάτω των φιλόδοξων αυτών στόχων.⁹ Υπάρχουν μόνο λίγα παραδείγματα που αναπτυγμένες χώρες (π.χ. η πετρελαιοπαραγωγός Νορβηγία) ήταν σε θέση να δια-

⁹ Βλ. σχετικά την τριμηνιαία Έκθεση του ΓΠΚΒ, Ιανουάριος-Μάρτιος 2014, σελ. 6.

τηρήσουν πρωτογενή πλεονάσματα για μεγάλες χρονικές περιόδους και πάντως ο μέσος όρος αυτών των πλεονασμάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 3,1%, πολύ χαμηλότερος από εκείνα του ΜΠΔΣ 2015-18.

Η μείωση του στόχου για συνεχώς αυξανόμενα πρωτογενή πλεονάσματα (ως % ΑΕΠ) τα επόμενα χρόνια, κατέστη αναπόφευκτη, καθώς η οικονομία έχει εκ νέου εισέλθει σε ύφεση. Θα επιτρέψει να εφαρμοσθεί χαλαρότερη δημοσιονομική πολιτική και έτσι να συμπιεσθεί λιγότερο η ζήτηση, να αντιμετωπισθούν κάποια κοινωνικά προβλήματα ή να αρθούν αδικίες.

Τέλος, η ομοιότητά του με τα προηγούμενα είναι ότι το τρίτο Μνημόνιο περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις, που εκκρεμούν από το παρελθόν και δημοσιονομικά μέτρα, πολλά εκ των οποίων, είναι οριζόντια (π.χ. αύξηση του ΦΠΑ) και επιτείνουν την ύφεση. Διάφορες παρεμβάσεις σχετίζονται με αυξημένη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, είτε με νέους φόρους, π.χ. για τους αγρότες, τους γονείς με παιδιά σε φροντιστήρια, ιδιωτικά σχολεία κλπ. είτε με συνέχιση της εφαρμογής των ήδη γνωστών φόρων (π.χ. ΕΝΦΙΑ), που γίνονται περισσότερο επαχθείς, καθώς τα εισοδήματα πέφτουν.

Σε γενικές γραμμές, τα φορολογικά μέτρα έχουν αποφασισθεί χωρίς να εκτιμάται το γεγονός αν μπορούν να εφαρμοστούν, πού μπορούν να εφαρμοστούν, τί επιπτώσεις θα έχουν αν εφαρμοστούν και, βεβαίως, τί επιπτώσεις θα έχουν εάν δεν εφαρμοστούν από όλους. Έτσι, για παράδειγμα, ένας επιχειρηματίας που πληρώνει τους φόρους και τις εισφορές του καθίσταται αυτομάτως λιγότερο ανταγωνιστικός σε σχέση με κάποιον άλλον του ίδιου κλάδου που φοροδιαφεύγει. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι **εξαντλείται πλέον η φοροδοτική ικανότητα των συνεπών πολιτών, ενώ οι αυξήσεις των φορολογικών συντελεστών και ενδεχομένως νέοι φόροι μπορεί να ενισχύσουν τη φοροδιαφυγή.**

III. Δημοσιονομική πολιτική: θεσμική ρευστότητα και φόροι

Κατ' αρχάς σημειώνουμε ότι η τρέχουσα κινητικότητα σε ζητήματα φόρων και δημοσιονομικών θεσμών, όπως άλλωστε και μεταρρυθμίσεων, είναι αδύνατο να γίνει κατανοητή αν δεν λάβουμε υπόψη τις δεσμεύσεις και τα χρονοδιαγράμματα του τρίτου Μνημονίου, που ψήφισε με συντριπτική πλειοψηφία η Βουλή.

Όσον αφορά τώρα στο φορολογικό σύστημα, παραπέμπουμε σε πρόσφατη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις μεταρρυθμίσεις του φορολογικού συστήματος, στην οποία αντικατοπτρίζεται μια ευρύτερη συναίνεση από την οποία η ελληνική φορολογική πολιτική αποκλίνει με πιθανόν αρνητικές επιπτώσεις σε βάθος χρόνου. Σύμφωνα με την Επιτροπή:

«...Οι τρέχουσες συζητήσεις σχετικά με την πολιτική στον τομέα αυτό εστιάζονται στην εξεύρεση τρόπων, ώστε να περιορισθεί η φορολογική επιβάρυνση της εργασίας και να κατευθυνθεί σε άλλους τύπους φορολογίας, που είναι συνήθως λιγότερο επιβλαβείς για την απασχόληση, στην ακίνητη περιουσία και στους περιβαλλοντικούς φόρους [...] Σε γενικές γραμμές, διεύρυνση της φορολογικής βάσης και χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές τείνουν να εί-

ναι πιο ευνοϊκοί για την ανάπτυξη. Η εκτεταμένη χρήση εξαιρέσεων και φορολογικών απαλλαγών στην ΕΕ σημαίνει ότι πολλοί φόροι έχουν αρκετά περιορισμένη βάση. Αυτό καθιστά, επίσης, τα φορολογικά συστήματα πιο περίπλοκα και πιο δύσκολη την αξιολόγησή τους».¹⁰

Με άλλα λόγια, προτείνει μετατόπιση της υπέρμετρης φορολογίας των αμοιβών από εργασία σε λιγότερο επιζήμιους για την ανάπτυξη φόρους. Ταυτόχρονα δεν προτείνει αυξήσεις των φορολογικών συντελεστών π.χ. ΦΠΑ, αλλά διεύρυνση της φορολογικής βάσης. **Η ελληνική κυβέρνηση εφαρμόζει ένα μείγμα φορολογικών μέτρων που μόνον εν μέρει ανταποκρίνεται σε τέτοιες προτάσεις**, καθώς, από τη μια μεριά σχεδιάζει την κατάργηση διαφόρων εκπτώσεων και φοροαπαλλαγών, που αποσκοπούν στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, αλλά, από την άλλη, αυξάνει τους φόρους στους μισθωτούς. Ταυτόχρονα δεν αξιοποιεί τα υπάρχοντα περιθώρια για μείωση μη παραγωγικών δαπανών, για καταπολέμηση μεγάλων πηγών φοροδιαφυγής (κίνηση πετρελαίου) και για μεταρρυθμίσεις, που θα μείωναν τις πιέσεις για επέκταση των δαπανών του κράτους.

Συναφώς, **ορισμένες τάσεις διατήρησης και επέκτασης του κρατικού συγκεντρωτισμού (ΑΔΜΗΕ, ρυθμιστικές αρχές σε κάθε λιμάνι κ.λπ.) δε συμβαδίζουν με τις σύγχρονες ευρωπαϊκές αντιλήψεις και μπορεί, σε βάθος χρόνου, να αποδειχθούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη.**

Επίσης, από θεσμική άποψη, η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί στη δανειακή σύμβαση να αυξήσει τις αρμοδιότητες της ΓΓΔΕ, να ενισχύσει τη στελέχυσή της και να μεταφέρει σε αυτήν υποθέσεις, που εκκρεμούν στην Ειδική Γραμματεία του ΣΔΟΕ.¹¹ Επίσης, έχει δεσμευθεί να ενισχύσει την ανεξαρτησία της φορολογικής διοίκησης με την ίδρυση αυτόνομου φορέα εσόδων. Οι τριβές με τους θεσμούς αυτούς και γενικότερα με τις Ανεξάρτητες Αρχές θα έπρεπε να αποφεύγονται με δεδομένες τις δυσκολίες της μακράς πορείας για την εφαρμογή του Μνημονίου.

Τα προηγούμενα είναι ενδεικτικά των νέων κανόνων, που θα διέπουν τη δημοσιονομική διαχείριση τα επόμενα χρόνια. Σε ορισμένες διατάξεις είναι προφανής η **έλλειψη εμπιστοσύνης των Θεσμών προς τις ελληνικές αρχές ότι θα τηρήσουν πραγματικά τις δεσμεύσεις τους. Αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης κάνει την εποπτεία στενότερη.**

IV. Δημοσιονομική πολιτική 3^{ου} τριμήνου και 1^{ου} εννεαμήνου: Η ποσοτική διάσταση

Πρωτογενές αποτέλεσμα

Το εννεάμηνο του 2015 το πρωτογενές πλεόνασμα διαμορφώθηκε στα € 3,1 δισ..

Σύμφωνα με το προσχέδιο Προϋπολογισμού προβλέπεται ως το τέλος του 2015 πρωτογενές έλλειμμα 0,24% του ΑΕΠ σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Σύμβασης Οικονομικής Συμφωνίας και πλεόνασμα 0,52% του ΑΕΠ το 2016. Ο μεσοπρόθεσμος στόχος είναι τώρα να επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα 3,5% του ΑΕΠ μέχρι το 2018. Αν επιτευχθεί, θα καταστήσει την Ελλάδα ικανή να πληρώνει τόκους για τα δάνεια που έχει λάβει χωρίς να χρειάζεται προσφυγή

¹⁰ Βλ. European Commission *Tax reforms in EU member states 2015. Tax policy challenges for economic growth and fiscal sustainability*, Institutional Paper 008, September 2015.

¹¹ Βλ. Ν. 4336 (ΦΕΚ 94 Α' / 14.8.2015), σελ. 966.

στον ΕΜΣ για βοήθεια. Ας σημειωθεί ότι την επίτευξη του μεσοπρόθεσμου στόχου θα πρέπει να στηρίξουν, σύμφωνα πάντοτε με το Μνημόνιο, «αξιόπιστα διαρθρωτικά μέτρα που θα αποφέρουν τουλάχιστον ¼ % του ΑΕΠ με ισχύ από το 2017 και το ¼ % του ΑΕΠ με ισχύ από το 2018. Οι αρχές δεσμεύονται να λάβουν περαιτέρω διαρθρωτικά μέτρα τον Οκτώβριο του 2016, αν κριθούν αναγκαία για να διασφαλισθούν οι στόχοι του 2017 και του 2018».¹² Σε αυτά περιλαμβάνονται οι αμυντικές δαπάνες, η μεταρρύθμιση του φόρου φυσικών προσώπων και το πάγωμα των υποχρεωτικών δαπανών.

Επίσης, η μη επίτευξη των εκτιμήσεων του προηγούμενου Προϋπολογισμού για το 2015 σε συνδυασμό με την ονομαστική συρρίκνωση του εισοδήματος κατά € 18 δισ. έναντι του αρχικού στόχου του Π/Υ2015 (για €191 δισ.), αύξησε τις χρηματοδοτικές ανάγκες της χώρας και οδήγησε στη λήψη επιπρόσθετων μέτρων ύψους **€6,4 δισ.** τους επόμενους 15 μήνες για την επίτευξη των συμφωνηθέντων στόχων. Πιο συγκεκριμένα, **€4 δισ. (63%)** θα προέλθουν από αυξημένα φορολογικά έσοδα, ενώ τα υπόλοιπα **€2,4 δισ. (37%)** από εξοικονόμηση δαπανών (Πίνακας Ι).

Πίνακας Ι. Κατανομή μέτρων 2015-16 (σε εκατ. €)

	2015	2016	ΣΥΝΟΛΟ
Φορολογικά μέτρα			
ΦΠΑ	778,00	1.417,00	2.195,00
Εισφορά αλληλεγγύης	89,00	301,00	390,00
Αύξηση συντελεστών στο φόρο πολυτελούς διαβίωσης	50,60	0,00	50,60
Αύξηση συντελεστών στο φόρο ασφαλιστών	42,40	63,60	106,00
Συμμετοχή δημοσίου στα κέρδη από παιχνιδιομηχανές ΟΠΑΠ	0,00	226,80	226,80
Αύξηση της προκαταβολής φόρου εισοδήματος στους ελεύθερους επαγγελματίες	0,00	80,50	80,50
Αύξηση της προκαταβολής φόρου εισοδήματος στους αγρότες	21,00	15,00	36,00
Επιβολή φόρου επί των τηλεοπτικών διαφημίσεων	94,50	8,60	103,10
Αύξηση των συντελεστών φορολόγησης εισοδήματος από ενοίκια	0,00	200,00	200,00
Κατάργηση εκπτώσεων/απαλλαγών	22,40	52,10	74,50
Αύξηση φόρου εισοδήματος και προκαταβολής φόρου επιχειρήσεων	349,70	140,80	490,50
Λοιπά	43,30	-10,80	32,50

¹² Όπ.π., σελ. 1016.

	2015	2016	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ	1490,90	2.494,60	3.985,50
Μειώσεις δαπανών			
Συντάξεις, εισφορές και κοινωνικές παροχές	432,10	1.268,50	1.700,60
Επίδομα θέρμανσης	0	105	105,00
Αμυντικές δαπάνες	100,00	400,00	500,00
Μισθολογικές παρεμβάσεις	0,00	21,30	21,30
Νοσοκομειακή περίθαλψη	0,00	22,00	22,00
Λοιπά	10,20	34,60	44,80
ΣΥΝΟΛΟ	542,30	1.851,40	2.393,70

Θεωρούμε ότι η συνεχής αύξηση φόρων ιδίως μέσα σε περιβάλλον οικονομικής ασφυξίας, δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική. Ενισχύει την ύφεση καθώς και ακυρώνει πολλά επενδυτικά σχέδια.

Τα δημόσια έσοδα

Στο μεταξύ, τα δημόσια φορολογικά έσοδα συνεχίζουν να βρίσκονται σε «ελεύθερη πτώση». Το εννεάμηνο του 2015 σε σύγκριση με το εννεάμηνο του 2014, τα φορολογικά έσοδα μειώθηκαν κατά **7,6 %**. Τα στοιχεία για το σκέλος των φορολογικών εσόδων του εννεαμήνου του 2015 κινούνται σημαντικά κάτω των αρχικών εκτιμήσεων- στόχων (των εκτιμήσεων όπως αναφέρονται στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2015 και όχι στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016 οι οποίες είναι επικαιροποιημένες προς τα κάτω αντανακλώντας έτσι μια μικρότερη απόκλιση των πραγματοποιηθέντων εσόδων εννεαμήνου) του Προϋπολογισμού 2015. Μεγάλο μέρος της υστέρησης θα πρέπει να καλυφθεί ως το τέλος του έτους.

Οι δυσκολίες άντλησης φορολογικών εσόδων σε συνθήκες ύφεσης, επιβεβαιώνονται και από τα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων, όπου τα συνολικά χρέη των ιδιωτών προς το Δημόσιο από φόρους ανέρχονταν μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου 2015 στα €80,42 δισ. ή στο 43,29% του ΑΕΠ.¹³ Όμως, το Σεπτέμβριο του 2015 υπήρξε εκρηκτική άνοδος των ληξιπρόθεσμων οφειλών κατά €1,5 δισ. **Η απότομη άνοδος των ληξιπρόθεσμων οφειλών των φορολογουμένων είναι κακός οϊωνός για το επόμενο διάστημα, καθώς οι υποχρεώσεις των πολιτών προς την εφορία αυξάνονται.** Αυτή η διόγκωση οφείλεται κυρίως στη μείωση της φοροδοτικής ικανότητας των πολιτών και στην προεκλογική περίοδο (ο πολιτικο-οικονομικός κύκλος λειτουργεί και από την πλευρά των φορολογικών εσόδων). Στις δόσεις για το φόρο εισοδήματος προστίθενται πλέον και αυτές για τον ΕΝΦΙΑ, οι αυξημένες προκαταβολές

¹³ Η εκτίμηση για το ΑΕΠ του 2015 είναι στα €173,74 δισ. (βλ. Πίνακα 2.1, Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2016, σελ. 24).

φόρου για τους αγρότες, τα τέλη κυκλοφορίας και η αύξηση του επιτοκίου για τις ρυθμισμένες οφειλές. Συνολικά, στο τελευταίο τρίμηνο του έτους, το Υπουργείο Οικονομικών προσδοκά να εισπράξει €19 δισ.

Το 2015 προέκυψαν (πάλι) ειδικότερα ζητήματα ΦΠΑ για τα νησιά και την ιδιωτική εκπαίδευση, όπου οι αυξήσεις των συντελεστών θα υποκαθιστούσαν τις αυξήσεις στον ΦΠΑ του εισαγόμενου βόειου κρέατος.

Το ειδικό καθεστώς ΦΠΑ στα νησιά¹⁴

Ένα από τα βασικότερα μέτρα του τρίτου Μνημονίου στην κατεύθυνση της αύξησης των φορολογικών εσόδων, αφορά στην κατάργηση του ειδικού καθεστώτος χαμηλού συντελεστή ΦΠΑ των νησιών του Αιγαίου. Το θέμα δεν είναι καινούργιο. Έρευνα που είχε γίνει από το Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών τον Ιανουάριο του 2013, είχε υπολογίσει ότι η αύξηση των εσόδων λόγω της κατάργησης των μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ σε όλα τα νησιά του Αιγαίου θα πρόσθετε περίπου €69 εκατ. ή 0,5% των συνολικών τότε προβλεπόμενων εσόδων του 2013, με την υπόθεση βέβαια ότι δεν αλλάζει η καταναλωτική συμπεριφορά των νοικοκυριών και επιχειρήσεων και δεν αυξάνεται η παραβατική συμπεριφορά λόγω των υψηλότερων συντελεστών, θέματα που ρεαλιστικά θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη. Μια παλαιότερη έκθεση των τεχνικών κλιμακίων του ΔΝΤ για το πρώτο Μνημόνιο είχε εκτιμήσει ότι για το 2010 το δημοσιονομικό όφελος λόγω κατάργησης του καθεστώτος ΦΠΑ στα νησιά του Αιγαίου θα ήταν της τάξης των €130 εκατ. Παράλληλα, το Υπουργείο Οικονομικών είχε υπολογίσει το όφελος σε €250 εκατ. Κάνοντας μια απλή αναγωγή με βάση το σκεπτικό ότι το ΑΕΠ της χώρας μας από τα €226,03 δισ., που ήταν το 2010, αναμένεται να πέσει στα €173,74 δισ. το 2015 (με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και του προσχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2016), δηλαδή μια μείωση περίπου κατά 23,5%, το εκτιμώμενο ανώτατο όριο πρόσθετων εσόδων δεν μπορεί να υπερβαίνει τα €192 εκατ. **Κατά το ΓΠΚΒ το όφελος από μια τέτοια ενέργεια σε σχέση με την αναστάτωση που δημιουργεί η εφαρμογή του, είναι πολύ μικρό.** Άλλωστε, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ειδικά καθεστώτα ΦΠΑ σε συγκεκριμένες περιοχές ή σε συγκεκριμένα αγαθά έχουν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Δανία, η Γερμανία, η Ισπανία η Γαλλία, η Ιταλία, η Κύπρος, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Φινλανδία, η Σουηδία, η Ιρλανδία, το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι δημόσιες δαπάνες

Η μεγάλη υστέρηση των εσόδων καλύπτεται από την υπερ-συγκράτηση δαπανών, με αποτέλεσμα στο εννεάμηνο του έτους να καταγράφεται πρωτογενές πλεόνασμα € 3,1 δισ. ή 1,77% του ΑΕΠ. **Η συγκράτηση στις δαπάνες καταδεικνύει τη στάση πληρωμών στους προμηθευτές του Δημοσίου.** Αυτές ανήλθαν τον Αύγουστο του 2015 (με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) στα €5,1 δισ. παρουσιάζοντας αύξηση κατά €1,9 δισ. ή κατά 58,64% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2015 (€3,2 δισ.). Τον Αύγουστο του 2015 σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2015 οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκαν κατά €150 εκατ. ή κατά 3 %. Επομένως, **η εικόνα συγκράτησης των δαπανών που δίνουν τα επίσημα στοιχεία είναι εν μέρει παραπλανητική γιατί οφείλεται στη στάση πληρωμών του Δημοσίου προς τους ιδιώτες.**

¹⁴ Βλ. επίσης ειδικό θέμα, στο τέλος της Έκθεσης.

Η δανειακή συμφωνία προβλέπει την αποπληρωμή μέρους των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου προς τον ιδιωτικό τομέα ως το τέλος του 2015 και την εξόφληση του συνόλου το 2016. Είναι φανερό ότι έτσι αντισταθμίζονται εν μέρει οι υφεσιακές τάσεις άλλων προβλέψεων του Μνημονίου.

Ακόμη περισσότερο ανησυχητικό -με κριτήριο την ανάπτυξη- είναι ότι μειώθηκαν οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) το εννεάμηνο του 2015 κατά € 1,24 δισ. έναντι του στόχου € 3,41 δισ..

Οι επιχορηγήσεις για το ασφαλιστικό

Ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο αποτελεί το ασφαλιστικό σύστημα. Στη δημόσια συζήτηση έχουν τεθεί πολλά ζητήματα, όπως η μείωση των υψηλότερων συντάξεων, η αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης κ.ά. Γενικά, επίσης, αναγνωρίζεται ότι το σύστημα είναι κατακερματισμένο και ως εκ τούτου αδιαφάνες και άδικο.

Οι θεσμοί και η ελληνική κυβέρνηση εκτιμούν επίσης ότι δεν είναι βιώσιμο καθώς **απαιτεί ολόένα και μεγαλύτερες επιχορηγήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό που συνεπάγονται είτε υψηλότερους φόρους για όλους, είτε περιορίζουν τα περιθώρια για αναπτυξιακές δαπάνες**. Τα προβλήματα έχουν ενταθεί λόγω αυξημένης ανεργίας, πρόωρων συνταξιοδοτήσεων και εκτεταμένης εισφοροδιαφυγής.

Το επίσημο έλλειμμα των ταμείων προβλέπεται ότι θα ανέλθει σε €1,6 δισ. για το 2015, έναντι προϋπολογισμένων €750 εκατ. Η κατάσταση θα χειροτερεύσει το 2016. Σύμφωνα με στοιχεία της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Πολιτικής (ΠΟΠΟΚΠ) κατά την έναρξη του 31^{ου} Συνεδρίου τους, υπάρχει επιπλέον του επίσημου ελλείμματος και ένα «αφανές έλλειμμα», που οφείλεται σε μεγάλες καθυστερήσεις συνταξιοδοτήσεων, μολονότι οι σχετικές αιτήσεις έχουν υποβληθεί από καιρό (περίπου €4 δισ.), ενώ εκκρεμεί και η συμμόρφωση του κράτους σε δικαστικές αποφάσεις που έκριναν αντισυνταγματικές τις περικοπές σε κύριες και επικουρικές συντάξεις, που επιβλήθηκαν από το 2012 και μετά (περίπου €2 δισ.).¹⁵

Η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί να πετύχει εξοικονομήσεις της τάξης του 0,25% του ΑΕΠ το 2015 και της τάξης του 1% του ΑΕΠ το 2017. Αυτό θα γίνει με τη δημιουργία ισχυρών αντικινήτρων για πρόωρη συνταξιοδότηση και κατάργηση «κεκτημένων» δικαιωμάτων συνταξιοδότησης πριν από τη νόμιμη ηλικία. Η νομοθεσία, που ήδη προωθήθηκε και προωθείται για το ασφαλιστικό, υπηρετεί ακριβώς το σκοπό αυτό -να πετύχει τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού, υπηρετεί ακριβώς το σκοπό αυτό -να πετύχει τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού: περικοπές συντάξεων, ενοποίηση των επικουρικών ταμείων και σταδιακή εφαρμογή της ρήτρας μηδενικού ελλείμματος, αλλαγή του συστήματος για όσους συνταξιοδοτούνται μετά τις 30 Ιουνίου 2015 με την καθιέρωση κατ' αρχάς ενός συστήματος βασικών και αναλογιστικών συντάξεων, που προβλέφθηκε ήδη το 2010.¹⁶

¹⁵ Βλ. εφημερίδα η Καθημερινή 9.10.2015.

¹⁶ Βλ. Ν. 3865 (ΦΕΚ 120 Α' / 21.07.2010) για τη «μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος του Δημοσίου και άλλες διατάξεις» («νόμος Λοβέρδου»).

Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται και η επιτροπή που συνέταξε έκθεση για το ασφαλιστικό, τα πορίσματα της οποίας μόλις δημοσιοποιήθηκαν.¹⁷

Προφανώς είναι ένα από τα πιο ευαίσθητα θέματα με δεδομένο τον αριθμό των συνταξιούχων και το σχετικό τους βάρος σε κοινωνία και πολιτική. Γεγονός είναι ότι στο παρελθόν σε διάφορους νόμους παρείσδυν διατάξεις, που ευνοούσαν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες, επιτείνοντας ό,τι έχει αποκληθεί «war of attrition=πόλεμος των φατριών», δηλαδή την τάση διαφόρων ομάδων να μεταθέσουν το κόστος αναγκαίων (μεταρρυθμίσεων) σε άλλους.

Τέλος, *υπάρχει θέμα εκλογίκευσης των δαπανών του Δημοσίου που θα συνεπαγόταν εξοικονόμηση πόρων και καλύτερη ποιότητα υπηρεσιών. Το συμπέρασμα είναι ότι πάσης φύσης εκκρεμότητες θα διαιωνίζονται όσο δε γίνονται μεταρρυθμίσεις.*

V. Ο δρόμος μπροστά: μεταρρυθμίσεις και δημοσιονομικά μέτρα

Διεθνείς συγκρίσεις: Εφαρμογή και σειρά μεταρρυθμίσεων

Υψηλή θέση στην ιεραρχία των μέτρων του τρίτου Μνημονίου καταλαμβάνουν οι μεταρρυθμίσεις και τα δημοσιονομικά μέτρα. ***Η διεθνής εμπειρία και έρευνα προσδιορίζουν δύο σημαντικούς παράγοντες επιτυχίας των μεταρρυθμίσεων: (α) το βαθμό εφαρμογής τους και (β) το περιεχόμενό τους σε συνδυασμό με τη χρονική σειρά που αυτές εφαρμόζονται.***¹⁸

Αναφορικά με το βαθμό εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων, η Ελλάδα συγκριτικά με την Πορτογαλία και την Ιρλανδία βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση. Για παράδειγμα, κατά τη 5ετή διάρκεια των δύο προηγούμενων προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής (Μνημονίων), η Ελλάδα εφάρμοσε 166 μεταρρυθμίσεις. Για την Πορτογαλία, ο αριθμός των μεταρρυθμίσεων ήταν 189 για την τριετία (όχι πενταετία) του προγράμματος. Επιπλέον, η Πορτογαλία είχε ένα μεγάλο ποσοστό καθυστερήσεων, περίπου 18%, αλλά εφάρμοσε σχεδόν όλες τις μεταρρυθμίσεις. Το πρώτο ελληνικό Μνημόνιο είχε μεγάλες καθυστερήσεις, παρόλα αυτά οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις εφαρμόστηκαν. ***Η μεγάλη πλειοψηφία των μεταρρυθμίσεων που δεν εφαρμόστηκαν, βρίσκεται στο δεύτερο Μνημόνιο (περίπου 15%).***¹⁹

Αναφορικά με το μείγμα των μεταρρυθμίσεων, στο πρώτο ελληνικό Μνημόνιο προτεραιότητα δόθηκε στη μεταρρύθμιση του δημόσιου τομέα (με σκοπό να μειωθεί ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων και η αντίστοιχη μισθολογική δαπάνη), στον επανασχεδιασμό του φορολογικού συστήματος και της οργάνωσης των εφοριών, στην αύξηση της διαφάνειας στην κατάρτιση και εκτέλεση του προϋπολογισμού και τέλος στην αλλαγή των εργασιακών σχέσεων, εισάγοντας ευέλικτες δομές στην αγορά εργασίας και επιδιώκοντας μείωση του ελάχιστου ημερομισθίου. Στο δεύτερο Μνημόνιο, οι μεταρρυθμίσεις επικεντρώθηκαν στο χρηματοοικονομικό τομέα, ενώ άρχισαν να γίνονται κάποιες μεταρρυθμίσεις στις αγορές αγαθών (π.χ. εργαλειοθήκη του ΟΟΣΑ), έτσι ώστε να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον. ***Η χρονική σειρά των μεταρρυθμίσεων στην Πορτογαλία ήταν εντελώς διαφορετική:*** Πρώτα ξεκίνησαν κάποιες μεταρρυθμίσεις στις αγορές αγαθών και τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων,

¹⁷ Βλ. Πόρισμα της Επιτροπής του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την πρόταση ενός νέου ασφαλιστικού συστήματος (ΥΑ 37564/Δ910327/21.8.2015), από ιστοσελίδα του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (www.eee.gr, 16.10.2015).

¹⁸ Βλ. ενότητα 4.1 για περισσότερες λεπτομέρειες.

¹⁹ Σύμφωνα με στοιχεία του ΔΝΤ, βλ. σχετικά ενότητα 4.1.

που είχαν γρήγορη επίπτωση στην ανάπτυξη. Στη συνέχεια, επεκτάθηκαν και **συνδυάστηκαν** οι μεταρρυθμίσεις στις αγορές αγαθών με τις μεταρρυθμίσεις στις αγορές εργασίας. Τέλος, έγιναν μεταρρυθμίσεις στο κράτος και τη διακυβέρνηση. Είναι γεγονός ότι οι μεταρρυθμίσεις στο κράτος και τους θεσμούς, μολονότι χρήσιμες και απαραίτητες, χρειάζονται πολύ χρόνο για να ωριμάσουν και να δώσουν καρπούς. Χρειάζονται επίσης διαχειριστική επάρκεια, που η ελληνική δημόσια διοίκηση δεν είχε ακόμη και πριν από την κρίση. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνεται και από διάφορους δείκτες αποτελεσματικότητας της διακυβέρνησης, που για την Ελλάδα είναι στο ήμισυ σε σχέση με την Πορτογαλία και στο ένα τρίτο σε σχέση με την Κύπρο και την Ιρλανδία.²⁰

Η διεθνής έρευνα δείχνει επίσης ότι επιτυχημένες μεταρρυθμίσεις (σε σχέση με την επίπτωση στο ΑΕΠ) είναι αυτές που βασίζονται σε **συνέργειες**. Οι μεταρρυθμίσεις για παράδειγμα στην αγορά εργασίας θα έπρεπε να λάβουν χώρα **ταυτόχρονα με μεταρρυθμίσεις στην αγορά αγαθών**. Η συνολική επίδραση στο ΑΕΠ θα ήταν μεγαλύτερη από το άθροισμα των επιμέρους επιδράσεων. Επιπλέον, **δεν θα είχε συντελεστεί σημαντική μείωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων, καθώς ό,τι έχαναν από τη μείωση των ονομαστικών μισθών θα το κέρδιζαν, εν μέρει, από τη μείωση του κόστους διαβίωσης λόγω πτώσης των τιμών των αγαθών**.

Το μείγμα δημοσιονομικής προσαρμογής ειδικότερα²¹

Σύμφωνα με τη σχετική εμπειρία και βιβλιογραφία,²² το άριστο μείγμα μιας αποτελεσματικής δημοσιονομικής προσαρμογής βασίζεται συνήθως κατά περίπου 70% σε περικοπές δαπανών (εξαιρουμένων των επενδυτικών και κοινωνικών δαπανών) και το πολύ σε 30% αυξήσεις εσόδων (συμπεριλαμβανομένων των εσόδων από καταπολέμηση της φοροδιαφυγής). Στην περίπτωση αυτή, αυξάνονται οι πιθανότητες επίτευξης μιας διατηρήσιμης δημοσιονομικής προσαρμογής και επηρεάζονται θετικά οι μακροοικονομικές επιδράσεις της προσαρμογής (περιορισμένες βραχυχρόνιες αρνητικές μακροοικονομικές συνέπειες, με την οικονομία να ανακάμπτει σε σύντομο χρονικό διάστημα). **Στην αντίθετη περίπτωση, μια δημοσιονομική προσαρμογή που βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε αυξήσεις φόρων και μείωση των δημοσίων επενδύσεων είναι εύκολα ανατρεψίμη και οδηγεί την οικονομία σε βαθύτερη και μεγαλύτερης διάρκειας ύφεση**.

Τα βασικά πλεονεκτήματα ενός δαπανοκεντρικού μείγματος δημοσιονομικής προσαρμογής συνοψίζονται, γενικά, ως εξής:

- 1) Είναι πιο φιλικό προς την ανάπτυξη καθώς δεν επηρεάζει αρνητικά τα κίνητρα των ιδιωτικών φορέων της οικονομίας.²³

²⁰ Βάση δεδομένων «Monitoring Fund Arrangements-MONA» του ΔΝΤ, βλ. σχετικό Διάγραμμα στην ενότητα 4.1.

²¹ Βλ. επίσης ενότητα 4.2. σχετικά με το μείγμα της δημοσιονομικής προσαρμογής από το 2010 μέχρι σήμερα.

²² Βλέπε χαρακτηριστικά Alberto Alesina and Roberto Perotti *Fiscal adjustments in OECD countries: Composition and macroeconomic effects*, NBER, August 1996.

²³ «Επεκτατική δημοσιονομική προσαρμογή»: Η επεκτατική επίδραση της δημοσιονομικής προσαρμογής (μέσω της μείωσης των πρωτογενών δαπανών) προκύπτει από τη διαμόρφωση ευνοϊκών προσδοκιών στον ιδιωτικό τομέα για μείωση των επιτοκίων και των φόρων στο μέλλον. Οι ευνοϊκές προσδοκίες για χαμηλότερα επιτόκια και φόρους αυξάνουν τις επενδύσεις, καθώς και την παρούσα αξία του διαθέσιμου εισοδήματος, οδηγώντας σε αύξηση της τρέχουσας κατανάλωσης (“αποτέλεσμα εμπιστοσύνης”) κι έτσι η οικονομία επιστρέφει ταχύτερα στην ανάπτυξη και μάλιστα με διατηρήσιμο τρόπο. Επιτυγχάνεται δηλαδή να υπάρξουν οι μικρότερες δυνατές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα.

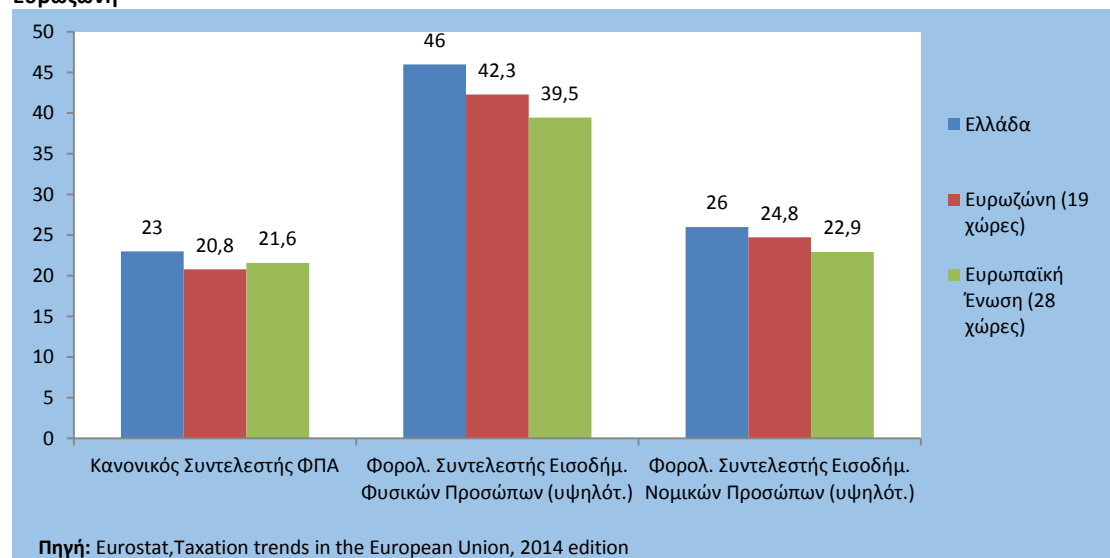
- 2) Οδηγεί σε μεγαλύτερη σε μέγεθος και πιο διατηρήσιμη προσαρμογή.²⁴
- 3) Δεν πλήττει την ανταγωνιστικότητα.²⁵
- 4) Είναι κοινωνικά πιο δίκαιο.²⁶

Ένα δαπανοκεντρικό μείγμα αποτελεί απλά μία μόνο από τις προϋποθέσεις επιτυχίας μιας δημοσιονομικής προσαρμογής. Πρέπει να συντρέχουν δηλαδή και άλλες προϋποθέσεις, που σχετίζονται με τις αρχικές συνθήκες και άλλα εγγενή χαρακτηριστικά του προγράμματος και της χώρας που το εφαρμόζει.

Τα φορολογικά μέτρα²⁷

Στην Ελλάδα (όπως φαίνεται στο Διάγραμμα II) **οι νομοθετημένοι υψηλότεροι φορολογικοί συντελεστές, τόσο για τα νοικοκυριά όσο και για τις επιχειρήσεις, υπερβαίνουν τους αντίστοιχους μέσους όρους συντελεστών των κρατών-μελών τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και της Ευρωζώνης.**

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ II: Νομοθετημένοι Υψηλότεροι Φορολογικοί Συντελεστές σε Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη

Ο κανονικός συντελεστής ΦΠΑ διαμορφώνεται στο 23% έναντι 21,6% στην Ε.Ε. και 20,8% στην Ευρωζώνη. Ο υψηλότερος συντελεστής φόρου εισοδήματος για τα φυσικά πρόσωπα στην Ελλάδα διαμορφώνεται στο 46% έναντι 39,5% στην Ε.Ε. και 42,3% στην Ευρωζώνη, ενώ

²⁴ Υπό την έννοια ότι είναι πιο δύσκολα ανατρέψιμη, καθώς οι δημόσιες δαπάνες σε σχέση με τους φόρους επηρεάζονται σε μικρότερο βαθμό από τις οικονομικές διακυμάνσεις. Συγκεκριμένα, η πτώση της οικονομικής δραστηριότητας θα αυξήσει τη δαπάνη για επιδόματα ανεργίας και την επιχορήγηση προς τα ασφαλιστικά ταμεία, ενώ από την άλλη πλευρά θα μειώσει το σύνολο σχεδόν των φορολογικών εσόδων. Είναι σαφές λοιπόν ότι η μόνιμη περικοπή δαπανών αποτελεί πιο «ελέγξιμη» επιλογή.

²⁵ Στην αντίθετη περίπτωση (φοροκεντρικό μείγμα), οι συνεχείς μεταβολές του φορολογικού συστήματος εκτός των λειτουργικών δυσκολιών που παρουσιάζουν, πλήττουν το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν οι επιχειρήσεις (που επιθυμούν σταθερότητα του φορολογικού συστήματος), ενώ είναι πιθανό να οδηγήσουν και σε αυξήσεις τιμών που επηρεάζουν περαιτέρω αρνητικά την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Επίσης, δεδομένου του επιζήμιου φορολογικού ανταγωνισμού στην ΕΕ, αλλά και το κενό επενδύσεων στην Ελλάδα, είναι πιθανόν να ενταθεί η μετανάστευση επιχειρήσεων σε γειτονικές χώρες με χαμηλότερη φορολογία.

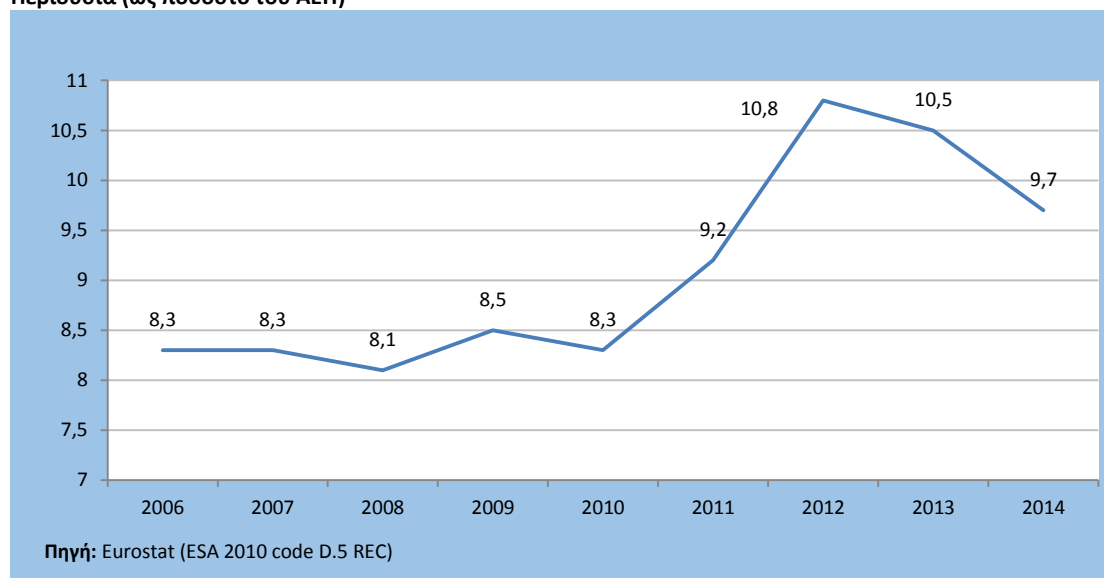
²⁶ Υπό την έννοια ότι, με δεδομένη την τεράστια φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, το αποτέλεσμα εκτεταμένης αύξησης των φόρων μπορεί να μην επιφέρει τα επιθυμητά δημοσιονομικά αποτελέσματα, να αυξήσει περαιτέρω τη φοροδιαφυγή, ενώ τα βάρη να τα επωμιστούν κατά κύριο λόγο για μια φορά ακόμα οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι.

²⁷ Βλ. επίσης το ειδικό θέμα στο τέλος της έκθεσης για περισσότερες λεπτομέρειες.

ο υψηλότερος συντελεστής φόρου εισοδήματος για τα νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα διαμορφώνεται στο 26% (έναντι 22,9% στην Ε.Ε. και 24,8% στην Ευρωζώνη).

Θεωρούμε ότι περαιτέρω αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης των ήδη βαριά φορολογουμένων, δεν συνεπάγεται περισσότερα φορολογικά έσοδα, ιδιαίτερα σε περίοδο έντονης ύφεσης της οικονομίας, λόγω εξάντλησης της φοροδοτικής ικανότητας και ενίσχυσης της φοροδιαφυγής. Αυτό άλλωστε διαπιστώνεται και από το Διάγραμμα III, στο οποίο απεικονίζεται η μείωση των εσόδων από το φόρο εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων και φόρων στην περιουσία, από το 2012 και μετά παρά την αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης των Ελλήνων πολιτών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ III: Εξέλιξη Είσπραξης Φόρου στο Εισόδημα Φυσικών και Νομικών Προσώπων και Φόρων στην Περιουσία (ως ποσοστό του ΑΕΠ)

Επομένως το πρόβλημα των χαμηλών φορολογικών εσόδων δεν αποτελεί ζήτημα χαμηλής φορολόγησης, αλλά και ζήτημα φοροδιαφυγής. Η εισαγωγή ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής που προωθεί η κυβέρνηση, είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Εάν προχωρήσει, είναι πολύ πιθανό να δούμε αυτό που είδαν άλλες χώρες που είχαν παρόμοια δημοσιονομικά προβλήματα με εμάς, όπως η Νότια Κορέα, η Ιταλία, η Αργεντινή, κ.ά. Οι χώρες αυτές θέσπισαν κίνητρα και διοικητικά μέτρα για την ενίσχυση της χρήσης ηλεκτρονικών καρτών. Τα κίνητρα περιλαμβάνουν εκπτώσεις στην αξία συναλλαγών, όταν μια συναλλαγή πραγματοποιείται με ηλεκτρονική κάρτα, εκπτώσεις στους φόρους εισοδήματος όταν τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις πετυχαίνουν στόχους για ποσοστό χρήσης ηλεκτρονικών συναλλαγών, αλλά και κληρώσεις για συναλλαγές με τέτοιου είδους μέσα. Σε διοικητικό επίπεδο, γίνεται υποχρεωτική η αποδοχή ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής και απαγορεύεται η χρήση μετρητών για συναλλαγές από κάποιο ποσό και πάνω.²⁸

²⁸ Το αποτέλεσμα της υιοθέτησης τέτοιων μέτρων ήταν εντυπωσιακό στην περίπτωση της Κορέας: αύξηση του μεριδίου των καρτών πληρωμής σε πάνω από 65% της ιδιωτικής κατανάλωσης το 2010, από 14,7% το 1999. Ταυτόχρονα οι συνολικές εισπράξεις από το φόρο εισοδήματος στη χώρα αυξάνονταν κατά 13,6% ετησίως, ξεπερνώντας σημαντικά τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ (6,5% κατά μέσο όρο την περίοδο 2000-2009). Βλ. σχετική μελέτη IOBE *Τα Ηλεκτρονικά Μέσα Πληρωμής και η ενίσχυση των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα*, Αθήνα 2015.

Παράρτημα Ι: Μέτρα που περιλαμβάνει το τρίτο Μνημόνιο για Νοέμβριο-Δεκέμβριο 2015

Νοέμβριος

- Ανάθεση ενός μόνιμου εκκαθαριστή από την ΤτΕ
- Διενέργεια αξιολόγησης της μείωσης ποινών για οικονομικά εγκλήματα που προβλέπει ο νόμος 4312/2014 ο οποίος θα τροποποιηθεί εφόσον κριθεί αναγκαίο
- Ενίσχυση θεσμικού πλαισίου για τη διευκόλυνση τακτοποίησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων
- Έκδοση δευτερογενούς νομοθεσίας για το Δημοσιονομικό Συμβούλιο
- Η Γενική Γραμματεία Συντονισμού θα ενισχυθεί ώστε να εξασφαλιστούν ο αποτελεσματικός προγραμματισμός και συντονισμός του κυβερνητικού έργου
- Θέσπιση νομοθεσίας για εφαρμογή εκκρεμών συστάσεων του ΟΟΣΑ αναφορικά με τις άδειες εμπορίας καυσίμων
- Θέσπιση δευτερογενούς νομοθεσίας για την εφαρμογή της μεταρρύθμισης του μισθολογίου
- Θέσπιση μέτρων για ιεράρχηση φορολογικών ελέγχων βάσει ανάλυσης κινδύνου
- Θέσπιση νομοθεσίας για φορολογικές οφειλές από κοινωνική ασφάλιση
- Κατάθεση σχεδίου καταπολέμησης φοροδιαφυγής
- Μεσοπρόθεσμο σχέδιο δράσης σχετικά με τις καθυστερήσεις πληρωμών και μεταβίβαση υποχρεώσεων ΙΚΑ στον ΕΟΠΥΥ
- Μέτρα για ανασφάλιστα οχήματα
- Νομοθέτηση νέου πλαισίου αξιολόγησης των επιδόσεων του προσωπικού βάσει επίτευξης αποτελεσμάτων
- Πρόταση τριετούς στρατηγικού σχεδίου βελτίωσης της λειτουργίας τους συστήματος απονομής δικαιοσύνης
- Τροποποίηση και εφαρμογή νομικού πλαισίου για τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων

Δεκέμβριος

- Αντιμετώπιση των εναπομεινασών ελλείψεων κεφαλαίων που εντοπίζονται μετά την αξιολόγηση και την υποβολή των σχεδίων κεφαλαιοποίησης των 4 βασικών τραπεζών
- Απλούστευση προ τελωνιακών διαδικασιών
- Διαμόρφωση συντονιστικών μηχανισμών για αντιμετώπιση οφειλετών με μεγάλα δημόσια και ιδιωτικά χρέη
- Διορισμός Διοικητικού Συμβουλίου και θέσπιση δευτερογενούς νομοθεσίας για αυτόνομο φορέα εσόδων ώστε να είναι λειτουργικός έως 06/2016
- Δεσμευτική ημερομηνία υποβολής προσφορών για ΤΡΑΙΝΟΣΕ ΚΑΙ ΕΕΣΣΤΥ(Cosco)

- Ενοποίηση όλων των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης με την υποδομή και οργάνωση του ΙΚΑ
- Έκδοση από την ΤτΕ όλων των αναγκαίων διατάξεων για την εφαρμογή Κώδικα Δεοντολογίας για την τακτοποίηση των μην εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ)
- Έγκριση ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση αδήλωτης και ατελώς αδήλωτης εργασίας
- Έγκριση συστάσεων εξωτερικού συμβούλου αναφορικά με τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα
- Έγκριση σχεδίου δράσης για την προώθηση των εξαγωγών
- Έγκριση ολοκληρωμένης στρατηγικής για την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου καυσίμων και τσιγάρων βάσει αποτελεσματικής διπλωματικής συνεργασίας
- Έγκριση προεδρικού διατάγματος για τους ορισμούς στον τομέα της δασοκομίας
- Έγκριση νέου πλαισίου για τη στήριξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Επιλογή Γενικών Διευθυντών (Δημόσια Διοίκηση)
- Έκδοση δευτερογενούς νομοθεσίας για τον οργανικό νόμο για τον προϋπολογισμό
- Θέσπιση νέου συστήματος μόνιμης κινητικότητας σε ολόκληρο τον τομέα της γενικής κυβέρνησης
- Θέσπιση νέου σχεδίου για την αναβάθμιση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας
- Θέσπιση σύγχρονου πλαισίου ποιότητας για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ΕΕΚ) και μαθητεία
- Θέσπιση νομοθεσίας για την εφαρμογή των συστάσεων του ΟΟΣΑ αναφορικά με τα φαρμακευτικά προϊόντα (με ισχύ από το 2016)
- Καθορισμός Διεξοδικής τριετούς στρατηγικής για μεταρρυθμίσεις στη Δημόσια Διοίκηση
- Κατάρτιση σχεδίου για εφαρμογή Συστήματος Κλειστών Ενοποιημένων Νοσηλίων (ΚΕΝ) στα νοσοκομεία
- Κατηγοριοποίηση από τη ΜΜΟ των εμπορικών οφειλετών προς το Δημόσιο ανάλογα με τη βιωσιμότητα
- Μείωση στις αμυντικές δαπάνες κατά € 100 εκατ. το 2015
- Μεταρρύθμιση συστήματος κοινωνικής πρόνοιας μέσω εξοικονόμησης 0,25% του ΑΕΠ το 2015
- Μεταρρύθμιση διαχείρισης μετρητών (δημιουργία ενιαίου λογαριασμού δημοσίου ταμείου)
- Μέτρο διαρθρωτικού χαρακτήρα για συμφωνία δαπανών του 2016 με το ανώτατο όριο εισπράξεων επιστροφών
- Μέτρα για την αύξηση του ποσοστού προμηθειών του μεριδίου των γενοσέμων
- Πρωτογενή Πλεονάσματα/Έλλειμμα -0,25% (2015)
- Πλήρης εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου για τις εταιρίες ύδρευσης με βάση τη μεθοδολογία της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων το 2014
- Στρατηγική για την ανταγωνιστικότητα της Γεωργίας

- Σταδιακή εφαρμογή νέου συστήματος Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και έκδοση υπουργικής απόφασης
- Συνολική επανεξέταση συστήματος κοινωνικής πρόνοιας με την υποστήριξη της Παγκόσμιας Τράπεζας με στόχο την εξοικονόμηση 50% ΑΕΠ ετησίως
- Υιοθέτηση αναγκαίων νομικών μέσων για τον καθορισμό εφαρμοστέου πλαισίου και κανόνων για το επάγγελμα του συνδίκου πτώχευσης
- Υποβολή Αναφοράς της Ομάδας Δράσης

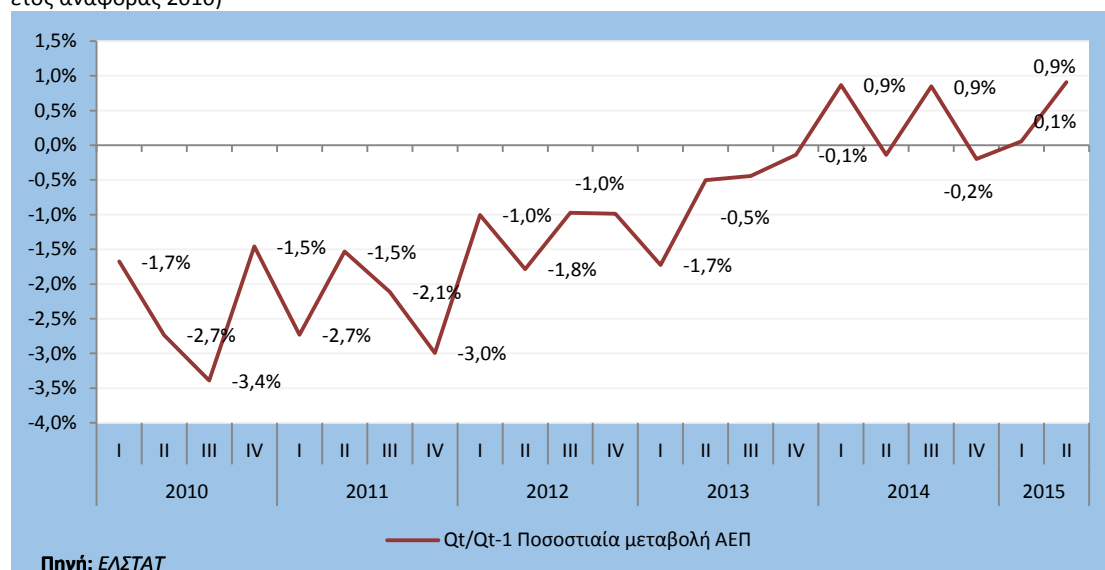
Πηγή : Ν. 4336 (ΦΕΚ 94 Α' / 14.08.2015), επεξεργασία στοιχείων

1 Η Οικονομική συγκυρία

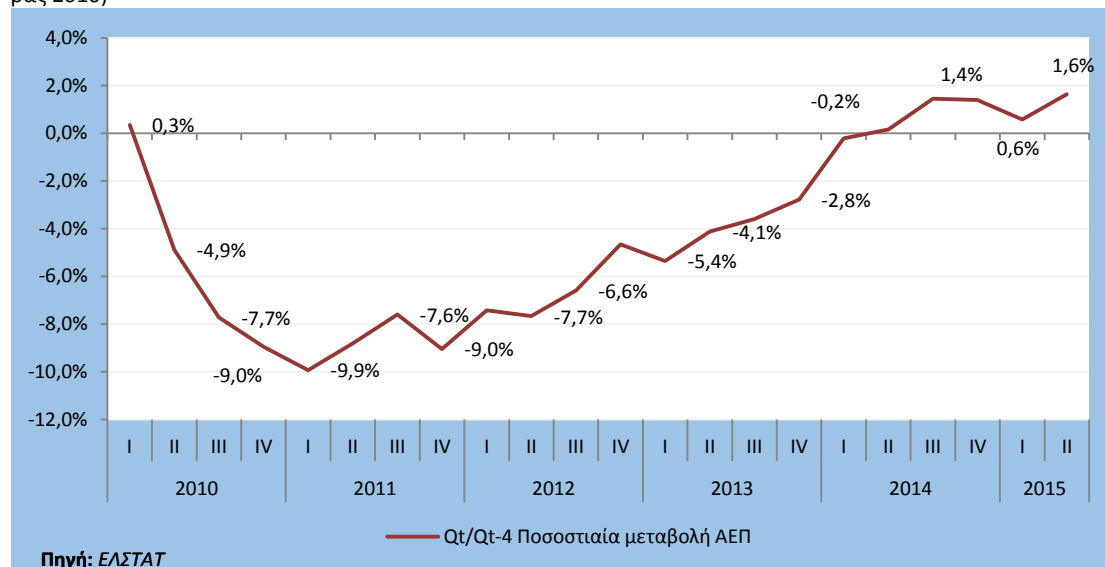
1.1 Η οικονομία σε ύφεση

Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2015 το εποχικά διορθωμένο ΑΕΠ²⁹ αυξήθηκε κατά 0,9% σε σχέση με το ΑΕΠ του προηγούμενου τριμήνου, και κατά 1,6% σε σχέση με το ΑΕΠ του αντίστοιχου τριμήνου του 2014. Η αύξηση αυτή είναι η μεγαλύτερη που καταγράφεται από την έναρξη της κρίσης το 2008. Στο Διάγραμμα 1, που ακολουθεί, αποτυπώνεται η μεταβολή του εποχικά διορθωμένου ΑΕΠ σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ στο Διάγραμμα 2 αποτυπώνεται η μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Ποσοστιαία μεταβολή Ελληνικού ΑΕΠ (Qt/Qt-1, εποχικά διορθωμένοι αλυσωτοί δείκτες όγκου, έτος αναφοράς 2010)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Ποσοστιαία μεταβολή ΑΕΠ (Qt/Qt-4, εποχικά διορθωμένοι αλυσωτοί δείκτες όγκου, έτος αναφοράς 2010)

²⁹ ΕΛΣΤΑΤ Δελτίου Τύπου 28/8/2015.

Η παρατηρούμενη αύξηση του ΑΕΠ σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2015 οφείλεται κυρίως στην αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης κατά 1,1%, καθώς επίσης και στη μείωση των εισαγωγών αγαθών κατά 4,9% και υπηρεσιών κατά 7,6%.

Στην ευρωζώνη³⁰ κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2015, το εποχικά διορθωμένο ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 0,4% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 1,5% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014. Η αύξηση αυτή αποδίδεται κυρίως στην αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, καθώς και στην αύξηση των εξαγωγών. Αντίστοιχα στις ΗΠΑ, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2015, υπήρξε αύξηση του ΑΕΠ κατά 0,9%, ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014 παρατηρήθηκε αύξηση κατά 2,7%.

Η ΕΚΤ στην Οικονομική Επιθεώρηση³¹ του Σεπτεμβρίου'2015 αναφέρει σχετικά με την ανάπτυξη:

“Το Σεπτέμβριο του 2015 οι μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ για τη ζώνη του ευρώ προβλέπουν αύξηση του ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ κατά 1,4% το 2015, 1,7% το 2016 και 1,8% το 2017. Σε σύγκριση με τις μακροοικονομικές προβολές του Ιουνίου του 2015, οι προοπτικές για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ έχουν αναθεωρηθεί προς τα κάτω, κυρίως λόγω της χαμηλότερης εξωτερικής ζήτησης που οφείλεται στην υποτονικότερη ανάπτυξη στις αναδυόμενες αγορές. Σύμφωνα με την αξιολόγηση του Διοικητικού Συμβουλίου, οι κίνδυνοι που περιβάλλουν τις οικονομικές προοπτικές παραμένουν καθοδικοί, αντικατοπτρίζοντας συγκεκριμένα την αυξημένη αβεβαιότητα που συνδέεται με το εξωτερικό περιβάλλον. Ειδικότερα, οι τρέχουσες εξελίξεις στις αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς δυνητικά μπορούν να ασκήσουν περαιτέρω δυσμενείς επιδράσεις στην παγκόσμια ανάπτυξη μέσω της επίδρασης του εμπορίου και της εμπιστοσύνης.”

Οι μόνες προβλέψεις για την εξέλιξη του ΑΕΠ της Ελλάδας το 2015 και το 2016, που έχουν γίνει μετά την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων, από διεθνείς οργανισμούς, είναι μόνο αυτές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά τον Ιούλιο – Αύγουστο. Συγκεκριμένα στην αξιολόγηση του ελληνικού αιτήματος για βοήθεια από τον ΕSM, εκτιμάται ότι το 2015 θα υπάρξει ύφεση της τάξεως του 2 – 4% , ενώ για το 2016 η ύφεση θα κυμανθεί μεταξύ 0,5-1,75% με την προϋπόθεση ότι θα υπάρχει γρήγορη αποκατάσταση της πολιτικής σταθερότητας και σταδιακή χαλάρωση των κεφαλαιακών ελέγχων. Στην έκθεση ανάλυσης βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους γίνεται αναφορά για ύφεση της τάξεως του 2,3% για το 2015 και 1,3% το 2016. Τις εκτιμήσεις αυτές υιοθετεί και το ΔΝΤ στην έκδοση του World Economic Outlook μηνός Οκτωβρίου, αλλά και το Υπουργείο Οικονομικών στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2016 επισημαίνοντας όμως ότι μπορεί να βελτιωθούν. Πρέπει να σημειώσουμε ότι το τελευταίο διάστημα πληθαίνουν οι αναφορές για το ότι η ύφεση θα είναι ηπιότερη.

Σε κάθε περίπτωση η εικόνα για το μέγεθος της ύφεσης θα γίνει πολύ καθαρότερη μετά την δημοσιοποίηση των αντίστοιχων στοιχείων του τρίτου τριμήνου από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., αλλά κυρίως μετά το κλείσιμο του 2015.

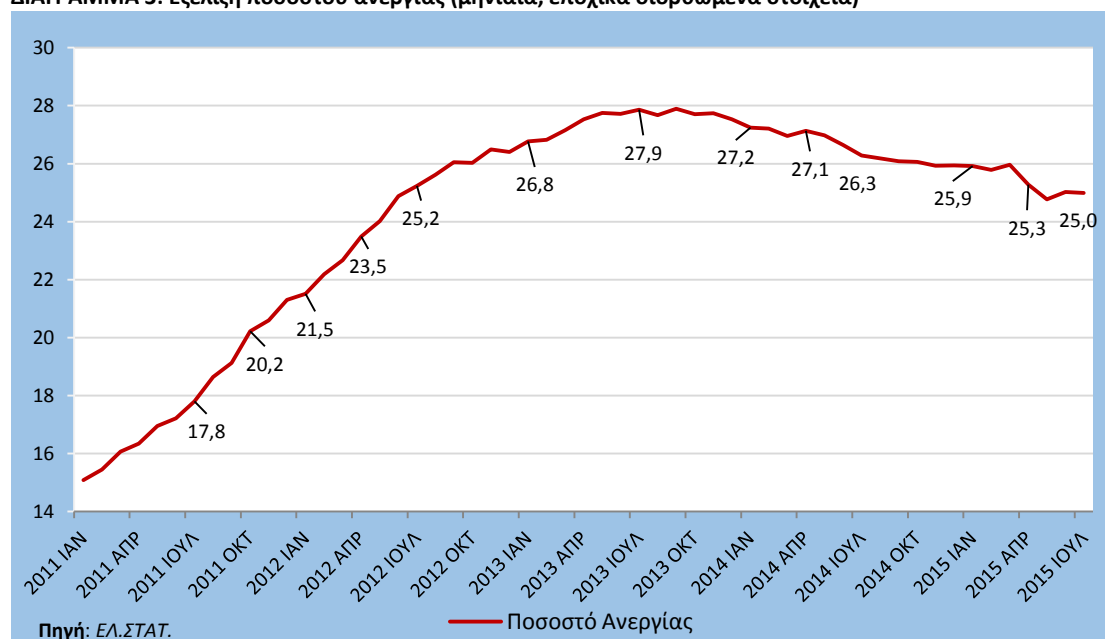
³⁰ Eurostat news releases euro-indicators, 8 September 2015.

³¹ ECB – Economic Bulletin September 2015.

1.2 Η ανεργία αναμένεται να αυξηθεί

Σύμφωνα με το δελτίο τύπου του μηνός Σεπτεμβρίου της ΕΛΣΤΑΤ³² που αφορά στην έρευνα εργατικού δυναμικού για το μήνα Ιούλιο, το εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 25,0%. Το ποσοστό ανεργίας έμεινε σταθερό σε σχέση με εκείνο του Ιουνίου, ενώ ήταν μειωμένο σε σχέση με το 26,3% του Ιουλίου του 2014. Στο Διάγραμμα 3, που ακολουθεί, φαίνεται η εξέλιξη του μηνιαίου ποσοστού ανεργίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Εξέλιξη ποσοστού ανεργίας (μηνιαία, εποχικά διορθωμένα στοιχεία)

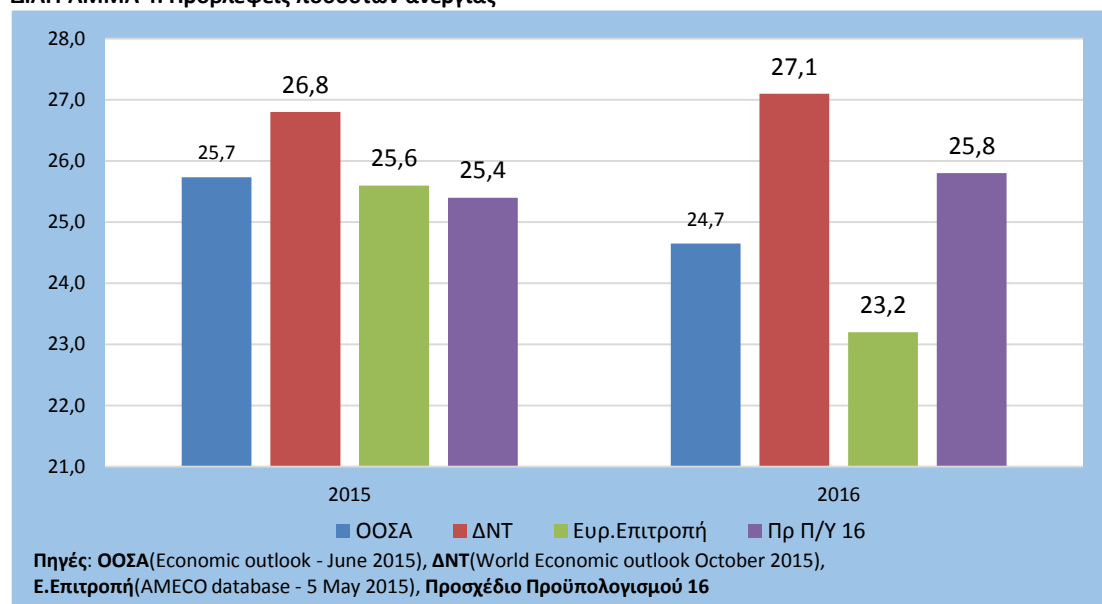
Με βάση τα εποχικά διορθωμένα στοιχεία το σύνολο των απασχολούμενων τον Ιούλιο του 2015 εκτιμάται ότι ανήλθε σε 3.591.407 άτομα. Οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.196.736 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ανήλθε σε 3.296.280 άτομα.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας εξακολουθούν να εμφανίζονται στις ηλικιακές ομάδες 15-24 ετών και 25-34 ετών με 48,6% και 32,2% αντίστοιχα. Σε σχέση με τη χωρική κατανομή τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζονται στις περιφέρειες Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας (27,1%) και Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιόνιων Νήσων (26,6%).

Οι προβλέψεις για την εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας για το 2015 και το 2016 του ΔΝΤ, του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και του Υπουργείου Οικονομικών –όπως αυτή αποτυπώνεται στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2016- φαίνονται στο ακόλουθο Διάγραμμα.

³² ΕΛ.ΣΤΑΤ Δελτίο τύπου – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Ιούλιος 2015 (8-Οκτ-2015).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: Προβλέψεις ποσοστών ανεργίας

Πρέπει να επισημάνουμε ότι οι τελευταίες διαθέσιμες προβλέψεις του ΟΟΣΑ, καθώς και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχουν γίνει πριν την επιβολή κεφαλαιακών ελέγχων και θεωρούμε πολύ πιθανό να αναθεωρηθούν προς τα πάνω. Χαρακτηριστική είναι η επανεκτίμηση του ποσοστού ανεργίας από το ΔΝΤ³³ για το 2015 από 24,8% σε 26,8%, ενώ για το 2016 από 22,1% σε 27,1%. Αύξηση του ποσοστού ανεργίας για το 2015 προβλέπετε και στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2016 (25,4%) σε σχέση με την εισηγητική του Προϋπολογισμού του 2015 (22,6%). Εκτός αυτών, «σφοδρή επιδείνωση των προβλέψεων για την ανεργία τους προσεχείς 12 μήνες», καταγράφεται και στην Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας³⁴ του ΙΟΒΕ το Σεπτέμβριο του 2015.

1.3 Βιομηχανία: εμφανής ο αντίκτυπος της πρόσφατης κρίσης

Οι σημαντικές πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα στις αρχές Ιουλίου στην Ελλάδα είχαν σοβαρές επιπτώσεις και στους παραγωγικούς τομείς της χώρας: οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, το κλείσιμο των τραπεζών, η διάχυτη αβεβαιότητα και η αστάθεια συνέβαλαν καθοριστικά στη συρρίκνωση της παραγωγής, τη μείωση των παραγγελιών και τον περιορισμό του εργατικού δυναμικού.

Συγκεκριμένα, στη βιομηχανία, τον Ιούλιο 2015 ο Γενικός Δείκτης Κύκλου Εργασιών μειώθηκε κατά 15,4% συγκριτικά με τον αντίστοιχο μήνα του 2014. Στο δωδεκάμηνο Αυγούστου 2014 – Ιουλίου 2015, ο γενικός δείκτης παρουσιάζει μείωση 5,3% (συγκριτικά με το προηγούμενο δωδεκάμηνο).³⁵ Ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής μειώθηκε τον Αύγουστο 2015

³³ IMF: World Economic Outlook October 2015.

³⁴ [ΙΟΒΕ – DG ECFIN: Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας, Σεπτέμβριος 2015.](#)

³⁵ Στους επιμέρους δείκτες έχει μειωθεί κατά 22,8% ο δείκτης κύκλου εργασιών ορυχείων – λατομείων, κατά 15,2% ο δείκτης κύκλου εργασιών μεταποιητικών βιομηχανιών ενώ πτωτικά κινήθηκαν και οι δείκτες κύκλου εργασιών εγχώριας και εξωτερικής αγοράς (17,8% και 11,7% αντίστοιχα).

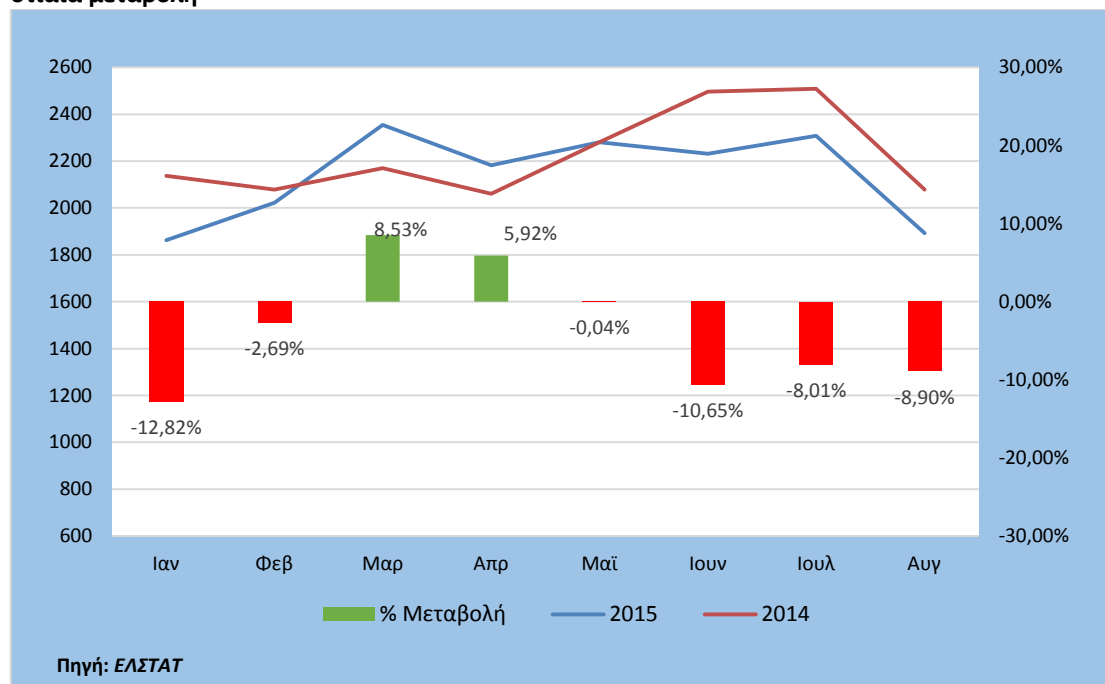
στις 88,1 μονάδες (96,5 μονάδες τον Ιούλιο 2015). Επιπρόσθετα, ο δείκτης υπεύθυνων προμηθειών για τη μεταποίηση της Markit³⁶ κατέγραψε κατακόρυφη πτώση τον Ιούλιο, φτάνοντας στις 30,2 μονάδες, το χαμηλότερο σημείο από την αρχή της οικονομικής κρίσης. Αν και τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο υπήρξε βελτίωση του δείκτη (39,1 και 43,3 μονάδες αντίστοιχα), οι νέες παραγγελίες -τόσο από το εσωτερικό όσο και από το εξωτερικό- μειώνονται για 13^ο συνεχή μήνα, ενώ παρατηρήθηκε και έλλειψη πρώτων υλών, καθώς και αυξημένο κόστος αγοράς τους, ένα στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις. Συνολικά, η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής θα έχει αρνητικό αντίκτυπο - πέρα από την αύξηση της ανεργίας - και στο ΑΕΠ της χώρας, κάτι που θα φανεί μέσα στους προσεχείς μήνες.

1.4 Η πτώση των εξαγωγών συνεχίζεται, αν και υπάρχουν ελπιδοφόρα μηνύματα

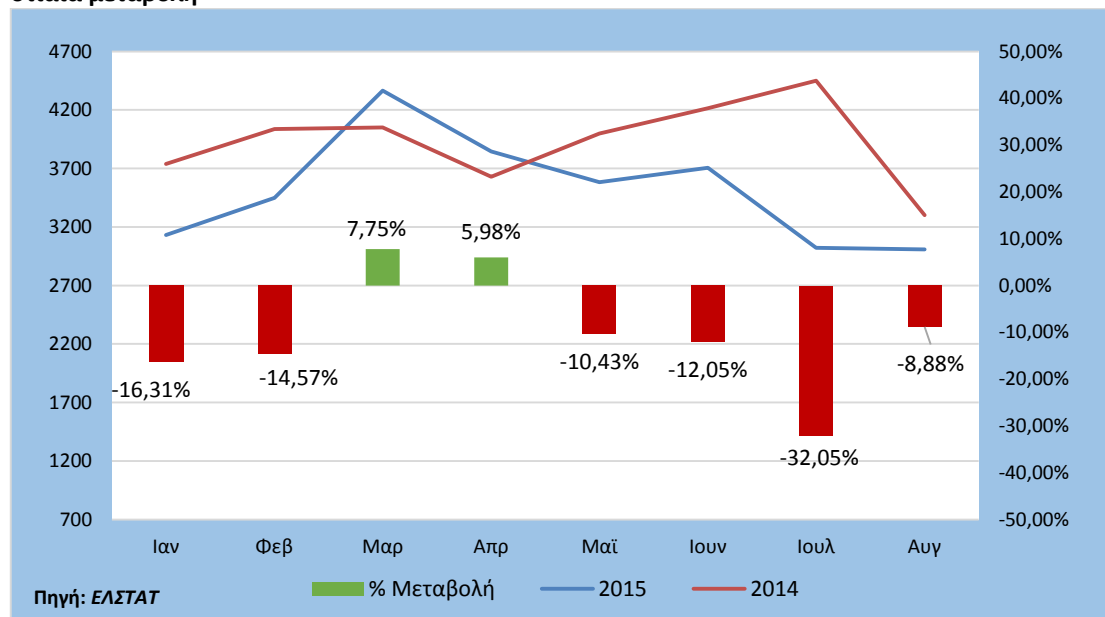
Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τις εμπορευματικές συναλλαγές, για το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2015, η συνολική αξία των εξαγωγών ανήλθε σε €17.241 εκατ. (Διάγραμμα 5), μειωμένη κατά 3,3% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2014 (χωρίς τα πετρελαιοειδή, η αντίστοιχη μεταβολή παρουσιάζει σημαντική αύξηση 12,3%). Από την άλλη πλευρά, η συνολική αξία των εισαγωγών για το ίδιο διάστημα ανήλθε σε €28.337 εκατ. (Διάγραμμα 6), μειωμένη κατά 9,9% (χωρίς τα πετρελαιοειδή, η μείωση είναι 2%). Αντίστοιχα, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου στο διάστημα αυτό ανήλθε σε €11.096 εκατ., μειωμένο κατά 18,5% (χωρίς τα πετρελαιοειδή, η μείωση είναι 16,6%). Τον Ιούλιο, **οι εισαγωγές κατέγραψαν μεγάλη πτώση (-32,05%)** ενώ τον Αύγουστο η πτώση ήταν μικρότερη (-8,88%) σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2014. Από την άλλη μεριά, η συνολική αξία των εξαγωγών (με πετρελαιοειδή) τον Ιούλιο και τον Αύγουστο 2015 παρουσίασε μείωση 8% και 8,9% αντίστοιχα. Αξίζει να σημειωθεί ότι **αν δεν συμπεριληφθούν τα πετρελαιοειδή, οι εξαγωγές παρουσιάζουν αύξηση**, τόσο τον Ιούλιο (+7%) όσο και τον Αύγουστο (+6,8%), σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2014. Αυτό θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως μια ένδειξη του εξαγωγικού προσανατολισμού των επιχειρήσεων που λαμβάνοντας υπόψη τη χαμηλή κατανάλωση στην εσωτερική αγορά- έχουν στραφεί προς το εξωτερικό.

³⁶ Markit, Markit Greece Manufacturing PMI, Δελτίο Τύπου, 1 Οκτωβρίου 2015.

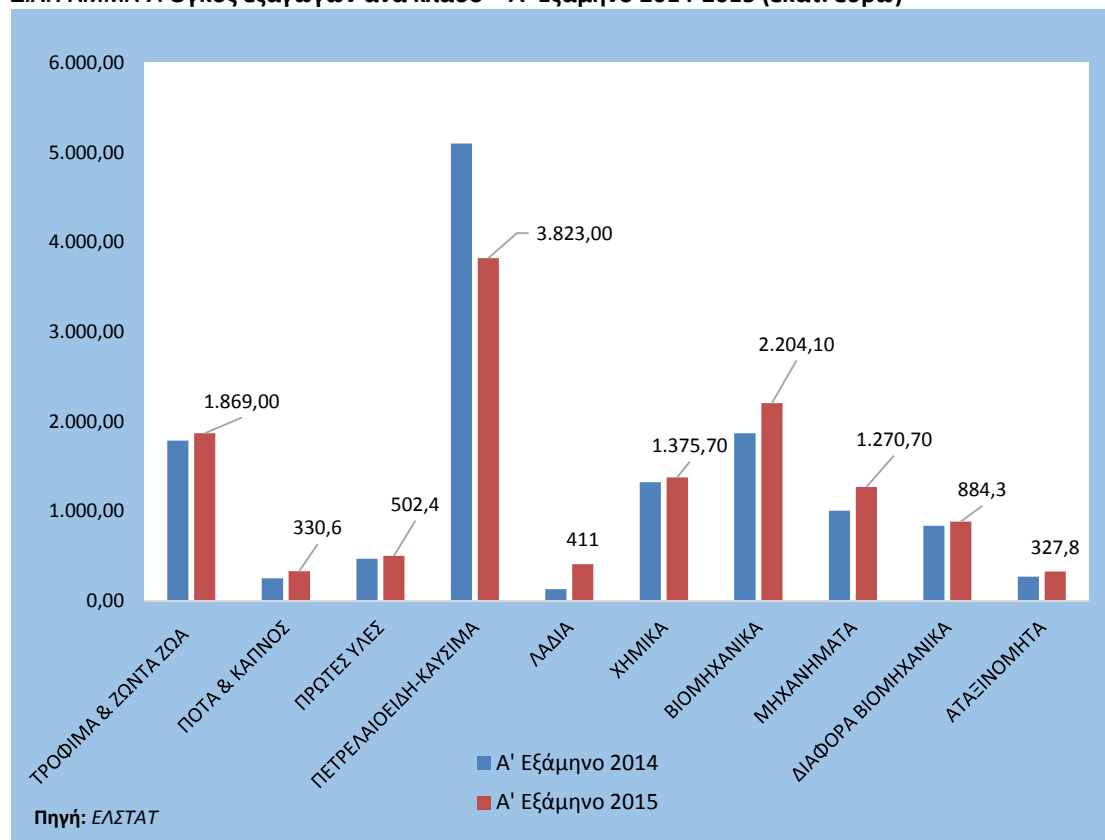
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: Συνολική αξία εξαγωγών Ιανουαρίου-Αυγούστου 2014-15 (εκατ. ευρώ) και ποσοστιαία μεταβολή

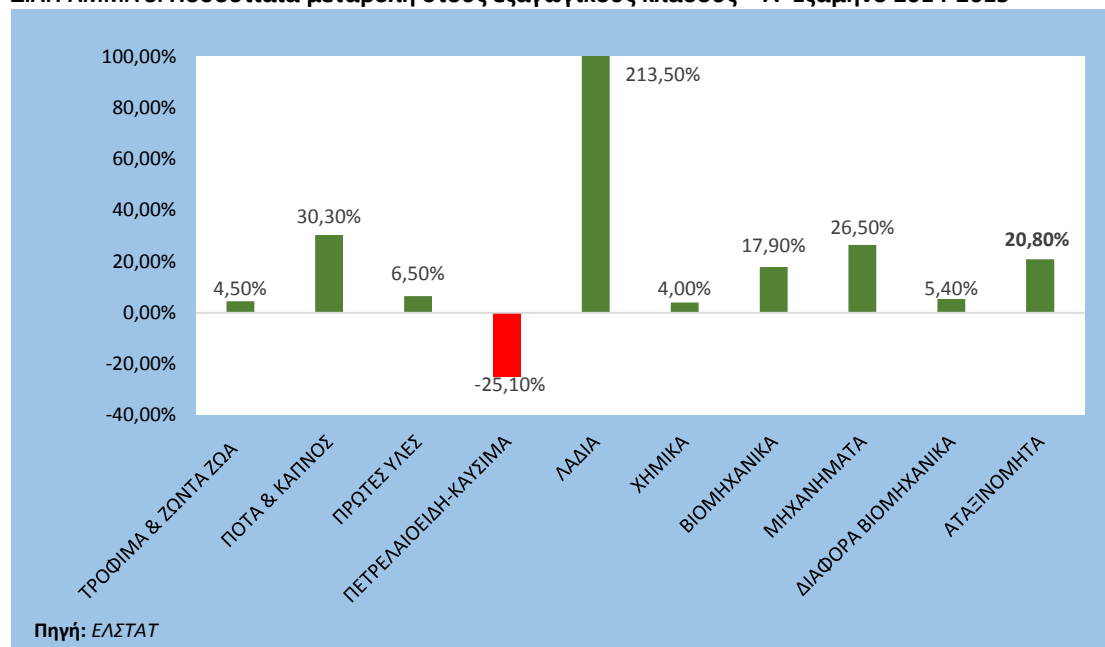
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: Συνολική αξία εισαγωγών Ιανουαρίου-Αυγούστου 2014-15 (εκατ. ευρώ) και ποσοστιαία μεταβολή

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7: Όγκος εξαγωγών ανά κλάδο – Α' Εξάμηνο 2014-2015 (εκατ. ευρώ)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8: Ποσοστιαία μεταβολή στους εξαγωγικούς κλάδους – Α' Εξάμηνο 2014-2015

Όπως φαίνεται και από τα Διαγράμματα 7 & 8, στο 1^ο εξάμηνο του 2015, οι περισσότεροι εξαγωγικοί τομείς καταγράφουν άνοδο (σε καθαρή αξία), με τους τομείς των λαδιών, των ποτών-καπνών, των βιομηχανικών και των μηχανημάτων να παρουσιάζουν την μεγαλύτερη

θετική μεταβολή (+213,5%, +30,3%, +17,9%, +26,5% αντίστοιχα). Από την άλλη πλευρά, σημαντική πτώση παρουσιάζουν τα πετρελαιοειδή (-25,1%), κάτι που οφείλεται κυρίως στην πτώση της τιμής του πετρελαίου.

Σύμφωνα με την Πρόεδρο του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων (ΠΣΕ) κα Χριστίνα Σακελλαρίδη «η εισροή συναλλάγματος από τις εξαγωγές αγαθών αναμένεται φέτος να ξεπεράσει κατά τουλάχιστον 10 δισ. ευρώ τα συνολικά έσοδα της χώρας από τον Τουρισμό».³⁷ Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τόσο τη συμβολή του εξαγωγικού τομέα στην ελληνική οικονομία όσο και τη δυνατότητα και τις προοπτικές που υπάρχουν, ώστε να συμβάλει στην ανάπτυξη και την έξοδο από την κρίση.

Για το σκοπό αυτό, είναι σκόπιμο να υπάρξουν ουσιαστικές παρεμβάσεις, ώστε να διευκολυνθούν οι επιχειρήσεις (π.χ. εξόφληση οφειλών του Δημοσίου, επιτάχυνση διαδικασιών για επιστροφή ΦΠΑ), να υπάρξει σταθερότητα στο φορολογικό καθεστώς, να αυξηθεί η ρευστότητα και να παρέχονται εγγυήσεις. Επιπρόσθετα, η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων προκαλεί ακόμα και σήμερα στρεβλώσεις στην παραγωγή και αγορά προϊόντων με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν αυξημένο κόστος εισαγωγής και εξαγωγής πρώτων υλών και προϊόντων, καθώς και καθυστερήσεις στην εκτέλεση των παραγγελιών. Αν και οι κεφαλαιακοί έλεγχοι έχουν χαλαρώσει σε κάποιο βαθμό από την επιβολή τους, δεν παύουν να αποτελούν τροχοπέδη για την ομαλοποίηση της κατάστασης και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στην οικονομία.

Σε συνολικό επίπεδο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, για το 1^ο οκτάμηνο του 2015 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσιάζει πλεόνασμα € 936 εκ., ενώ το αντίστοιχο διάστημα του 2014 υπήρχε έλλειμμα € 557 εκ. Αναλυτικότερα, στο οκτάμηνο έχει βελτιωθεί το ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών (περιλαμβάνονται οι τουριστικές εισπράξεις) παρουσιάζοντας πλεόνασμα € 1,25 δισ. (έναντι ελλείμματος € 1,45 δισ. το αντίστοιχο διάστημα του 2014). Το ισοζύγιο αγαθών (εισαγωγές – εξαγωγές αγαθών) παρουσιάζει βελτίωση κατά € 3 δισ. Το ισοζύγιο υπηρεσιών παρουσιάζει πλεόνασμα € 12,6 δισ. (μειωμένο όμως κατά 2,3%), ενώ οι εισπράξεις από τον τουρισμό (€ 10,4 δισ.) εμφανίζουν σημαντική αύξηση (περίπου 7%), με τις αφίξεις όμως μη κατοίκων ταξιδιωτών αυξημένες κατά 10,6%.³⁸

1.5 Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ελαφρώς ενισχύθηκε τον Σεπτέμβριο, αλλά παραμένει σε χαμηλά επίπεδα

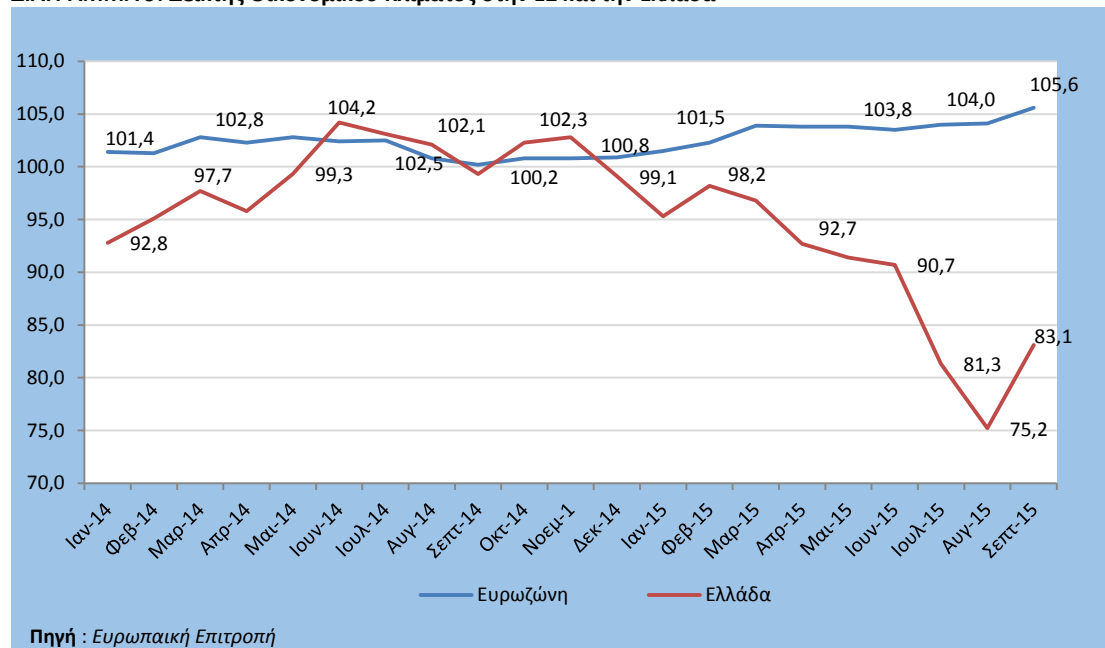
Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος το τρίτο τρίμηνο του 2015 ενισχύθηκε σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, οριακά στην Ευρωζώνη ενώ αντίθετα εξασθένησε στην Ελλάδα, παρουσιάζοντας μέση τριμηνιαία αύξηση ύψους 0,83% στην πρώτη περίπτωση και μέση τριμηνιαία μείωση ύψους 12,8% στη δεύτερη (Διάγραμμα 9). Αναλυτικότερα, στην Ευρωζώνη η οριακή ενίσχυση του δείκτη είναι αποτέλεσμα της θετικής μεταβολής των επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Υπηρεσίες** κατά (37,7%) και την **Καταναλωτική εμπιστοσύνη** (+34,17%). Αντίθετα,

³⁷ ΠΣΕ, «Σε αναζήτηση ισορροπιών το εξωτερικό εμπόριο -Χαλαρώνουν οι ρυθμοί μείωσης εισαγωγών και εξαγωγών», *Δελτίο Τύπου*, 8 Οκτωβρίου 2015.

³⁸ Στις υπόλοιπες υποκατηγορίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, δεν παρατηρούνται σημαντικές μεταβολές συγκριτικά με το αντίστοιχο διάστημα του 2014

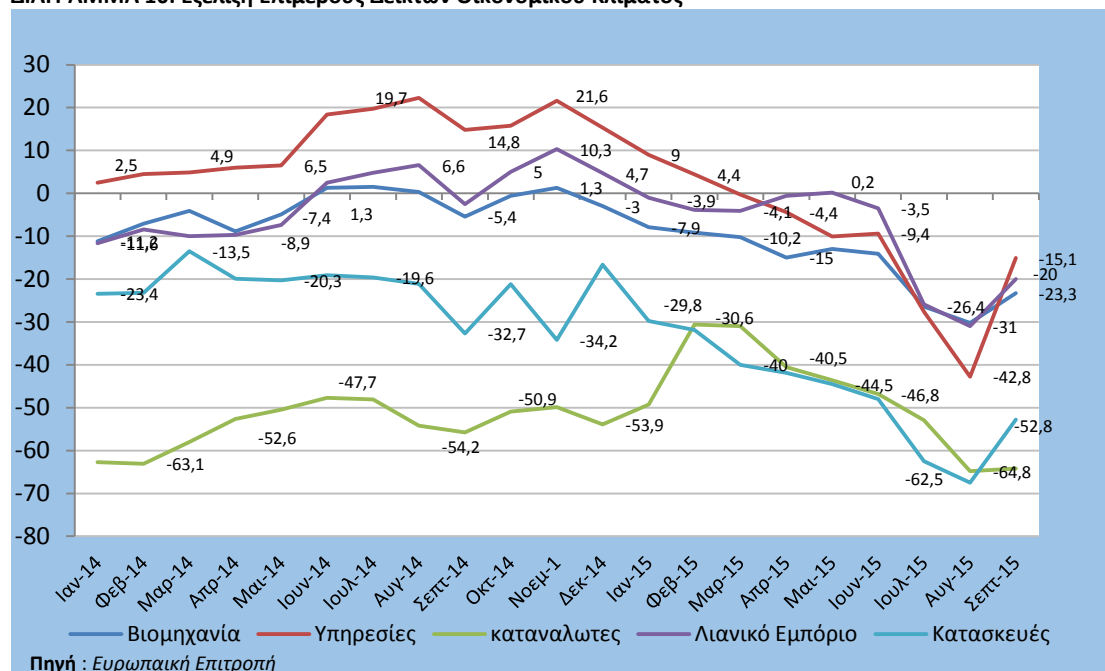
οι προσδοκίες στο **Λιανικό εμπόριο** εξασθένησαν σε μεγάλο βαθμό αντισταθμίζοντας τη βελτίωση των παραπάνω δεικτών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9: Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην ΕΖ και την Ελλάδα

Στην Ελλάδα, μετά από έξι μήνες πτωτικής πορείας, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ανέκαμψε τον Σεπτέμβριο του 2015 παρότι βέβαια παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Πιο αναλυτικά, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ανήλθε το Σεπτέμβριο στις 83,1 μονάδες έναντι 75,2 μονάδες τον Αύγουστο 2015 και 81,3 μονάδες τον Ιούλιο του 2015. Η βελτίωση αυτή οφείλεται στην ενίσχυση όλων των επιμέρους δεικτών. Πιο συγκεκριμένα, τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσίασε ο δείκτης εμπιστοσύνης των **Υπηρεσιών** (+27,7), ενώ αμέσως μετά ακολουθεί ο κλάδος των **Κατασκευών** με αύξηση 14,7 μονάδες, στη συνέχεια ο κλάδος του **Λιανικού εμπορίου** με 11 μονάδες και τέλος ο κλάδος της **Βιομηχανίας** με 6,9 μονάδες. Αντίθετα, ο κλάδος **Εμπιστοσύνης των καταναλωτών** παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος με μια αύξηση της τάξης των 0,6 μονάδων (Διάγραμμα 10).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10: Εξέλιξη Επιμέρους Δεικτών Οικονομικού Κλίματος

Στις **Υπηρεσίες**, η βελτίωση του δείκτη προήλθε από την ισχυροποίηση του τουριστικού δείκτη «Ξενοδοχεία-Τουριστικά Πρακτορεία», που έφθασε το Σεπτέμβριο στις 100,4 μονάδες σε σύγκριση με τις 94,0 μονάδες του Αυγούστου και τις 86,3 μονάδες του Ιουλίου. Στις **Κατασκευές**, ήταν αποτέλεσμα της βελτίωσης του **δείκτη κατασκευών δημοσίων έργων** και του **δείκτη κατασκευών ιδιωτικών κτιρίων**. Πιο συγκεκριμένα, το Σεπτέμβριο ο δείκτης κατασκευών δημοσίων έργων ανήλθε στις 58,5 μονάδες από 36,2 μονάδες τον προηγούμενο μήνα και ο δείκτης κατασκευών ιδιωτικών κτιρίων έφτασε τις 54,8 μονάδες το Σεπτέμβριο από 35,8 μονάδες τον Αύγουστο. Στο **Λιανικό εμπόριο**, η βελτίωση του δείκτη απέρρευσε από τη **βελτίωση του ισοζυγίου παραγγελιών στο επόμενο τρίμηνο**, ενώ η ισχυροποίηση στο τομέα της **Βιομηχανίας** προήλθε από τη βελτίωση των προβλέψεων για τις εξαγωγές στο προσεχές τρίμηνο, την ενίσχυση **του ισοζυγίου των προβλέψεων για τις πωλήσεις** και την **παραγωγή στο προσεχές τρίμηνο**.

1.6 Ανταγωνιστικότητα και επενδύσεις: Παρά τα βήματα που έχουν γίνει, η θέση της Ελλάδας παραμένει χαμηλή

Ένας από τους βασικούς στόχους των χρηματοδοτικών προγραμμάτων στήριξης της Ελλάδας ήταν και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της. Αναμφίβολα όμως, οι οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις των τελευταίων μηνών δεν συμβάλλουν προς την επίτευξη των στόχων. Σε πρόσφατη συνέντευξή της, η Γενική Διευθύντρια του ΔΝΤ Κριστίν Λαγκάρντ υπογράμμισε την έλλειψη ελκυστικότητας της Ελλάδας ως οικονομικό προορισμό.³⁹ Σύμφωνα με το γενικό δείκτη ανταγωνιστικότητας του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ, η Ελλάδα για το 2015-2016 κατατάσσεται στην 81^η θέση (χωρίς μεταβολή σε σχέση με πέρυσι, ενώ ήταν στην 91^η θέση το 2013-2014 και στη 96^η το 2012-2013). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο οι άλλες χώρες του ευρωπαϊκού νότου (Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία) όσο και η Ιρλανδία -που αντιμετώπισαν σοβαρά οικονομικά προβλήματα- κατατάσσονται σε πολύ υψηλότερες

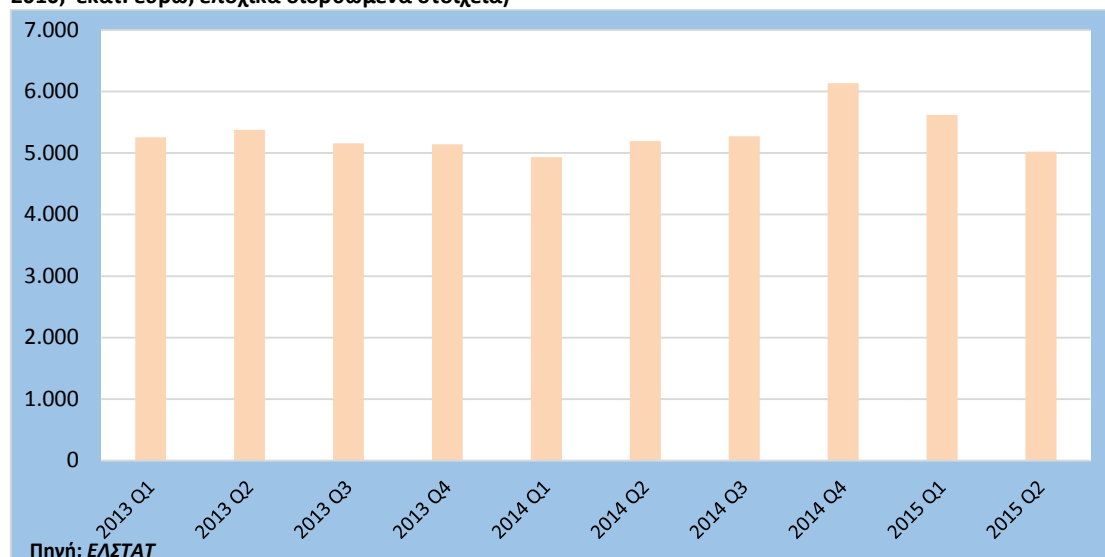
³⁹ Christine Lagarde, Συνέντευξη με Isaac Chotiner, October 2015, Huffington Post.

θέσεις (43^η, 38^η, 33^η, 24^η αντίστοιχα). Όπως αναφέρεται, οι βαθιές μεταρρυθμίσεις, που έχουν εφαρμοσθεί στις χώρες αυτές, συνέβαλαν σημαντικά στη βελτίωση της θέσης τους.

Όπως έχει υπογραμμισθεί πολλές φορές στις εκθέσεις του ΓΠΚ, η Ελλάδα -αν και έχει κάνει σημαντικά βήματα- πρέπει να εφαρμόσει ακόμα σημαντικές μεταρρυθμίσεις σε διάφορους τομείς. Παράγοντες όπως η γραφειοκρατία, η διαδικασία απονομής δικαιοσύνης, η καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελούν ουσιαστικά εμπόδια για την επιχειρηματικότητα και η επίλυσή τους θα πρέπει να ενταχθεί **σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής που θα δημιουργήσει ένα σταθερό επιχειρηματικό περιβάλλον που θα στηρίζει τις επενδύσεις και θα βγάλει τη χώρα από το φαύλο κύκλο της ύφεσης.**

Χωρίς αμφιβολία, οι ραγδαίες εξελίξεις στην οικονομία -και ιδιαίτερα στον χρηματοπιστωτικό τομέα- κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, αλλά και η αβεβαιότητα και η αστάθεια των προηγούμενων μηνών, είχαν ιδιαίτερα αρνητική επίδραση στο επενδυτικό κλίμα. Χαρακτηριστικά, **οι ιδιωτικές επενδύσεις, το 2^ο τρίμηνο του 2015, μειώθηκαν στο χαμηλότερο επίπεδο από την αρχή της κρίσης** (με εξαίρεση το 1^ο τρίμηνο του 2014, βλ. Διάγραμμα 11).⁴⁰

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (Αλυσωτοί δείκτες όγκου έτους αναφοράς 2010, εκατ. ευρώ, εποχικά διορθωμένα στοιχεία)

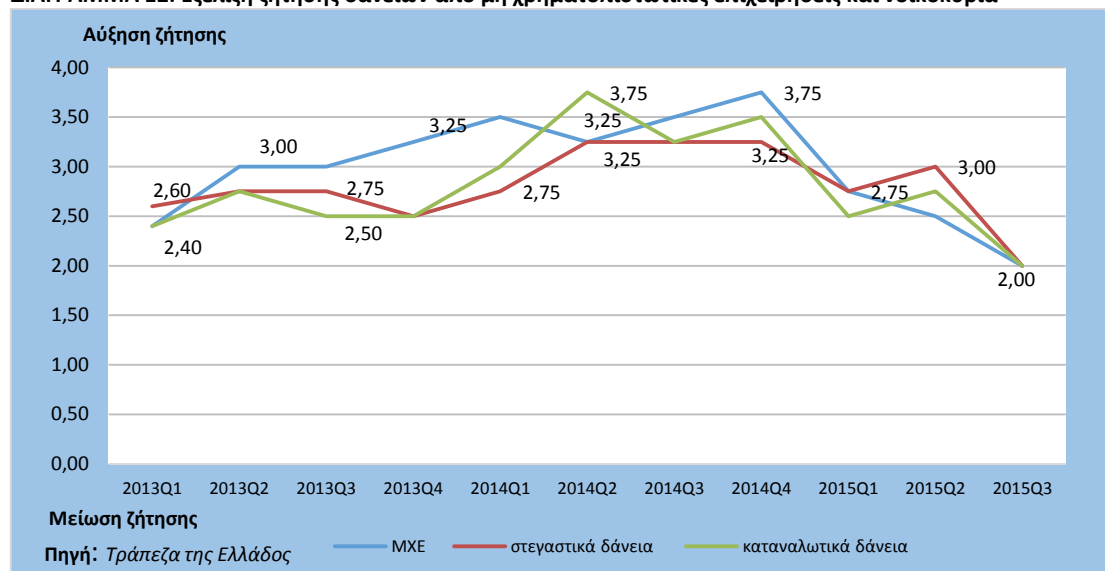

Χαρακτηριστικά, η ζήτηση δανείων (Διάγραμμα 12) από μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (αλλά και από τα νοικοκυριά) έφτασε στο 3^ο τρίμηνο του 2015 στο χαμηλότερο σημείο από την αρχή της κρίσης (με εξαίρεση το 4^ο τρίμηνο του 2011). Εκτός από τις αρνητικές προσδοκίες των επιχειρήσεων για οικονομική ανάκαμψη, σημαντικό ρόλο στη μείωση των δανείων έχει και η αυστηροποίηση των κριτηρίων χορήγησης δανείων από τα πιστωτικά ιδρύματα (Διάγραμμα 13). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, οι συνθήκες ρευστότητας που αντιμετωπίζουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι δυσκολίες πρόσβασής τους στις αγορές χρήματος και οι ανησυχίες τους για τους κινδύνους που δημιουργούνται λόγω της οικονομικής κατάστασης, οδήγησαν στην αυστηροποίηση των όρων χορήγησης. Από την άλλη μεριά, στην Ευρωζώνη η εικόνα είναι τελείως διαφορετική μιας και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν εκμεταλλευτεί την αυξημένη ρευστότητα που τους προσφέρει το πρόγραμμα

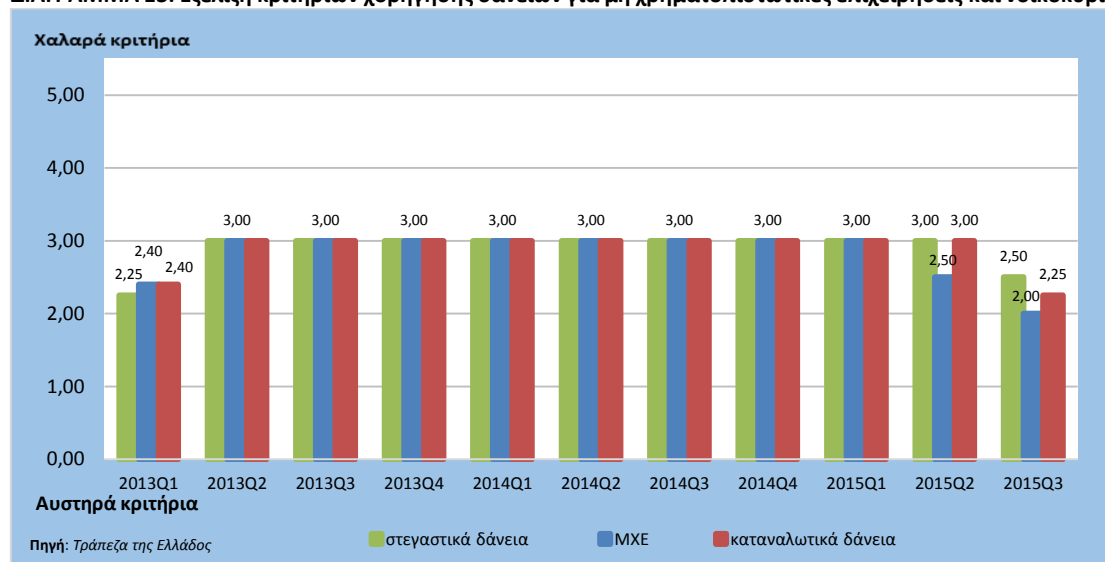
⁴⁰ Η μεγάλη αύξηση που καταγράφεται κατά το 4^ο τρίμηνο του 2014 και το 1^ο τρίμηνο του 2015 οφείλεται στην αγορά οπλικών συστημάτων.

αγοράς ομολόγων από την ΕΚΤ (quantitative easing) και τροφοδοτούν με νέα δάνεια επιχειρήσεις, χαλαρώνοντας τους όρους χορήγησής τους. Με αυτόν τον τρόπο, οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις χαμηλώνουν το κόστος λειτουργίας και παραγωγής και καθίστανται περισσότερο ανταγωνιστικές, πλήττοντας καίρια την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12: Εξέλιξη ζήτησης δανείων από μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και νοικοκυριά

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13: Εξέλιξη κριτηρίων χορήγησης δανείων για μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και νοικοκυριά

Για την αντιστροφή του κλίματος είναι απαραίτητο να γίνουν σημαντικά βήματα, όπως η ολοκλήρωση της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών -δίνοντας ταυτόχρονα λύση και στο θέμα των κόκκινων δανείων για να μειωθεί η αβεβαιότητα και να επιστρέψουν οι καταθέσεις στις τράπεζες- ούτως ώστε το χρηματοπιστωτικό σύστημα να συμβάλει στην υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων, αντί να αποτελεί απλά τον φοροεισπρακτικό βραχίονα του κράτους.

Από την άλλη πλευρά, αν και το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) θα μπορούσε να λειτουργήσει ως αντίβαρο στην ύφεση, η υλοποίησή του μέχρι σήμερα είναι προβληματική και οι δαπάνες του παρουσιάζουν υστέρηση σε σχέση με τα έσοδα (ώστε να επιτευχθεί το πρωτογενές πλεόνασμα). Για το 2016, σύμφωνα με το προσχέδιο του προϋπολογισμού, το ΠΔΕ ανέρχεται σε € 6,75 δισ. (αυξημένο κατά 5,4% , + € 350 εκατ.) εκ των οποίων € 6 δισ. προγραμματίζεται να δαπανηθούν για έργα, που συγχρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκούς πόρους. Όπως αναφέρεται, προτεραιότητα θα έχουν έργα υποδομών, η προώθηση της επιχειρηματικότητας (με έμφαση στην μεταποίηση και τον τουρισμό), η ενίσχυση της απασχόλησης και της εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, στο προσεχές μέλλον αναμένεται η ψήφιση του νέου αναπτυξιακού νόμου.

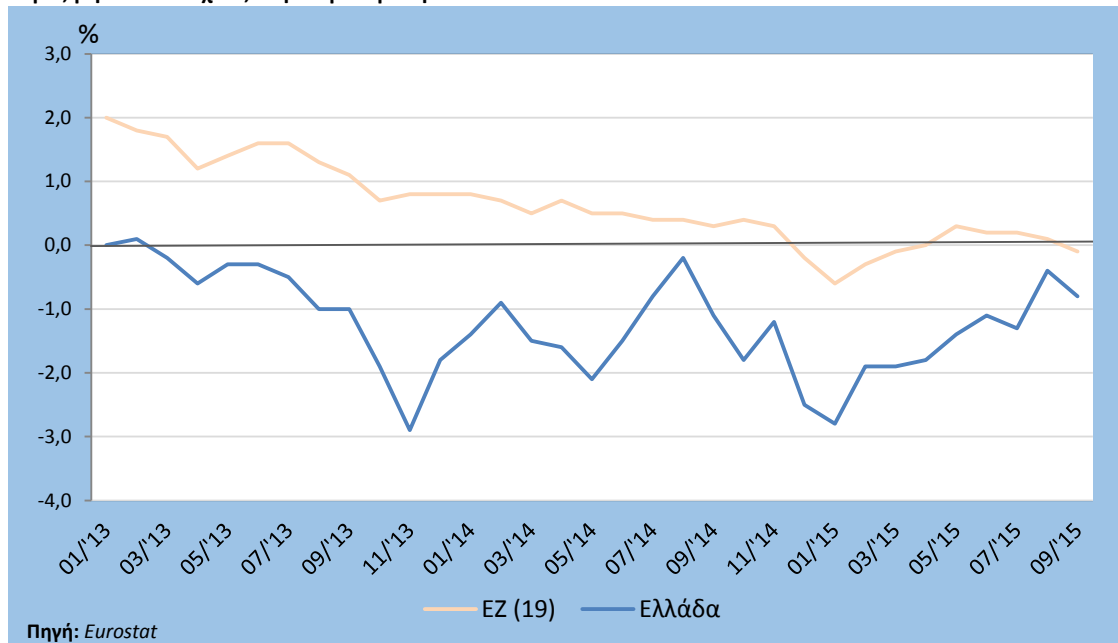
Σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, που είχε παρουσιασθεί από την προηγούμενη κυβέρνηση (ΣΥΡΙΖΑ – ΑΝΕΛ) τον Απρίλιο 2015, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα βρίσκονται στο επίκεντρο του νέου αυτού νόμου. Όπως είχε δηλώσει ο Υπουργός Οικονομίας κ. Γ. Σταθάκης στις 23 Μαΐου 2015 στη Γενική Συνέλευση του Συνδέσμου Βιομηχανιών Θεσσαλίας και Κεντρικής Ελλάδας, από την υλοποίηση του υπάρχοντος αναπτυξιακού νόμου υπάρχουν ανεξόφλητες υποχρεώσεις € 4,5 δισ. προς τις επιχειρήσεις, ενώ χιλιάδες φάκελοι αιτήσεων για ένταξη δεν έχουν καν ανοιχθεί. Για το λόγο αυτό έχει τεθεί ως στόχος για την αποτελεσματική υλοποίησή του η λειτουργία αναβαθμισμένων υπηρεσιών και αρχών διαχείρισης. Από την άλλη πλευρά, η καινούρια αυτή προσπάθεια δεν θα πρέπει να λειτουργεί ως τροχοπέδη στην ανάπτυξη ενός υγιούς και αποτελεσματικού συστήματος ιδιωτικών χρηματοδοτήσεων (μέσω τραπεζών, venture capitals κτλ.) ή να συμβάλει στη δημιουργία ενός «παρασιτικού» κλίματος στον επιχειρηματικό τομέα, όπου η ένταξη και μόνο στους αναπτυξιακούς νόμους γινόταν αυτοσκοπός, χωρίς κάποιο ουσιαστικό παραγωγικό αποτέλεσμα.

Αναφορικά με τα προγράμματα του ΕΣΠΑ 2007-2013, εξαιτίας των χρηματοδοτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει την αναδρομική αναστολή του όρου για υποχρεωτική συγχρηματοδότηση των έργων από εθνικούς πόρους, καθώς και την εκταμίευση του υπολειπόμενου 5% των πόρων. Υπολογίζεται ότι με αυτές τις κινήσεις, πόροι ύψους € 2 δισ. θα ενισχύσουν την ελληνική οικονομία. Σε αυτό το ποσό μπορεί να προστεθεί ακόμα € 1 δισ. από την προγραμματιζόμενη αύξηση της αρχικής προχρηματοδότησης έργων του ΕΣΠΑ 2014-2020 στο 14% (από 7%).⁴¹

⁴¹ <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1012687/egkrinontai-ta-metra-dieukolunsi-tis-reustotitas-gia-tin-ellada>

1.7 Σε αρνητικό έδαφος βρίσκεται εκ νέου ο πληθωρισμός σε Ελλάδα και ζώνη του Ευρώ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14 Η εξέλιξη του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) σε Ελλάδα και ζώνη του Ευρώ, μηνιαία στοιχεία, ετήσια μεταβολή

Σύμφωνα με την πρώτη εκτίμηση της Eurostat⁴², το Σεπτέμβριο ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) στη ζώνη του Ευρώ πέρασε εκ νέου σε οριακά αρνητικό έδαφος -0,1%. Κατά τους δύο άλλους μήνες του τρίτου τριμήνου, ο εν λόγω Δείκτης κινήθηκε σε οριακά θετικό έδαφος. Συγκεκριμένα, 0,2% τον Ιούλιο και 0,1% τον Αύγουστο. **Η επιστροφή του Δείκτη σε αρνητικό έδαφος μπορεί σχεδόν πλήρως να αποδοθεί στην περαιτέρω πτώση των τιμών της ενέργειας κατά το μήνα Σεπτέμβριο (-8,9%). Να σημειωθεί ότι κατά το εξάμηνο Απριλίου-Σεπτεμβρίου 2015, η Ενέργεια είναι η μόνη κατηγορία που παρουσιάζει αρνητική ετήσια μεταβολή στα μηνιαία στοιχεία και μάλιστα με έντονα πτωτική τάση.** Όσον αφορά στις άλλες κατηγορίες για το Σεπτέμβριο, αυτή των Φαγητών-Αλκοολούχων και Καπνού παρουσιάζει τη μεγαλύτερη αύξηση (1,4%) και ακολουθεί αυτή των Υπηρεσιών (1,3%).

Στην Ελλάδα, ο Σεπτέμβριος 2015 είναι ο 31^{ος} συνεχόμενος μήνας με αρνητικό ΕνΔΤΚ (-0,8%)⁴³. Κατά τους δύο άλλους μήνες του τρίτου τριμήνου, ο εν λόγω Δείκτης διαμορφώθηκε σε -1,3% τον Ιούλιο και -0,4% τον Αύγουστο. Όσον αφορά στις επιμέρους κατηγορίες για το Σεπτέμβριο, τη μεγαλύτερη μείωση εξακολουθεί να παρουσιάζει η Στέγαση (-8,1%), η Ένδυση και Υπόδηση (-4,9%) και τα Άλλα Αγαθά και Υπηρεσίες (-3,1%). Αντίθετα, τη μεγαλύτερη αύξηση σημείωσε η κατηγορία των Ξενοδοχείων-Καφέ-Εστιατορίων (3,5%), της Διατροφής και μη-Αλκοολούχων Ποτών (3,3%) και των Αλκοολούχων Ποτών και Καπνού (2,8%).

1.8 Η Χρήση Ηλεκτρονικών Πληρωμών αυξάνει οριακά τις καταθέσεις

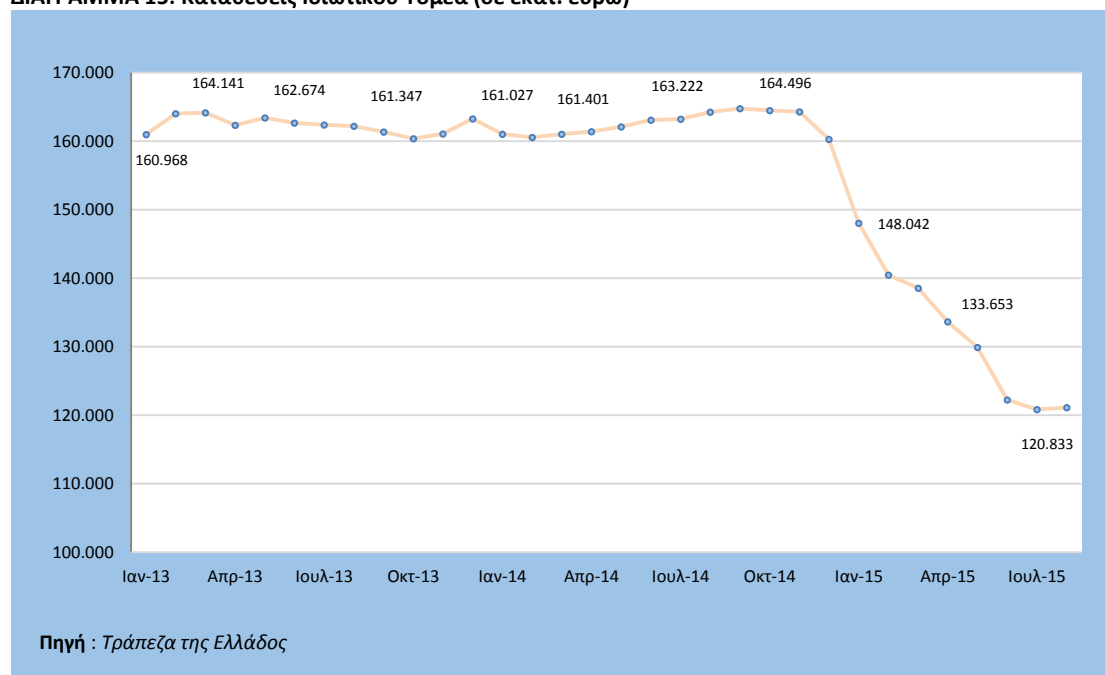
Αύξηση παρουσίασε το επίπεδο των καταθέσεων για το μήνα Αύγουστο 2015 μετά και τη συνεχή εκροή καταθέσεων από τον Οκτώβριο 2014. Πιο συγκεκριμένα, οι καταθέσεις του

⁴² Βλ. flash estimate της Eurostat στις 30 Σεπτεμβρίου 2015 (168/2015).

⁴³ Βλ. σχετικό Δελτίο Τύπου της ΕΛΣΤΑΤ στις 9 Οκτωβρίου 2015.

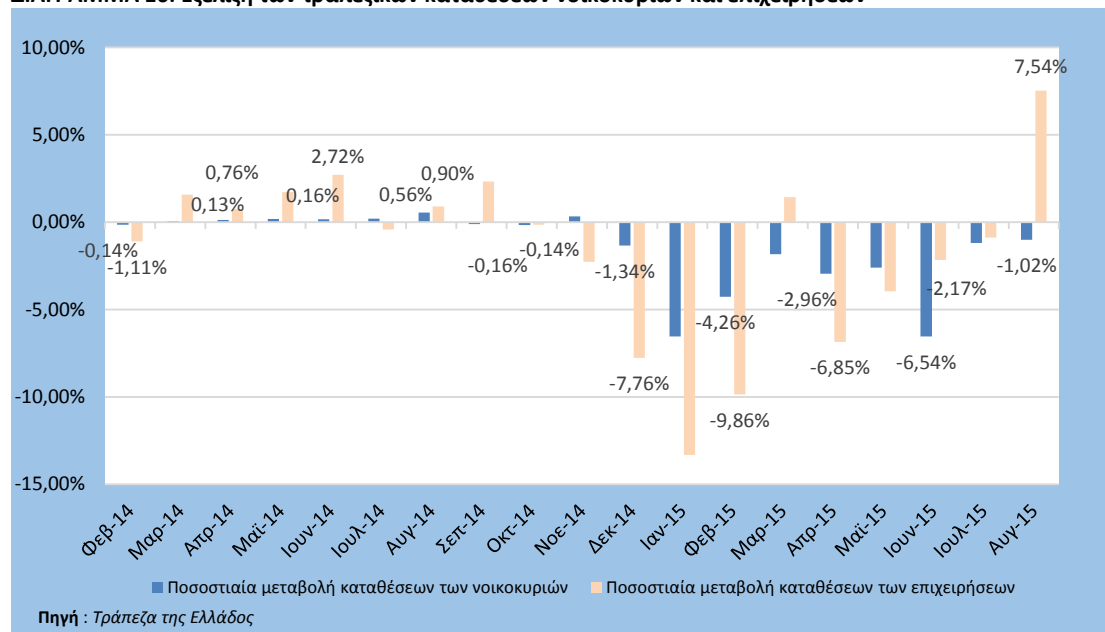
ιδιωτικού τομέα μειώθηκαν κατά €1,397 δις. τον Ιούλιο του 2015 και αυξήθηκαν κατά €305 εκατ. τον Αύγουστο. Ουσιαστικά, οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα έφθασαν τα €120,833 δις. τον Ιούλιο του 2015 και τα €121,138 δις. τον Αύγουστο του ίδιου έτους (Διάγραμμα 15).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15: Καταθέσεις Ιδιωτικού Τομέα (σε εκατ. ευρώ)

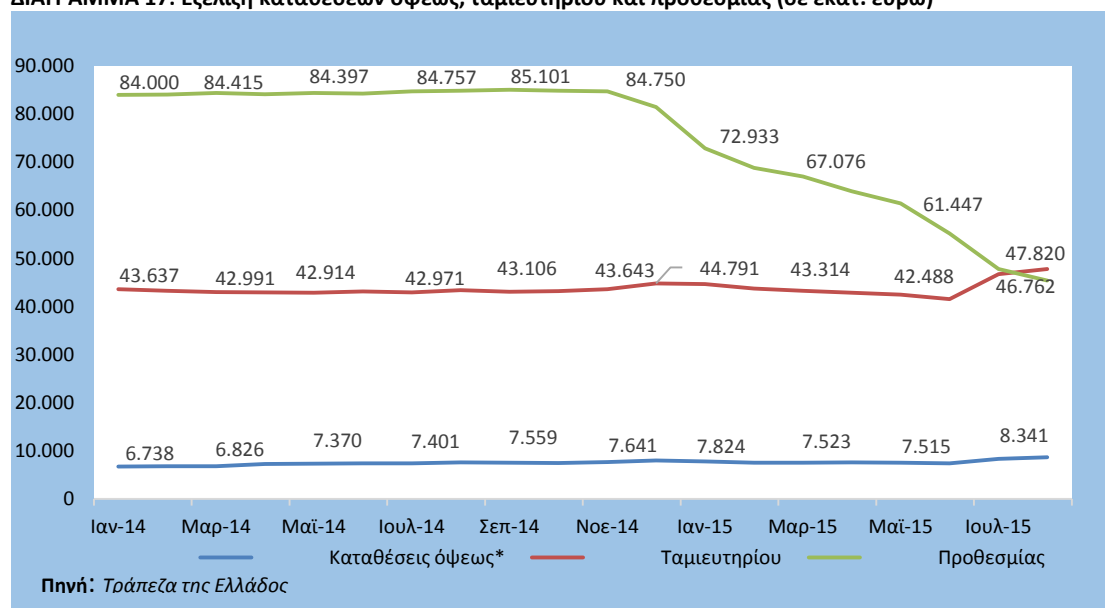
Η μικρή αύξηση των καταθέσεων που καταγράφηκε τον Αύγουστο, μετά από δέκα μήνες πτωτικής πορείας, οφείλεται στο γεγονός ότι οι εισροές καταθέσεων από τις επιχειρήσεις υπεραντιστάθμισαν τις εκροές καταθέσεων των νοικοκυριών, ως αποτέλεσμα της χρήσης ηλεκτρονικών πληρωμών στην ιδιωτική κατανάλωση από τα νοικοκυριά προς τις επιχειρήσεις (Διάγραμμα 16).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16: Εξέλιξη των τραπεζικών καταθέσεων νοικοκυριών και επιχειρήσεων

Επιπλέον, από το Σεπτέμβριο του 2014 και μέχρι και τον Αύγουστο του 2015 οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα έχουν μειωθεί κατά €43,6 δισ., δηλαδή μια μείωση των καταθέσεων της τάξης του 26,5%, εκ των οποίων τα €33,9 εκατ. αφορούν καταθέσεις των νοικοκυριών. Επίσης, από το Νοέμβριο του 2014 και μέχρι τον Αύγουστο του 2015 οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα μειώθηκαν κατά €43,15 εκατ., εκ των οποίων οι προθεσμιακές καταθέσεις μειώθηκαν κατά περίπου €37 δισ., ενώ οι όψεως και οι ταμειυτηρίου αυξήθηκαν κατά €871 εκατ. και €3,5 δισ. αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι, το μεγαλύτερο μέρος των εκροών των καταθέσεων από το Νοέμβριο του 2014 μέχρι τον Αύγουστο του 2015 προέρχεται από καταθέσεις προθεσμίας σε ποσοστό 43,6%, ως αποτέλεσμα της αβεβαιότητας, που επικρατούσε εκείνο το χρονικό διάστημα, ως προς τις οικονομικές εξελίξεις (Διάγραμμα 17).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17: Εξέλιξη καταθέσεων όψεως, ταμειυτηρίου και προθεσμίας (σε εκατ. ευρώ)

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την αυξημένη ποσότητα τραπεζογραμμάτων σε κυκλοφορία συνάγεται το συμπέρασμα ότι σημαντικό μέρος των καταθέσεων που αποσύρονται παραμένουν εντός της χώρας.⁴⁴ Τέλος, η άρση της αβεβαιότητας μετά την επιτυχημένη συμφωνία με τους Ευρωπαίους εταίρους και με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει βελτίωση των οικονομικών προοπτικών της χώρας προμηνύει ότι θα υπάρξει εισροή καταθέσεων προς το τραπεζικό σύστημα τους επόμενους μήνες.

1.9 Οι Ληξιπρόθεσμες Οφειλές των Ιδιωτών προς το Δημόσιο Αυξάνονται

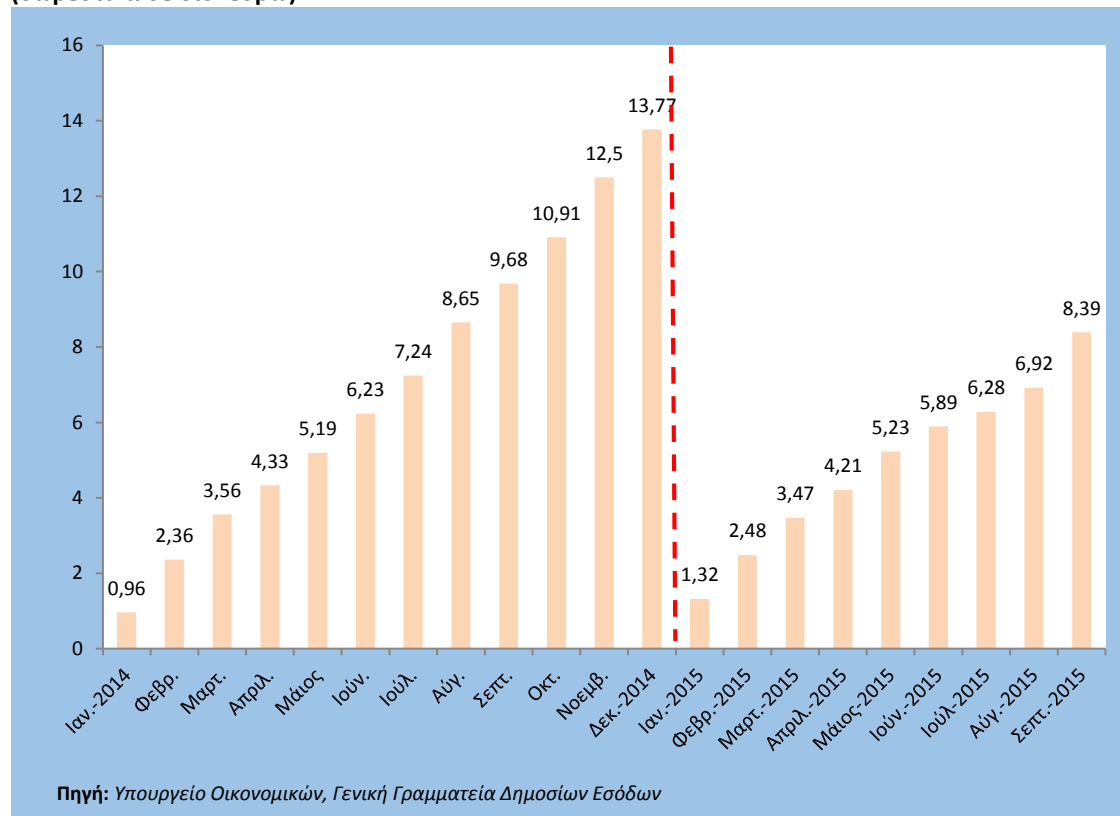
Σύμφωνα με τα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων, τα συνολικά χρέη των ιδιωτών προς το Δημόσιο από φόρους ανέρχονται μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου 2015 στα €80,4 δισ. ή στο 46,29% του ΑΕΠ (η εκτίμηση για το ΑΕΠ του 2015 είναι στα €173,74 δισ.).

Από αυτό το ποσό τα €72,03 δισ. αφορούν σε χρέη που δημιουργήθηκαν μέχρι και το Νοέμβριο του 2014 (παλαιό ληξιπρόθεσμο χρέος).

⁴⁴ Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής: <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/NomPol20142015.pdf>

Για την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου του 2015 οι νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές των ιδιωτών προς το Δημόσιο (νέο χρέος) ανήλθαν σε €8,39 δισ., ενώ για το σύνολο του 2014 αυτές ανήλθαν στα €13,77 δισ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18: Συσώρευση νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών ιδιωτών προς το Δημόσιο 2014, 2015 (σωρευτικά σε δισ. ευρώ).

Το Σεπτέμβριο του 2015 το συνολικό χρέος (παλαιό και νέο ληξιπρόθεσμο χρέος) των φορολογουμένων αυξήθηκε κατά €1,32 δισ. έναντι του Αυγούστου του 2015.

Η αύξηση αυτή προέρχεται από:

- την αύξηση κατά €1,47 δισ. του νέου ληξιπρόθεσμου χρέους προς το δημόσιο,
- τη μείωση του παλαιού ληξιπρόθεσμου χρέους (αυτού που κατέστη ληξιπρόθεσμο μέχρι και το Νοέμβρη του 2014) κατά €152 εκατ. το Σεπτέμβριο του 2015, στα €72,03 δισ. έναντι €72,18 δισ. τον Αύγουστο του 2015, εξαιτίας των εισπραξέων που κατάφερε να κάνει η Εφορία (συνολικά €1,36 δισ. την περίοδο Ιανουαρίου- Σεπτεμβρίου 2015).

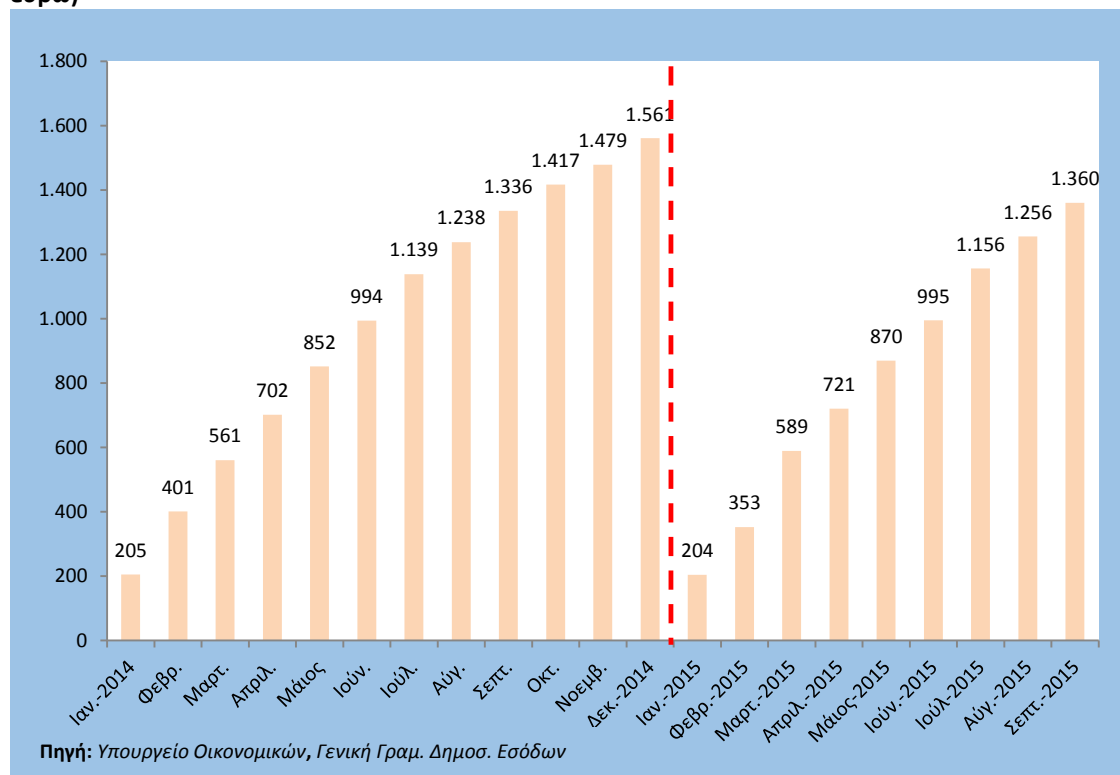
Με βάση το στόχο του Υπουργείου Οικονομικών θα πρέπει να εισπραχθούν €1,7 δισ. έναντι του «παλαιού» ληξιπρόθεσμου χρέους μέχρι το τέλος του 2015 και το 25% έναντι του «αποτελεσματικού» νέου ληξιπρόθεσμου χρέους⁴⁵.

⁴⁵ Το "Αποτελεσματικό Νέο Ληξιπρόθεσμο Υπόλοιπο" διαμορφώνεται βάσει των εξής παραμέτρων: α) Δεν περιλαμβάνει Πτωχούς οφειλέτες, Δημόσιες- Δημοτικές επιχειρήσεις, καθώς και μηδενικά και πλασματικά Α.Φ.Μ., β) Περιλαμβάνει μόνο στοιχεία εντός προϋπολογισμού. γ) Δεν περιλαμβάνει τις κατηγορίες φόρων 25 (Λουτές Εισφορές), 27 (Εμμεσοί Υπέρ Τρίτων), 31 (Μισθώματα), 32 (Υπηρεσίες), 35 (Πρόστιμα Κ.Β.Σ.), 36 (Δάνεια), 37 (Υπέρ Διαφόρων Τρίτων), 38 (Λοιπά Πρόστιμα μη Φορολογικά), 39 (Παράβολα), 41 (Καταλογισμοί) και 49 (Λοιπά μη Φορολογικά).

Μέχρι και το Σεπτέμβριο εισπράχθηκε το 22,4% (ή τα €1,26 δισ. από τα €5,79 δισ. του «αποτελεσματικού» νέου ληξιπρόθεσμου χρέους).

Από το παλαιό ληξιπρόθεσμο χρέος⁴⁶, από τον Ιανουάριο μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015 εισπράχθηκαν συνολικά €1,36 δισ. Για το 2014 οι εν λόγω εισπράξεις ανήλθαν σωρευτικά στα € 1,56 δισ. (βλ. Διάγραμμα 19).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19: Είσπραξη Ληξιπρόθεσμων Παλαιών Οφειλών 2014, 2015 (σωρευτικά σε εκατ. ευρώ)

Σε ότι αφορά το σκέλος των ελέγχων που πρέπει να γίνουν σε μεγάλες επιχειρήσεις, μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015, οι πλήρεις⁴⁷ έλεγχοι που ολοκληρώθηκαν σε μεγάλες επιχειρήσεις ήταν 276. Ο ετήσιος στόχος για το 2015 είναι να πραγματοποιηθούν 400 πλήρεις έλεγχοι μεγάλων επιχειρήσεων, ενώ συνολικά για το 2014 ολοκληρώθηκαν 411 σχετικοί έλεγχοι (ο στόχος το 2014 ήταν για 500 ελέγχους).

Επίσης, το ποσοστό είσπραξης φόρων και προστίμων⁴⁸ (σε μεγάλες επιχειρήσεις) σε σχέση με εκείνα που έχουν βεβαιωθεί ανήλθε μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015 στο 17,10%.

Σε σχέση με τους μερικούς ελέγχους⁴⁹ που έχουν διενεργηθεί, ο αριθμός τους ανέρχεται σε 86 μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015. Ο στόχος για ολόκληρο το έτος είναι να διενεργηθούν

⁴⁶ Ως "Παλαιό Ληξιπρόθεσμο Χρέος" ορίζεται το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο την 30/11 του προηγούμενου έτους από το έτος αναφοράς

⁴⁷ Πλήθος πλήρων ελέγχων: Αριθμός πλήρων φορολογικών ελέγχων (έλεγχος όλων των κατηγοριών φορολογίας και λοιπών οικονομικών στοιχείων) που ολοκληρώθηκαν στο τρέχον έτος.

⁴⁸ Ποσοστό είσπραξης από πλήρεις ελέγχους: Ποσοστό είσπραξης που πραγματοποιήθηκε μέσα στο τρέχον έτος, ως προς τα οφειλόμενα ποσά (βεβαιωθέντες φόροι, πρόστιμα, κλπ.) που προέκυψαν από πλήρεις φορολογικούς ελέγχους του τρέχοντος έτους.

⁴⁹ Πλήθος μερικών ελέγχων: Αριθμός μερικών φορολογικών ελέγχων (έλεγχος συγκεκριμένων κατηγοριών φορολογίας) που ολοκληρώθηκαν στο τρέχον έτος.

500 μερικοί έλεγχοι, ενώ συνολικά για το 2014 ανήλθαν στους 446 (ο στόχος για το 2014 ήταν για 680 ελέγχους).

Οι εισπράξεις από τους μερικούς ελέγχους ως ποσοστό των βεβαιωθέντων φόρων και προστίμων ανήλθαν στο 58,48% μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015.

Σχετικά με τους φορολογικούς ελέγχους σε φυσικά πρόσωπα, που κατέχουν μεγάλο πλούτο, Offshore εταιρίες και Εμβάσματα, μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015 πραγματοποιήθηκαν 336 έλεγχοι. Για το σύνολο του έτους ο στόχος είναι να πραγματοποιηθούν 900 έλεγχοι, ενώ το 2014 ολοκληρώθηκαν 693 έλεγχοι φορολογουμένων μεγάλου πλούτου.

Οι εισπράξεις από τους μερικούς και πλήρεις ελέγχους σε φυσικά πρόσωπα που κατέχουν μεγάλο πλούτο ως ποσοστό των βεβαιωθέντων φόρων και προστίμων ανήλθαν στο 26,10% μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015.

Τέλος, μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015, οι αναφορές για βεβαιωμένη φοροδιαφυγή⁵⁰ ανήλθαν στις 292, ενώ οι αναφορές για βεβαιωμένη φοροδιαφυγή άνω των €50.000⁵¹ ανήλθαν στις 265.

⁵⁰ Σύνολο αναφορών για βεβαιωμένη φοροδιαφυγή: Πλήθος Αναφορών προς την Αρχή καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης βάσει του Ν.3691/2008.

⁵¹ Αναφορές για βεβαιωμένη φοροδιαφυγή άνω των 50.000 €: Πλήθος αναφορών άνω των 50.000 € προς την Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης βάσει του Ν.3691/2008 (Δράση Μ.Ο.Υ. 2.3.5.2) (Στοιχεία από 01/08/2013 βάσει της παρ. 8 του αρθ. 68 του ν.4174/2013).

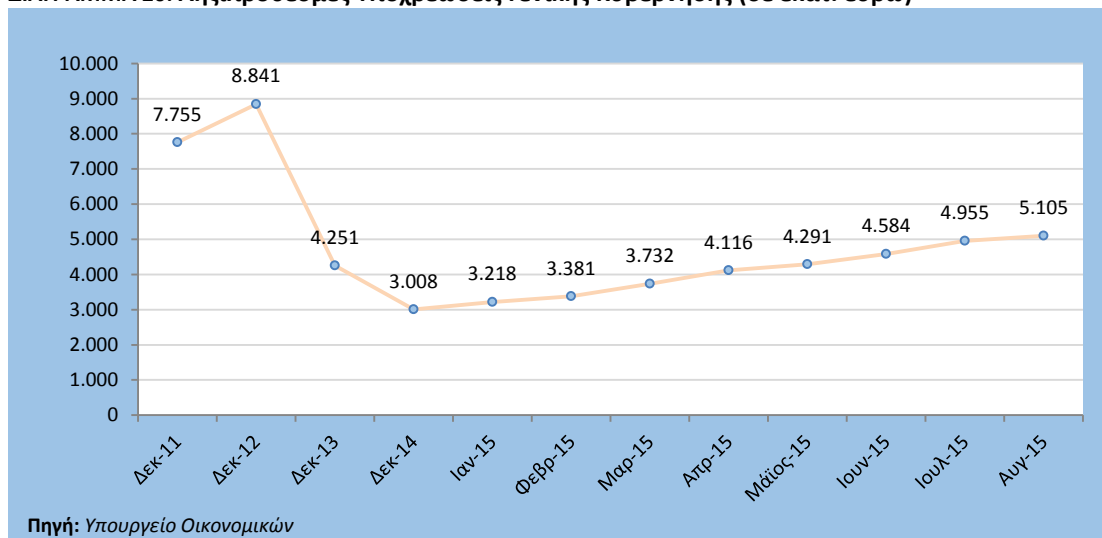
ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Εισπράξεις Ληξιπρόθεσμων Οφειλών-Επιχειρήσεων-Φυσικών Προσώπων Μεγάλου Πλούτου-Λοιποί Στόχοι Ελέγχων, Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2015

	Ιαν.-2015	Φεβ.	Μαρτ.	Απρ.	Μάιος	Ιουν.	Ιουλ.	Αύγ.	Σεπ.-2015	Σύνολο
<u>ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ</u>										
Είσπραξη παλαιών οφειλών σωρευτικά (εκατ. €)	204	353	589	721	870	995	1.156	1.256	1.360	1.360
% Είσπραξης έναντι «αποτελεσματικού» νέου ληξιπρόθεσμου χρέους	11,0%	13,2%	15,4%	17,3%	17,9%	18,8%	20,6%	22,4%	22,4%	22,4%
<u>ΕΛΕΓΧΟΙ & ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ</u>										
Πλήθος πλήρων ελέγχων	41	32	41	35	41	48	18	1	19	276
% Είσπραξης από πλήρεις ελέγχους	46,12%	117,45%	85,98%	8,64%	208,12%	8,98%	9,65%	-	0,16%	17,10%
Πλήθος μερικών ελέγχων	12	13	12	9	9	13	7	0	11	86
% Εισπράξεις από μερικούς ελέγχους	41.831,39%	122,26%	56,72%	25,43%	244,16%	57,75%	220,60%	-	0%	58,48%
<u>ΕΛΕΓΧΟΙ & ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ, OFFSHORE ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΩΝ</u>										
Πλήθος ολοκληρωθέντων ελέγχων	52	27	44	23	69	68	35	11	7	336
% Είσπραξης από ολοκληρωθέντες ελέγχους	13,38%	24,86%	11,89%	249,4%	17,74%	24,60%	223,9%	162,7%	116,8%	26,10%
<u>ΛΟΙΠΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΛΕΓΧΩΝ</u>										
Σύνολο αναφορών για βεβαιωμένη φοροδιαφυγή	15	36	65	80	16	28	29	14	9	292
Αναφορές για βεβαιωμένη φοροδιαφυγή άνω των 50.000 €	12	27	63	76	15	25	25	13	9	265
Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων										

1.10 Οι Ληξιπρόθεσμες Οφειλές του Δημοσίου προς Τρίτους αυξάνονται

Οι Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης⁵² προς τους προμηθευτές της ανήλθαν τον Αύγουστο του 2015 (με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) στα €5.105 εκατ. παρουσιάζοντας **αύξηση κατά €1,9 δισ. ή κατά 58,64% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2015** (€3.218 εκατ.). Τον Αύγουστο του 2015 σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2015 οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκαν κατά €150 εκατ. ή κατά 3% (βλ. Διάγραμμα 20).

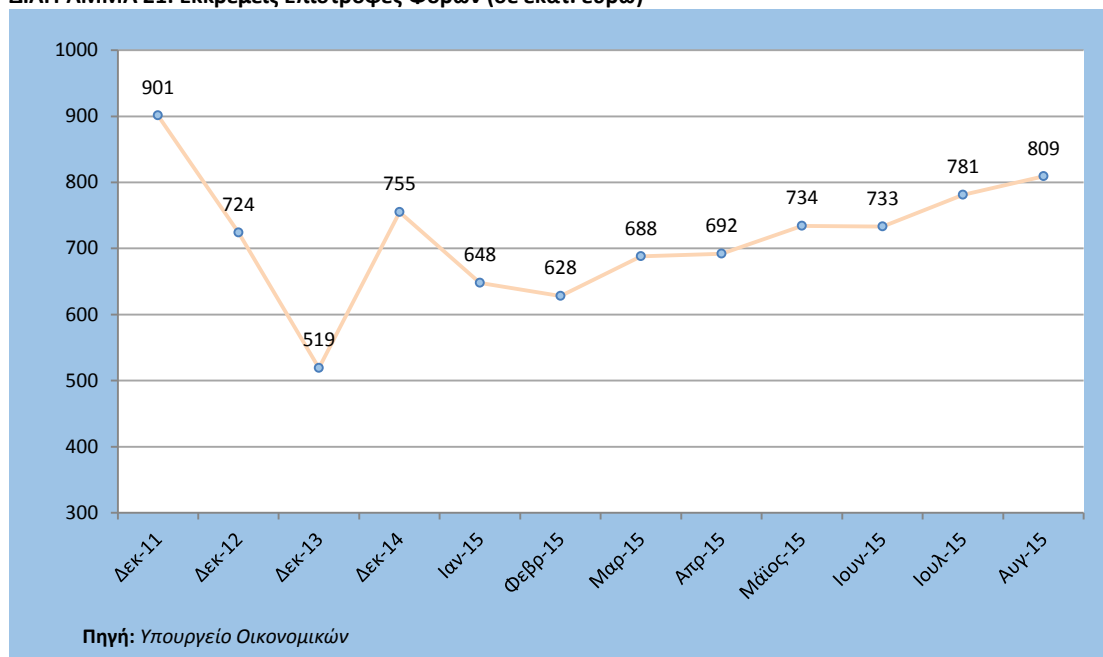
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20: Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης (σε εκατ. ευρώ)

Πιο αναλυτικά, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης ανήλθαν στα € 2.571 εκατ. τον Αύγουστο του 2015 αυξημένες κατά € 756 εκατ. ή κατά 41,7% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2015 (€ 1.815 εκατ.). Στα Νοσοκομεία παρατηρείται αύξηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών τους τον Αύγουστο του 2015 (€ 1.225 εκατ.) κατά € 517 εκατ. ή κατά 73,0% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2015 (€ 708 εκατ.).

⁵² Η Γενική Κυβέρνηση περιλαμβάνει τρία υποσύνολα: της Κεντρικής Κυβέρνησης, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ), σύμφωνα με τους κανόνες και τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (ΕΣΟΛ). Οι φορείς εκτός Κεντρικής Διοίκησης, που περιλαμβάνονται στους υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης (λοιποί φορείς της Γενικής Κυβέρνησης), προσδιορίζονται κατά υποτομέα από το Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, που τηρείται με ευθύνη της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής και αποτελούν ξεχωριστά νομικά πρόσωπα που εποπτεύονται από φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, ή από Ο.Τ.Α.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21: Εκκρεμείς Επιστροφές Φόρων (σε εκατ. ευρώ)

Οι Εκκρεμείς Επιστροφές Φόρων ανήλθαν στα € 809 εκατ. τον Αύγουστο του 2015 εμφανίζοντας αύξηση κατά € 161 εκατ. ή κατά 24,8 % σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2015 (€ 648 εκατ.)⁵³.

1.11 Η προσφυγική κρίση επιβαρύνει την οικονομική κατάσταση

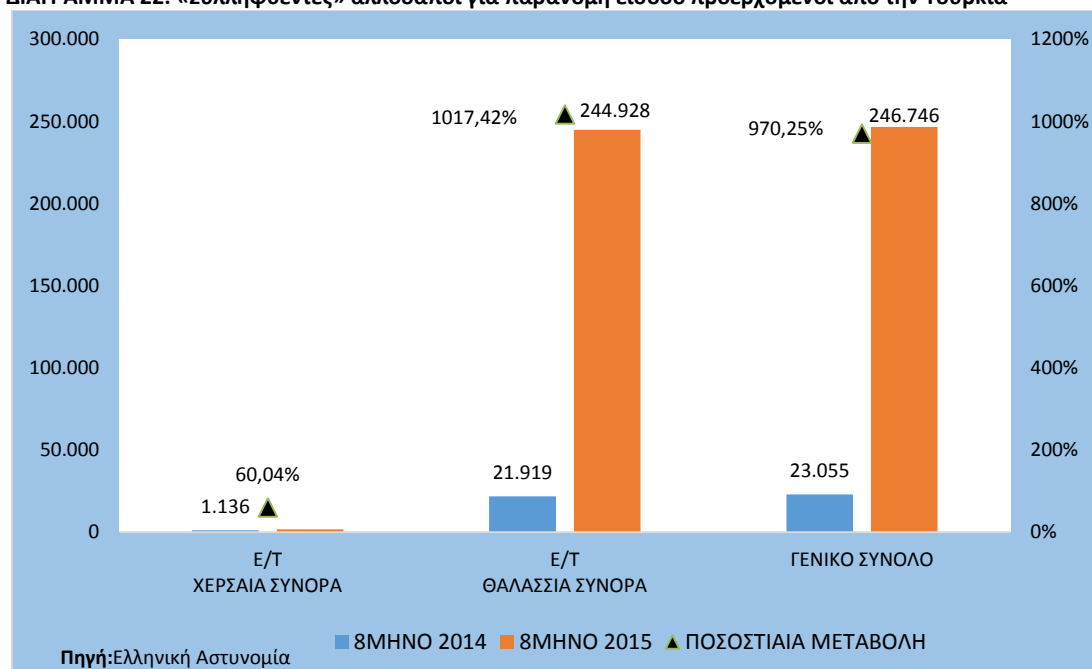
Την τελευταία εικοσαετία το φαινόμενο της μετανάστευσης απασχολεί ολοένα και περισσότερο την πολιτική συζήτηση. Η μετανάστευση καθίσταται όλο και πιο σύνθετο ζήτημα (πρόσφυγες από τη Συρία), συνεπώς είναι αναγκαία η πολύπλευρη αντιμετώπιση του ζητήματος προκειμένου να υπάρξει μια εφαρμόσιμη και ταυτόχρονα δίκαιη μεταναστευτική πολιτική.

Η Ελλάδα παρά το γεγονός ότι και στο παρελθόν αποτέλεσε χώρα υποδοχής μεταναστών, στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία βρέθηκε αντιμέτωπη με μια μεταναστευτική κρίση τεραστίων διαστάσεων. Μια κρίση η οποία σε συνδυασμό με τη δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας επιδεινώνει τις οικονομικές, αλλά και τις κοινωνικές συνθήκες. Η μεταναστευτική κρίση στη Μεσόγειο κατέδειξε με τον πλέον εμφανή τρόπο ότι η Ευρώπη στο σύνολό της βρέθηκε απροετοίμαστη. Έγινε κατανοητό ότι η ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική και μάλιστα σε περιόδους κρίσης, χαρακτηρίζεται από διαρθρωτικούς περιορισμούς, άλλα και από έλλειψη κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπιση εισροών τέτοιου μεγέθους. Η συνεργασία για τη διαχείριση της μετανάστευσης και μάλιστα με μακροπρόθεσμο ορίζοντα, κρίνεται απαραίτητη. Το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα αποτελεί σημείο καμπής τόσο για την Ευρώπη όσο και για τη διεθνή κοινότητα.

⁵³ Ληξιπρόθεσμες είναι οι υφιστάμενες υποχρεώσεις προς τρίτους (εκτός Γενικής Κυβέρνησης), που δεν εξοφλήθηκαν μετά την παρέλευση 90 ημερών από την ημερομηνία οφειλής και οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων περιλαμβάνουν στοιχεία εκκρεμών επιστροφών για τις οποίες έχει εκδοθεί και εκκαθαριστεί το σχετικό ΑΦΕΚ μέχρι και το τέλος του μήνα αναφοράς.

Οι ροές των προσφύγων και των μεταναστών προς την Ελλάδα και ιδιαίτερα προς τα νησιά του Αιγαίου κατά την διάρκεια των θερινών μηνών του 2015 ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Η Ελλάδα, μαζί με την Ιταλία, αποτελεί την κύρια πύλη εισόδου μεταναστών και προσφύγων στην ΕΕ. Τόσο τα νησιά του Β. Αιγαίου και ορισμένα των Δωδεκανήσων δέχθηκαν μαζικά κύματα προσφύγων και μεταναστών προερχόμενων από τα παράλια της Τουρκίας. Με βάση τα στοιχεία της Frontex από τον Ιανουάριο έως το Σεπτέμβριο του 2015, 710.000 πρόσφυγες και μετανάστες πέρασαν τα Ευρωπαϊκά εξωτερικά σύνορα, εκ των οποίων 350.000 έφτασαν στην Ελλάδα⁵⁴. Εν ολίγοις, αυτό καταδεικνύει μια τεράστια αύξηση του αριθμού μεταναστών και προσφύγων, στην οποία συνέβαλε κατά κύριο λόγο ο εσωτερικός εκτοπισμός των Σύριων λόγω του συνεχούς πολέμου. Ως προς την αύξηση των ροών μέσω των θαλάσσιων συνόρων συνέβαλε και η κατασκευή του φράκτη στα σύνορα του Έβρου το 2012 στο πλαίσιο μιας προσπάθειας μετριασμού της παράτυπης μετανάστευσης στα χερσαία σύνορα Ελλάδας – Τουρκίας (η αυξημένη φύλαξη σε συγκεκριμένα σημεία έχει ως αποτέλεσμα την μετατόπιση των ροών).⁵⁵ Από το Διάγραμμα 22, παρατηρούμε μια αύξηση των «συλλήψεων»⁵⁶ (προερχόμενων από την Τουρκία) στα θαλάσσια σύνορα από 21.919 το πρώτο 8μηνο του 2014 σε 244.928 το πρώτο 8μηνο του 2015, δηλαδή μια ποσοστιαία μεταβολή της τάξης του 1017,42%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22: «Συλληφθέντες» αλλοδαποί για παράνομη είσοδο προερχόμενοι από την Τουρκία

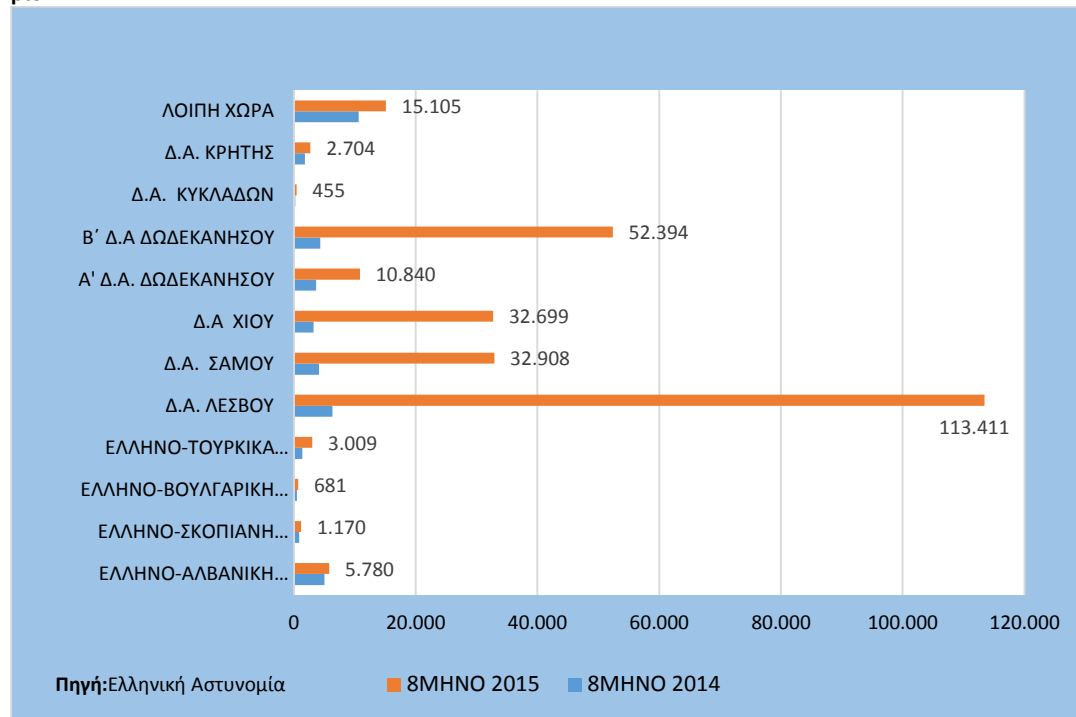
Ως προς τις «συλλήψεις» προσφύγων & μεταναστών το 8μηνο του 2015 ανά μεθόριο, παρατηρούμε από το Διάγραμμα 23, ότι πρώτη κατατάσσεται η Λέσβος (113.411) ακολουθούν τα νησιά της Β. Δωδεκανήσου (52.394), η Σάμος (32.908) και η Χίος (32.699).

⁵⁴ www.frontex.europa.eu

⁵⁵ Τζένιφερ Καβουνίδη, Ροές μετανάστευσης και ασύλου στη Μεσόγειο και σχετικές πολιτικές, Οικονομικές εξελίξεις 2015/27, ΚΕΠΕ.

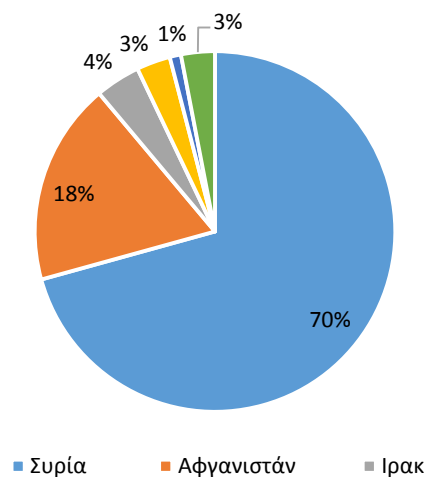
⁵⁶ Ο όρος «σύλληψη» χρησιμοποιείται από την Ελληνική Αστυνομία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 23: «Συλληφθέντες» πρόσφυγες και μετανάστες από αστυνομικές & λιμενικές αρχές ανά μεθόριο

Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και μετανάστες που εισέρχονται στην Ελλάδα, το 70% προέρχεται από τη Συρία, το 18% από το Αφγανιστάν, 4% από το Ιράκ, 3% από το Πακιστάν και 1% από τη Σομαλία (Διάγραμμα 24). Όσον αφορά στους Αφγανούς θα πρέπει να σημειωθεί ότι δε θεωρούνται πρόσφυγες, αλλά οικονομικοί μετανάστες και εγκλωβίζονται στην Ελλάδα. Συνεπώς, επείγει η αναγνώρισή τους ως πρόσφυγες και η διευκόλυνση της οικογενειακής επανένωσης και επανεγκατάστασής τους. Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες το 66% των εν λόγω μεταναστών και προσφύγων είναι άνδρες, το 21% παιδιά και το 13% γυναίκες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 24: Υψηκότητα μεταναστών και προσφύγων

Πηγή: UNHCR 2015

Επιπρόσθετα, μέχρι και τις 2 Οκτωβρίου, οι ροές μέσω της θάλασσας ξεπέρασαν τις 400.000 (προς την Ελλάδα).⁵⁷ Οι καθημερινές αφίξεις κυμαίνονταν από 5.500 έως 4.900 μέχρι και τις δύο πρώτες εβδομάδες του Σεπτεμβρίου. Στην Ιταλία αντίστοιχα οι ροές το 2015 μέσω θάλασσας ήταν 132.000 και προέρχονταν κυρίως από την Ερυθραία (26%), τη Νιγηρία (16%), τη Σομαλία (8%), το Σουδάν (6%) και τη Συρία (6%). Ως προς το φύλο των μεταναστών, το 77% είναι άνδρες, το 10% γυναίκες και το 13% παιδιά⁵⁸. Ένα εξίσου σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι καταφθάνει μια ολόκληρη νέα γενιά.

Όπως είναι φανερό, και σε σχέση με τα στοιχεία που αφορούν στην Ιταλία, η Ελλάδα αντιμετωπίζει το μεγαλύτερο πρόβλημα. **Τα ελληνικά νησιά αντιμετωπίζουν και αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα δυσχερείς καταστάσεις, αν αναλογιστεί κανείς ότι ο μεταναστευτικός πληθυσμός έφτασε να ξεπερνά τον πληθυσμό των νησιών.** Πιο συγκεκριμένα η Λέσβος έλαβε το μεγαλύτερο αριθμό, κατά μέσο όρο 1.500 αφίξεις την ημέρα. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες περιμένει ο αριθμός των εκτοπισμένων Σύριων να ξεπεράσει τα 4,27 εκατ. μέχρι το τέλος του 2015, συνεπώς οι εισροές θα συνεχιστούν με ιδιαίτερη ένταση.

Η Ελλάδα βρέθηκε **εγκλωβισμένη** και ταυτόχρονα **αναγκασμένη** να δώσει λύση σε ένα ιδιαίτερα ακανθώδες ζήτημα. Μπροστά στις τεράστιες εισροές, αποδείχτηκε ότι δεν υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες υποδοχής, μηχανισμοί και υπηρεσίες, ενώ ταυτόχρονα υπήρχε σημαντική έλλειψη χρηματικών πόρων. Επιπροσθέτως, το γεγονός, ότι οι αφίξεις συνέπεσαν με την περίοδο της έντονης τουριστικής δραστηριότητας ενέτεινε τις δυσκολίες στα νησιά. Εντούτοις, ο τουρισμός παρουσίασε μια σημαντική δυναμική, λόγω αύξησης της τουριστικής δραστηριότητας σε άλλα νησιά.⁵⁹ Οι αναπτυξιακές δυνατότητες όμως, των νησιών δέχθηκαν πλήγμα και είναι αδήριτη η ανάγκη να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί ένα πρόγραμμα ενίσχυσής τους.

Οι κύριες επιπτώσεις αφορούν κυρίως στη διοίκηση, την οικονομία και τον τουρισμό. Ως προς τη διοίκηση, το βάρος ήταν υψηλό αρχικά για τις υπηρεσίες των δήμων και των περιφερειών, τις λιμενικές και αστυνομικές αρχές. Σε μικρό χρονικό διάστημα, και λόγω της έντασης των αφίξεων, χρειάστηκαν δράσεις και δαπάνες με υψηλό κόστος για την ελληνική δημόσια διοίκηση και μάλιστα ένα κόστος που συνεχώς θα αυξάνεται διότι απαιτούνται υποδομές, προσωπικό⁶⁰, συντήρηση δομών και αποκατάσταση ζημιών. Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, με βάση ενδεικτικά στοιχεία, το κόστος μέχρι τώρα είναι ήδη υψηλό και αναμένεται να είναι πολλαπλάσιο. Παρατηρούμε από τον Πίνακα 2 και χωρίς ακόμα να έχουμε μια σαφή ακόμα εικόνα της κατάστασης, ότι το κόστος είναι ιδιαίτερα υψηλό και ιδιαίτερα σε μια περίοδο, που η χώρα εισέρχεται και πάλι σε ύφεση. Ενδεικτική είναι η περίπτωση της νήσου Κω με απώλεια δημοτικών τελών (€500.000). Τέλος, σημαντικό είναι και το κόστος μεταφοράς με πλοία το οποίο κατά προσέγγιση είναι €35.000⁶¹. Παράλληλα μεγάλο είναι και το κόστος στο Δήμο Αθηναίων όπου

⁵⁷ Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, 02-08 Οκτωβρίου 2015, www.unhcr.gr

⁵⁸ www.unhcr.gr

⁵⁹ Υπουργείο Οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού, Επιπτώσεις από τις ροές Προσφύγων στα Νησιά του Αιγαίου, Αθήνα 17 Σεπτεμβρίου 2015, σελ. 8.

⁶⁰ Γιατροί, κοινωνικοί λειτουργοί, μεταφραστές, αστυνομικοί.

⁶¹ Υπουργείο Οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού, Επιπτώσεις από τις ροές Προσφύγων στα Νησιά του Αιγαίου, Αθήνα 17 Σεπτεμβρίου 2015, σελ. 7.

καταφθάνουν μετανάστες δημιουργώντας ανοικτούς καταυλισμούς (π.χ. καθαρισμός, αποκατάσταση ζημιών).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ενδεικτικό κόστος

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΣΟ	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
Περιφερειακή ενότητα Χίου	€1.440.000 εκατ.	Συνολικό κόστος διαχείρισης προσφυγικών & μεταναστευτικών ροών
Δήμος Χίου	€260.000 χιλ.	Δημιουργία καταυλισμού και λειτουργικό κόστος
Κως	€300.000 χιλ.	Λειτουργικό κόστος
	€-500.000 χιλ.	Απώλεια από τα δημοτικά τέλη για εξυπηρέτηση των έκτακτων συνθηκών
Λέσβος	€947.000 χιλ.	Φιλοξενία προσφύγων
Λέρος	€40.000 χιλ.	Χώρος φιλοξενίας
Αττική	€3.3 εκατ.	Δημιουργία χώρου υποδοχής στον Ελαιώνα
Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού		

Είναι κατανοητό ότι τα νησιά του Βορείου Αιγαίου και τα Δωδεκάνησα επωμίστηκαν ένα τεράστιο βάρος με ταυτόχρονη αρνητική επιβάρυνση της οικονομίας τους. Σημαντικά ποσά χάθηκαν από τις ακυρώσεις διανυκτερεύσεων τόσο από το εσωτερικό όσο και από το εξωτερικό. Σημαντικές απώλειες προήλθαν και από τη μη προσέγγιση κρουαζιερόπλοιων. Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομίας μόνο για τη Λέσβο η απώλεια 6.000 επιβαίνοντων ανέρχεται στα 180.000 ευρώ (30 ευρώ ανά επιβάτη)⁶². Η τοπική οικονομική δραστηριότητα δέχθηκε ευρύτατο πλήγμα περιλαμβάνοντας ξενοδοχεία, επιχειρήσεις εστίασης, πρακτορεία εισιτηρίων και γενικά κάθε είδους επιχείρηση που κατά κύριο λόγο συντηρείται κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Ταυτόχρονα δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε και την ένταση της τοπικής παραοικονομίας, ως αποτέλεσμα της οικονομικής άνεσης των Σύριων (κέρδη τα οποία προήλθαν, από αμοιβή μεταφοράς προς το λιμάνι, πώληση καρτών sim, χρέωση χρήσης τουαλέτας και πώληση λαθραίων προϊόντων σε πολλαπλάσιες τιμές).

Το μεταναστευτικό ζήτημα και η επίλυσή του δεν αφορά μόνο τα κράτη-μέλη που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ αλλά χρειάζεται μια σωστά δομημένη μεταναστευτική Ευρωπαϊκή πολιτική. Η Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική στην πραγματικότητα είχε ως στόχο την προάσπιση των συνόρων της δημιουργώντας μια Ευρώπη-φρούριο. Ταυτόχρονα η Ευρω-

⁶² Υπουργείο Οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού, Επιπτώσεις από τις ροές Προσφύγων στα Νησιά του Αιγαίου, Αθήνα 17 Σεπτεμβρίου 2015.

παϊκή πολιτική ασύλου κρίνεται ως ανεπαρκής διότι δεν φάνηκε να προβλέπει τις προκλήσεις από τις μαζικές εισροές άλλα και παράλληλα λόγω πολιτικών ασυνεπειών, νομικών κενών και οικονομικών ανεπαρκειών που χαρακτηρίζουν το υπάρχον σύστημα ασύλου.

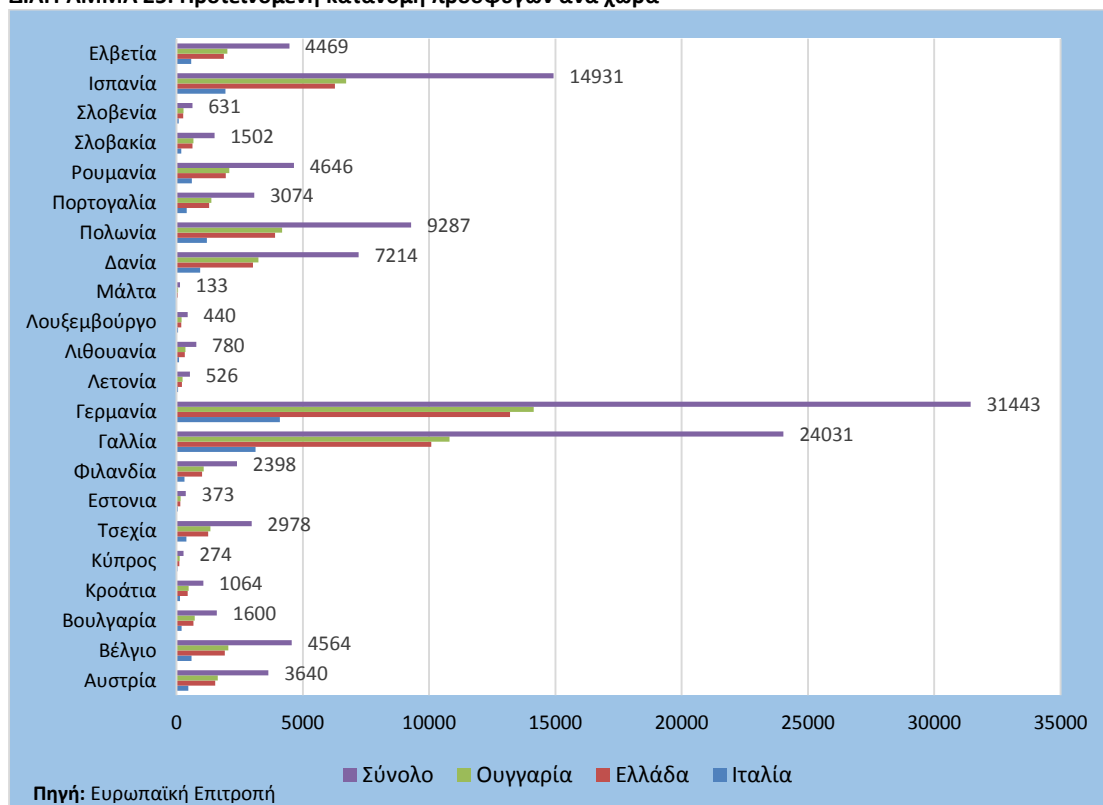
Όσον αφορά στον Κανονισμό Δουβλίνο II (343/2003), σύμφωνα με τον οποίο η χώρα που είναι υπεύθυνη να δώσει άσυλο είναι εκείνη στην οποία εισέρχεται ο μετανάστης πρώτη φορά, αποδεικνύεται παγίδα για την Ελλάδα. Ο Κανονισμός λειτουργεί προστατευτικά για τα υπόλοιπα κράτη- μέλη κάτι όμως που δεν ισχύει για την περίπτωση της Ελλάδας, η οποία ουσιαστικά ωφελήθηκε μόνο από κοινοτικές ενισχύσεις για την δημιουργία κέντρων κράτησης και από την συνδρομή της Frontex. **Επιπλέον ο Κανονισμός του Δουβλίνου II είναι συνδεδεμένος με τη συνθήκη Σένγκεν, συνεπώς μία έξοδος της χώρας από τον κανονισμό σημαίνει την έκδοση διαβατηρίων για μετακίνηση εντός της Ευρώπης.** Είναι επιτακτική ανάγκη, η ελληνική κυβέρνηση να **διαπραγματευτεί επί του κανονισμού και να απαιτήσει ευνοϊκούς όρους**, διότι η μέχρι τώρα λειτουργία του Δουβλίνου II καταδεικνύει ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να απορροφήσει τον τεράστιο όγκο μεταναστών και προσφύγων. **Θα μπορούσε να λειτουργήσει ο κανονισμός μόνο στην περίπτωση που η Ελλάδα διασφάλιζε ένα αναγκαίο επίπεδο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών**⁶³ και λαμβάνοντας πάντα υπόψιν την τρέχουσα συγκυρία την οποία διανύουμε.

Ουσιαστικά ο ευρωπαϊκός μηχανισμός δε δίνει βαρύτητα στην ανακατανομή των βαρών και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών-μελών, αντίθετα δημιουργεί μεγάλες διαφορές. Πιο συγκεκριμένα είναι φανερό ότι ως προς το ζήτημα της κατανομής των βαρών, σημειώθηκαν διαφωνίες μεταξύ των κρατών-μελών γεγονός που αναδεικνύει τις κοινωνικοπολιτικές διαφορές της Ένωσης. Απόδειξη της αδυναμίας επίτευξης μιας αποτελεσματικής ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής είναι η δημιουργία των «Hotspots» (βλ. παρακάτω) σε Ιταλία και Ελλάδα και η μετεγκατάσταση 120.000 αιτούντων άσυλο από την Ιταλία, Ελλάδα και Ουγγαρία σε διάστημα 2 ετών. Και αυτό διότι κάποια κράτη μέλη⁶⁴ αρνούνται τις ποσοτώσεις λόγω ανεργίας, οικονομικής κρίσης και ισλαμοφοβίας. Διχασμός όμως επικρατεί και στη Γερμανία όπου υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι υποστηρίζουν μια δίκαιη προσφυγική πολιτική και από την άλλη εκείνοι οι οποίοι εκφράζουν ανησυχίες για αύξηση της φορολογίας προκειμένου να υποστηρίξουν τους πρόσφυγες. Στο Διάγραμμα 25, παρουσιάζεται η κατανομή των προσφύγων ανά χώρα σύμφωνα με την πρόταση Ζαν Κλοντ Γιούνκερ, με τη Γερμανία και τη Γαλλία να δέχονται το μεγαλύτερο αριθμό.

⁶³ Διεθνής Αμνηστία, Η παγίδα Δουβλίνο II, Μάρτιος 2010.

⁶⁴ Μεγάλη Βρετανία, Ισπανία, Γαλλία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 25: Προτεινόμενη κατανομή προσφύγων ανά χώρα

Ως προς τη λειτουργία των «Hotspots» ουσιαστικά η ευρωπαϊκή ατζέντα για την μετανάστευση δεν δίνει μια ερμηνεία αλλά απλά αναφέρει το πώς αυτή θα εφαρμοστεί⁶⁵. Τα «Hotspots» είναι κέντρα ταυτοποίησης και καταγραφής προσφύγων-μεταναστών. Η λειτουργία τους απαιτεί ειδικά καταρτισμένο προσωπικό και χρήση υπολογιστών προκειμένου να υπάρξει ταυτοποίηση εθνικότητας, αποτύπωση δακτυλικών αποτυπωμάτων, συνέντευξη για την καταγραφή της διαδρομής των εισερχομένων και τέλος παροχή εγγράφου στους αιτούμενους άσυλο ή προσωρινή άδεια (30 ημερών) για εκείνους που θα αποχωρήσουν. Όσο πιο άρτια είναι η οργάνωσή τους τόσο πιο αποτελεσματική θα είναι η λειτουργία τους. Επιπλέον, η δημιουργία «Hotspots» για παράδειγμα στη Λέσβο, καθώς και στη Σάμο, Χίο, Κω, Λέρο σημαίνει ότι πρέπει αρχικά να υπάρχει η σύμφωνη γνώμη της τοπικής κοινωνίας. Τα τοπικά συστήματα είναι αυτά που κατά κύριο λόγο θα επωμιστούν τις συνέπειες. Οι εισροές θα αυξάνονται όλο και περισσότερο στα μέρη όπου θα δημιουργηθούν τα κέντρα καταγραφής και ταυτοποίησης. **Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι ότι θα πρέπει να παρακαμφθεί η σύνθετη γραφειοκρατία της ΕΕ που αφορά τα κονδύλια που θα χρειαστούν για τα κέντρα καταγραφής, δεδομένου της άσχημης οικονομικής κατάστασης της χώρας.**

Πιο συγκεκριμένα η πιλοτική εφαρμογή του πρώτου «Hotspot» στη Λέσβο πριν από λίγες μέρες κατέδειξε ότι, παρά την ικανοποιητική λειτουργία του, αναμφίβολα υπάρχουν ελλείψεις αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι υπάρχει άρνηση των προσφύγων να ακολουθήσουν τις διαδικασίες που προβλέπουν τα κέντρα καταγραφής για να πάρουν άσυλο.⁶⁶ Ένα κρίσιμο

⁶⁵ www.statewatch.org/news/2015.

⁶⁶ Σύμφωνα με τις δηλώσεις του Επιτρόπου Μετανάστευσης της Ε.Ε. κ. Δ. Αβραμόπουλου, του αναπληρωτή Υπουργού Μεταναστευτικής Πολιτικής κ. Γ. Μουζάλα και του προεδρεύοντα του Συμβουλίου Υπουργών κ. Άσελμπορν, κατά την επιστροφή

ζήτημα που θα κρίνει το αν τελικά η επιλογή αυτή της ΕΕ οδηγεί σε μια λύση. **Το σίγουρο είναι ότι παρά την προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης, στην πράξη είναι μια δύσκολη υλοποιήσιμη απόφαση.**

Προτιμητέα λύση όμως, είναι η στήριξη των χωρών διέλευσης, όπως η Τουρκία, με την εκεί δημιουργία κέντρων υποδοχής, καταγραφής και ταυτοποίησης, ώστε να ανακοπεί το τεράστιο προσφυγικό ρεύμα προς τα ελληνικά νησιά. Ενώ, μετέπειτα, μπορεί να λειτουργήσει το σύστημα επανεγκατάστασης ανάμεσα στα κράτη-μέλη ανάλογα με τον πληθυσμό τους, το ΑΕΠ και τον αριθμό των αλλοδαπών, που υπάρχουν ήδη στο καθένα από αυτά. Σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσουν οι ΜΚΟ και οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί που θα καταγράψουν τις προτιμήσεις των προσφύγων – μεταναστών. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τι βρίσκεται πίσω από κάθε πρόσφυγα και τους λόγους για τους οποίους διαλέγει μια χώρα⁶⁷. Τα κράτη-μέλη μπορούν να διαλέγουν με βάση τα δικά τους κριτήρια (επένδυση, γλώσσα, διεθνή προστασία, ευάλωτες ομάδες, παιδιά κ.λπ.) εκμεταλλευόμενοι την προστιθέμενη αξία κάθε πρόσφυγα-μετανάστη, ενώ ταυτόχρονα ευνοείται και η άλλη πλευρά (πιλοτικό πρόγραμμα μετεγκατάστασης στη Μάλτα)⁶⁸.

Δυστυχώς, η μέχρι τώρα ελληνική μεταναστευτική πολιτική είχε το χαρακτηριστικό μιας πολιτικής με μη ολοκληρωμένο χαρακτήρα, κατακερματισμένης και αποκομμένης από τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Συνεπώς, το ελληνικό κράτος δεν κατάφερε να ενσωματώσει σωστά όσους διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα, αλλά ούτε και τα παιδιά τους, παρά არκέστηκε σε ένα σύστημα ασύλου χωρίς διαδικαστικές εγγυήσεις, που να αναγνωρίζουν όσους πραγματικά έχουν ανάγκη (μόλις τον Ιούνιο του 2013 ψηφίστηκε ο νόμος για τη σύσταση ανεξάρτητης υπηρεσίας ασύλου). Οι συνθήκες κράτησης και η πολύμηνη κράτηση είχαν ως αποτέλεσμα επικριτικές εκθέσεις και καταδίκες της χώρας μας για άσχημες πρακτικές⁶⁹. Θα μπορούσαμε να έχουμε απορροφήσει τα πολλαπλά οφέλη της μετανάστευσης τόσο για την οικονομία της χώρας όσο και για τη δημογραφική ανάπτυξη, όπως έπραξαν άλλες χώρες π.χ. Μεγάλη Βρετανία⁷⁰. Παράλληλα μείναμε πίσω και στην εφαρμογή προγραμμάτων ένταξης και νομιμοποίησης των μεταναστών, που ζουν χρόνια στην Ελλάδα και θα μπορούσαν να συμβάλουν θετικά στην οικονομία, καταβάλλοντας ασφαλιστικές εισφορές και φόρους.

Η διόγκωση των προσφυγικών εισροών από τη Συρία αποτελεί ένα ζήτημα κατά κύριο λόγο Ευρωπαϊκό. Η Ελλάδα για το μέγεθός της και παρά την πολιτική του παρελθόντος προχώρησε σε κάποια σημαντικά βήματα όπως η τροποποίηση της διάταξης του Ποινικού Κώδικα που ρυθμίζει την κράτηση των υπό δικαστική απέλαση αλλοδαπών⁷¹, και την παραχώρηση αποκλειστικής αρμοδιότητας για τη μετανάστευση σε αναπληρωτή Υπουργό. Αυτό το οποίο όμως είναι σημαντικό στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή είναι η διαπραγμάτευση με την Ευρώπη προκειμένου να αναθεωρηθεί ο Κανονισμός Δουβλίνου II, **διεκδίκηση χωρίς καθυστερήσεις**

τους από τη Λέσβο (16.10.2015), την οποία επισκέφθηκαν στο πλαίσιο παρακολούθησης της πιλοτικής εφαρμογής του πρώτου «Hotspot» στο νησί.

⁶⁷ Robert Schuman Center for Advanced studies Migration Policy Center, Tradable refugee - admission Quotas: a policy proposal to reform the EU Asylum Policy, 2014/101.

⁶⁸ Όπ.π.

⁶⁹ 21 Ιανουαρίου 2011, Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε την στάση του Βελγίου και της Ελλάδας για τη μεταχείριση ενός Αφγανού.

⁷⁰ Άννα Τριανταφυλλίδου, Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις, Δεκέμβριος 2005, ΕΛΙΑΜΕΠ.

⁷¹ Ν.4322/2015, το νέο άρθρο 74 του Ποινικού Κώδικα.

των απαραίτητων κονδυλίων για την αντιμετώπιση του ζητήματος ή ακόμα και μη συμπερίληψης των ποσών αυτών στους δημοσιονομικούς στόχους.

Οι συνεχόμενες εισροές προσφύγων και μεταναστών σημαίνουν πολυ-επίπεδη συνεργασία, περισσότερη οικονομική χρηματοδότηση και προάσπιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων (σχέσεις Ελλάδα-Τουρκίας). Η αντιμετώπιση των κυκλωμάτων που βρίσκονται στις ακτές της Τουρκίας καταδεικνύουν ότι η καταπολέμησή τους **είναι ευρώ-τουρκικό ζήτημα και όχι ελληνικό-τουρκικό.**⁷² **Η Ελλάδα, από την πλευρά της, είναι απαραίτητο να προασπίσει τα θαλάσσια σύνορα της στο Αιγαίο και να χειριστεί τα εθνικά της ζητήματα χωρίς βήματα υποχώρησης. Λάθος χειρισμοί ίσως επηρεάσουν ανεπανόρθωτα την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας.**

Η ανακούφιση των συμπτωμάτων της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης από την πλευρά της ΕΕ δεν αποτελεί λύση, αλλά αυτό που χρειάζεται είναι η αντιμετώπιση της ρίζας του προβλήματος. **Η Ελλάδα δύναται να διαχειριστεί αποτελεσματικά το προσφυγικό ζήτημα, προωθώντας τα συμφέροντα της και διασφαλίζοντας παράλληλα την ασφάλειά της, εντός πάντα ευρωπαϊκού πλαισίου.** Είναι αναγκαία περισσότερο από κάθε άλλη φορά μια μεταναστευτική πολιτική που θα προλάβει γεγονότα και θα επανεξετάσει καθυστερήσεις και λάθη του παρελθόντος.

⁷² Triandafyllidou, A. What EU Governments can do to help solve the crisis, EUROPP,5/6, 2015.

2 Κατανάλωση, Επένδυση, Αποταμίευση και Εξωτερικός Τομέας

2.1 Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο επιχειρεί μέσω της ανάλυσης που ακολουθεί να συνδέσει με άμεσο τρόπο τις εξελίξεις στις μακροοικονομικές μεταβλητές που αφορούν στο εσωτερικό της οικονομίας με αυτές που αφορούν στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας. Σε χώρες που ξοδεύουν πολύ περισσότερο από ό,τι παράγουν (π.χ. Ελλάδα), το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι η μακροοικονομική μεταβλητή μέσω της οποίας αναδεικνύεται πώς τα διεθνή οικονομικά συγκρούονται με την πολιτική πραγματικότητα. Με άλλα λόγια, οι εξελίξεις στη συνολική⁷³ Κατανάλωση, Αποταμίευση και Επένδυση της οικονομίας αντικατοπτρίζονται στη διαμόρφωση του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών του Ισοζυγίου Πληρωμών.

Συγκεκριμένα, υπάρχουν τέσσερις ευρέως διαδεδομένες προσεγγίσεις, οι οποίες μάλιστα χρησιμοποιούνται και στο πλαίσιο της ανάλυσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

- i. Η προσέγγιση Εισοδήματος - Εγχώριας Απορρόφησης
- ii. Η προσέγγιση Αποταμίευσης – Επένδυσης
- iii. Η προσέγγιση των Αποταμιεύσεων της Αλλοδαπής
- iv. Η χρηματοοικονομική προσέγγιση

Το παρόν κεφάλαιο ασχολείται μόνο με τις δύο πρώτες προσεγγίσεις.

Τα στοιχεία προέρχονται εξ ολοκλήρου από τη βάση δεδομένων της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών και Χρηματοοικονομικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (AMECO). Η ανάλυση γίνεται σε εθνολογιστική βάση και για λόγους συμβατότητας των στοιχείων στη θέση του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών του Ισοζυγίου Πληρωμών χρησιμοποιείται το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή, που αποτελεί εθνολογιστική έννοια παρόμοια με την προαναφερθείσα.

2.2 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)⁷⁴, Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ)⁷⁵ και Ακαθάριστο Εθνικό Διαθέσιμο Εισόδημα (ΑΕΔΕ)⁷⁶

Το **Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)** αποτελεί παραδοσιακά τον πιο διαδεδομένο και αποδεκτό δείκτη για το μέγεθος και τις επιδόσεις μιας οικονομίας. Παρ' όλα αυτά, έχουν αναπτυχθεί και άλλα εναλλακτικά μεγέθη για τη μέτρηση της ευημερίας και των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών τα τελευταία χρόνια. Τέτοια μεγέθη αποτελούν και το **Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ)** και το **Ακαθάριστο Εθνικό Διαθέσιμο Εισόδημα (ΑΕΔΕ)**.

Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να παρουσιάσει ακροθιγώς τις τρεις ανωτέρω έννοιες, καθώς είναι απαραίτητες για την ανάλυση που περιέχεται στις ακόλουθες ενότητες του παρόντος κεφαλαίου.

⁷³ Δημόσια και Ιδιωτική.

⁷⁴ Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάται ως Gross Domestic Product (GDP).

⁷⁵ Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάται ως Gross National Income (GNI).

⁷⁶ Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάται ως Gross National Disposable Income (GNDI).

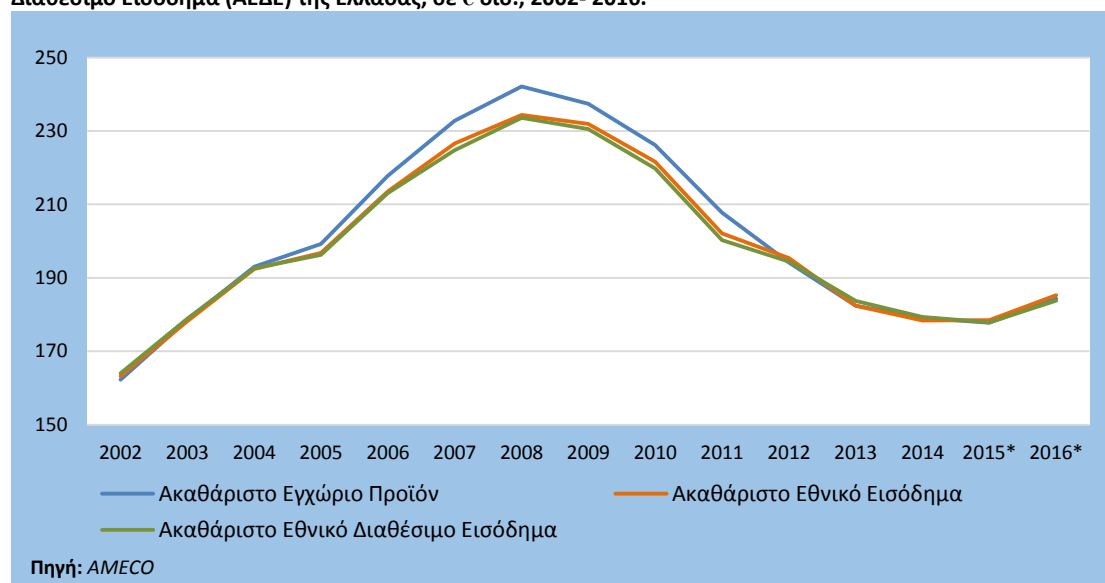
Το **Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)** μετρά σε αγοραίες τιμές την αξία όλων των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών εντός της χώρας για μια δεδομένη χρονική περίοδο (συνήθως σε τριμηνιαία ή/ και σε ετήσια βάση).

Το **Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ)** γενικά θεωρείται καταλληλότερο μέγεθος για τη μέτρηση του εισοδήματος των κατοίκων μιας χώρας, καθώς (πέραν του ΑΕΠ) περιλαμβάνει και τα εισοδήματα που προκύπτουν από την κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής, όπως για παράδειγμα οι εργαζόμενοι που μεταναστεύουν, τα κέρδη που επαναπατρίζονται, μερίσματα από εταιρίες σε άλλες χώρες, τόκοι κτλ. Με άλλα λόγια, το μέγεθος αυτό προκύπτει⁷⁷ από την πρόσθεση του ΑΕΠ με τα Καθαρά Πρωτογενή Εισοδήματα από την αλλοδαπή⁷⁸.

Το **Ακαθάριστο Εθνικό Διαθέσιμο Εισόδημα (ΑΕΔΕ)** αποτελεί ακόμα ευρύτερο μέγεθος, καθώς πέραν του ΑΕΠ και των Πρωτογενών Εισοδημάτων, περιλαμβάνει και μονομερείς συναλλαγές όπως η εξωτερική βοήθεια, αλλά κυρίως και τα εμβάσματα από και προς τη χώρα εργαζομένων που εργάζονται στο εξωτερικό για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους. Με άλλα λόγια, το μέγεθος αυτό προκύπτει⁷⁹ από την πρόσθεση του ΑΕΕ με τις Καθαρές Τρέχουσες Μεταβιβάσεις από την αλλοδαπή⁸⁰.

Στο Διάγραμμα που ακολουθεί απεικονίζεται η εξέλιξη των τριών μεγεθών για την περίπτωση της Ελλάδας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 26 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ) και Ακαθάριστο Εθνικό Διαθέσιμο Εισόδημα (ΑΕΔΕ) της Ελλάδας, σε € δισ., 2002- 2016.

Όπως δείχνει και το ανωτέρω Διάγραμμα, τα μεγέθη σχεδόν ταυτίζονται, ενώ επίσης η εξέλιξη του ΑΕΠ⁸¹ φαίνεται να καθορίζει σε αρκετά μεγάλο βαθμό και την εξέλιξη των άλλων δύο μεγεθών. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα παρουσίαζε (και προβλέπεται να παρουσιάσει το

⁷⁷ Βλ. σχετικά το τμήμα Α του Παραρτήματος στο τέλος του παρόντος κεφαλαίου.

⁷⁸ Εθνικοί Λογαριασμοί.

⁷⁹ Βλ. σχετικά και το τμήμα Α του Παραρτήματος στο τέλος του παρόντος κεφαλαίου.

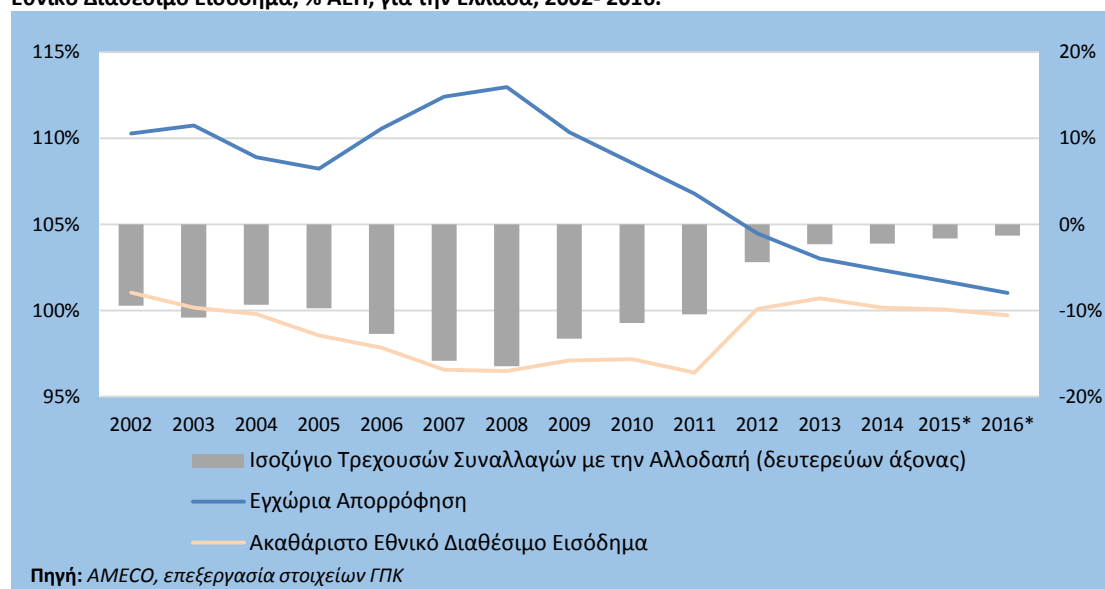
⁸⁰ Εθνικοί Λογαριασμοί.

⁸¹ Για τη διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ της Ελλάδας, των συνιστωσών του και των μεταβολών τους, συνιστάται στον αναγνώστη να μελετήσει την πρώτη τριμηνιαία έκθεση του ΓΠΚ για το 2015. Για τις τρέχουσες εξελίξεις, συνιστάται στον αναγνώστη να μελετήσει την ενότητα 1.1 της εκάστοτε τριμηνιαίας έκθεσης.

2015-2016) σχεδόν ισοσκελισμένα Ισοζύγια Πρωτογενών Εισοδημάτων και Καθαρών Τρεχουσών Μεταβιβάσεων. Εξαιρέση αποτελεί η περίοδος 2006-2011. Κατά την εξαετία αυτή παρουσίαζε η χώρα ελλειμματικό Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων⁸², ενώ αντίθετα το Ισοζύγιο Καθαρών Τρεχουσών Μεταβιβάσεων ήταν σχεδόν ισοσκελισμένο.

2.3 Η προσέγγιση Εισοδήματος- Εγχώριας Απορρόφησης (Income-Absorption Approach)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 27 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή, Εγχώρια Απορρόφηση και Ακαθάριστο Εθνικό Διαθέσιμο Εισόδημα, % ΑΕΠ, για την Ελλάδα, 2002- 2016.

Η πρώτη αυτή προσέγγιση⁸³ υποστηρίζει ότι όταν η Εγχώρια Απορρόφηση είναι μεγαλύτερη από το Ακαθάριστο Εθνικό Διαθέσιμο Εισόδημα, τότε δημιουργείται έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή. Δηλαδή, όταν το άθροισμα της συνολικής Κατανάλωσης και Επένδυσης⁸⁴ Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα ξεπερνά το Διαθέσιμο Εισόδημα της οικονομίας, τότε αυτό χρηματοδοτείται με καθαρό δανεισμό από το εξωτερικό, δημιουργώντας έτσι το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή.

Όπως δείχνει και το σχετικό Διάγραμμα, η Ελλάδα διαχρονικά παρουσίαζε αρκετά υψηλότερη Εγχώρια Απορρόφηση σε σχέση με το Διαθέσιμο Εισόδημά της, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο σημαντικά και μάλιστα αυξανόμενα εξωτερικά ελλείμματα. Αυτά άρχισαν να μειώνονται από το 2012 και ως το τέλος της υπό εξέταση περιόδου προβλέπεται επίσης να συρρικνωθούν περαιτέρω, λόγω της συνέχισης της πτώσης της Εγχώριας Απορρόφησης ως ποσοστό του ΑΕΠ. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα ξόδευε επί σειρά ετών σημαντικά περισσότερο από τις δυνατότητές της ή ισοδύναμα, η εγχώρια απορρόφηση ήταν μεγαλύτερη από την παραγωγή της, με αποτέλεσμα αυτή η διαφορά να χρηματοδοτείται από το εξωτερικό. Αποκορύφωμα ήταν το 2008, όπου το έλλειμμα στο εξωτερικό ισοζύγιο ήταν 16,5% του ΑΕΠ.

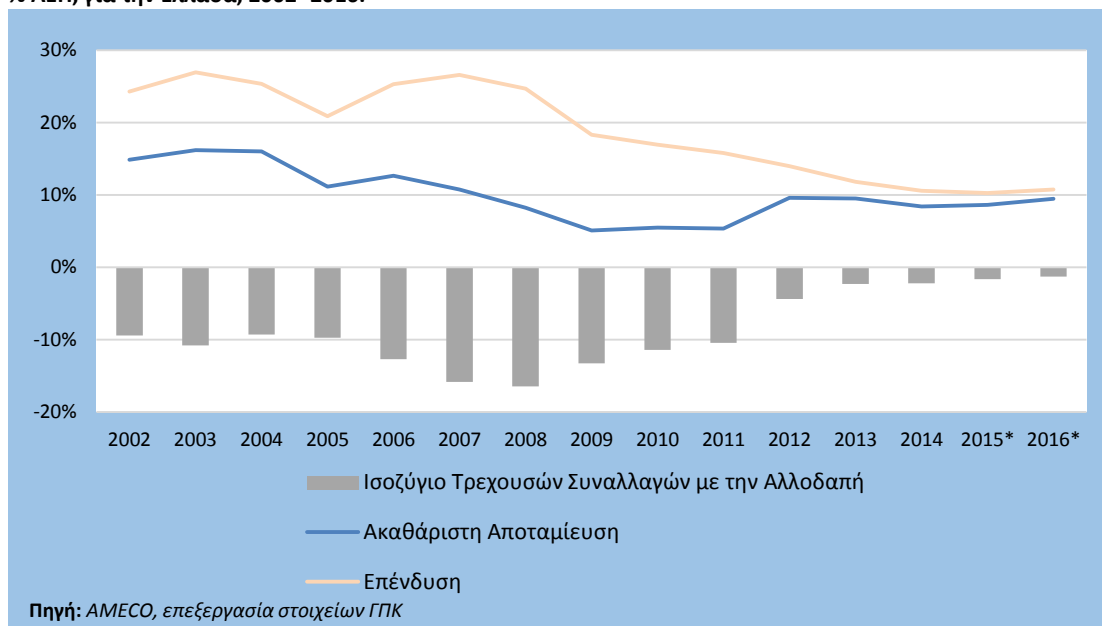
⁸² Κατά μέσο όρο, το ετήσιο έλλειμμα ήταν περίπου € 5,7 δισ. την αντίστοιχη περίοδο.

⁸³ Βλ. το τμήμα Β του Παραρτήματος στο τέλος του παρόντος κεφαλαίου.

⁸⁴ Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου.

2.4 Η προσέγγιση Αποταμίευσης- Επένδυσης (Saving-Investment Approach)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 28 Επένδυση, Ακαθάριστη Αποταμίευση και Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή, % ΑΕΠ, για την Ελλάδα, 2002- 2016.

Η δεύτερη αυτή προσέγγιση⁸⁵ υποστηρίζει ότι όταν η Επένδυση⁸⁶ υπερβαίνει την Ακαθάριστη Αποταμίευση Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα, τότε απαιτείται χρηματοδότηση από το εξωτερικό και με τον τρόπο αυτόν δημιουργείται έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή. Με άλλα λόγια, όταν η οικονομία επενδύει περισσότερο από αυτό που αποταμιεύει, τότε χρειάζεται καθαρή χρηματοδότηση από το εξωτερικό και έτσι αυξάνονται επίσης και οι υποχρεώσεις της χώρας διεθνώς.

Όπως δείχνει και το σχετικό Διάγραμμα, η Ελλάδα διαχρονικά αποταμιεύει σημαντικά λιγότερο συγκριτικά με αυτό που επενδύει ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αποκορύφωμα αποτέλεσε το 2008, όπου η διαφορά μεταξύ αυτών των δύο μεγεθών έγινε ιδιαίτερα αρνητική και έτσι το έλλειμμα στο εξωτερικό ισοζύγιο έφτασε το 16,5% του ΑΕΠ. Από το 2012, η διαφορά των δύο μεγεθών μειώνεται σημαντικά, όπως και το έλλειμμα του ισοζυγίου. Ως το τέλος μάλιστα της υπό εξέταση περιόδου, προβλέπεται μάλιστα το ισοζύγιο να εμφανίζει έλλειμμα περίπου 1% του ΑΕΠ, κυρίως λόγω της μεγάλης πτώσης της επένδυσης ως ποσοστό του ΑΕΠ στην ελληνική οικονομία που ξεκίνησε το 2008. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί ένα μεγάλο κενό επενδύσεων, ενώ έκτοτε οι επενδύσεις στην ελληνική οικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ βρίσκονται σημαντικά χαμηλότερα από το μέσο όρο σε Ευρωπαϊκή Ένωση και ζώνη του Ευρώ.

Επιπλέον, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση των επιμέρους Ισοζυγίων Αποταμίευσης- Επένδυσης για το Δημόσιο και τον Ιδιωτικό Τομέα της οικονομίας⁸⁷, προκειμένου να διαπιστωθεί η προέλευση των ελλειμμάτων.

Όπως δείχνει και το ακόλουθο Διάγραμμα, το Ισοζύγιο του Ιδιωτικού Τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ εμφανίζεται πολύ λιγότερο ελλειμματικό σε σχέση με το αντίστοιχο του Δημοσίου. Από

⁸⁵ Βλ. το τμήμα Γ του Παραρτήματος στο τέλος του παρόντος κεφαλαίου.

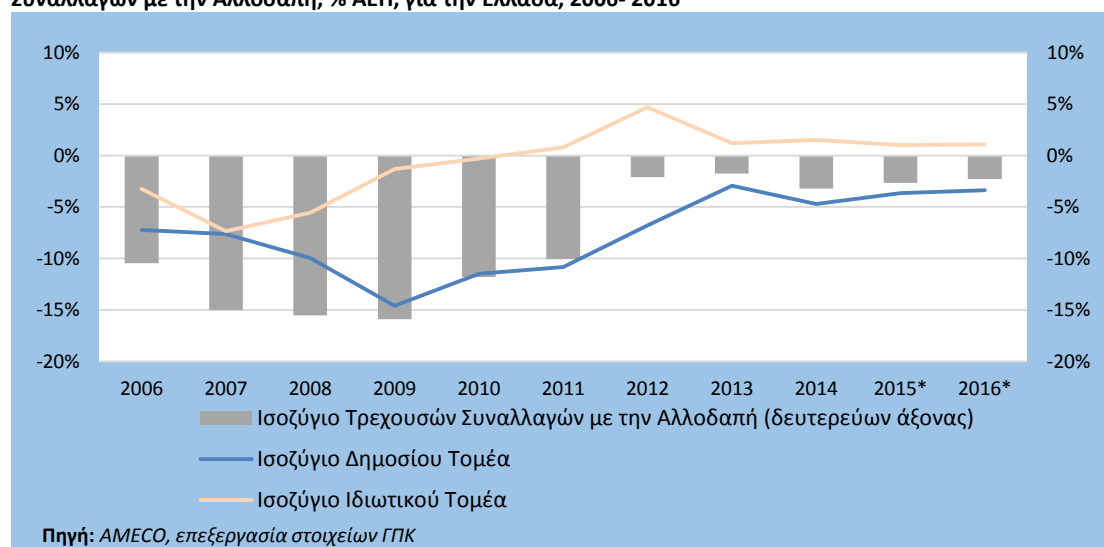
⁸⁶ Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου.

⁸⁷ Βλ. το τμήμα Γ του Παραρτήματος στο τέλος του παρόντος κεφαλαίου.

το 2011 έχει γίνει πλεονασματικό και θα παραμείνει οριακά πλεονασματικό έως το τέλος της υπό εξέταση περιόδου.

Αντίθετα, στην υπό εξέταση εντεκαετία ο Δημόσιος Τομέας⁸⁸ παρουσιάζει ελλειμματικό Ισοζύγιο ως ποσοστό του ΑΕΠ. Από το 2011 όμως λόγω της μεγάλης δημοσιονομικής προσαρμογής το έχει βελτιώσει σημαντικά, ενώ πλέον εμφανίζεται ελαφρώς ελλειμματικό έως και το τέλος της υπό εξέταση περιόδου. Με άλλα λόγια, η χώρα διαχρονικά παρουσιάζει ταυτόχρονα έλλειμμα στο Ισοζύγιο του Δημοσίου Τομέα και των Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή («δίδυμα ελλείμματα»). Τέλος, γίνεται λοιπόν σαφές ότι, βάσει αυτής της προσέγγισης, τα εξωτερικά ελλείμματα της χώρας οφείλονται βασικά στη γενικότερα ελλειμματική λειτουργία του Δημοσίου Τομέα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 29 Ισοζύγιο Αποταμίευσης- Επένδυσης⁸⁹ Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα και Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή, % ΑΕΠ, για την Ελλάδα, 2006- 2016

2.5 Αποτελούν όμως πάντα τα εξωτερικά ελλείμματα⁹⁰ αρνητική εξέλιξη για μια οικονομία;

Όπως συνήθως στα οικονομικά, η απάντηση είναι «εξαρτάται». Η οικονομική θεωρία μας λέει ότι αν το έλλειμμα είναι καλό ή κακό εξαρτάται από τους παράγοντες που οδήγησαν στο εν λόγω έλλειμμα, αλλά μας υποδεικνύει επίσης τα σημεία που είναι σκόπιμο να εστιαστεί η προσοχή κατά την αξιολόγηση ενός ελλείμματος. Η ανάλυση λοιπόν, αλλά και η τελική εκτίμηση σχετίζονται άμεσα με την προσέγγιση του ελλείμματος.

Αν το έλλειμμα αυτό αντικατοπτρίζει μεγάλη (αρνητική) διαφορά μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών⁹¹, τότε η εν λόγω οικονομία αντιμετωπίζει προβλήματα ανταγωνιστικότητας των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων της και ενδεχομένως να έχει και στενή παραγωγική βάση. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου το έλλειμμα στις Καθαρές Εξαγωγές βρισκόταν σταθερά άνω του 10% του ΑΕΠ κατά τα έτη πριν την κρίση. Επιπλέον, η βελτίωση

⁸⁸ Γενική Κυβέρνηση.

⁸⁹ Εδώ χρησιμοποιείται ο Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου.

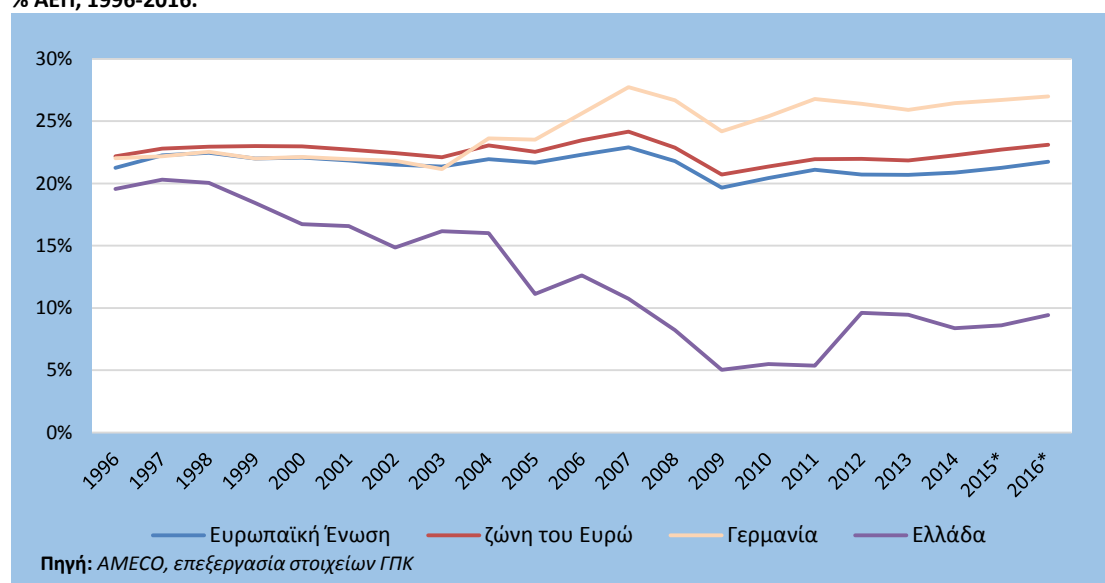
⁹⁰ Εδώ αναφέρονται στα ελλείμματα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή. (Current External Balance στο πλαίσιο του προτύπου ESA 95).

⁹¹ Παρ' όλο που το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή περιλαμβάνει και άλλα μεγέθη, πέραν των καθαρών εξαγωγών, αυτά έχουν μικρή συνήθως συμβολή στη διαμόρφωσή του.

της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας ήταν ένας από τους τρεις βασικούς στόχους του Πρώτου Προγράμματος της Ελλάδας (2010).

Επίσης, ένα πιθανό έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή συνδέεται με (αρνητική) διαφορά μεταξύ Αποταμίευσης και Επένδυσης, στο πλαίσιο της προσέγγισης Αποταμίευσης- Επένδυσης, όπως παρουσιάστηκε πιο πάνω στο παρόν κεφάλαιο. Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να διαπιστωθεί αν το έλλειμμα είναι αποτέλεσμα υπερ-επένδυσης ή υπό-αποταμίευσης ή συνδυασμός τους. Να διαπιστωθεί δηλαδή αν πρόκειται για μια υπερ-παραγωγική και συνεχώς αναπτυσσόμενη οικονομία ή οφείλεται σε πολύ χαμηλή Αποταμίευση ή και στα δύο. Η χαμηλή Αποταμίευση αναδεικνύει μια υπερκαταναλωτική οικονομία, λόγω μιας χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής αλλά και μιας μυωπικής συμπεριφοράς των καταναλωτών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 30 Ακαθάριστη Εθνική Αποταμίευση σε Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση, ζώνη του Ευρώ και Γερμανία, % ΑΕΠ, 1996-2016.

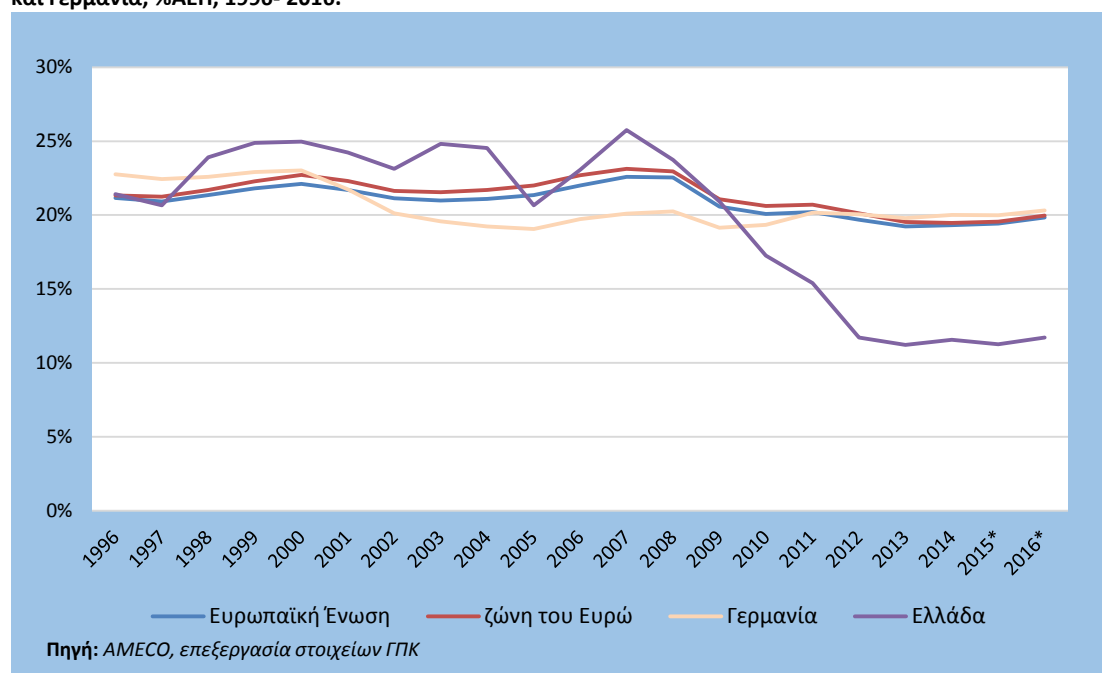

Με βάση τα σχετικά Διαγράμματα της ενότητας, φαίνεται ότι η γενεσιουργός αιτία των ελλειμμάτων στην περίπτωση της Ελλάδας είναι η πολύ χαμηλή Εθνική Αποταμίευση, παρά η υπερβολική επενδυτική δραστηριότητα, μολοντί η Ελλάδα επένδυε λίγο περισσότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο πριν ξεσπάσει η κρίση. Έκτοτε, η Επένδυση⁹² έχει υποστεί μεγάλη μείωση. Όσον αφορά στην αποταμίευση, η Ελλάδα φαίνεται να αποταμιεύει σημαντικά λιγότερο συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η πολύ χαμηλή Εθνική Αποταμίευση μάλιστα, ιδιαίτερα από την πλευρά της Γενικής Κυβέρνησης, φαίνεται να είναι βασική αιτία της κρίσης στην ελληνική οικονομία. Η Αποταμίευση επίσης⁹³, θεωρείται το αναγκαίο πρώτο βήμα στη διαδικασία της μακροπρόθεσμης βιώσιμης μεγέθυνσης, καθώς η Αποταμίευση σήμερα συνεπάγεται περισσότερο κεφάλαιο αύριο. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως για αυτό είναι η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού Τραπεζικού Τομέα που θα επιτελεί πλήρως το «διαμεσολαβητικό του ρόλο», να φέρνει δηλαδή σε «επαφή» του αποταμιευτές με τους επενδυτές.

⁹² Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου.

⁹³ Όπως για παράδειγμα στο υπόδειγμα εξωγενούς οικονομικής μεγέθυνσης του Solow, όπου προβλέπεται ένας σταθερός και εξωγενής ρυθμός αποταμίευσης, το ύψος του οποίου μάλιστα προσφέρει και μια πιθανή εξήγηση στο ερώτημα γιατί κάποιες χώρες αναπτύσσονται ταχύτερα από κάποιες άλλες.

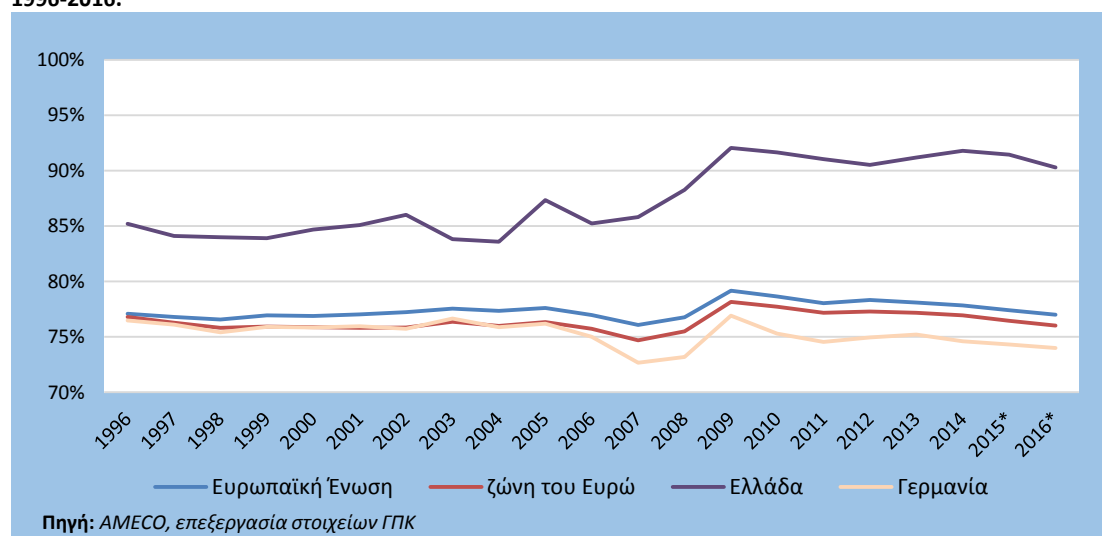
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 31 Ακαθάριστο Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου, σε Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση, ζώνη του Ευρώ και Γερμανία, %ΑΕΠ, 1996- 2016.

Αντίθετα, η Γερμανία (τυπική περίπτωση πλεονασματικής χώρας) φαίνεται βάσει των σχετικών Διαγραμμάτων, ότι επενδύει περίπου στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, αλλά από τις αρχές της περασμένης δεκαετίας (λίγο μετά την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος) παρουσιάζει συνεχώς αυξανόμενη Εθνική Αποταμίευση.

Βάσει της προσέγγισης Εισοδήματος- Απορρόφησης, όπως παρουσιάστηκε πιο πάνω στο παρόν κεφάλαιο, το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την Αλλοδαπή συνδέεται με το γεγονός ότι η συγκεκριμένη οικονομία ξοδεύει πέρα από τις δυνατότητές της. Με άλλα λόγια, υπάρχει αρνητική διαφορά μεταξύ του εισοδήματος και της απορρόφησης (συνολική Κατανάλωση και Επένδυση).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 32 Συνολική Κατανάλωση σε Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση, ζώνη του Ευρώ και Γερμανία, % ΑΕΠ, 1996-2016.

Το ανωτέρω Διάγραμμα δείχνει ότι η ελληνική οικονομία βασίζεται κυρίως στην Κατανάλωση, καθώς αυτή αποτελεί περίπου το 90% του ΑΕΠ και βρίσκεται αρκετά υψηλότερα σε

σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ερμηνεύεται επίσης με αυτόν τον τρόπο και η πολύ χαμηλή Αποταμίευση, δεδομένου ότι αποταμιεύεται το μέρος του διαθέσιμου εισοδήματος που δεν καταναλώνεται. Άρα συμπεραίνει κανείς ότι για τα χρόνια εξωτερικά ελλείμματα της Ελλάδας ευθύνεται βασικά το υπερκαταναλωτικό μοντέλο της, παρά το επίπεδο της Επένδυσής.

Αντίθετα, η Γερμανία (τυπική περίπτωση πλεονασματικής χώρας) καταναλώνει την τελευταία δεκαετία λίγο κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ενώ ταυτόχρονα η Επένδυσή της βρίσκεται σχεδόν στον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Συμπερασματικά, όταν μια χώρα έχει εξωτερικά ελλείμματα, συσσωρεύει υποχρεώσεις προς το εξωτερικό, οι οποίες πρέπει μελλοντικά να ικανοποιηθούν. Αν τα κεφάλαια που θα εισρεύσουν κατευθυνθούν σε καταναλωτικές δραστηριότητες που δεν αποφέρουν μακροχρόνια οφέλη, δε θα είναι δυνατή η μελλοντική δημιουργία των αναγκαίων πλεονασμάτων για την κάλυψη αυτών των υποχρεώσεων. Άρα λοιπόν, είναι προτιμότερο τα κεφάλαια αυτά να κατευθυνθούν προς επενδύσεις με υψηλότερο οριακό προϊόν από το επιτόκιο των εξωτερικών υποχρεώσεων της χώρας, προκειμένου να μην απειληθεί μεσοπρόθεσμα η φερεγγυότητά της.

2.6 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. Ορισμοί

$$C = C_g + C_p$$

$$I = I_g + I_p$$

$$X - M = NX$$

$$Y = C + I + NX$$

$$GNI = Y + NPI$$

$$GNDI = Y + NPI + NTR \quad \text{ή} \quad GNDI = GNI + NTR$$

$$CEB = NX + NPI + NTR$$

$$A = C + I$$

$$S = GNDI - C$$

B. Προσέγγιση Εισοδήματος – Εγχώριας Απορρόφησης

$$Y = C + I + NX \Leftrightarrow Y + NPI + NTR = C + I + NX + NPI + NTR \Leftrightarrow GNDI = A + CEB \Leftrightarrow GNDI - A = CEB$$

Γ. Προσέγγιση Αποταμίευσης – Επένδυσης

$$Y = C + I + NX \Leftrightarrow Y + NPI + NTR = C + I + NX \Leftrightarrow GNDI = C + I + CEB \Leftrightarrow GNDI - C = I + CEB \Leftrightarrow$$

$$S = I + CEB \Leftrightarrow S - I = CEB$$

Όπου

C = Συνολική Κατανάλωση

A = Εγχώρια Απορρόφηση

C_g = Δημόσια Κατανάλωση

S = Ακαθάριστη Δημόσια & Ιδιωτική Αποταμίευση

C_p = Ιδιωτική Κατανάλωση

CEB = Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών με την αλλοδαπή

I = Συνολική Επένδυση

I_g = Δημόσια Επένδυση

I_p = Ιδιωτική Επένδυση

X = Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών

M = Εισαγωγές αγαθών & υπηρεσιών

NX = Καθαρές Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών

Y = Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

NPI = Καθαρά Πρωτογενή Εισοδήματα από την αλλοδαπή

NTR = Καθαρές Τρέχουσες Μεταβιβάσεις από την αλλοδαπή

GNI = Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα

GNDI = Ακαθάριστο Εθνικό Διαθέσιμο Εισόδημα

3 Η Εκτέλεση του Προϋπολογισμού κατά το εννεάμηνο

3.1 Η γενική εικόνα στο εννεάμηνο του 2015 με βάση τα προσωρινά στοιχεία αλλά και τις εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στην εισηγητική έκθεση Προϋπολογισμού 2015.

Ο Τακτικός Προϋπολογισμός (έσοδα – δαπάνες) παρουσιάζει πρωτογενές πλεόνασμα € 3,18 δισ. ή 1,8% του ΑΕΠ και συνολικό έλλειμμα (με τους τόκους) € 1,8 δισ. ή 1,0% του ΑΕΠ. Το συνολικό έλλειμμα του Τακτικού Προϋπολογισμού είναι μεγαλύτερο κατά € 1,46 δισ. ή κατά 438,0% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στον προϋπολογισμό 2015 (έλλειμμα € 1,46 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) εμφανίζει έλλειμμα € 0,1 δισ. (€ 2,07 δισ. έσοδα – € 2,17 δισ. δαπάνες) ή 0,06% του ΑΕΠ έναντι ελλείμματος € 1,03 δισ. ή 0,59% του ΑΕΠ όπως αποτυπώνεται ως εκτίμηση στον προϋπολογισμό 2015 για το εννεάμηνο του 2015.

Συνεπώς, ο Κρατικός Προϋπολογισμός εμφανίζει πρωτογενές πλεόνασμα € 3,08 δισ. ή 1,77% του ΑΕΠ και συνολικό έλλειμμα (συνυπολογίζοντας και τους τόκους) € 1,9 δισ. ή 1,1% του ΑΕΠ.

Το Πρωτογενές Αποτέλεσμα (έλλειμμα) του Κρατικού Προϋπολογισμού είναι μικρότερο κατά € 0,57 δισ. ή κατά 15,5% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στον προϋπολογισμό 2015 (πλεόνασμα € 3,64 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Αντιστοίχως, μεγαλύτερο έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στον προϋπολογισμό 2015 (€ -1,36 δισ.) κατά € 0,54 δισ. ή κατά 39,2% εμφανίζεται και το συνολικό έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού (€ -1,9 δισ. ή 1,1% του ΑΕΠ) στο εννεάμηνο του 2015.

3.2 Η γενική εικόνα στο εννεάμηνο του 2015 με βάση τα οριστικά στοιχεία αλλά και τις εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στο προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016⁹⁴

Ο Τακτικός Προϋπολογισμός (έσοδα – δαπάνες) παρουσιάζει πρωτογενές πλεόνασμα € 3,2 δισ. ή 1,8% του ΑΕΠ και συνολικό έλλειμμα (με τους τόκους) € 1,8 δισ. ή 1,0% του ΑΕΠ. Το συνολικό έλλειμμα του Τακτικού Προϋπολογισμού είναι μικρότερο κατά € 0,6 δισ. ή κατά 24,8% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (έλλειμμα € 2,4 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) εμφανίζει έλλειμμα € 0,1 δισ. (€ 2,07 δισ. έσοδα – € 2,17 δισ. δαπάνες) ή 0,06% του ΑΕΠ έναντι ελλείμματος € 1,34 δισ. ή 0,77% του ΑΕΠ

⁹⁴ Συγκρίνοντας το δελτίο του ΓΛΚ των προσωρινών στοιχείων της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού για το εννεάμηνο του 2015 με το δελτίο του ΓΛΚ των οριστικών στοιχείων για την ίδια περίοδο, παρατηρούμε μια ουσιαστική διαφορά. Η διαφορά αυτή είναι στη στήλη των εκτιμήσεων- στόχων του Προϋπολογισμού. Συγκεκριμένα, το δελτίο του ΓΛΚ των προσωρινών στοιχείων της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού για το εννεάμηνο του 2015 χρησιμοποιεί ως βάση σύγκρισης τις εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στην εισηγητική έκθεση Προϋπολογισμού 2015. Αντίθετα, το δελτίο του ΓΛΚ των οριστικών στοιχείων για την ίδια περίοδο χρησιμοποιεί ως βάση σύγκρισης τις εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στο προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016. Έτσι οι ενότητες 3.1 και 3.2 δίνουν μια διαφορετική εικόνα για την πορεία της εκτέλεσης του προϋπολογισμού στο εννεάμηνο του 2015. Συγκεκριμένα, στο δελτίο οριστικών στοιχείων για το εννεάμηνο εμφανίζεται μια πιο θετική εικόνα της πορείας του Προϋπολογισμού αφού οι εκτιμήσεις-στόχοι έχουν επικαιροποιηθεί προς τα κάτω όπως αναλύεται στη συνέχεια.

όπως αποτυπώνεται ως εκτίμηση στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 για το εννεάμηνο του 2015.

Συνεπώς, ο Κρατικός Προϋπολογισμός εμφανίζει πρωτογενές πλεόνασμα € 3,1 δισ. ή 1,77% του ΑΕΠ και συνολικό έλλειμμα (συνυπολογίζοντας και τους τόκους) € 1,9 δισ. ή 1,1% του ΑΕΠ.

Το Πρωτογενές Αποτέλεσμα (πλεόνασμα) του Κρατικού Προϋπολογισμού είναι μεγαλύτερο κατά € 1,8 δισ. ή κατά 141,8% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (πλεόνασμα € 1,3 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Τέλος, μικρότερο έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ -3,7 δισ.) κατά € 1,8 δισ. ή κατά 49,0% εμφανίζεται και το συνολικό έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού (€ -1,9 δισ. ή 1,1% του ΑΕΠ) στο εννεάμηνο του 2015.

3.2.1 Τα Έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού

Τα Καθαρά Έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού (καθαρά έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού και έσοδα Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων) διαμορφώθηκαν στα € 34,3 δισ. ή 5,6% μικρότερα έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 36,3 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού ανήλθαν στα € 32,2 δισ. και είναι μικρότερα κατά 2,05 δισ. ή κατά 6,0% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 34,3 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Τα Τακτικά Έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού ανήλθαν στα € 32,5 δισ. εμφανίζοντας υστέρηση κατά € 0,4 δισ. ή κατά 1,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 32,9 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Ειδικότερα, το σκέλος των φορολογικών εσόδων (άμεσοι + έμμεσοι φόροι) υπολογίστηκε σε € 29,7 δισ. και παρουσιάζει υστέρηση κατά € 0,33 δισ. ή κατά 1,1% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 30,0 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Πιο αναλυτικά, οι Άμεσοι Φόροι ανήλθαν σε € 13,24 δισ. εμφανίζοντας υστέρηση κατά € 135 εκατ. ή κατά 1,0% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 13,4 δισ.), ενώ οι Έμμεσοι Φόροι ανήλθαν σε € 16,4 δισ. εμφανίζοντας υστέρηση κατά € 0,19 δισ. ή κατά 1,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 16,63 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Από τους Άμεσους Φόρους υστέρηση κατά € 0,15 δισ. ή κατά 1,8% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης εμφανίζει ο Φόρος Εισοδήματος. Η υστέρηση αυτή οφείλεται στην υστέρηση κατά € 195 εκατ. ή κατά 3,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 που παρουσιάζουν τα έσοδα από το Φόρο Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων.

Οι Άμεσοι Φόροι ΠΟΕ και οι Λοιποί Άμεσοι Φόροι δεν εμφανίζουν απόκλιση έναντι των αντίστοιχων εκτιμήσεών τους όπως αποτυπώνονται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016. Τέλος, οι Φόροι στην Περιουσία εμφανίζουν υπέρβαση κατά € 21 εκατ. ή κατά 1,9% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης τους.

Από τους Έμμεσους Φόρους υστέρηση κατά € 95 εκατ. ή κατά 0,9% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης εμφανίζουν οι Φόροι Συναλλαγών, υστέρηση κατά € 94 εκατ. ή κατά 1,6% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης εμφανίζουν οι Φόροι Κατανάλωσης και υστέρηση κατά € 5 εκατ. ή κατά 1,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 για το εννεάμηνο του 2015 εμφανίζουν οι Έμμεσοι Φόροι ΠΟΕ (Για πιο αναλυτικά στοιχεία βλ. παρακάτω).

Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε την υστέρηση κατά € 103 εκατ. ή κατά 1,0% έναντι της εκτίμησης που παρουσιάζουν τα έσοδα από ΦΠΑ, οφειλόμενη κατά το μεγαλύτερο μέρος στην υστέρηση κατά € 80 εκατ. ή κατά 1,0% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 που εμφανίζει ο ΦΠΑ λοιπών αγαθών.

Στην κατηγορία των Φόρων Κατανάλωσης, υστέρηση παρουσιάζει ο φόρος ασφαλιστρών κατά € 44 εκατ. ή κατά 16,7% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016, τα Τέλη Κυκλοφορίας Οχημάτων δεν εμφανίζουν απόκλιση από την αντίστοιχη εκτίμηση, ενώ οι ΕΦΚ Ενεργειακών Προϊόντων εμφανίζουν μικρή υπέρβαση κατά € 3 εκατ. ή κατά 0,1% αντίστοιχα έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης εννεαμήνου.

Τα Μη Τακτικά Έσοδα εμφανίζουν υστέρηση κατά € 1,9 δισ. ή κατά 54,6%, έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (στόχος-εκτίμηση € 3,43 δισ.) και ανήλθαν στα € 1,56 δισ..

Οι Επιστροφές Εσόδων εμφανίζουν υστέρηση κατά € 222 εκατ. ή κατά 9,9% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 για το εννεάμηνο του 2015.

Τέλος, τα έσοδα του ΠΔΕ ανήλθαν σε € 2,07 δισ. χωρίς να εμφανίζουν απόκλιση έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 για το εννεάμηνο του 2015.

3.2.2 Οι Δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού

Οι Δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού (δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού και δαπάνες ΠΔΕ) ανέρχονται στα € 36,2 δισ., μικρότερες κατά € 3,9 δισ. ή κατά 9,7% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 40,1 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015.

Ειδικότερα, οι Δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού ανέρχονται στα € 34,02 δισ. μικρότερες κατά € 2,6 δισ. ή κατά 7,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 36,7 δισ.), με ποσοστό εκτέλεσης 69,0%.

Πιο αναλυτικά, οι Πρωτογενείς Δαπάνες ανήλθαν σε € 28,34 δισ. και εμφανίζονται μειωμένες κατά € 2,3 δισ. ή κατά 7,6% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 30,7 δισ.) με ποσοστό εκτέλεσης 67,6%, οι δαπάνες

για Εξοπλιστικά Προγράμματα είναι μειωμένες κατά € 376 εκατ. ή κατά 79,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης, οι Τόκοι είναι μειωμένοι κατά € 31 εκατ. ή κατά 0,6% και οι Καταπτώσεις Εγγυήσεων είναι μειωμένες κατά € 3 εκατ. ή κατά 0,6% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 για το εννεάμηνο του 2015.

Αντιστοίχως, οι δαπάνες του ΠΔΕ ανέρχονται σε € 2,17 δισ. και εμφανίζονται μικρότερες κατά € 1,24 δισ. ή κατά 36,3% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 3,41 δισ.) για το εννεάμηνο του 2015, με ποσοστό εκτέλεσης 34,0% για το σύνολο του έτους.

Ειδικότερα, από τις επιμέρους Πρωτογενείς Δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού, οι Αποδοχές και Συντάξεις εμφανίζουν ποσοστό κάλυψης 74,7% των ετήσιων εκτιμήσεων, η Ασφάλιση, Περίθαλψη, Κοινωνική Προστασία 64,7%, οι Λειτουργικές και Λοιπές Δαπάνες 58,0% και οι Αποδιδόμενοι Πόροι 60,9%. Όσον αφορά στα Ασφαλιστικά Ταμεία, η επιχορήγηση στον Ο.Γ.Α ανέρχεται στο 76,7% της ετήσιας εκτίμησης, στο Ι.Κ.Α στο 85,1%, στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ στο 74,7%, στο Ν.Α.Τ στο 61,0%, στον Ο.Α.Ε.Ε. στο 95,9%, στον ΤΑΠ-ΟΤΕ στο 73,6% και στον Ο.Α.Ε.Δ. στο 37,3%.

Συμπερασματικά, η καλύτερη έναντι της εκτίμησης πορεία των Δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού στο εννεάμηνο του 2015 (κατά € 3,9 δισ.) οφείλεται κυρίως στην συγκράτηση των Πρωτογενών Δαπανών (μικρότερες κατά € 2,3 δισ. έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης εννεάμηνου), των δαπανών για Εξοπλιστικά Προγράμματα (μικρότερες κατά € 376 εκατ.) και των Δαπανών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (μικρότερες κατά € 1,24 δισ.) έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού - Εννεάμηνο 2015: Ιανουάριος – Σεπτέμβριος

	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ						ΕΤΗΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ					
	2014		2015		Μεταβολές		2014		2015		Μεταβολές	
	Πραγμ.	Πραγμ.	Εκτιμήσεις-Στόχοι (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016)	Διαφορά	Ποσοστιαία μεταβολή πραγμ. 2014- 2015	Ποσοστιαία διαφορά Πραγμ. έναντι των εκτιμήσεων - στόχων (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016)	Πραγματοπ/θέντα (προσωρινά στοιχεία)	Εκτιμήσεις (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016)	Εκτιμήσεις (όπως αποτυπώνονται στην Εισηγητική έκθεση Προϋπολογισμού 2015)	Ποσοστιαία μεταβολή Εκτιμήσεων (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016) έναντι των Πραγματοπ/θέντων (προσωρινά στοιχεία) του 2014	Ποσοστιαία μεταβολή Εκτιμήσεων (όπως αποτυπώνονται στην Εισηγητική έκθεση Προϋπολογισμού 2015) έναντι των Πραγματοπ/θέντων (προσωρινά στοιχεία) του 2014	
(1)	(2)	(3)	(4)=[(2)-(3)]	(5)=[{(2)-(1)}/(1)]	(6)=[(4)/(3)]	(7)	(8)	(9)	(10)=[{(8)-(7)}/(7)]	(11)=[{(9)-(7)}/(7)]		
I. Καθαρά Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (1α+2_{ΠΔΕΕ})	37.277	34.291	36.340	-2.049	-8,01%	-5,6%	51.366	53.480	55.603	4,1%	8,2%	
1α. Καθαρά Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού (Α+Β-Γ)	33.869	32.222	34.270	-2.048	-4,86%	-6,0%	46.650	49.052	50.871	5,1%	9,0%	
Α. Έσοδα προ επιστροφών φόρων	36.469	34.031	36.301	-2.270	-6,69%	-6,3%	49.636	52.119	53.171	5,0%	7,1%	
Β. Έσοδα αποκρατικοποιήσεων	0	213	213	0	0,0%	0,0%	384	303	577	-21,1%	50,3%	
Γ. Επιστροφές φόρων	2.600	2.022	2.244	-222	-22,23%	-9,9%	3.370	3.370	2.877	0,0%	-14,6%	
2_{ΠΔΕΕ}. Έσοδα Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	3.408	2.069	2.070	-1	-39,29%	0,0%	4.716	4.428	4.732	-6,1%	0,3%	
Εισροές από την Ε.Ε.	3.353	1.794	1.794	0	-46,50%	0,0%	4.649	3.898	3.982	-16,2%	-14,3%	
Ίδια έσοδα	55	275	276	-1	400,00%	-0,4%	67	530	750	691,0%	1019,4%	
II. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (1β+2_{ΠΔΕΔ})	39.563	36.196	40.077	-3.881	-8,51%	-9,7%	55.063	55.689	55.705	1,1%	1,2%	
1β. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (Α+Β+Γ+Δ+Ε)	35.915	34.025	36.667	-2.642	-5,26%	-7,2%	48.471	49.289	49.305	1,7%	1,7%	
Α. Πρωτογενείς δαπάνες	30.407	28.338	30.658	-2.320	-6,80%	-7,6%	41.928	41.949	41.887	0,1%	-0,1%	
Β. Εξοπλιστικά προγράμματα (σε ταμειακή βάση)	128	99	475	-376	-22,66%	-79,2%	345	590	700	71,0%	102,9%	
Γ. Καταπτώσεις εγγυήσεων, εκ των οποίων	522	481	484	-3	-7,85%	-0,6%	587	720	818	22,7%	39,4%	
σε φορείς εντός της γενικής κυβέρνησης (καθαρή βάση)	398	457	463	-6	14,82%	-1,3%	442	660	667	49,3%	50,9%	
σε φορείς εκτός της γενικής κυβέρνησης	123	24	21	3	-80,49%	14,3%	145	60	151	-58,6%	4,1%	
Δ. Τόκοι (καθαρή βάση)	4.816	4.976	5.007	-31	3,32%	-0,6%	5.569	5.830	5.850	4,7%	5,0%	

Ε. Προμήθεια εκταμίευσης δανείων στο EFSF	42	131	43	88	211,90%	204,7%	42	200	50	376,2%	19,0%
2_{ΠΔΕΔ}- Δαπάνες Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	3.648	2.171	3.410	-1.239	-40,49%	-36,3%	6.592	6.400	6.400	-2,9%	-2,9%
Εθνικό σκέλος ΠΔΕ	221	164	392	-228	-25,79%	-58,2%	710	700	700	-1,4%	-1,4%
Συγχρηματοδοτούμενο σκέλος ΠΔΕ	3.427	2.007	3.018	-1.011	-41,44%	-33,5%	5.882	5.700	5.700	-3,1%	-3,1%
III. Αποτέλεσμα Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (2_{ΠΔΕΕ}-2_{ΠΔΕΔ})	-240	-102	-1.340	1.238	-57,50%	-92,4%	-1.876	-1.972	-1.668	5,1%	-11,1%
Αποτέλεσμα Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων / ΑΕΠ	-0,1%	-0,06%	-0,77%	0,7%			-1,0%	-1,1%	-1,0%		
IV. Αποτέλεσμα Τακτικού Προϋπολογισμού (1α-1β)	-2.046	-1.803	-2.397	594	-11,88%	-24,8%	-1.821	-237	1.566	-87,0%	-186,0%
Αποτέλεσμα ΤΠ / ΑΕΠ	-1,1%	-1,0%	-1,4%	0,3%			-1,0%	-0,1%	0,9%		
V. Πρωτογενές Αποτέλεσμα Τακτικού Προϋπολογισμού (1α-1β+Δ)	2.770	3.173	2.610	563	14,55%	21,6%	3.748	5.593	7.416	49,2%	97,9%
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΤΠ / ΑΕΠ	1,5%	1,8%	1,5%	0,3%			2,1%	3,2%	4,3%		
VI. Αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού (I-II)	-2.286	-1.905	-3.737	1.832	-16,67%	-49,0%	-3.697	-2.209	-102	-40,2%	-97,2%
Αποτέλεσμα ΚΠ / ΑΕΠ	-1,3%	-1,1%	-2,2%	1,1%			-2,1%	-1,3%	-0,1%		
VII. Πρωτογενές Αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού (I-II+Δ)	2.530	3.071	1.270	1.801	21,38%	141,8%	1.872	3.621	5.748	93,4%	207,1%
Πρωτογενές αποτέλεσμα ΚΠ / ΑΕΠ	1,4%	1,77%	0,7%	1,0%			1,0%	2,08%	3,31%		
ΑΕΠ	179.081	173.737	173.737	173.737			179.081	173.737	173.737		

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

3.3 Τα Φορολογικά Έσοδα κατά κατηγορίες στο εννεάμηνο του 2015 με βάση τα οριστικά στοιχεία αλλά και τις εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στο προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016

Η υπερφορολόγηση των εισοδημάτων και της ακίνητης περιουσίας των πολιτών σε συνδυασμό με τις οριζόντιες περικοπές δαπανών δυσχεραίνουν τελικά τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Οι συνεχείς αλλαγές στο φορολογικό σύστημα τροφοδοτούν την αστάθεια, γεγονός που δεν θα συνέβαινε με μια φορολογική μεταρρύθμιση που θα άντεχε στο χρόνο.

(α) Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων

Τα έσοδα από τον Φόρο Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων στο εννεάμηνο του 2015 ανήλθαν στα € 5,9 δισ., μειωμένα κατά 3,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 και αυξημένα κατά 0,5% έναντι του εννεαμήνου του προηγούμενου έτους. Συνολικά για το 2015 εκτιμώνται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) εισπράξεις από τον Φόρο Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων ύψους € 7,9 δισ., ποσό που υπερβαίνει κατά 0,6% τις αντίστοιχες εκτιμήσεις πραγματοποιηθέντων εσόδων του 2014.

(β) Φόρος Εισοδήματος Νομικών Προσώπων

Οριακά θετική ήταν και η εξέλιξη των εσόδων από τον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων στο εννεάμηνο του 2015 (συγκριτικά με την επικαιροποιημένη εκτίμηση), αφού εισπράχθηκαν € 1,66 δισ., υψηλότερα κατά € 16 εκατ. ή κατά 1,0% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016. Τα έσοδα αυτά εμφανίζονται μικρότερα κατά 14,2% συγκριτικά με το εννεάμηνο του προηγούμενου έτους. Συνολικά για το 2015, εκτιμώνται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) εισπράξεις από τον Φόρο Εισοδήματος Νομικών Προσώπων ύψους € 2,7 δισ., ποσό υψηλότερο κατά 0,5% έναντι των αντίστοιχων εκτιμήσεων πραγματοποιηθέντων εσόδων (μη οριστικοποιημένων) του 2014.

(γ) Φόροι στην Περιουσία

Ό,τι σημειώσαμε νωρίτερα για τη γενικότερη αστάθεια των φορολογικών ρυθμίσεων ισχύει και για τον φόρο περιουσίας ανεξάρτητα από τις τεχνικές λεπτομέρειες.

Τα έσοδα από Φόρους στην Περιουσία παρουσιάζουν υπέρβαση έναντι της αντίστοιχης επικαιροποιημένης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 κατά 1,9% για το εννεάμηνο του 2015. Τα παραπάνω έσοδα ανήλθαν στα € 1,1 δισ.. Το ποσό αυτό είναι μειωμένο κατά 48,7% σε σχέση με το εννεάμηνο του 2014. Συνολικά για το 2015 τα παραπάνω φορολογικά έσοδα εκτιμώνται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) ότι θα ανέλθουν στα € 2,85 δισ., ποσό μικρότερο κατά 18,0% σε σύγκριση με τις εκτιμήσεις για τα αντίστοιχα πραγματοποιηθέντα έσοδα του 2014. Πρέπει να επισημανθεί ότι, η υπερβολική φορολόγηση της περιουσίας των πολιτών αυξάνει το κίνητρο της φοροδιαφυγής ενώ οδηγεί πολλούς φορολογούμενους στη διαμόρφωση νέων ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων απέναντι στο δημόσιο λόγω αδυναμίας πληρωμής.

(δ) Άμεσοι Φόροι Παρελθόντων Οικονομικών Ετών (ΠΟΕ)

Τα έσοδα από τους Άμεσους Φόρους ΠΟΕ εμφανίζονται μειωμένα κατά 14,1% το εννεάμηνο του 2015, έναντι του αντίστοιχου εννεάμηνου του 2014. Εντός του 2015 εκτιμάται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) ότι θα ανέλθουν στα € 1,7 δισ., ήτοι χαμηλότερα κατά 13,1% συγκριτικά με τα εκτιμώμενα αντίστοιχα πραγματοποιηθέντα έσοδα του 2014.

(ε) Έμμεσοι Φόροι

Τα έσοδα από Έμμεσους Φόρους ιστορικά ήταν πάντα υψηλότερα από τα έσοδα από Άμεσους Φόρους και συνεπώς η διακύμανση τους επηρεάζει σημαντικά την εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού. Για το 2015, τα συνολικά έσοδα από Έμμεσους Φόρους εκτιμώνται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) ότι θα είναι αυξημένα οριακά έναντι των αντίστοιχων εκτιμώμενων εσόδων του 2014 κατά 1,2%. Εκτιμάται ότι το 2015 θα ανέλθουν στα € 24,1 δισ. Το εννεάμηνο συλλέχθηκαν από Έμμεσους Φόρους € 16,4 δισ., ποσό μικρότερο έναντι της αντίστοιχης επικαιροποιημένης εκτίμησης κατά 1,2% και μικρότερο έναντι του εννεάμηνου του 2014 κατά 3,0%.

(στ) Φόροι Συναλλαγών

Η αύξηση της φοροδιαφυγής έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των εκτιμώμενων εσόδων από Φόρους Συναλλαγών (ΦΠΑ και λοιποί φόροι συναλλαγών) για το 2015. Στο σύνολο του τρέχοντος έτους εκτιμάται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) ότι τα παραπάνω έσοδα θα είναι αυξημένα κατά 1,2% έναντι του 2014. Εκτιμάται συνεπώς ότι το 2015 θα συλλεχθούν € 14,4 δισ.. Τα πραγματοποιηθέντα έσοδα μειώθηκαν κατά 0,9% έναντι του αντίστοιχης επικαιροποιημένης εκτίμησης και μειώθηκαν κατά 4,0% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2014. Όσον αφορά στη διάρθρωση των εσόδων του ΦΠΑ, τα έσοδα από ΦΠΑ στον καπνό αυξήθηκαν κατά 8,6%, στα πετρελαιοειδή μειώθηκαν κατά 14,8% και στα λοιπά προϊόντα μειώθηκαν κατά 1,9% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2014. Οι Λοιποί Φόροι Συναλλαγών μειώθηκαν κατά 17,5% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2014.

(ζ) Φόροι Κατανάλωσης

Το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά ότι θα συλλέξει (εκτίμηση πραγματοποιήσεων στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) € 8,9 δισ. από Φόρους επί της Κατανάλωσης, δηλαδή ποσό χαμηλότερο από το Φόρο Εισοδήματος επί των Φυσικών και Νομικών Προσώπων μαζί κατά € 1,69 δισ.. Η εκτίμηση αυτή εμφανίζει τα έσοδα από αυτό το φόρο αυξημένα μόνο κατά 2,0% έναντι των εκτιμημένων πραγματοποιηθέντων εσόδων του 2014. Οι εισπράξεις του εννεάμηνου παρουσιάστηκαν μειωμένες, έναντι του αντίστοιχου εννεάμηνου του 2014 κατά 0,7%. Το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται κυρίως στην μείωση των εσόδων από τους ΕΦΚ Ενεργειακών Προϊόντων κατά 0,3%, στην μείωση των εσόδων από το Φόρο Ασφαλίσεων κατά 6,8%, στην αύξηση του Τέλους Ταξινόμησης Οχημάτων κατά 29,5% καθώς και στη αύξηση των εσόδων από τα Τέλη Κυκλοφορίας Οχημάτων κατά 2,5%. Το 2015 εκτιμάται ότι θα εισπραχθούν από τα Τέλη Κυκλοφορίας έσοδα ύψους € 1,1 δισ., έναντι εκτιμήσεων για έσοδα ύψους € 1,12 δισ. το 2014.

(η) Έμμεσοι Φόροι Παρελθόντων Οικονομικών Ετών (ΠΟΕ)

Τα έσοδα από τους Έμμεσους Φόρους Παρελθόντων Οικονομικών Ετών ανήλθαν το εννεάμηνο στα € 396 εκατ., εμφανίζοντας μείωση κατά 0,8% σε σύγκριση με τα πραγματοποιηθέντα έσοδα του εννεάμηνου του 2014 και μείωση κατά 1,2% σε σύγκριση με την αντίστοιχη επικαιροποιημένη εκτίμηση για το ίδιο διάστημα του 2015. Πάντως, για το σύνολο του 2015 εκτιμάται (εκτίμηση πραγματοποιήσεων στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) αύξηση κατά 0,4% σε σύγκριση με τα αντίστοιχα εκτιμημένα πραγματοποιηθέντα έσοδα του 2014.

(θ) Έσοδα Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων

Μη απόκλιση έναντι της αντίστοιχης επικαιροποιημένης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 παρατηρείται στα Έσοδα του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων για το εννεάμηνο του 2015, όπου αναμενόταν η συγκέντρωση του ποσού των € 2,07 δισ.. Για το δωδεκάμηνο του 2015, τα έσοδα από το ΠΔΕ εκτιμώνται στα € 4,43 δισ. μειωμένα κατά 6,1% σε ετήσια βάση. Η συγκεκριμένη μείωση οφείλεται στην εκτιμώμενη μείωση των εισροών από την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 16,2%. Οι εισροές από την ΕΕ για το εννεάμηνο του 2015 ανήλθαν στα € 1,79 δισ. έναντι εισροών € 3,35 δισ. της αντίστοιχης περιόδου του 2014 σημειώνοντας μείωση κατά 46,5%.

(ι) Επιστροφές Φόρων

Στο εννεάμηνο του 2015, οι Επιστροφές Φόρων ήταν μειωμένες κατά € 578 εκατ. ή κατά 22,2% σε σχέση με το εννεάμηνο του 2014 και μειωμένες κατά € 222 εκατ. ή κατά 9,9% έναντι της αντίστοιχης επικαιροποιημένης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού - Εννεάμηνο 2015: Ιανουάριος - Σεπτέμβριος

	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ						ΕΤΗΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ				
	2014		2015		Μεταβολές		2014		2015		Μεταβολές
	Πραγμ.	Πραγμ.	Εκτιμήσεις-Στόχοι (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016)	Διαφορά	Ποσοστιαία μεταβολή 2014-2015	Ποσοστιαία διαφορά πραγμ. έναντι των εκτιμήσεων (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016)	Πραγμα-τοπ/ντα (προσωρινά στοιχεία)	Εκτιμήσεις (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016)	Εκτιμήσεις (όπως αποτυπώνονται στην Εισηγητική έκθεση Προϋπολογισμού 2015)	Ποσοστιαία μεταβολή Εκτιμήσεων (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016) έναντι των Πραγμα-τοπ/θέντων (προσωρινά στοιχεία) του 2014	Ποσοστιαία μεταβολή Εκτιμήσεων (όπως αποτυπώνονται στην Εισηγητική έκθεση Προϋπολογισμού 2015) έναντι των Πραγμα-τοπ/θέντων (προσωρινά στοιχεία) του 2014
<i>σε εκατ. € (τροποποιημένη ταμειακή βάση)</i>											
	(1)	(2)	(3)	(4)=[(2)-(3)]	(5)=[((2)-(1))/(1)]	(6)=[(4)/(3)]	(7)	(8)	(9)	(10)=[((8)-(7))/(7)]	(11)=[((9)-(7))/(7)]
Σύνολο Καθαρών Εσόδων Κρατικού Προϋπολογισμού (1+2)	37.278	34.288	36.339	-2.051	-8,0%	-5,6%	51.366	53.480	55.604	4,1%	8,3%
1. Καθαρά Έσοδα Τακτικού προϋπολογισμού (Α+Β+Γ-Δ)	33.870	32.219	34.269	-2.050	-4,9%	-6,0%	46.650	49.052	50.872	5,1%	9,1%
Α. Τακτικά Έσοδα (I+ II+ III+ IV)	34.963	32.469	32.869	-400	-7,1%	-1,2%	47.819	46.765	50.325	-2,2%	5,2%
I. Άμεσοι Φόροι	15.171	13.241	13.376	-135	-12,7%	-1,0%	20.464	19.104	21.880	-6,6%	6,9%
1. Φόρος Εισοδήματος	9.131	8.620	8.774	-154	-5,6%	-1,8%	12.207	11.870	13.184	-2,8%	8,0%
Φυσικών προσώπων	5.862	5.891	6.086	-195	0,5%	-3,2%	7.849	7.900	8.744	0,6%	11,4%
Νομικών προσώπων	1.932	1.657	1.641	16	-14,2%	1,0%	2.655	2.668	2.740	0,5%	3,2%
Ειδικών κατηγοριών	1.337	1.072	1.047	25	-19,8%	2,4%	1.703	1.302	1.700	-23,5%	-0,2%
2. Φόροι στην περιουσία	2.187	1.122	1.101	21	-48,7%	1,9%	3.474	2.849	3.512	-18,0%	1,1%
3. Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	1.683	1.446	1.447	-1	-14,1%	-0,1%	1.928	1.676	2.474	-13,1%	28,3%
5. Λοιποί άμεσοι φόροι	2.170	2.053	2.054	-1	-5,4%	0,0%	2.855	2.709	2.710	-5,1%	-5,1%
II. Έμμεσοι φόροι	16.941	16.431	16.625	-194	-3,0%	-1,2%	23.776	24.059	25.154	1,2%	5,8%
1. Φόροι Συναλλαγών	10.583	10.162	10.257	-95	-4,0%	-0,9%	14.224	14.395	15.085	1,2%	6,1%
ΦΠΑ	10.127	9.786	9.889	-103	-3,4%	-1,0%	13.618	13.899	14.411	2,1%	5,8%
πετρελαιοειδών	1.532	1.305	1.318	-13	-14,8%	-1,0%	2.055	1.768	2.309	-14,0%	12,4%
καπνού	453	492	501	-9	8,6%	-1,8%	632	700	676	10,8%	7,0%
λοιπών	8.142	7.989	8.069	-80	-1,9%	-1,0%	10.930	11.431	11.426	4,6%	4,5%
Λοιποί φόροι συναλλαγών, από τους οποίους	456	376	368	8	-17,5%	2,2%	606	496	674	-18,2%	11,2%
Μεταβιβάσεις κεφαλαίων	201	138	139	-1	-31,3%	-0,7%	277	202	277	-27,1%	0,0%
Χαρτόσημο	254	235	227	8	-7,5%	3,5%	327	292	385	-10,7%	17,7%

2. Φόροι Κατανάλωσης	5.678	5.641	5.735	-94	-0,7%	-1,6%	8.702	8.878	8.922	2,0%	2,5%
Φόρος ασφαλιστρων	236	220	264	-44	-6,8%	-16,7%	305	364	314	19,3%	3,0%
Τέλος ταξινόμησης οχημάτων	61	79	82	-3	29,5%	-3,7%	86	116	87	34,9%	1,2%
ΕΦΚ ενεργειακών προϊόντων	3.018	3.009	3.006	3	-0,3%	0,1%	4.113	4.107	4.267	-0,1%	3,7%
Λοιποί ΕΦΚ (καπνού κτλ)	2.080	2.050	2.061	-11	-1,4%	-0,5%	2.809	2.797	2.833	-0,4%	0,9%
Τέλη κυκλοφορίας οχημάτων	81	83	82	1	2,5%	1,2%	1.119	1.088	1.156	-2,8%	3,3%
Λοιποί φόροι κατανάλωσης	202	200	240	-40	-1,0%	-16,7%	270	406	265	50,4%	-1,9%
3. Έμμεσοι Φόροι ΠΟΕ	399	396	401	-5	-0,8%	-1,2%	469	471	756	0,4%	61,2%
4. Λοιποί Έμμεσοι Φόροι	281	232	232	0	-17,4%	0,0%	381	315	391	-17,3%	2,6%
Σύνολο Φορολογικών Εσόδων (I+II)	32.112	29.672	30.001	-329	-7,6%	-1,1%	44.240	43.163	47.034	-2,4%	6,3%
III. Απολήψεις από ΕΕ	94	81	81	0	-13,8%	0,0%	196	190	231	-3,1%	17,9%
IV. Λοιπά μη Φορολογικά Έσοδα	2.757	2.716	2.787	-71	-1,5%	-2,5%	3.383	3.412	3.060	0,9%	-9,5%
Σύνολο μη Φορολογικών Εσόδων (III+IV)	2.851	2.797	2.868	-71	-1,9%	-2,5%	3.579	3.602	3.291	0,6%	-8,0%
B. Μη Τακτικά Έσοδα (I+II+III+IV)	1.507	1.559	3.431	-1.872	3,5%	-54,6%	1.817	5.354	2.847	194,7%	56,7%
I. Έσοδα Καταργηθέντων Ειδικών Λογαριασμών	607	236	241	-5	-61,1%	-2,1%	749	298	709	-60,2%	-5,3%
II. Έσοδα Προγράμματος Ενίσχυσης της Ρευστότητας Λόγω Χρημ/κής Κρίσης	268	992	992	0	270,1%	0,0%	428	1.134	123	165,0%	-71,3%
III. Έσοδα από ΝΑΤΟ	52	40	40	0	-23,1%	0,0%	60	40	0	-33,3%	-100,0%
IV. Μεταφορά Αποδόσεων από τη Διακράτηση Ομολόγων του Ε.Δ. στα Χαρτ/κία των ΚΤ του Ευρ/τος (ANFAs & SMPs)	580	291	2.158	-1.867	-49,8%	-86,5%	580	3.882	2.015	569,3%	247,4%
Γ. Έσοδα Αποκρατικοποιήσεων	0	213	213	0		0,0%	384	303	577	-21,1%	50,3%
Σύνολο Εσόδων προ Μείωσης Επι-στροφών (A+B+Γ)	36.470	34.241	36.513	-2.272	-6,1%	-6,2%	50.020	52.422	53.749	4,8%	7,5%
Δ. Επιστροφές Εσόδων	2.600	2.022	2.244	-222	-22,2%	-9,9%	3.370	3.370	2.877	0,0%	-14,6%
2. Έσοδα Προϋπολογισμού Δημο-σίων Επενδύσεων (A+B)	3.408	2.069	2.070	-1	-39,3%	0,0%	4.716	4.428	4.732	-6,1%	0,3%
A. Εισροές από την Ε.Ε.	3.353	1.794	1.794	0	-46,5%	0,0%	4.649	3.898	3.982	-16,2%	24,4%
B. Ίδια έσοδα	55	275	276	-1	400,0%	-0,4%	67	530	750	691,0%	1019,4%

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

3.4 Οι Δημόσιες Δαπάνες αναλυτικά στο εννεάμηνο του 2015 με βάση τα οριστικά στοιχεία αλλά και τις εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στο προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016

Η προκύπτουσα μεταβολή των Πρωτογενών Δαπανών στο εννεάμηνο του 2015 είναι αποτέλεσμα των μεταβολών σε επιμέρους κατηγορίες δαπανών, ως εξής:

(α) Στις μισθολογικές αποδοχές και συντάξεις.

Υπήρξε αύξηση κατά 2,2% σε ετήσια βάση για το εννεάμηνο του 2015. Ειδικότερα οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 0,6%, οι μισθοί προσωπικού νοσηλευτικών ιδρυμάτων μειώθηκαν κατά 2,5%, ενώ οι πληρωμές για συντάξεις αυξήθηκαν κατά 4,5% σε ετήσια βάση για το εννεάμηνο. Αθροιστικά, οι δαπάνες για αποδοχές και συντάξεις εκτιμάται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) ότι θα ανέλθουν στα € 18,81 δισ. το 2015, ενώ το εννεάμηνο του 2015 ανήλθαν στα € 14,05 δισ..

(β) Στις επιχορηγήσεις των Ασφαλιστικών Ταμείων (ΑΤ)

Οι δαπάνες αυτές είναι αυξημένες στα € 8,37 δισ. το εννεάμηνο του 2015, από € 8,29 δισ. το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2014 και απορρόφησαν το 72,4% της συνολικής επιχορήγησης για το 2015. Η συνέχιση της χρηματοδότησης των ΑΤ και του ΕΟΠΥΥ από τον ΤΠ, προαπαιτεί τη σταθεροποίηση και στη συνέχεια αύξηση των εσόδων από τους Άμεσους και τους Έμμεσους φόρους του κράτους.

Η επιχορήγηση του Ι.Κ.Α. ανήλθε στα € 2,13 δισ., είναι αυξημένη κατά 5,0% σε σχέση με το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2014 (€ 2,03 δισ.) και απορρόφησε το 85,1% της συνολικής επιχορήγησης για το 2015. Η επιχορήγηση του ΙΚΑ το 2015 εκτιμάται (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) ότι θα διαμορφωθεί στα € 2,51 δισ..

Η επιχορήγηση του Ο.Α.Ε.Ε. μειώθηκε κατά 5,9% το εννεάμηνο του 2015 σε σχέση με το 2014 και καλύπτει το 95,9% της συνολικής εκτιμώμενης (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) επιχορήγησης για το 2015. Συγκεκριμένα, η συνολική επιχορήγηση για το 2015 ανέρχεται στο € 0,83 δισ..

Η επιχορήγηση του Ε.Ο.Π.Π.Υ. ανήλθε στα € 393 εκατ. το εννεάμηνο του 2015, μειωμένη κατά 30,2% σε σχέση με το 2014 καλύπτοντας το 74,7% της συνολικής εκτιμώμενης (στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016) επιχορήγησης για το 2015 (€ 0,53 δισ.).

Στον Ο.Γ.Α., η επιχορήγηση ανήλθε στα € 2,52 δισ. το εννεάμηνο του 2015, αυξημένη κατά 19,4% σε σχέση με το 2014 η οποία καλύπτει το 76,7% της συνολικής εκτιμώμενης επιχορήγησης για το 2015 (€ 3,28 δισ.).

Προϋποθέσεις για την επίτευξη της ισορροπίας του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων είναι η αύξηση των εσόδων των ασφαλιστικών ταμείων από εισφορές, καθώς και η αύξηση των εσόδων από έμμεσους φόρους.

(γ) Στις Λειτουργικές Δαπάνες του ΤΠ

Οι δαπάνες αυτές εμφανίζονται μειωμένες κατά 10,6% έναντι του εννεάμηνου του 2014. Για το έτος συνολικά, οι επιχορηγήσεις φορέων εκτιμάται ότι θα ανέλθουν στα € 1,33 δισ.

Οι Καταναλωτικές Δαπάνες εμφανίζονται μειωμένες κατά 14,1% και οι αντικριζόμενες δαπάνες αυξημένες κατά 6,1% έναντι του αντίστοιχου εννεάμηνου του 2014.

Οι δαπάνες για Καταπτώσεις Εγγυήσεων ανήλθαν στα € 0,48 δισ. στο εννεάμηνο του 2015, μειωμένες κατά 7,85% σε σχέση με το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2014 (€ 0,52 δισ.) και μειωμένες κατά € 3 εκατ. ή κατά 0,6% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης, όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016.

Οι δαπάνες για Εξοπλιστικά Προγράμματα, ανήλθαν στα € 99 εκατ. στο εννεάμηνο του 2015, μειωμένες κατά 22,66% σε σχέση με το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2014 (€ 128 εκατ.) και μειωμένες κατά € 376 εκατ. ή κατά 79,2% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης, όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016.

Οι δαπάνες για Τόκους ανήλθαν στα € 4,98 δισ. στο εννεάμηνο του 2015, αυξημένες κατά 3,32% σε σχέση με το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2014 (€ 4,82 δισ.) και μειωμένες κατά € 31 εκατ. ή κατά 0,6% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016.

Τέλος, οι δαπάνες για προμήθεια εκταμίευσης δανείων στο EFSF το εννεάμηνο του 2015 ανήλθαν στα € 131 εκατ. στο εννεάμηνο του 2015, αυξημένες κατά 211,9% σε σχέση με το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2014 (€ 42 εκατ.) και αυξημένες κατά € 88 εκατ. ή κατά 204,7% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης, όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού - Εννεάμηνο 2015: Ιανουάριος - Σεπτέμβριος

	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ			ΕΤΗΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		
	2014	2015		2015		
	Πραγμ.	Πραγμ.	Ποσοστιαία μεταβολή 2014-2015	Εκτιμήσεις (όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2016)	Εκτιμήσεις (όπως αποτυπώνονται στην Εισηγητική έκθεση Προϋπολογισμού 2015)	Ποσοστό εκτέλεσης (%)
	(1)	(2)	(3)=[(2)-(1)]/(1)}	(4)	(5)	(6)=[(2)/(4)]
Συνολικές Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (1+ 2)	39.562	36.196	-8,5%	55.690	55.706	65,0%
1. Συνολικές Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (I+ II+ III+ IV+ V+ VI)	35.914	34.025	-5,3%	49.290	49.306	69,0%
I. Πρωτογενείς Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (Α+ Β+ Γ+ Δ+ Ε)	30.407	28.338	-6,8%	41.950	41.888	67,6%
Α. Αποδοχές και Συντάξεις (1+ 2+ 3)	13.738	14.047	2,2%	18.814	18.766	74,7%
1. Αποδοχές και Συντάξεις Κεντρικής Διοίκησης	12.075	12.350	2,3%	16.525	16.472	74,7%
Μισθοί	6.948	6.991	0,6%	9.367	9.343	74,6%
Έκτακτες αναδρομικές παροχές μισθών και συντάξεων	104	132	26,9%	180	138	73,3%
Εργοδοτική εισφορά υπέρ ΕΟΠΥΥ	278	273	-1,8%	367	368	74,4%
Συντάξεις	4.558	4.763	4,5%	6.336	6.349	75,2%
Λοιπές παροχές	187	191	2,1%	275	274	69,5%
2. Αποδοχές Νοσοκομείων, Ιδρυμάτων Πρόνοιας, νπδδ	1.663	1.697	2,0%	2.279	2.284	74,5%
Μισθοί προσωπικού νοσηλευτικών ιδρυμάτων	1.443	1.407	-2,5%	1.893	1.898	74,3%
Εφημερίες ιατρών ΕΣΥ	143	198	38,5%	255	255	77,6%
Λοιπές παροχές προσωπικού νοσηλευτικών ιδρυμάτων	46	67	0,0%	82	82	81,7%
Ιδρυμάτων πρόνοιας, κλήρου και νπδδ	31	25	-19,4%	49	49	51,0%
3. Νέες Προσλήψεις	0	0		10	10	0,0%
Β. Ασφάλιση, Περίθαλψη, Κοινωνική Προστασία (4+ 5+ 6+ 7)	10.443	9.371	-10,3%	14.490	13.975	64,7%
4. Δαπάνες Περίθαλψης	34	26	-23,5%	58	58	44,8%
5. Επιχορηγήσεις Ασφαλιστικών Ταμείων	8.291	8.371	1,0%	11.561	11.313	72,4%
Ο.Γ.Α.	2.106	2.515	19,4%	3.277	3.277	76,7%
Ι.Κ.Α.	2.032	2.133	5,0%	2.505	2.505	85,1%
Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	563	393	-30,2%	526	526	74,7%
Ν.Α.Τ.	720	610	-15,3%	1.000	1.000	61,0%
Ο.Α.Ε.Ε.	850	800	-5,9%	834	834	95,9%
ΤΑΠ-ΟΤΕ	396	394	-0,5%	535	535	73,6%
Ο.Α.Ε.Δ.	352	280	-20,5%	750	750	37,3%

Αντιπαροχή έναντι περιουσίας στους τομείς ασφάλισης ΔΕΗ	418	381	-8,9%	579	579	65,8%
ΕΚΑΣ (πλην συνταξιούχων δημοσίου)	628	633	0,8%	920	516	68,8%
Κοινωνική χρηματοδότηση	225	230	2,2%	320	320	71,9%
Λοιπά ασφαλιστικά ταμεία	1	2	100,0%	13	25	15,4%
Λοιπές δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης	0	0		302	446	0,0%
6. Επιχορηγήσεις Νοσοκομείων, ΥΠΕ- ΠΕΔΥ	1.022	515	-49,6%	1.359	1.160	37,9%
7. Κοινωνική Προστασία	1.096	459	-58,1%	1.512	1.444	30,4%
Επιδόματα πολυτέκνων	350	231	-34,0%	650	650	35,5%
Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών	54	0	-100,0%	454	454	0,0%
Επίδομα Θέρμανσης	116	141	21,6%	210	210	67,1%
Λοιπές εισοδηματικές ενισχύσεις	92	38	-58,7%	128	130	29,7%
Κοινωνικό Μέρισμα	483	0	-100,0%	0	0	
Έκτακτη οικονομική ενίσχυση για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης	0	50		70	0	71,4%
Γ. Λειτουργικές και Λοιπές Δαπάνες (8+ 9+ 10)	3.602	3.220	-10,6%	5.552	5.351	58,0%
8. Επιχορηγήσεις Φορέων	1.141	780	-31,6%	1.329	1.345	58,7%
Συγκοινωνιακοί φορείς	159	185	16,4%	242	242	76,4%
Ειδική επιχορήγηση ΟΤΑ	203	117	-42,4%	201	228	58,2%
Λοιπές επιχορηγήσεις και εισφορές σε Διεθνείς Οργανισμούς	779	478	-38,6%	886	875	54,0%
9. Καταναλωτικές Δαπάνες και Δαπάνες υπό Κατανομή	850	730	-14,1%	1.834	1.565	39,8%
10. Αντικριζόμενες Δαπάνες	1.611	1.710	6,1%	2.389	2.441	71,6%
Αποδόσεις στην ΕΕ	1.400	1.456	4,0%	1.835	1.850	79,3%
Επιδότησεις γεωργίας	211	254	20,4%	554	591	45,8%
Δ. Αποδιδόμενοι Πόροι	2.624	1.700	-35,2%	2.792	2.796	60,9%
Ε. Αποθεματικό	0	0		302	1.000	0,0%
II. Τόκοι (καθαρή βάση)	4.816	4.976	3,3%	5.830	5.850	85,4%
III. Προμήθειες τραπεζών, προμήθειες ΕFSF και λοιπές δαπάνες δημόσιου χρέους	42	131	211,9%	200	50	65,5%
IV. Εξοπλιστικά Προγράμματα Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (ταμειακή βάση)	128	99	-22,7%	590	700	16,8%
V. Καταπτώσεις Εγγυήσεων σε Φορείς Εκτός Γενικής Κυβέρνησης	123	24	-80,5%	60	151	40,0%
VI. Καταπτώσεις Εγγυήσεων σε Φορείς Εντός Γενικής Κυβέρνησης (καθαρή βάση)	398	457	14,8%	660	667	69,2%
2. Συνολικές Δαπάνες Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	3.648	2.171	-40,5%	6.400	6.400	33,9%
Εθνικό σκέλος ΠΔΕ	221	164	-25,8%	700	700	23,4%
Συγχρηματοδοτούμενο σκέλος ΠΔΕ	3.427	2.007	-41,4%	5.700	5.700	35,2%

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

3.5 Οι Δημόσιες Επενδύσεις στο εννεάμηνο του 2015 στο εννεάμηνο του 2015 με βάση τα οριστικά στοιχεία αλλά και τις εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στο προσχέδιο Προϋπολογισμού 2016

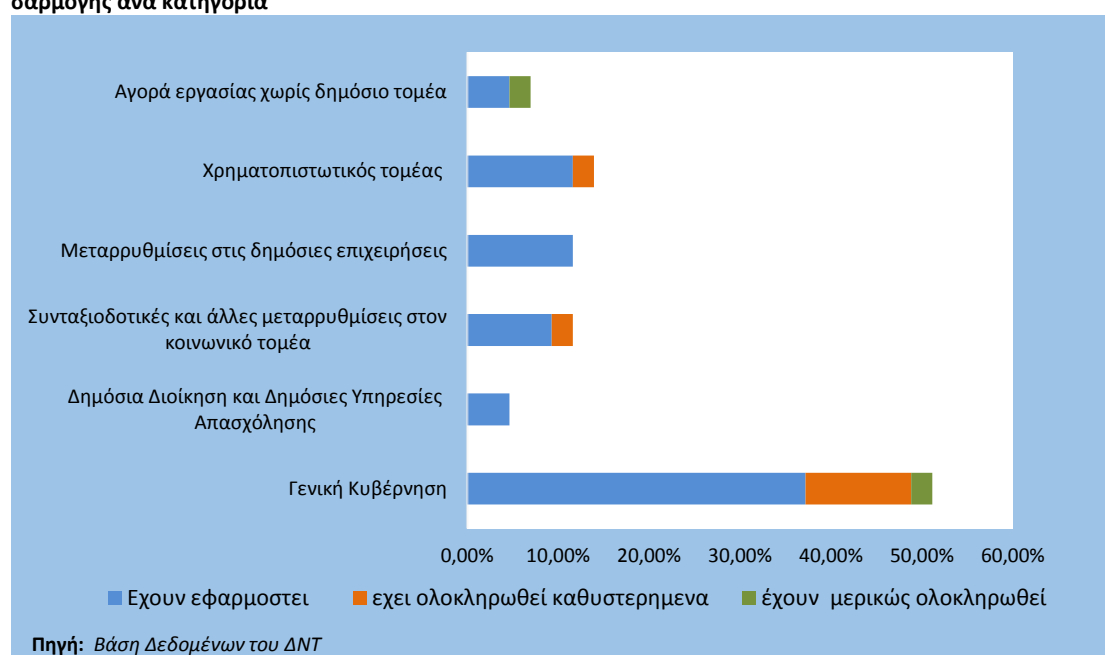
Το εννεάμηνο του 2015 παρατηρήθηκε έλλειμμα στο ΠΔΕ συνολικού ύψους € 0,1 δισ. έναντι ελλείματος € 240 εκατ. του αντίστοιχου εννεάμηνου του 2014. Οι πραγματοποιηθείσες εισροές από την Ε.Ε. δεν παρουσίασαν απόκλιση έναντι της αντίστοιχης επικαιροποιημένης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016. Πιο συγκεκριμένα τα έσοδα από αυτήν την πηγή ανήλθαν στα € 1,79 δισ. το εννεάμηνο του 2015. Από την άλλη πλευρά, οι δαπάνες του ΠΔΕ διαμορφώθηκαν στα € 2,17 δισ. το 2015 μειωμένες κατά 40,5% σε σχέση με το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2014 (€ 3,65 δισ.) και μειωμένες κατά 36,3% έναντι της αντίστοιχης εκτίμησης όπως αποτυπώνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2016 (€ 3,41 δισ.)

4 Οι μεταρρυθμίσεις και το μείγμα δημοσιονομικής πολιτικής των Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής (Μνημονίων)

4.1 Οι μεταρρυθμίσεις μέσα από τη βάση δεδομένων του ΔΝΤ

Η ανάλυση της βάσης δεδομένων του ΔΝΤ (Monitoring Fund Arrangements-MONA), μας δίνει χρήσιμα στοιχεία ώστε να διερευνήσουμε τις προϋποθέσεις επιτυχίας των μεταρρυθμίσεων.⁹⁵ Η αξιολόγηση του πρώτου προγράμματος έδειξε ότι οι μεταρρυθμίσεις που προβλέπονταν εφαρμόστηκαν σε μεγάλο βαθμό (περίπου 80%), ενώ σε ένα ποσοστό 16% υπήρξαν καθυστερήσεις. Αντίθετα, το 5% περίπου αυτών που προβλέπονταν δεν ολοκληρώθηκαν (βλ. Διάγραμμα 33).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 33: Σύθεση των μεταρρυθμίσεων που έχουν εφαρμοστεί στο 1^ο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής ανά κατηγορία

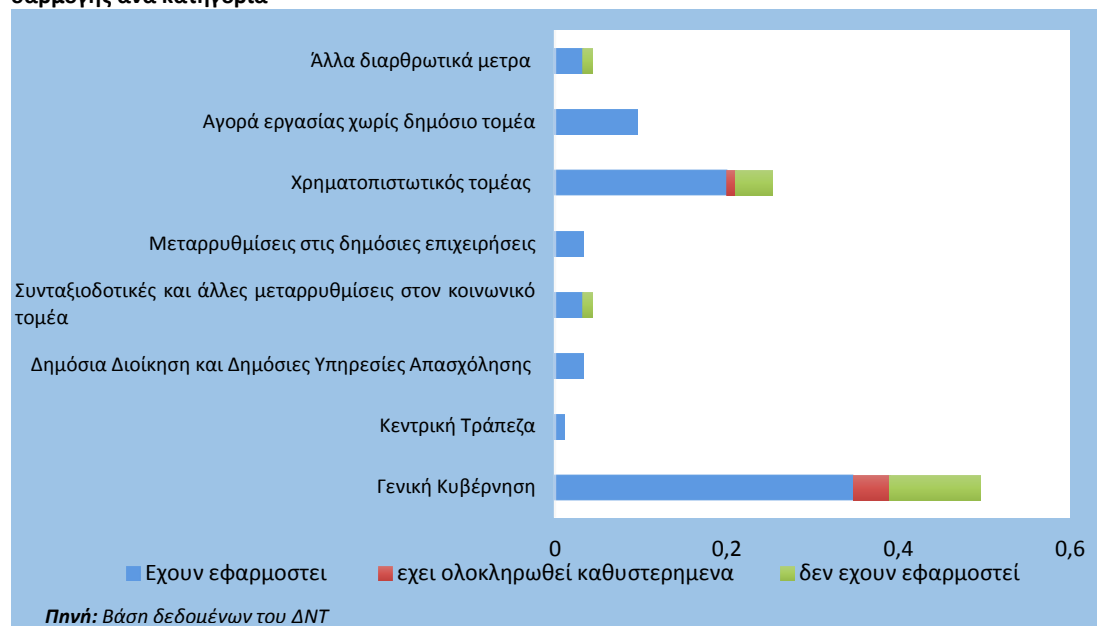

Από την άλλη πλευρά, στο 2^ο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής το ποσοστό μη εφαρμογής είναι αρκετά υψηλότερο (περίπου 17%, βλ. Διάγραμμα 34).⁹⁶

⁹⁵ Βλ. σχετικά: <http://www.imf.org/external/np/pdr/mona/index.aspx>. Βλ. επίσης Alessio Terzi (2015) "Reform Momentum and its impact on Greek Growth", SSUE 2015/12, Bruegel Institute, στο: http://bruegel.org/wp-content/uploads/2015/07/pc_2015_12-.pdf

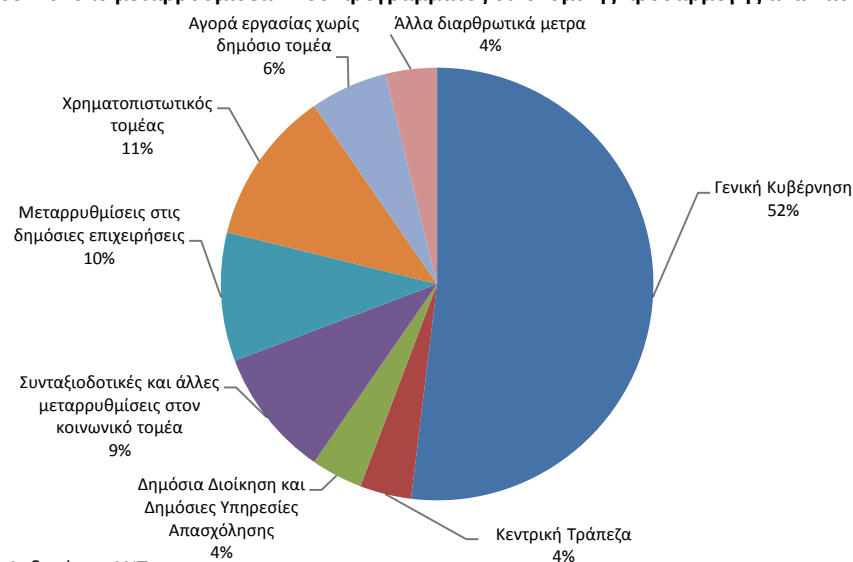
⁹⁶ Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η αξιολόγηση από τους εταίρους γίνεται με βάση τους ψηφισθέντες νόμους. Στην πράξη όμως, αυτή καθ'αυτή η ψήφιση δε σημαίνει και ταυτόχρονη εφαρμογή του νόμου, η οποία μπορεί να εξαρτάται από την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων, συμπληρωματικών νόμων ή και μπορεί ακόμα και να ανατραπεί με άλλο νόμο στο μέλλον ή ακόμα και να καταργηθεί.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 34: Σύνοψη των μεταρρυθμίσεων που έχουν εφαρμοστεί στο 2^ο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής ανά κατηγορία

Αναφορικά με το μείγμα των μεταρρυθμίσεων, στο πρώτο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής προτεραιότητα δόθηκε στη μεταρρύθμιση του δημόσιου τομέα (ώστε να μειωθεί ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων και η αντίστοιχη μισθολογική δαπάνη). Επίσης, τομείς-στόχοι ήταν ο επανασχεδιασμός του φορολογικού συστήματος και η οργάνωση των εφοριών, η αύξηση της διαφάνειας, η κατάρτιση και εκτέλεση του προϋπολογισμού και τέλος η αλλαγή των εργασιακών σχέσεων, εισάγοντας ευέλικτες δομές στην αγορά εργασίας και επιδιώκοντας μείωση του ελάχιστου ημερομισθίου (βλ. Διάγραμμα 35).

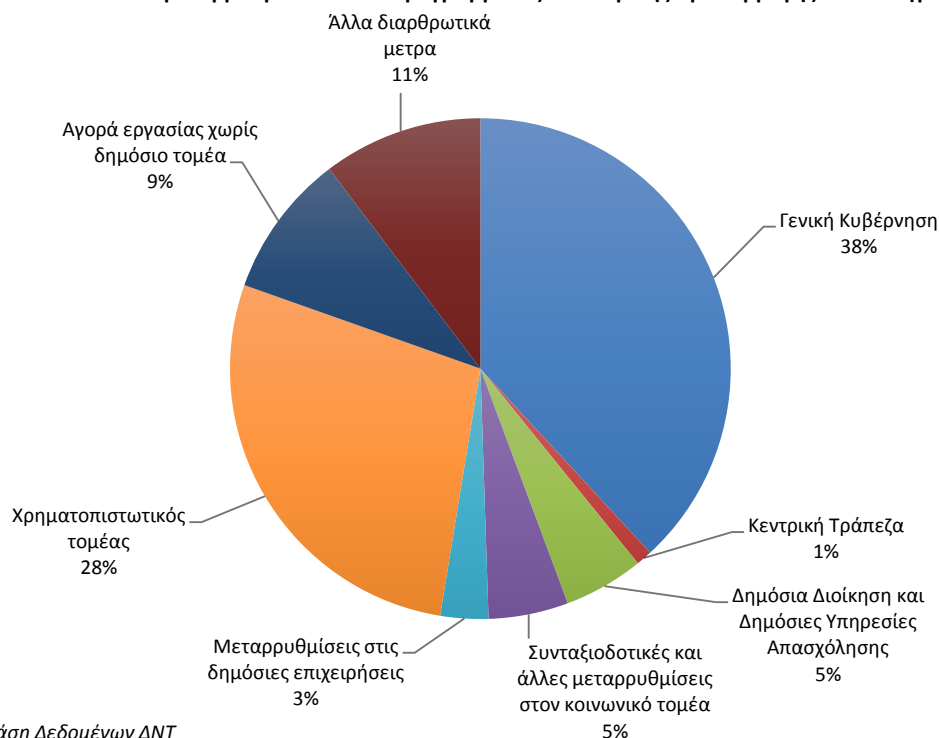
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 35: Σύνολο μεταρρυθμίσεων 1ου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής ανά κατηγορία

Αντίθετα, στο 2^ο πρόγραμμα, το ποσοστό των μεταρρυθμίσεων που αφορούσαν στη Γενική Κυβέρνηση μειώθηκε από 52% σε 38% και προτεραιότητα δόθηκε στο χρηματοοικονομικό τομέα (από 11% στο πρώτο μνημόνιο αυξήθηκε σε 25% στο δεύτερο Μνημόνιο). Επιπλέον, στο 2^ο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής κάποιες μεταρρυθμίσεις προβλέπονταν στις

αγορές αγαθών έτσι ώστε να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον (βλ. Διάγραμμα 36). Από την άλλη μεριά, στην Πορτογαλία η χρονική σειρά των μεταρρυθμίσεων ήταν εντελώς διαφορετική. Αρχικά, ξεκίνησαν κάποιες μεταρρυθμίσεις στις αγορές αγαθών και στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων που είχαν γρήγορη επίπτωση στην ανάπτυξη⁹⁷ και στη συνέχεια επεκτάθηκαν και συνδυάστηκαν στις αγορές αγαθών και εργασίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 36: Σύνολο μεταρρυθμίσεων 2ου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής ανά κατηγορία

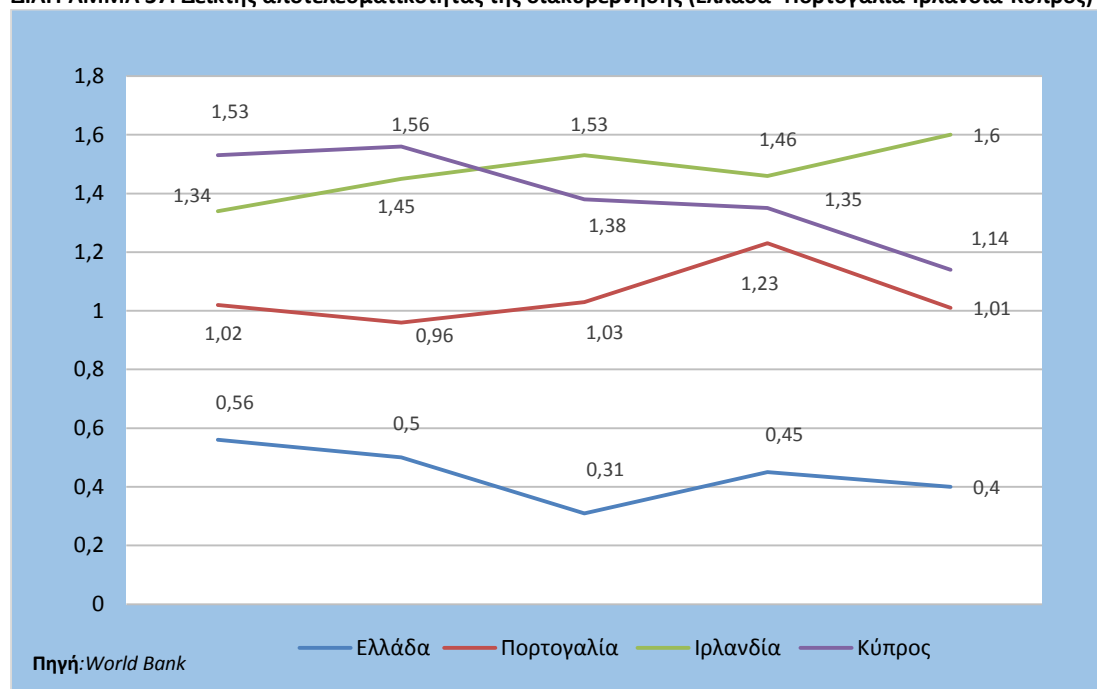

Πηγή: Βάση Δεδομένων ΔΝΤ

Τέλος, έλαβαν χώρα μεταρρυθμίσεις στο κράτος και τη διακυβέρνηση. Η θεσμική μεταρρύθμιση μολονότι χρήσιμη και απαραίτητη, χρειάζεται πολύ χρόνο για να ωριμάσει και να δώσει καρπούς. Χρειάζεται επίσης διαχειριστική επάρκεια όπου στην περίπτωση της Ελλάδας δεν υπήρχε. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνεται και από τους δείκτες αποτελεσματικότητας της διακυβέρνησης στην Ελλάδα σε σχέση άλλες χώρες (όπως η Πορτογαλία, η Κύπρος και η Ιρλανδία). Πιο συγκεκριμένα, για το 2014 η Ιρλανδία έχει τέσσερις φορές μεγαλύτερο δείκτη αποτελεσματικότητας σε σύγκριση με την Ελλάδα, η Πορτογαλία σχεδόν 3πλάσιο και η Πορτογαλία 2,5 φορές μεγαλύτερο (βλ. Διάγραμμα 37).

⁹⁷ Barkbu, B., Raham, J. and Valdes, R. (2012) "Fostering Growth In Europe", Staff Discussion Note, International Monetary Fund Cacciatore, M. Duval, R. and Fiori, G. (2012) "Short-Term Gain or Pain? A DSGE Model-Based Analysis of the Short Term Effects of Structural Reforms in Labor and Product Markets", OECD Economics Department Working Papers, No.948, OECD Publishing

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 37: Δείκτης αποτελεσματικότητας της διακυβέρνησης (Ελλάδα- Πορτογαλία-Ιρλανδία-Κύπρος)

Η διεθνής έρευνα δείχνει επίσης ότι οι επιτυχημένες μεταρρυθμίσεις (σε σχέση με την επίπτωση στο ΑΕΠ) είναι αυτές που βασίζονται **σε συνέργειες**. Για παράδειγμα, οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας θα πρέπει να λαμβάνουν χώρα ταυτόχρονα με μεταρρυθμίσεις στην αγορά αγαθών.⁹⁸ Με αυτόν τον τρόπο, η συνολική επίδραση στο ΑΕΠ είναι μεγαλύτερη από το άθροισμα των επιμέρους επιδράσεων. Επίσης, στην περίπτωση αυτή δε μειώνεται το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων καθώς ότι χάνουν από τη μείωση των ονομαστικών μισθών, το κερδίζουν από τη μείωση του κόστους διαβίωσης λόγω πτώσης των τιμών αγαθών.

4.2 Το μείγμα της Δημοσιονομικής Προσαρμογής⁹⁹ στα Προγράμματα Οικονομικής Προσαρμογής (Μνημόνια)

Σύμφωνα με τη σχετική εμπειρία και βιβλιογραφία¹⁰⁰, το άριστο μείγμα μιας αποτελεσματικής δημοσιονομικής προσαρμογής πρέπει να βασίζεται τουλάχιστον κατά 70% σε περικοπές δαπανών (εξαιρουμένων των επενδυτικών) και το πολύ σε 30% αυξήσεις εσόδων (συμπεριλαμβανομένων των εσόδων από καταπολέμηση της φοροδιαφυγής).

Το παρακάτω Διάγραμμα 38 δίνει μια ενδεικτική εικόνα των παρεμβάσεων, σχεδόν όπως εφαρμόστηκαν¹⁰¹, με εξαίρεση προφανώς το 2016, που αποτελούν προβλέψεις.

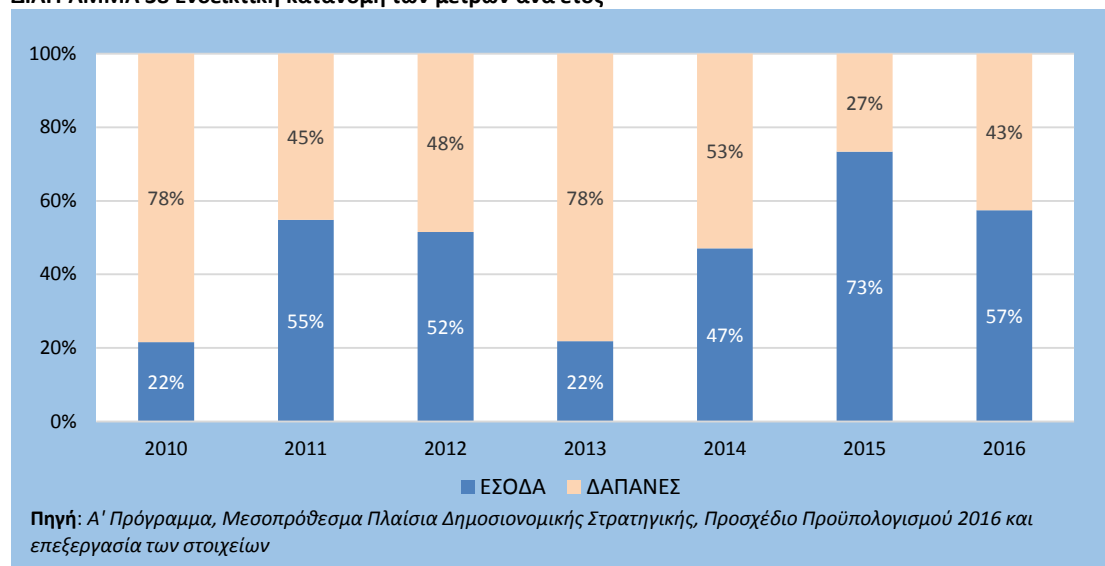
⁹⁸ Bassanini & Duval (2009): Unemployment, institutions and reform complementarities : re-assessing the aggregate evidence for OECD countries.

⁹⁹ Κατανομή των παρεμβάσεων μεταξύ αύξησης Εσόδων και μείωσης Δαπανών.

¹⁰⁰ Βλέπε χαρακτηριστικά Alberto Alesina and Roberto Perotti "FISCAL ADJUSTMENTS IN OECD COUNTRIES: COMPOSITION AND MACROECONOMIC EFFECTS", NBER, August 1996.

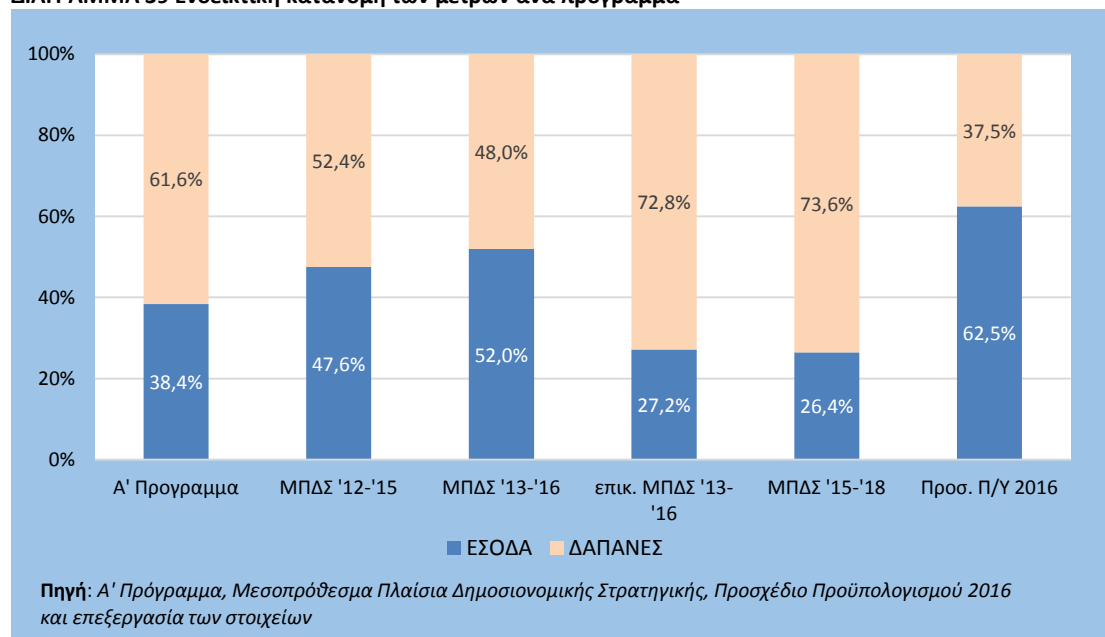
¹⁰¹ Έγινε μια προσπάθεια, κατά το μέτρο του εφικτού, να χρησιμοποιηθούν ex-post «απολογιστικά» στοιχεία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 38 Ενδεικτική κατανομή των μέτρων ανά έτος

Αντίθετα, το ακόλουθο Διάγραμμα 39 δίνει μια ενδεικτική εικόνα των παρεμβάσεων, όπως αυτές σχεδιάστηκαν και ψηφίστηκαν (και όχι απαραίτητα όπως εφαρμόστηκαν).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 39 Ενδεικτική κατανομή των μέτρων ανά πρόγραμμα¹⁰²

Ανεξάρτητα από την απάντηση στο ερώτημα αν οι Έλληνες υπερφορολογούνται ή αν το επίπεδο των δαπανών της Ελλάδας είναι πάνω ή κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, η εικόνα που παρουσιάζουν τα παραπάνω Διαγράμματα είναι κυρίως υπέρ της αυξημένης φορολο-

¹⁰² Α' Πρόγραμμα: Ανάλυση επί των αρχικών εξειδικευμένων παρεμβάσεων (€20 δισ.). Να σημειωθεί ότι στο Α' Πρόγραμμα οι παρεμβάσεις αφορούν την περίοδο 2010-2014. Το Πρόγραμμα περιελάμβανε παρεμβάσεις ύψους €30 δισ. στο σύνολο της περιόδου και μη εξειδικευμένα μέτρα ύψους περίπου €10 δισ. Από τα €11,450 δισ. καθορισμένων μέτρων στην περικοπή δαπανών, το €1 δισ. αφορά περικοπές στις Δημόσιες Επενδύσεις. Το Πρόγραμμα δεν περιελάμβανε έσοδα από καταπολέμηση της φοροδιαφυγής στα αρχικά εξειδικευμένα μέτρα.

γίας. Εξαίρεση αποτελούν τα έτη 2010 και 2013 στο Διάγραμμα 38, αλλά και το επικαιροποιημένο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016¹⁰³ και το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2015-2018¹⁰⁴ στο Διάγραμμα 39, όπου περίπου τα 3/4 των παρεμβάσεων είναι από την πλευρά των δαπανών. Αποκορύφωμα της εικόνας υπέρ της αύξησης των φορολογικών εσόδων, από την άλλη πλευρά, αποτελεί το προσχέδιο του Προϋπολογισμού για το 2016¹⁰⁵ (για τα έτη 2015 και 2016), όπου περίπου τα 2/3 των παρεμβάσεων είναι από την πλευρά των εσόδων. Κατά τα άλλα, φαίνεται μια σχεδόν ισορροπία μεταξύ αύξησης εσόδων και περικοπής δαπανών. Θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη και τα μέτρα που ελήφθησαν προ του Μνημονίου (Μάιος 2010), όπου αυτά του 2009 περιείχαν μόνο φορολογικές επιβαρύνσεις, ενώ και σε αυτά του Φεβρουαρίου- Μαρτίου 2010 υπήρχαν εκτεταμένες αυξήσεις φόρων.

¹⁰³ Οι παρεμβάσεις αφορούν στην περίοδο 2013-2016. Προβλέπει μείωση επικαλυπτόμενων έργων από το ΠΔΕ κατά €150 εκατ. τα έτη 2013 και 2014, δηλαδή €300 εκατ. συνολικά, ενώ δεν προβλέπει έσοδα από καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

¹⁰⁴ Οι παρεμβάσεις αφορούν στην περίοδο 2013-2018. Δεν προβλέπει έσοδα από καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, ενώ προβλέπει μείωση επικαλυπτόμενων έργων από το ΠΔΕ κατά €150 εκατ. τα έτη 2013 και 2014, δηλαδή €300 εκατ. συνολικά.

¹⁰⁵ Δεν περιλαμβάνονται περικοπές στο ΠΔΕ, ούτε ποσοτικοποιημένα προς το παρόν αποτελέσματα από την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

5 Ειδικό Θέμα: ΦΠΑ¹⁰⁶

5.1 Προτεραιότητα στην Καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής και όχι στην αύξηση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α.

Στο κεφάλαιο αυτό, βασιζόμενοι σε πρόσφατες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁰⁷, αναδεικνύουμε τη χαμηλή συμβολή που έχουν η ύπαρξη των μειωμένων και των ειδικά μειωμένων συντελεστών (κατά 30% σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου) Φ.Π.Α¹⁰⁸ καθώς και οι όποιες εξαιρέσεις αγαθών και υπηρεσιών από τους ισχύοντες συντελεστές στη μη αύξηση των εσόδων Φ.Π.Α προς ένα «βέλτιστο επίπεδο εσόδων¹⁰⁹. Επιπρόσθετα, υποστηρίζουμε ότι η καλύτερη υλοποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας αναφορικά με τους συντελεστές Φ.Π.Α μέσω της καταπολέμησης της παραοικονομίας, της φοροαποφυγής, τη φοροδιαφυγής καθώς και μέσω της αποτελεσματικότερης λειτουργίας του φοροεισπρακτικού μηχανισμού (καταπολέμηση διαφθοράς, κλπ.), αποτελεί τη λύση στο πρόβλημα των μειωμένων εσόδων από την επιβολή Φ.Π.Α και συνεπώς των μειωμένων εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού.

Τα αποτελέσματα δεν πρέπει βέβαια να ερμηνευθούν σαν ένδειξη ότι οι όποιες προσπάθειες για αύξηση των εσόδων από την επιβολή Φ.Π.Α (ο οποίος είναι ο λιγότερο στρεβλωτικός φόρος¹¹⁰ ως προς τα κίνητρα των οικονομικών παραγόντων για κατανάλωση, επένδυση κλπ. σε σχέση με τους άμεσους φόρους) είναι τελείως αναποτελεσματικές, όταν τείνουν προς την κατεύθυνση εξορθολογισμού των μειωμένων και ειδικά μειωμένων φορολογικών συντελεστών (π.χ. επιβολή υψηλότερων συντελεστών σε πολύ τουριστικά νησιά του Αιγαίου όπως η Σαντορίνη και η Μύκονος) ή και επανεξέτασης των όποιων εξαιρέσεων αγαθών και υπηρεσιών από Φ.Π.Α. Ωστόσο, έχοντας υπόψιν τη διατήρηση μιας γενικότερης οικονομικής ισορροπίας, η απόλυτη πολιτική και οικονομική προτεραιότητα τόσο για την Ελλάδα όσο και για τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει αδιαμφισβήτητα να δοθεί στη κατεύθυνση της βελτίωσης του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και της αντιμετώπισης της παραοικονομίας στο πλαίσιο του ισχύοντος φορολογικού καθεστώτος.

Προς τη δικαιολόγηση των ανωτέρω, σε ότι ακολουθεί θα αναφερθούμε σε δύο έννοιες οι οποίες χρησιμοποιούνται ευρύτατα στη διεθνή βιβλιογραφία.

¹⁰⁶ Για την ενότητα αυτή εργάστηκαν οι Μ. Σταύρακας, Α. Λύρας, και Κ. Παγώνης.

¹⁰⁷ http://ec.europa.eu/taxation_customs/common/publications/studies/index_en.htm. Βλ. επίσης «Βιβλιογραφία-Πηγές» της παρούσας μελέτης.

¹⁰⁸ Ο κανονικός συντελεστής είναι 23% και οι μειωμένοι 13% και 6%. Για τα νησιά των νομών Δωδεκανήσου, Σάμου, Χίου, Λέσβου, Κυκλάδων και για τα νησιά του Αιγαίου, Βόρειες Σποράδες, Σκύρο, Θάσο και Σαμοθράκη οι αντίστοιχοι συντελεστές Φ.Π.Α που ισχύουν είναι μειωμένοι κατά 30%, δηλ. ο κανονικός συντελεστής είναι 16% και οι μειωμένοι 9% και 4%.

¹⁰⁹ Στη θεωρητική περίπτωση κατά την οποία θα καταργούνταν οι μειωμένοι φορολογικοί συντελεστές και ίσχυε ο κανονικός συντελεστής 23% για όλες τις περιπτώσεις, χωρίς εξαιρέσεις, ακόμα και για τα νησιά του Αιγαίου. Στη περίπτωση αυτή βέβαια η καθολική εφαρμογή του κανονικού συντελεστή Φ.Π.Α 23% είναι σίγουρο ότι θα είχε ως αποτέλεσμα αλλαγές στη καταναλωτική συμπεριφορά νοικοκυριών και επιχειρήσεων που θέτουν εν αμφιβόλω το κατά πόσο τα φορολογικά έσοδα θα έτειναν μέσω αυτού του τρόπου σε ένα δυνητικά υψηλό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία της καμπύλης Laffer η οποία, εν συντομία, αναδεικνύει ότι η υπέρμετρη αύξηση των φορολογικών συντελεστών στη πραγματικότητα θα επιφέρει μείωση των φορολογικών εσόδων. **Ωστόσο, στις περισσότερες αναλύσεις, για τεχνικούς λόγους, γίνεται η μάλλον γενναία υπόθεση της μη αλλαγής της καταναλωτικής συμπεριφοράς των οικονομικών παραγόντων σε ενδεχόμενη καθολική εφαρμογή του 23%. Στην περίπτωση αυτή η ανάλυση καθίσταται στατική, εναλλακτικά πρόκειται για μια ανάληψη μερικής ισορροπίας.**

¹¹⁰ Εν συντομία, οι φόροι προκαλούν στρεβλώσεις επειδή οι οικονομικές αποφάσεις των ατόμων επηρεάζονται και από τη φορολογία και όχι μόνο από το πραγματικό οικονομικό κόστος και όφελος. Η ιδιαίτερα στρεβλωτική επίδραση των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα συνδέεται ενδογενώς με άλλους παράγοντες διαρθρωτικού χαρακτήρα όπως οι συνεχείς μεταβολές του φορολογικού συστήματος και η πολυπλοκότητά του. Ενδεικτικά, η Ελλάδα την περίοδο 2000-2011 άλλαξε 11 φορές τους συντελεστές Φ.Π.Α κατέχοντας τη πρώτη θέση σε συχνότητα αλλαγών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

- Στο Έλλειμμα Φ.Π.Α -VAT Gap
- Στο «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Πολιτικής Φ.Π.Α - VAT Actionable Policy Gap

5.1.1 Το Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap στην Ελλάδα

Το Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap είναι ένας δείκτης της αποτελεσματικής εφαρμογής του νομοθετικά ισχύοντος καθεστώτος Φ.Π.Α (για παράδειγμα οι από 17.7.2015 ισχύοντες συντελεστές Φ.Π.Α στην Ελλάδα είναι 23%, 13% και 6% και σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου αυτοί ήταν ειδικά μειωμένοι, μέχρι και το Σεπτέμβρη 2015, κατά 30%) καθώς παρέχει μια εκτίμηση της απώλειας φορολογικών εσόδων Φ.Π.Α, λόγω της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής, οποιασδήποτε άλλης φορολογικής απάτης σε σχέση με το Φ.Π.Α., καθώς και της αναποτελεσματικότητας των φοροεισπρακτικών και φοροελεγκτικών μηχανισμών (διαφθορά ή ατελής διάρθρωση και οργάνωση των κρατικών υπηρεσιών).

Το Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των πραγματοποιηθέντων με το ισχύον φορολογικό καθεστώς εσόδων Φ.Π.Α και της θεωρητικής συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης του νομοθετικά ισχύοντος Φ.Π.Α ή Vat Total Tax Liability (VTTL) δηλαδή των θεωρητικών-δυνητικών μέγιστων εσόδων Φ.Π.Α με τους ισχύοντες συντελεστές (κανονικό μειωμένους και ειδικά μειωμένους στα νησιά του Αιγαίου), εάν δεν υφίστατο φοροαποφυγή, φοροδιαφυγή κ.λπ. ή/και αναποτελεσματικότητα του φοροεισπρακτικού μηχανισμού.

Ο πίνακας 6 παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του Ελλείματος Φ.Π.Α- VAT Gap για την Ελλάδα τη περίοδο 2009- 2013.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Συνολικά έσοδα Φ.Π.Α, VTTL, σύνθεση του VTTL και Vat Gap, 2009-2013 (€ εκατ.)

ΕΛΛΑΔΑ -ESA 95	2009	2010	2011	2012	2013
A. VTTL*(A.1+ A.2+ A.3+ A.4)	22.453	22.885	24.181	20.595	19.090
A.1. Θεωρητικά- δυνητικά έσοδα Φ.Π.Α από τη κατανάλωση των νοικοκυριών.	14.763	16.033	18.031	15.607	14.571
A.2. Μη εισπρακτέα θεωρητικά έσοδα Φ.Π.Α από την ενδιάμεση κατανάλωση, τη Γενική Κυβέρνηση και των μη κερδοσκοπικών οργανισμών που παρέχουν υπηρεσίες στα νοικοκυριά (NPISH).	2.570	2.379	2.113	1.868	1.761
A.3. Μη εισπρακτέα θεωρητικά έσοδα Φ.Π.Α από τις επενδύσεις εξααιρουμένων βιομηχανιών.	4.745	4.058	3.494	2.717	2.358
A.4. Καθαρές Προσαρμογές.	376	416	543	403	400
B. Πραγματικά - Εισπραχθέντα Έσοδα Φ.Π.Α (Eurostat).	14.876	15.958	15.021	13.712	12.593
Γ. Έλλειμμα Φ.Π.Α -VAT Gap (A-B).	7.577	6.927	9.160	6.883	6.497
Γ.1. Έλλειμμα Φ.Π.Α ως ποσοστό του VTTL*(=Γ/A).	33,7%	30,3%	37,9%	33,4%	34,0%
Γ.2 Έλλειμμα Φ.Π.Α ως ποσοστό του ΑΕΠ.	3,3%	2,83%	4,39%	3,56%	3,57%
ΑΕΠ	231.081	222.151	208.532	193.347	182.054
* Θεωρητικά- δυνητικά μέγιστα, έσοδα Φ.Π.Α (Vat Total Tax Liability or VTTL) Πηγή: European Commission, TAXUD					

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 6, το Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap ως ποσοστό του V TTL στην Ελλάδα αυξήθηκε ελαφρώς κατά τη διάρκεια του 2013 (34,0% ή € 6.497 εκατ.). Σε ένα μακροοικονομικό περιβάλλον έντονης ύφεσης με σημαντική μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, το V TTL μειώθηκε λίγο περισσότερο από επτά ποσοστιαίες μονάδες, αλλά τα εισπραχθέντα έσοδα Φ.Π.Α μειώθηκαν ακόμα περισσότερο, περισσότερο από οκτώ ποσοστιαίες μονάδες, οδηγώντας τελικά σε αύξηση του Ελλείμματος Φ.Π.Α- Vat Gap στο 34% του V TTL. Η Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 2013 δεν μετέβαλλε το τότε ισχύον καθεστώς Φ.Π.Α.

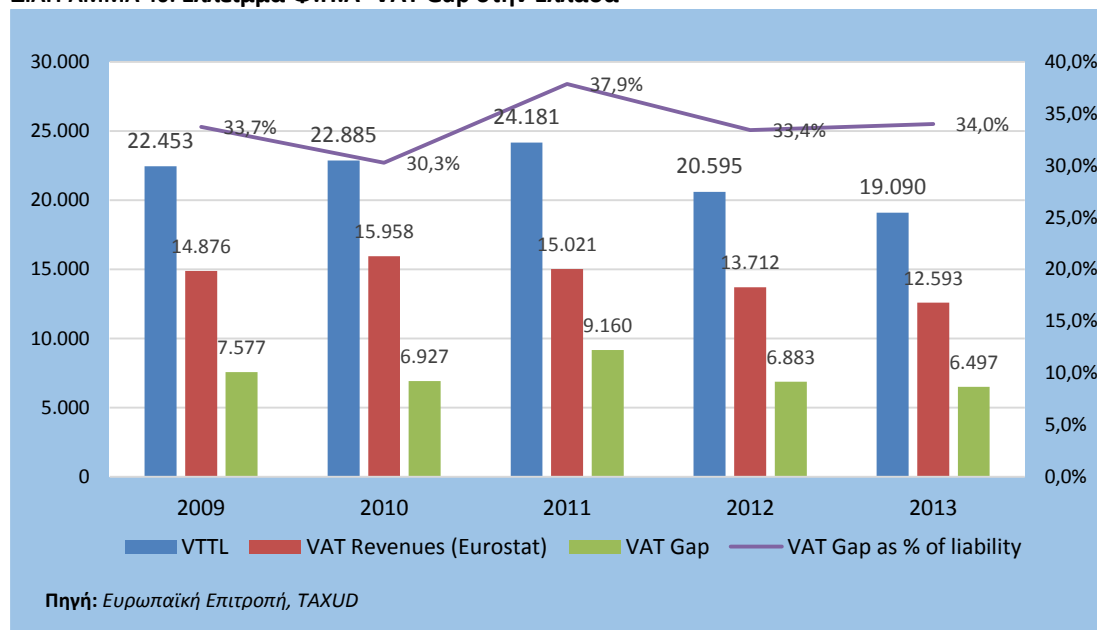
Η Ελλάδα διαχρονικά είναι ανάμεσα στις χώρες με το μεγαλύτερο Έλλειμμα Φ.Π.Α – Vat Gap το οποίο για τη περίοδο 2000-2011 ανήλθε κατά μέσο όρο στο 30% του V TTL. Στην Ελλάδα το Έλλειμμα Φ.Π.Α – Vat Gap ως ποσοστό του θεωρητικού δυνητικού V TTL εμφάνισε διαχρονικά έντονη ανοδική τάση, ειδικότερα μετά το 2003 (από 22% του V TTL το 2001 μέχρι το 38% του V TTL το 2011).

Αυτό συνεπάγεται ότι, αν εστιάσουμε για παράδειγμα στο 2011, η μέγιστη απώλεια εσόδων για την Ελλάδα από την ανεπαρκή εφαρμογή του τότε ισχύοντος Φ.Π.Α λόγω της μη εξάλειψης της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της μη δημιουργίας ενός βέλτιστου φοροεισπρακτικού μηχανισμού ανήλθε στα € 9,2 δισ., ενώ το 2013 στα € 6,5 δισ. Η εξάλειψη της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας μόνο στη περιφέρεια της Αττικής στην οποία παράγεται περίπου το 45% του ΑΕΠ της Ελλάδας θα μπορούσε να αποφέρει το 2013 περίπου επιπλέον € 3 δισ. στον Κρατικό Προϋπολογισμό (περίπου τα μισά από τα € 6,5 δισ.). Η μείωση μόνο και όχι η εξάλειψη της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας, στη περιφέρεια Αττικής θα μπορούσε να αποφέρει το 2013, τουλάχιστον € 1 δισ. παραπάνω έσοδα Φ.Π.Α στον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Η αύξηση του Ελλείμματος Φ.Π.Α – VAT Gap μετά το 2008 οφείλεται στην κατάρρευση των φορολογικών εσόδων λόγω της πρωτοφανούς ύφεσης στην οποία εισήλθε η Ελληνική οικονομία μετά από μια περίοδο (2000-2007) σημαντικής άνθησης στην οποία όμως το Έλλειμμα Φ.Π.Α-VAT Gap εξακολουθούσε να είναι συγκριτικά με άλλες χώρες πολύ υψηλό.

Καθώς το πολύ υψηλό Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap στην Ελλάδα (συγκριτικά με άλλες χώρες βλ. Πίνακα 7 για το 2012 και 2013) παρατηρήθηκε διαχρονικά τόσο σε περιόδους ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας (2000-2007) όσο και σε περιόδους ύφεσης (2008-2013) είναι φανερό ότι η ανεπάρκεια των εσόδων Φ.Π.Α οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στη μη καταπολέμηση της παραοικονομίας, της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, καθώς και στη μη δημιουργία ενός αποτελεσματικού φοροεισπρακτικού μηχανισμού.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 40: Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap στην Ελλάδα

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Εκτιμήσεις VAT Gap, 2012-2013 (€ εκ., ESA-95)

ΧΩΡΑ	2012				2013			
	ΕΣΟΔΑ	VTTL	VAT Gap	VAT Gap %	ΕΣΟΔΑ	VTTL	VAT Gap	VAT Gap %
Αυστρία	24.563	27.629	3.066	11,1	24.953	28.170	3.217	11,4
Βέλγιο	26.896	30.272	3.376	11,2	27.226	30.412	3.186	10,5
Βουλγαρία	3.828	4.697	869	18,5	3.775	4.560	785	17,2
Τσεχία	11.377	14.883	3.506	23,6	11.694	15.070	3.376	22,4
Δανία	24.296	26.563	2.267	8,5	24.360	26.850	2.490	9,3
Εσθονία	1.508	1.740	232	13,3	1.558	1.873	315	16,8
Φινλανδία	17.987	18.524	537	2,9	18.848	19.660	812	4,1
Γαλλία	142.526	157.360	14.834	9,4	144.414	158.510	14.096	8,9
Γερμανία	194.034	216.984	22.950	10,6	197.005	221.878	24.873	11,2
Ελλάδα	13.712	20.595	6.883	33,4	12.593	19.090	6.497	34,0
Ουγγαρία	9.084	11.963	2.879	24,1	9.073	12.003	2.930	24,4
Ιρλανδία	10.219	11.508	1.289	11,2	10.371	11.596	1.225	10,6
Ιταλία	96.170	141.332	45.162	32,0	93.921	141.437	47.516	33,6
Λετονία	1.583	2.391	808	33,8	1.693	2.414	721	29,9
Λιθουανία	2.521	3.971	1.450	36,5	2.611	4.192	1.581	37,7
Λουξεμβούργο	3.093	3.269	176	5,4	3.485	3.672	187	5,1
Μάλτα	536	777	241	31,0	586	796	210	26,4
Ολλανδία	41.699	43.598	1.899	4,4	42.424	44.276	1.852	4,2
Πολωνία	27.783	37.175	9.392	25,3	27.780	37.911	10.131	26,7
Πορτογαλία	13.995	15.330	1.335	8,7	13.710	15.068	1.358	9,0
Ρουμανία	11.212	19.634	8.422	42,9	11.913	20.209	8.296	41,1
Σλοβακία	4.328	7.054	2.726	38,6	4.696	7.209	2.513	34,9
Σλοβενία	2.889	3.180	291	9,2	3.045	3.232	187	5,8
Ισπανία	56.652	68.262	11.610	17,0	61.350	73.444	12.094	16,5
Σουηδία	37.834	39.762	1.928	4,8	39.091	40.867	1.776	4,3

Ην. Βασίλειο	142.943	159.695	16.752	10,5	141.668	157.099	15.431	9,8
Σύνολο EU-26	923.268	1.088.148	164.880	15,2	933.843	1.101.498	167.655	15,2
Διάμεσος				12,3				13,9

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, TAXUD, Eurostat (revenues)

5.1.2 Μέτρα προς τη κατεύθυνση της μείωσης του Ελλείμματος Φ.Π.Α- VAT Gap: Τα Ηλεκτρονικά Μέσα Πληρωμής.

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα και πιο επίμονα προβλήματα της χώρας διαχρονικά. Από κοινωνιολογική άποψη, συνδέεται άμεσα με την άρνηση του παραβάτη να συμμετάσχει στα κοινά βάρη, αποφεύγοντας να καταβάλλει το αντίτιμο που του αναλογεί, υπό τη μορφή φόρων για αγαθά που παρέχονται δημόσια, όπως η Παιδεία, η Υγεία, η Αστυνόμευση, η Εθνική Άμυνα κτλ. Από οικονομική άποψη, προκαλεί υστέρηση εσόδων και γενικότερα προβλήματα στην εθνική οικονομία. Η καταπολέμησή της βρίσκεται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, σε όλες τις προεκλογικές ατζέντες και υποσχέσεις. Τα πενιχρά όμως αποτελέσματα στην προσπάθεια βελτίωσης γενικότερα του φοροεισπρακτικού μηχανισμού δεν επέφεραν βελτίωση των δημοσίων οικονομικών της χώρας ανάλογη με την αύξηση της επιβάρυνσης των πολιτών και των επιχειρήσεων.

Η διεθνής εμπειρία και η σχετική βιβλιογραφία δείχνει ότι ένα αξιόπιστο μέτρο προς την κατεύθυνση της μείωσης της φοροδιαφυγής είναι η διευρυμένη χρήση Ηλεκτρονικών Μέσων Πληρωμής (πιστωτικές κάρτες, χρεωστικές κάρτες, ηλεκτρονική τραπεζική κ.ά). Στην περίπτωση αυτή, οι συναλλαγές καταγράφονται στα πληροφορικά συστήματα των τραπεζών, διευκολύνοντας το φορολογικό έλεγχο των συναλλαγών και των εισοδημάτων. Με τον τρόπο αυτόν, μειώνονται δραστικά τα περιθώρια για απόκρυψη φορολογητέας ύλης, δηλαδή φοροδιαφυγή στο φόρο εισοδήματος, αλλά και απάτη στο ΦΠΑ. Υπάρχουν όμως και άλλες παράπλευρες θετικές επιδράσεις, όπως η μείωση του κινήτρου για ληστείες, η διευκόλυνση των συναλλαγών, η μείωση του κόστους των υπηρεσιών διαμεσολάβησης, η ανάπτυξη νέων υπηρεσιών, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εμπορικών συναλλαγών, η ενίσχυση του ανταγωνισμού σε αγορές προϊόντων και υπηρεσιών και εν τέλει η αύξηση της κατανάλωσης και της οικονομικής δραστηριότητας. Τα Ηλεκτρονικά Μέσα Πληρωμής έχουν χρησιμοποιηθεί επιτυχώς και από άλλες χώρες με δημοσιονομικά προβλήματα.

Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζει πρόσφατη μελέτη του IOBE¹¹¹, η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των χωρών της ΕΕ ως προς τη χρήση Ηλεκτρονικών Μέσων Πληρωμής, παρά την αύξησή τους από το 2001. Συγκεκριμένα, με βάση την αξία συναλλαγών με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής ανά κάτοικο το 2013, η Ελλάδα βρισκόταν υψηλότερα μόνο από την Κροατία και τη Βουλγαρία, ενώ σε όρους αριθμού συναλλαγών ανά κάτοικο, η Ελλάδα κατείχε την τελευταία θέση στην ΕΕ (28).

Ειδικά για την Ελλάδα που αντιμετωπίζει ένα τόσο οξύ πρόβλημα υστέρησης εσόδων από ΦΠΑ, όπως παρουσιάστηκε προηγουμένως, η εισαγωγή και η διευρυμένη χρήση Ηλεκτρονικών Μέσων Πληρωμής θα αυξήσει σημαντικά την εισπραξιμότητα του φόρου άμεσα, χωρίς

¹¹¹ Βλ. σχετικά *Επιστημονικές IOBE: Τα δεδομένα της οικονομίας, «Τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής και η φοροδιαφυγή», 3 Σεπτεμβρίου 2015.*

να απαιτείται πρώτα η εκ βάθρων αναδιοργάνωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού. Μάλιστα, σύμφωνα με στοιχεία της ίδιας μελέτης, η υστέρηση στα έσοδα από ΦΠΑ σχετίζεται αρνητικά με τη χρήση τέτοιων μέσων. Δηλαδή, χώρες με μικρότερο αριθμό συναλλαγών με Ηλεκτρονικά Μέσα Πληρωμής τείνουν να παρουσιάζουν υψηλότερη υστέρηση στα έσοδα από ΦΠΑ.

Τα στοιχεία και μιας άλλης μελέτης όμως, από το Εργαστήριο Ηλεκτρονικού Εμπορίου και Ηλεκτρονικού Επιχειρείν (ELTRUN) του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών¹¹², δείχνουν και αυτά σημαντική υστέρηση της Ελλάδας ως προς τη χρήση ηλεκτρονικού χρήματος (κάρτες και ηλεκτρονική τραπεζική) σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αναγνωρίζεται παρ' όλα αυτά ότι οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων έδωσαν μεγάλη ώθηση στη χρήση τέτοιων μέσων από τους καταναλωτές, προκειμένου να ξεπεράσουν το πρόβλημα της έλλειψης ρευστότητας.

Επίσης, η μελέτη αυτή παρουσιάζει κοστολογημένες εκτιμήσεις για τα πιθανά οφέλη για το Δημόσιο, τις επιχειρήσεις αλλά και τους καταναλωτές από τη διάδοση των ηλεκτρονικών συναλλαγών στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, το Δημόσιο θα μπορούσε να εισπράξει επιπλέον € 2 δισ. από ΦΠΑ, η εθνική οικονομία να εξοικονομήσει περί το € 1,5 δισ.¹¹³ από την ηλεκτρονική τραπεζική, ενώ και οι επιχειρήσεις θα μπορούσαν να εξοικονομήσουν € 1- 1,5 δισ. μέσω χρήσης ηλεκτρονικής τιμολόγησης¹¹⁴. Τέλος, οι συγγραφείς προτείνουν διάφορα πιθανά μέτρα για τη διάδοση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, όπως αντικίνητρα συνεχούς ανάληψης μετρητών με ταυτόχρονα κίνητρα για περαιτέρω χρήση ηλεκτρονικής τραπεζικής, υποχρεωτική εγκατάσταση τερματικών POS, υποχρεωτική χρήση καρτών σε συναλλαγές για ποσά πάνω από ένα όριο, ηλεκτρονική διασύνδεση των ταμειακών με το σύστημα taxis κ.ά.

Στο πλαίσιο αυτό, η ανάληψη πρωτοβουλιών από την πλευρά της κυβέρνησης στον τομέα αυτόν κρίνονται ιδιαίτερα θετικές.

Για την επιτυχία του εγχειρήματος όμως κρίνεται απαραίτητος ο ενστερνισμός του από τους πολίτες (καταναλωτές και καταστηματαρχές). Να καταστεί δηλαδή σαφές ότι πρόκειται για ένα μέτρο που, πέραν των άμεσων θετικών δημοσιονομικών επιπτώσεων, θα αυξήσει την κοινωνική δικαιοσύνη και μεσοπρόθεσμα θα βελτιώσει σημαντικά και την ανταποδοτικότητα των φόρων και όχι για ένα τιμωρητικό μέτρο που επεβλήθη στη χώρα από τους δανειστές της. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η ειδική μέριμνα για ηλικιωμένους, απομακρυσμένες περιοχές κ.ά. Να σημειωθεί επίσης ότι η χαμηλή ανταποδοτικότητα των φόρων και εν γένει η αίσθηση των πολιτών περί κακής διαχείρισης του δημοσίου χρήματος αποτελούσε διαχρονικά αιτία φοροδιαφυγής.

¹¹² Βλ. «Η πρόωθηση των σημαντικών ψηφιακών συναλλαγών (πληρωμές, τιμολόγηση, τραπεζική) για την στρατηγική αύξησης της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας, αύξησης των δημοσίων εσόδων και πάταξης της φοροδιαφυγής», Οκτώβριος 2015 στο <http://www.eltrun.gr/e-payments-invoicing-banking-study/>

¹¹³ Αυτό θα μπορούσε να συμβεί στην περίπτωση που η χρήση ηλεκτρονικής τραπεζικής (e-banking) στην Ελλάδα προσέγγιζε τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Δηλαδή από 17% σήμερα να αυξηθεί περίπου στο 50% που είναι ο ευρωπαϊκός μέσος όρος.

¹¹⁴ Στην περίπτωση αυτή, θα προέκυπτε όφελος και για το Δημόσιο περίπου €200 εκατ.

Επιπλέον, για την επιτυχία του εγχειρήματος, ιδιαίτερα ελπιδοφόρα κρίνεται και η κατ' αρχήν θετική στάση διαφόρων επαγγελματικών ομάδων, όπως η Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας (ΕΣΕΕ), ο Ιατρικός Σύλλογος Αθηνών (ΙΣΑ) και οι περιπετερούχοι.

5.1.3 Το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής - VAT Actionable Policy Gap στην Ελλάδα

Το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής- Actionable VAT Policy Gap είναι ένας δείκτης των επιπρόσθετων εσόδων Φ.Π.Α., που θα μπορούσαν να συλλεχθούν εάν η Ελλάδα καθιέρωνε τον κανονικό συντελεστή Φ.Π.Α. (για τη περίπτωση της Ελλάδας το 23%) σε όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες, καταργώντας τους μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α, όπως τους συντελεστές 13% και 6% και τους ειδικά μειωμένους (κατά 30%) 16%, 9% και 4% που ισχύουν για ορισμένα νησιά του Αιγαίου, καθώς και τις όποιες εξαιρέσεις αγαθών και υπηρεσιών από Φ.Π.Α. Ο δείκτης αυτός είναι «ρεαλιστικά» προσαρμοσμένος στο βαθμό που κάποια αγαθά και υπηρεσίες εκ της φύσης τους, όπως για παράδειγμα τα Δημόσια αγαθά (αστυνόμηση, εθνική άμυνα, δημόσια παιδεία), κάποιες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και τα τεκμαρτά ενοίκια, δεν είναι εύκολο ή δεν πρέπει (για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης και συνοχής) να φορολογηθούν ακόμα και σε ένα «ιδανικό» ως προς τη κατεύθυνση της συλλογής εσόδων Φ.Π.Α σύστημα φορολογικής πολιτικής.

Το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής- Actionable VAT Policy Gap υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ των ανωτέρω θεωρητικών εσόδων Φ.Π.Α και του Vat Total Tax Liability (VTTL)¹¹⁵ και μπορεί και αυτό όπως το Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap να εκφραστεί ως ποσοστό του VTTL.

Συνεπώς, το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής- Actionable Policy Gap διαφέρει από τον ορισμό του Ελλείματος Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής- VAT Policy Gap που συνήθως συναντάται στη σχετική βιβλιογραφία στο ότι το πρώτο δεν προσμετρά τα έσοδα από την επιβολή Φ.Π.Α σε αγαθά και υπηρεσίες που εκ της φύσης τους δεν μπορούν ή δεν πρέπει να φορολογηθούν, όπως για παράδειγμα τα Δημόσια αγαθά, κάποιες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και τα τεκμαρτά ενοίκια, ακόμα και σε ένα «ιδανικό» ως προς τη κατεύθυνση της συλλογής εσόδων Φ.Π.Α σύστημα φορολογικής πολιτικής.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η έννοια του «Ρεαλιστικού» Ελλείματος Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής - Actionable Policy Gap είναι στατική και η ανάλυση που γίνεται είναι μερικής ισορροπίας και όχι γενικής ισορροπίας. Δηλαδή, γίνεται η πολύ γενναία υπόθεση ότι στη περίπτωση που υιοθετούταν η καθολική εφαρμογή του κανονικού συντελεστή Φ.Π.Α 23% στην Ελλάδα οι οικονομικοί παράγοντες δεν θα άλλαζαν την καταναλωτική συμπεριφορά τους και άρα δε θα μειωνόταν η ιδιωτική κατανάλωση λόγω αυτής της αύξησης.

Το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής - Actionable Policy Gap αποτελείται από δύο συστατικά. Το Έλλειμμα Φ.Π.Α οικονομικής πολιτικής το οποίο οφείλεται στους μειωμένους και ειδικά μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α (βλ. νησιά Αιγαίου)- Rate gap και το

¹¹⁵ Θεωρητική συνολική φορολογική επιβάρυνση του νομοθετικά ισχύοντος Φ.Π.Α, δηλαδή θεωρητικά- δυνητικά μέγιστα έσοδα Φ.Π.Α με τους ισχύοντες συντελεστές(κανονικό και μειωμένους), εάν δεν υφίστατο φοροαποφυγή, φοροδιαφυγή κ.λπ. ή/και αναποτελεσματικότητα του φοροεισπρακτικού μηχανισμού.

«Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής το οποίο οφείλεται στις εξαιρέσεις αγαθών και υπηρεσιών από Φ.Π.Α - Actionable Exemption Policy Gap. Ο δείκτης αυτός μπορεί να εκφραστεί ως ποσοστό του VAT Total Tax liability (VTTL).

Το Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής το οποίο οφείλεται στους μειωμένους και ειδικά μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α (βλ. νησιά Αιγαίου)- Rate Gap, εκφράζει τι θα μπορούσε θεωρητικά να εισπραχθεί εάν υπήρχε καθολική εφαρμογή του κανονικού συντελεστή, στην περίπτωση της Ελλάδας το 23%, σε όλη τη χώρα καταργώντας τους μειωμένους και ειδικά μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α. Ο δείκτης αυτός μπορεί να εκφραστεί ως ποσοστό του VAT Total Tax liability (VTTL).

Το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής το οποίο οφείλεται στις εξαιρέσεις αγαθών και υπηρεσιών από Φ.Π.Α- Actionable Exemption Policy Gap εκφράζει τι θα μπορούσε θεωρητικά να εισπραχθεί εάν κανένα αγαθό και υπηρεσία δεν εξαιρείτο από Φ.Π.Α (κανονικό ή και μειωμένο συντελεστή) προσαρμοσμένο «ρεαλιστικά» στο βαθμό που κάποια αγαθά και υπηρεσίες, σε κάθε περίπτωση, δεν είναι εύκολο ή κοινωνικά αποδεκτό να επιβαρυνθούν με Φ.Π.Α (όπως τα τεκμαρτά ενοίκια και τα Δημόσια αγαθά). Ο δείκτης αυτός μπορεί επίσης να εκφραστεί ως ποσοστό του VAT Total Tax liability (VTTL).

Για την Ελλάδα το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής - Actionable Policy Gap ανήλθε το 2013 στο 20% του VTTL.

Το Έλλειμμα Φ.Π.Α οικονομικής πολιτικής το οποίο οφείλεται στους μειωμένους και ειδικά μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α (βλ. νησιά Αιγαίου)- Rate Gap ανήλθε στο 13,6% του VTTL ενώ το «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής το οποίο οφείλεται στις εξαιρέσεις αγαθών και υπηρεσιών από Φ.Π.Α- Actionable Exemption Policy Gap ανήλθε στο 6,4% του VTTL. Το άθροισμα των δύο τελευταίων δεικτών μας δίνει το 20% του «Ρεαλιστικού» Ελλείματος Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής - Actionable Policy Gap (βλ. Πίνακα 2).

Συγκρίνοντας το Έλλειμμα Φ.Π.Α Οικονομικής Πολιτικής το οποίο οφείλεται στους μειωμένους και ειδικά μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α (βλ. νησιά Αιγαίου)- Rate Gap το οποίο το 2013 για την Ελλάδα ανήλθε στο 13,6% του VTTL (βλ. Πίνακα 2 στήλη C) με το Έλλειμμα Φ.Π.Α -VAT Gap (βλ. σχετικά πρώτη ενότητα) το οποίο ανήλθε το 2013 στο 34% του VTTL, παρατηρούμε ότι το Έλλειμμα Φ.Π.Α οικονομικής πολιτικής το οποίο οφείλεται στους μειωμένους και ειδικά μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α (βλ. νησιά Αιγαίου)- Rate Gap είναι πολύ μικρότερο του Ελλείματος Φ.Π.Α- VAT Gap. Συγκεκριμένα είναι το 40% του Ελλείματος Φ.Π.Α -VAT Gap.

Αυτό με τη σειρά του συνεπάγεται ότι στη κατεύθυνση της αύξησης των εσόδων Φ.Π.Α είναι πολύ πιο αποδοτικό, δηλαδή προσοδοφόρο, η οικονομική πολιτική να προσανατολιστεί στη κατεύθυνση της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής, της παραοικονομίας, στη βελτίωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και στην ανόρθωση της οικονομικής δραστηριότητας (ακολουθώντας ακυκλική ή αντικυκλική πολιτική τουλάχιστον σε ότι αφορά τους συντελεστές Φ.Π.Α, διατηρώντας τους σταθερούς αν όχι μειώνοντάς τους)¹¹⁶, δηλαδή να ελαχιστοποιήσει το Έλλειμμα Φ.Π.Α -VAT Gap, παρά να επιδιώξει την αύξηση των μειωμένων

¹¹⁶ Όπως έχει αναφερθεί από τους Poghosyan (2011), Brondolo (2009), Sansac et al. (2010) οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά είναι πιο πιθανό να προσπαθήσουν να φοροδιαφύγουν σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας δηλ. όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα χρηματοδότησης και ρευστότητας.

συντελεστών Φ.Π.Α σε όλη την Ελλάδα ή πολύ περισσότερο των ειδικά μειωμένων συντελεστών που ισχύουν για ορισμένα νησιά του Αιγαίου και την κατάργηση των όποιων εξαιρέσεων αγαθών και υπηρεσιών από Φ.Π.Α.

Ειδικά για τα νησιά του Αιγαίου, όπως αναδεικνύουμε στην ενότητα που ακολουθεί, το δημοσιονομικό όφελος από την κατάργηση των ειδικά μειωμένων συντελεστών λόγω των στρεβλώσεων που θα δημιουργηθούν στην οικονομική δραστηριότητα ενδέχεται να είναι αμελητέο (συγκριτικά με τα έσοδα από τη πάταξη της παραοικονομίας) ή ακόμα και μεσομακροπρόθεσμα αρνητικό με την ευρύτερη έννοια του εθνικού συμφέροντος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap, Έλλειμμα Πολιτικής Φ.Π.Α- Policy Gap, Έλλειμμα συντελεστών Φ.Π.Α- Rate Gap, Έλλειμμα εξαιρέσεων Φ.Π.Α –Exception Gap, «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα εξαιρέσεων Φ.Π.Α – “Actionable” Exception Gap, «Ρεαλιστικό» Έλλειμμα Πολιτικής Φ.Π.Α- “Actionable” Policy Gap (2013) (ποσοστιαίες αναλογίες)

ESA- 95	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Χώρα	VAT Gap (2013)	Policy Gap(2013)	Rate Gap	Exception Gap	o/w Imputed Rents (τεκμαρτά ενοίκια)	o/w Financial Services	o/w Public Goods (Δημόσια Αγαθά)	"Actionable" Exception Gap (D-E-F-G)	"Actionable" Policy Gap (C+H)
Αυστρία	11,4	40,7	12,0	28,7	7,6	1,8	18,0	1,3	13,3
Βέλγιο	10,5	53,8	11,7	42,1	8,8	2,5	29,5	1,3	13,0
Βουλγαρία	17,2	26,7	1,9	24,8	9,0	-0,2	13,8	2,2	4,1
Τσεχία	22,4	33,0	6,3	26,7	9,3	0,5	17,8	-0,9	5,4
Δανία	9,3	42,7	0,6	42,1	7,9	3,3	29,7	1,2	1,8
Εσθονία	16,8	30,5	2,7	27,8	8,6	1,3	15,2	2,7	5,4
Φινλανδία	4,1	50,2	7,7	42,5	9,5	1,3	26,1	5,6	13,3
Γαλλία	8,9	53,4	14,2	39,2	9,9	1,2	24,1	4,0	18,2
Γερμανία	11,2	42,6	8,4	34,2	6,7	2,0	22,3	3,2	11,6
Ελλάδα	34,0	50,8	13,6	37,2	10,6	1,2	19,0	6,4	20,0
Ουγγαρία	24,4	36,2	5,2	31,0	8,5	2,1	17,6	2,8	8,0
Ιρλανδία	10,6	52,5	16,9	35,6	8,6	1,0	23,0	3,0	19,9
Ιταλία	33,7	45,6	13,3	32,3	10,5	-0,8	19,3	3,3	16,6
Λετονία	29,9	33,3	3,4	29,9	10,8	0,6	17,3	1,2	4,6
Λιθουανία	37,7	25,5	3,3	22,2	5,2	0,8	14,5	1,7	5,0
Λουξεμβούργο	5,1	53,2	12,5	40,7	10,2	2,5	23,9	4,1	16,6
Μάλτα	26,4	41,5	18,0	23,5	5,0	-0,5	18,0	1,0	19,0
Ολλανδία	4,2	52,0	11,0	41,0	5,5	2,8	29,0	3,7	14,7
Πολωνία	26,7	43,1	18,5	24,6	4,4	2,8	14,1	3,3	21,8
Πορτογαλία	9,0	51,9	19,0	32,9	6,5	2,6	21,4	2,4	21,4
Ρουμανία	41,1	17,0	4,0	13,0	10,8	-0,9	9,4	-6,3	-2,3
Σλοβακία	34,9	27,3	1,8	25,5	5,4	3,0	15,9	1,2	3,0
Σλοβενία	5,8	43,3	11,7	31,6	8,2	2,0	18,8	2,6	14,3
Ισπανία	16,5	53,9	15,7	38,2	8,9	1,8	20,4	7,1	22,8
Σουηδία	4,3	48,8	7,8	41,0	6,2	1,4	28,1	5,3	13,1
Ην.Βασίλειο	9,8	51,4	12,8	38,6	11,1	1,4	20,8	5,3	18,1
Μέσος (26 χώρες)	18,5	42,3	9,8	32,5	8,2	1,4	20,3	2,6	12,4
Διάμεσος	13,9	43,2	11,3	31,9	8,6	1,4	19,2	2,7	14,0

Πηγή: Eurostat (revenues)

5.1.4 Εκτιμήσεις¹¹⁷ για την αύξηση εσόδων Φ.Π.Α από τη κατάργηση των μειωμένων συντελεστών στα νησιά του Αιγαίου

Εστιάζοντας στην ειδική περίπτωση των ειδικά μειωμένων (κατά 30%) συντελεστών Φ.Π.Α των νησιών του Αιγαίου, σε πρόσφατη μελέτη (Ιανουάριος 2013) με τίτλο «Ειδικό καθεστώς Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου» η οποία συντάχθηκε από την Επιστημονική Επιτροπή του Ινστιτούτου Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών (Ι.Ο.Φο.Μ) αναφέρονται τα ακόλουθα στους παρακάτω Πίνακες 9, 10, 11 (Πίνακες 16, 17, 18 της μελέτης του Ι.Ο.Φο.Μ, σελ. 31-32) σχετικά με την αύξηση εσόδων λόγω της κατάργησης των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α:

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Εκτίμηση εσόδων από Φ.Π.Α στα νησιά του Αιγαίου έτους 2013 (σε δισ. €)

2013	
Εκτιμώμενο Α.Ε.Π. ¹	194
Εκτιμώμενο εγχώριο Α.Ε.Π. νησιών Αιγαίου	9,3
Εγχώριο ΑΕΠ νησιών Αιγαίου ως ποσοστό του Εκτιμώμενου ΑΕΠ	4,8%
Εκτιμώμενα συνολικά έσοδα Φ.Π.Α ²	13,7
Εκτιμώμενα έσοδα Φ.Π.Α νησιών Αιγαίου ³	0,158
Έσοδα Φ.Π.Α Νησιών Αιγαίου/ Συνολικά Έσοδα Φ.Π.Α	1,15%

Πηγή: Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών Μελέτη (Ι.Ο.Φο.Μ.) - Έκθεση «Ειδικό Καθεστώς Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου».

1. Βάσει των στοιχείων της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού 2015 το ΑΕΠ του 2013 τελικά ανήλθε στα € 182 δισ..
2. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2013, Πίνακας 3.5 . Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού, σελ 71.
3. Ποσοστό 1,25% του προϋπολογισθέντος μεγέθους των συνολικών εσόδων από Φ.Π.Α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Έσοδα από το Φ.Π.Α στα νησιά του Αιγαίου ετών 2010 έως 2013 (σε δισ. €)

Έσοδα έτους 2010	Έσοδα έτους 2011(Μείωση 2,8%)	Έσοδα έτους 2012 ¹ (Μείωση 10,6%)	Έσοδα έτους 2013 ² (Μείωση 9,1%)
200,0	194,4	173,8	157,9

1. Εκτίμηση Εισηγητικής Έκθεσης Προϋπολογισμού 2013
2. Πρόβλεψη Εισηγητικής Έκθεσης Προϋπολογισμού 2013

Πηγή: Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών (Ι.Ο.Φο.Μ.)- Έκθεση «Έκθεση Ειδικό Καθεστώς Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου»

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Εκτίμηση αύξησης εσόδων λόγω κατάργησης των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στα νησιά του Αιγαίου (σε δισ. €) για το 2013

Βάσει εκτίμησης του Πίνακα 1 (Έσοδα Φ.Π.Α. νησιών Αιγαίου € 157,7 δισ.)	Βάσει πρόβλεψης του Πίνακα 2 Έσοδα Φ.Π.Α. νησιών Αιγαίου € 158 δισ.)	Προσδοκώμενα Έσοδα από τη κατάργηση μειωμένων συντελεστών/Συνολικά Έσοδα 2013
68,6	68,7	0,5%

Πηγή: Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών Μελέτη (Ι.Ο.Φο.Μ.) - Έκθεση «Ειδικό Καθεστώς Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου», σελ. 32, Πίνακες 16,17,18. Τα ποσά είχαν υπολογισθεί βάσει αναγωγής του Φ.Π.Α από τους μειωμένους στους κανονικούς συντελεστές Φ.Π.Α. που χρησιμοποίησε το τεχνικό κλιμάκιο του ΔΝΤ στην έκθεσή του, χωρίς να ληφθεί υπόψη η απώλεια εσόδων από αύξηση της παραβατικής συμπεριφοράς λόγω των υψηλότερων συντελεστών Φ.Π.Α - βλ. σχετικά Θεωρία της καμπύλης Laffer.

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 11 και όπως υπολογίζεται από την Επιστημονική Επιτροπή του Ι.Ο.Φο.Μ. για το 2013 με βάση τα τότε επικαιροποιημένα διαθέσιμα στοιχεία (Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2013) η αύξηση των εσόδων λόγω της κατάργησης των μειωμένων

¹¹⁷ Ινστιτούτου Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών (Ι.Ο.Φο.Μ), ΔΝΤ, Υπουργείου Οικονομικών.

συντελεστών Φ.Π.Α στα νησιά του Αιγαίου θα πρόσθετε περίπου € 69 εκατ. ή 0,5% των συνολικών τότε προβλεπόμενων εσόδων του 2013 χωρίς να ληφθεί υπόψη η απώλεια εσόδων από αύξηση της παραβατικής συμπεριφοράς λόγω των υψηλότερων συντελεστών Φ.Π.Α - Βλ. σχετικά Θεωρία της καμπύλης Laffer¹¹⁸.

Βάσει παλαιότερης έκθεσης των τεχνικών κλιμακίων του Δ.Ν.Τ.¹¹⁹, εκτιμήθηκε ότι για το 2010 το δημοσιονομικό όφελος λόγω κατάργησης του καθεστώτος Φ.Π.Α των νησιών του Αιγαίου θα ήταν της τάξης των € 130 εκατ., ενώ βάσει εκτιμήσεων των παραγόντων του Υπουργείου Οικονομικών για το 2010 αυτό θα μπορούσε να ανέλθει στα € 250 εκατ.

Παραγνωρίζοντας το γεγονός ότι για όλες αυτές τις εκτιμήσεις (πρόσθετα έσοδα € 69 εκατ. για το 2013 ή € 130 εκατ. και € 250 εκατ. για το 2011 σε περίπτωση κατάργησης των μειωμένων συντελεστών) απαιτείται επικαιροποίησή τους, καθώς για παράδειγμα με βάση την Εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού του 2015 το πραγματοποιηθέν –απολογιστικά ΑΕΠ του 2013 ήταν € 182 δισ. και όχι € 194 δισ. με προφανής αναγωγική μείωση στα έσοδα Φ.Π.Α λόγω μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας και υιοθετώντας αυθαίρετα την εξαιρετικά αισιόδοξη πρόβλεψη που θα μπορούσε να γίνει για έσοδα Φ.Π.Α € 250 εκατ. (καθώς το ΑΕΠ της Ελλάδας το 2013 € 182 δισ. υπολειπόταν κατά € 40 δισ. από το ΑΕΠ του 2011 € 222 δισ.) εξάγουμε το παρακάτω συμπέρασμα:

- **Ακόμα και αν υιοθετήσουμε την αισιόδοξη πρόβλεψη των παραγόντων του Υπουργείου Οικονομικών που έγινε το 2010, με βάση τα δημοσιονομικά έσοδα και το ΑΕΠ του 2010 (πολύ υψηλότερο από το ΑΕΠ του 2013 ή του 2015), τα μέγιστα επιπρόσθετα έσοδα από την κατάργηση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στα νησιά του Αιγαίου δεν μπορούν να ξεπεράσουν τα € 250 εκατ. Τα έσοδα αυτά είναι περίπου το 25% των εσόδων, τα οποία θα μπορούσαν να εισπραχθούν από τη μείωση της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και παραοικονομίας μόνο στην περιφέρεια της Αττικής, που παράγεται περίπου το 45% του ΑΕΠ της χώρας (βλ. σχετικά ενότητα 1.1 για Έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap 5^η Παράγραφος).**

Ειδικότερα για τα νησιά του Αιγαίου που στο σύνολο τους παράγεται περίπου το 5% του ΑΕΠ (αν εξαιρεθεί η Κρήτη πολύ λιγότερο από το 5%) η κατάργηση της μείωσης κατά 30% των συντελεστών Φ.Π.Α (που δεν ισχύει ούτως ή άλλως για την Κρήτη) όχι μόνο δεν πρόκειται να συνεισφέρει σε αξιοσημείωτη αύξηση των εσόδων από Φ.Π.Α, αλλά αντίθετα θα οδηγήσει σε αύξηση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας¹²⁰, σημαντική αύξηση του κόστους

¹¹⁸ Με βάση το Ι.Ο.Φο.Μ. σελ. 34.

¹¹⁹ Με τίτλο «Διασφάλιση Εσόδων και Ενθάρρυνση της Ανάπτυξης» που δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο του 2011 στην ενότητα «Μειωμένοι Συντελεστές Φ.Π.Α για τα νησιά του Αιγαίου» σελ. 46-48.

¹²⁰ Από την αρχή της εφαρμογής του προγράμματος προσαρμογής στην Ελλάδα (Μάιος 2010) παρατηρήθηκε σημαντική απώλεια εσόδων, ειδικότερα σε ότι αφορά τα έσοδα Φ.Π.Α και γενικότερα τους έμμεσους φόρους. Επαναλαμβανόμενες αυξήσεις στους συντελεστές Φ.Π.Α και στους ειδικούς φόρους Κατανάλωσης (ΕΚΤ) από την αρχή του προγράμματος προσαρμογής δεν οδήγησαν σε υψηλότερα έσοδα Φ.Π.Α και έμμεσων φόρων ως ποσοστό του ΑΕΠ (IMF, 2012, 2013). Αυτό μπορεί να οφείλεται σε αλλαγές στη καταναλωτική συμπεριφορά των νοικοκυριών (κατεύθυνση της ζήτησης σε αγαθά κάλυψης βασικών αναγκών, επιβαρυνόμενα με χαμηλό συντελεστή Φ.Π.Α) όπως επίσης και σε αύξηση της φοροδιαφυγής (IMF, 2013) η οποία αυξάνεται σε περιόδους ύφεσης (βλ. σχετικά Roghoshyan 2011, Brondolo 2009, Sansac et al. 2010). Όπως αναφέρει ο Sansac et al (2010) «Κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης (ανάπτυξης), οι ορθολογικοί καταναλωτές αυξάνουν(μειώνουν) το μερίδιο των αγαθών και υπηρεσιών κάλυψης βασικών αναγκών στη συνολική κατανάλωση. Επιπρόσθετα, όπως αναφέρεται από τον Sansac et al (2010) «Αλλαγές στην καταναλωτική συμπεριφορά μπορεί να έχουν σημαντική επίδραση στη συλλογή εσόδων, καθώς τα αγαθά πρώτης ανάγκης σε πολλές χώρες έχουν είτε μηδενικό συντελεστή Φ.Π.Α ή φορολογούνται με μικρότερο από τον κανονικό συντελεστή Φ.Π.Α.

ζωής των κατοίκων του νησιού που μπορεί να οδηγήσει στην εγκατάλειψη των νησιών με μεσο-μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην εθνική κυριαρχία, στη μείωση της ανταγωνιστικότητας των νησιωτικών προϊόντων και των τουριστικών επιχειρήσεων¹²¹.

5.1.5 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, παρατηρείται ότι η κάθε προσπάθεια για αύξηση των φορολογικών εσόδων από ΦΠΑ θα πρέπει να προσανατολιστεί περισσότερο στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, μέσω της δημιουργίας ενός βέλτιστου φοροεισπρακτικού μηχανισμού (καταπολέμηση διαφθοράς, αναδιάρθρωση, κάλυψη κενών θέσεων). Ωστόσο, ο εξορθολογισμός των μειωμένων συντελεστών σε συγκεκριμένες μόνο περιπτώσεις (π.χ. καθιέρωση κανονικού συντελεστή 23% στα πλέον τουριστικά νησιά) και η επανεξέταση ορισμένων εξαιρέσεων αγαθών και υπηρεσιών από Φ.Π.Α, δεν θα ήταν προς τη λανθασμένη κατεύθυνση. Ένα προσεχτικά σχεδιασμένο φορολογικό σύστημα μπορεί να έχει πολύ σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομία μιας χώρας. Μπορεί να βοηθήσει στη σταθεροποίηση των δημοσίων οικονομικών, να δώσει ώθηση στην ανάπτυξη, την εργασία και την ανταγωνιστικότητα, καθώς και σε μια δικαιότερη κατανομή του εισοδήματος. Η περαιτέρω αύξηση των φορολογικών υποχρεώσεων δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε αυξημένα έσοδα σε περιόδους ύφεσης στις οποίες τόσο τα νοικοκυριά, όσο και οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα χρηματοδότησης και ρευστότητας.

5.2 Ισχύοντες Συντελεστές Φ.Π.Α στα Κράτη- Μέλη της ΕΕ ανά κλάδο προϊόντων (κατάσταση μέχρι τη 1.1.2015)

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται σε συγκριτικούς πίνακες οι ισχύοντες συντελεστές Φ.Π.Α για όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε ανά κλάδο προϊόντων.

Όπως διαφαίνεται από τους παρακάτω πίνακες, σε όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε εφαρμόζονται μειωμένοι ή/και υπερμειωμένοι συντελεστές Φ.Π.Α (σε κάποια κράτη μέλη της Ε.Ε ακόμα και μηδενικοί συντελεστές Φ.Π.Α), ενώ για γεωπολιτικούς λόγους ορισμένες περιοχές που ανήκουν σε κράτη μέλη της Ε.Ε. (π.χ. για την Ελλάδα ορισμένα νησιά του Αιγαίου) απολαμβάνουν ειδικό καθεστώς Φ.Π.Α..

¹²¹ Την ίδια στιγμή η Τουρκία δημιουργεί στα τουρκικά παράλια «Αφορολόγητες Τουριστικές Ζώνες», όπου μαρίνες, ξενοδοχεία, χώροι διασκέδασης, εμπορικά καταστήματα, εστιατόρια και άλλα καταστήματα θα έχουν μηδενική φορολογία, με στόχο την προσέλκυση ακόμα περισσότερων τουριστών, ειδικά από το χώρο της κρουαζιέρας και του yachting. Σχετικό πρόγραμμα εξήγγειλε ο υπουργός Οικονομίας της Τουρκίας Nihat Zeybekci, με δηλώσεις του στην τουρκική εφημερίδα Habertürk. Στα σχέδια της κυβέρνησης είναι οι “Αφορολόγητες Τουριστικές Ζώνες” να δημιουργηθούν στο άμεσο μέλλον σε τουριστικά θέρετρα όπως η Κρήνη (Çeşme), που βρίσκεται απέναντι από τη Χίο, τα Δίδυμα (Didim) απέναντι από τη Σάμο, η Αλικαρνασός (Bodrum) απέναντι από την Κω, η Μαρμαρίδα (Marmaris), απέναντι από τη Ρόδο και άλλες περιοχές δυτικά της Αττάλειας (Antalya). Ο Τούρκος υπουργός ανέφερε ότι με το σχέδιο αυτό θα τονωθεί ακόμα περισσότερο ο τουρισμός στην Τουρκία. Ο Zeybekci δήλωσε ότι το δημόσιο θα καθορίσει τη ζώνη, κατόπιν θα αναθέσει σε ιδιωτικούς φορείς, οι οποίοι θα επενδύσουν στη ζώνη, τα δικαιώματα διαχείρισης και λειτουργίας. «Θα πραγματοποιηθεί μικρό ποσοστό κατασκευών και όλα θα γίνουν στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου σχεδίου. [...]Θα υπάρξει μηδενικός φόρος για ψώνια και διαμονή».

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Συντελεστές Φ.Π.Α στα κράτη-μέλη της ΕΕ

Χώρα	Κωδικός	Υπερμειωμένοι Συντελεστές	Μειωμένοι Συντελεστές	Κανονικός Συντελεστής	Συντελεστές Φ.ΠΑ Στάθμευσης Αυτοκινήτων
Βέλγιο	BE	-	6	21	12
Βουλγαρία	BG	-	9	20	-
Τσεχία	CZ	-	15	21	-
Δανία	DK	-	-	25	-
Γερμανία	DE	-	7	19	-
Εσθονία	EE	-	9	20	-
Ελλάδα	EL	-	6,5 / 13	23	-
Ισπανία	ES	4	10	21	-
Γαλλία	FR	2,1	5,5 / 10	20	-
Κροατία	HR	-	13	25	-
Ιρλανδία	IE	4,8	9 / 13,5	23	13,5
Ιταλία	IT	4	10	22	-
Κύπρος	CY	-	5	19	-
Λετονία	LV	-	12	21	-
Λιθουανία	LT	-	5	21	-
Λουξεμβούργο	LU	3	8	17	14
Ουγγαρία	HU	-	18	27	-
Μάλτα	MT	-	5	18	-
Ολλανδία	NL	-	6	21	-
Αυστρία	AT	-	10	20	12
Πολωνία	PL	-	5	23	-
Πορτογαλία	PT	-	13	23	13
Ρουμανία	RO	-	5	24	-
Σλοβενία	SI	-	9,5	22	-
Σλοβακία	SK	-	10	20	-
Φινλανδία	FI	-	14	24	-
Σουηδία	SE	-	6	25	-
Ηνωμένο Βασίλειο	UK	-	5	20	-

Πηγή: European Commission, Taxud.c.1 (2015), "VAT Rates Applied in the Member States of the European Union"

Σημείωση: Σε κάποιες χώρες ισχύουν και μηδενικοί συντελεστές Φ.Π.Α για συγκεκριμένα προϊόντα και υπηρεσίες(βλ. ενότητα Β.4)

Εφαρμογή των Μειωμένων Συντελεστών Φ.Π.Α από τα Κράτη- Μέλη στις κατηγορίες Αγαθών και Υπηρεσιών που Αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2006/112/ΕΚ

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: Μειωμένοι Συντελεστές ΦΠΑ στα Κράτη – Μέλη (Αγαθά –Υπηρεσίες)

	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
1.	Τρόφιμα	6	20	10 ¹	25	7	20	13	4	5,5	5 ²	0	4	5	21	21	3	18 ³ 27	0 ⁴	6	10	5	6	9 24	9,5	20	14	12	0
		12		15		19			10	10	13 ⁵	4,8 13,5	10	19	12 ⁶								8	13				25	20
		21								20	25	23											23	23					
2.	Προμήθειες Νερού	6	20	15	25	7	20	[ex] ⁷ 13	10	5,5	13 ⁸	[ex] ⁹	10	5	21	21	3	27	0	6	10	8	6	24	9,5	20	24	25	0
											25	23																	
3.	Φαρμακευτικά Προϊόντα	6	20	10	25	19	9	6,5	4	2,1	5 ¹⁰	0	10	5	12	5 ¹¹	3	5 ¹² 27	0	6	10	8	6	9	9,5	10	10	25	0
		21						13		10	20	25	23	22			17				21			23				0	20
4.	Ιατρικός Εξοπλισμός για Άτομα με Ειδικές Ανάγκες	6	20	15	25	7	9	13	10	5,5	5 ¹³	0	4	5	12	5 ¹¹	3	5	5	6	20	8	6	9 ¹⁴	9,5	10	24	25	0
		21									25	23	22				17	27		21							[ex]	[ex]	
	Παιδικά Καθίσματα Αυτοκινήτων	21	20	15	25	19	20	23	21	20	25	13,5	22	5	21	21	17	27	18	21	20	8	6	24	22	20	24	25	5
5.	Μεταφορά Επιβατών	6	20	15	[ex]	7	20	13	10	10	25	[ex]	10	5	12	9 ¹⁵	[ex]	27	16	[ex]	10	8	6	24	9,5	0	10	6	0
		0		0	0	19	0							[ex]	9	[ex] ¹⁷	21	3			6					20		0	
													19							21									
6.	Βιβλία	6	20	10	25	7	9	6,5	4	5,5	5 ¹⁸	0	4	5	12	9	3	5	5	6	10	5	6	9	9,5	10	10	6	0
		21							21	20 ¹⁹				22								23							
	Βιβλία σε άλλα φυσικά μέσα αποθήκευσης	21	20	21	25	19	20	23	4	5,5 20 ¹⁹	5	23	4 ²⁰ 22	19	21	21	3	5	5	6	20	23	6	9	9,5	20	24	6 ²¹ 25	0 ²² 20
	Εφημερίδες	0	20	15	0	7	9 ²³	6,5	4	2,1	5 ²⁴	9	4	5	12	9	3	5	5	6	10	8	6	9	9,5	20	10 ²⁵	6	0
		6			25				21	20	13 ²⁶											23				24			
		21									25																		
	Περιοδικά	0	20	15	25	7	9 ²⁷	6,5	4	2,1	5 ²⁸	9	4	5	12	9	3	5	5	6	10	5	6	9	9,5	20	10 ²⁴	[ex]	0
		6							21	20	13 ²⁹			22									23				24	6	
		21									25																		
7.	Είσοδος σε Πολιτιστικές Εκδηλώσεις, Κινηματογράφος, Θέατρο	[ex]	20	15	25	[ex]	20	13	[ex] ³⁰	5,5	5 ³¹ 13 ³²	[ex]	10	[ex]	[ex]	[ex] ³³	3	27	5	6	[ex]	8	[ex]	9	9,5	20	10	6	20
		6				7		6,5 ³⁴	21	20	25	9		5	21 ³⁵	21						10		13			[ex]		
	Είσοδος σε Πάρκα Αναψυχής	6	20	15	25	19	20	13	21	10 ³⁶ 20	25	9	22	5	21	21	3	27	18	6	10	8	23	9	9,5	20	10	25	20
8.	Συνδρομητική/ Καλωδιακή Τηλεόραση	21	20	[ex] ³⁷ 21	25	19	20	[ex]	21	10	[ex] ³⁸ 25	23	22	19	21	21	3	[ex]	18	21	10	8	23	24	22	[ex]	24	25	20
								13 ³⁹									17	[ex]	27 ⁴⁰				23 ⁴¹			20 ⁴²			
	Άδειες τηλεοπτικής εκπομπής	[-]	20	[ex] ³⁶ 21	25	[ex]	20	[ex]	21	2,1	N/A	[ex]	4	19	[-]	21	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	10	23	6	24	[ex]	[ex]	10	[ex]	[ex]
																		27 ⁴³							22 ⁴⁴	20 ⁴⁵			

Εφαρμογή των Μειωμένων Συντελεστών Φ.Π.Α από τα Κράτη- Μέλη στις κατηγορίες Αγαθών και Υπηρεσιών που Αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2006/112/ΕΚ

	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	
9.	Συγγραφείς, Συνθέτες	6 21 [ex]	20	15	[ex]	7	20	13	21	5,5	[ex] ⁴⁶ 25	23	[ex] 22	5	[ex]	21	3	27	18	6 21 [ex]	20	8	23 [ex]	24	9,5	20	[ex] 10 ⁴⁷	6	20	
10.	Κοινωνική στέγαση	12 ⁴⁸ 6	20	15	25	19	20	13 [ex]	4	5,5 20	25	13,5	4 10	19	21	21	3 ⁴⁹ 17	27	[ex]	21	20	8	[ex] 6	5	9,5	20	24	25 [ex]	20	
10a	Ανακαίνιση και Επισκευή Ιδιωτικών Κατοικιών (*)	21, 6 ⁵⁰	20	15	25	19	20	13 ⁵¹	10 ⁵²	10 ⁵³ 20	25	13,5	10	5	21	21	17	27	18	6 ⁵⁴	20	8	6	24	9,5	20	24	25	5 ⁵⁵	
10b	Καθαρισμός παραθύρων και καθαρισμός σε νοικοκυριά	21	20	15	25	19	20	23	21	10	25	13,5	22	19	21	21	8	27	18	21	20	23	23	24	9,5	20	24	25	20	
11.	Γεωργικές Εισροές	6 12 21	20	15 21	25	7	20	13	10	10 20	25	13,5	4 10 22	5 19	21	21	3 17	27	18	6	10	5 8 23	6 13 23	24	9,5	20	24 14	25	20	
12.	Διαμονή σε Ξενοδοχεία	6	9	15	25	7	9	6,5	10	10	13	9	10	9	12	9	3	18	7	6	10	8	6	9	9,5	20	10	12	20	
12a	Υπηρεσίες εστίασης και τροφοδοσίας																													
	Εστιατόρια	12 ⁵⁶	20	21	25	19	20	13	10	10 ⁵⁷	13	9 ⁵⁸ [ex] ⁵⁹	10	9	21	21	3 ⁶⁰	27	18	6 ⁶¹	10 ⁶²	8 ⁶³	23	24	22 9,5 ⁶⁴	20	14	12	20	
13.	Δικαίωμα Εισόδου σε Αθλητικές Εκδηλώσεις	6 [ex]	20	15	[ex] 25	7 19	20	13	10 21	20	25	[ex]	10 22	5	21	21	3 [ex]	27	18	6	20	8	23	24	9,5	20	10 [ex]	6 [ex]	20	
14.	Χρήση Αθλητικών Εγκαταστάσεων	6 [ex]	20	15	[ex] 25	[ex] 19	20	23	[ex] 21	20	25	9	22	19	21	21	3	27	18	6 [ex]	20	8	23	24	9,5	20 [ex]	10 [ex]	6 [ex]	20 17,5	
15.	Κοινωνικές Υπηρεσίες	6 21 [ex]	20	[ex] 15	25	7	[ex]	13 [ex]	10	20	25	[ex]	[ex] 4 10 22	[ex]	[ex]	[ex]	3	[ex]	[ex]	21	[ex]	[ex] 23 [ex]	6 [ex]	[ex]	22 [ex] ⁶⁵	20 [ex]	[ex]	[ex] 25	[ex]	
16.	Υπηρεσίες εκφοράς και καύσης νεκρών	6 21	20	15	[ex]	19	20	13	21	20	25	23 [ex]	[ex]	5	21	21	3	27	18	[ex]	20	8	[ex]	24	9,5	20	[ex]	[ex]	[ex]	
17.	Ιατρική και Οδοντιατρική Φροντίδα	21 [ex]	20 [ex]	[ex] 15	[ex]	7 [ex]	[ex]	13 [ex]	21 [ex]	[ex]	[ex]	[ex] ⁶⁶ 13,5	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	3 [ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]	[ex]
18.	Αποκομιδή οικιακών απορριμμάτων και Καθαρισμός οδών	21	20	21 15 ⁶⁸	25	[-] 19	20	13 [ex] ⁶⁹	10	20 10	25	13,5	10	5	21	21	3	27	18	21 ⁶⁷	10	8	[ex] 6	24	9,5	20	24	25	0 20	
19.	Μικροεπισκευές (συμπεριλαμβανομένων της επιδιόρθωσης και της μετατροπής) των:																													

Εφαρμογή των Μειωμένων Συντελεστών Φ.Π.Α από τα Κράτη- Μέλη στις κατηγορίες Αγαθών και Υπηρεσιών που Αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2006/112/ΕΚ

	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
	Ποδηλάτων, Υποδημάτων και δερ- μάτων ειδών, Υφασμάτων ειδών οικιακής χρήσης	21	20	21	25	19	20	13	21	20	25	13,5	22	19	21	21	8	27	5	6	20	8	23	24	9,5	20	10	25	20
		21	20	21	25	19	20	13	21	20	25	13,5	22	19	21	21	8	27	5	6	20	8	23	24	9,5	20	10	25	20
		21	20	21	25	19	20	13	21	20	25	13,5	22	19	21	21	8	27	5	6	20	8	23	24	9,5	20	10	25	20
20.	Κατ' οίκον Υπηρεσίες (**)	21	20	15	25	19	20	13	21	5,5 ¹⁰	25	[ex]	[ex]	19	21	21	[ex] 17	27 [ex] ⁷⁰	5	21	20	23	6	24	9,5	20	24	25	20
21.	Υπηρεσίες Κομμωτικής	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	9	22	5	21	21	8	27	18	6	20	8	23	24	9,5	20	10 ³⁴	25	20

Πηγή: European Commission, Taxud.c.1 (2015), "VAT Rates Applied in the Member States of the European Union"

(*) εξαιρουμένων των υλικών που αποτελούν σημαντικό μέρος της αξίας της παρεχόμενης υπηρεσίας.

(**) π.χ. οικιακή βοήθεια και φροντίδα παιδιών, ηλικιωμένων, ασθενών ή αναπήρων.

¹ CZ: 10 % ισχύει για την απαραίτητη διατροφή του παιδιού.

² HR: 5% ισχύει για: όλα τα είδη άρτου και γάλακτος (παστεριωμένο, ομογενοποιημένο και συμπυκνωμένο γάλα εκτός από γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα σοκολάτας) και υποκατάστατα του Μητρικού γάλατος.

³ HU: Από 1ης Ιουλίου 2009 ο μειωμένος συντελεστής του 18% ισχύει για : γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα (με εξαίρεση το μητρικό γάλα). Γαλακτοκομικά, Αρωματισμένο γάλα και τα προϊόντα που περιέχουν δημητριακά , το αλεύρι , το άμυλο ή το γάλα.

⁴ MT: Μερικά είδη ζαχαροπλαστικής είναι στο 5%.

⁵ HR: 13% συντελεστής Φ.Π.Α μπορεί να εφαρμοστεί στα βρώσιμα ζωικά ή φυτικά λίπη και έλαια, τη λευκή, κρυσταλλική ζάχαρη από ζαχαρότευτλα και ζαχαροκάλαμα, τα τρόφιμα για βρέφη και τα μεταποιημένα τρόφιμα με βάση τα δημητριακά για βρέφη και μικρά παιδιά

⁶ LV: Προϊόντα για βρέφη.

⁷ EL: Όταν το νερό παρέχεται από τις δημόσιες αρχές.

⁸ HR: Παροχή νερού (εκτός από εμφιαλωμένο νερό και άλλες συσκευασίες για νερό).

⁹ IE: Όταν το νερό παρέχεται από τις δημόσιες αρχές.

¹⁰ HR: Φαρμακευτικά προϊόντα, σύμφωνα με την απόφαση για τον καθορισμό του καταλόγου των ιατρικών προϊόντων που παρέχονται από το Ταμείο Ασφάλισης Υγείας της Κροατίας.

¹¹ LT: 5% συντελεστής Φ.Π.Α ισχύει μόνο για την προμήθεια φαρμάκων και ιατρικών βοηθημάτων σε άτομα που έχουν το δικαίωμα να την ολική ή μερική επιστροφή των εξόδων απόκτησης των αγαθών αυτών, σύμφωνα με το νόμο περί ασφάλισης υγείας.

¹² HU: μόνο τα φαρμακευτικά είδη για ανθρώπους.

¹³ HR: προμήθεια ορθοπεδικών προϊόντων και προθέσεων κάθε είδους και τα εξαρτήματά τους, με εξαίρεση των οδοντικών προσθέσεων (σύμφωνα με το διάταγμα περί Ορθοπεδικής και άλλες συσκευές του Ταμείου Ασφάλισης Υγείας της Κροατίας).

¹⁴ RO: Προμήθεια ορθοπεδικών προϊόντων και προθέσεων κάθε είδους και τα εξαρτήματά τους, με εξαίρεση των οδοντικών προσθέσεων

¹⁵ LT: συντελεστής Φ.Π.Α 9% ισχύει για τις δημόσιες υπηρεσίες μεταφοράς επιβατών σε τακτικές γραμμές.

¹⁶ MT: Μεταφορά επιβατών από τα Προγραμματισμένα δημόσια λεωφορεία. Λοιπές μεταφορές επιβατών, π.χ. μια υπηρεσία ταξί, επιβαρύνονται με 18%.

Εφαρμογή των Μειωμένων Συντελεστών Φ.Π.Α από τα Κράτη- Μέλη στις κατηγορίες Αγαθών και Υπηρεσιών που Αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2006/112/ΕΚ

- ¹⁷ LV: Μεταφορά μαθητών από μεταφορείς που είναι αδειοδοτημένοι ειδικά για το λόγο αυτό.
- ¹⁸ HR: Βιβλία επαγγελματικού, επιστημονικού, καλλιτεχνικού, πολιτιστικού και εκπαιδευτικού περιεχομένου. Εγχειρίδια για την παιδαγωγική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- ¹⁹ FR: Βιβλία που έχουν πορνογραφικό θέμα ή τα οποία θα μπορούσαν να υποκινήσουν βία
- ²⁰ IT: Βιβλία σε γραφή Braille και σε κασέτες ή άλλα μαγνητικά υποστήριξη για τυφλούς ή άτομα με προβλήματα όρασης.
- ²¹ SE: μειωμένος συντελεστής Φ.Π.Α του 6% ισχύει και για τα αγαθά που καθιστούν διαθέσιμες πληροφορίες για τα άτομα με Αναπηρίες ανάγνωση μέσω της νοηματικής γλώσσας ή Braille.
- ²² UK: Μηδενικός συντελεστής για τις προμήθειες των βιβλίων για τυφλούς και ατόμων με ειδικές ανάγκες, αλλά μόνο όταν παρέχονται σε φιλανθρωπικά ιδρύματα
- ²³ EE: Εφημερίδες και περιοδικά που περιέχουν κυρίως ιδιωτικές διαφημίσεις ή ερωτικό / πορνογραφικό υλικό επιβαρύνονται με 20%.
- ²⁴ HR: Καθημερινές εφημερίδες δημοσιεύονται αν το πληροφοριακό περιεχόμενο περιλαμβάνει τουλάχιστον 25000 λέξεις ανά έκδοση (εξαιρουμένων των εφημερίδων με περισσότερο από το 50% του περιεχομένου που χρησιμοποιείται για τη διαφήμιση).
- ²⁵ FI: Εφημερίδες και περιοδικά με την προϋπόθεση ότι τα προϊόντα αυτά πωλούνται με συνδρομή για χρονικό διάστημα τουλάχιστον ενός μήνα.
- ²⁶ HR: Εφημερίδες, πλην των ημερήσιων εφημερίδων στις οποίες δημοσιεύεται ενημερωτικό περιεχόμενο το οποίο περιλαμβάνει τουλάχιστον 25000 λέξεις ανά έκδοση, εκτός αν χρησιμοποιείται περισσότερο από το 50% του περιεχομένου για διαφήμιση.
- ²⁷ EE: Εφημερίδες και περιοδικά που περιέχουν κυρίως ιδιωτικές διαφημίσεις ή ερωτικό / πορνογραφικό υλικό επιβαρύνονται με 20%.
- ²⁸ HR: Μόνο επιστημονικά περιοδικά.
- ²⁹ HR: Περιοδικά πλην των επιστημονικών περιοδικών, εκτός εάν χρησιμοποιείται περισσότερο από το 50% του περιεχομένου για διαφήμιση.
- ³⁰ ES: Παρέχεται από οργανισμούς δημοσίου δικαίου ή από άλλους οργανισμούς αναγνωρισμένους ως φιλανθρωπικούς από το οικείο κράτος μέλος.
- ³¹ HR: Είσοδος στον κινηματογράφο (προβολές ταινιών).
- ³² HR: Τα εισιτήρια για τις συναυλίες.
- ³³ LT: Παρέχεται από μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα.
- ³⁴ EL: Μόνο για το θέατρο.
- ³⁵ LV: Είσοδος στον κινηματογράφο (προβολές ταινιών).
- ³⁶ FR: Πάρκα ψυχαγωγίας που δεν απεικονίζουν κανένα πολιτιστικό θέμα υπόκεινται στον κανονικό συντελεστή του 20%.
- ³⁷ CZ: Απαλλάσσονται Δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.
- ³⁸ HR: Απαλλάσσονται Δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.
- ³⁹ EL: Εξαιρούνται οι υπηρεσίες που παρέχονται από δημόσια ραδιοφωνία και δημόσια τηλεόραση.
- ⁴⁰ HU: Εξαιρούνται οι υπηρεσίες που παρέχονται από δημόσια ραδιοφωνία και τηλεόραση.
- ⁴¹ PL: Υπηρεσίες που συνδέονται με βιντεοταινίες και με όλες τις ταινίες διαφήμισης και προώθησης, καθώς και η λειτουργία των οργανισμών πληροφοριών.
- ⁴² SK: Απαλλάσσονται δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.
- ⁴³ HU: Εξαιρούνται οι υπηρεσίες που παρέχονται από τη δημόσια ραδιοφωνία και τηλεόραση.
- ⁴⁴ SI: Δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα, απαλλάσσονται.

Εφαρμογή των Μειωμένων Συντελεστών Φ.Π.Α από τα Κράτη- Μέλη στις κατηγορίες Αγαθών και Υπηρεσιών που Αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2006/112/ΕΚ

- ⁴⁵ SK: Απαλλάσσονται οι δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.
- ⁴⁶ HR: Εάν το εισόδημα που αποκτήθηκε το προηγούμενο οικονομικό έτος από αυτοαπασχολούμενους καλλιτέχνες, συνθέτες κ.λπ. ήταν πάνω από 230.000 ΚΝ.
- ⁴⁷ FI: Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που συλλέγονται από Οργανισμούς Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
- ⁴⁸ BE: Υπό τον όρο ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις.
- ⁴⁹ LU: Σπίτια που χρησιμοποιούνται ως κύρια κατοικία.
- ⁵⁰ BE: 6% για την ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών κατοικιών άνω των 5 ετών.
- ⁵¹ EL: Μόνο για παλιές ιδιωτικές κατοικίες.
- ⁵² ES: Οπτοπλινθοδομών για την επισκευή ιδιωτικών κατοικιών.
- ⁵³ FR: Ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών κατοικιών που έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον 2 χρόνια από την κατασκευή τους.
- ⁵⁴ NL: Εργασίες Ζωγραφικής και γύψωσης για την ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών κατοικιών άνω των 15 ετών. Εφαρμογή του μειωμένου συντελεστή Φ.Π.Α 6% για την ανοικοδόμηση, την ανακαίνιση και επισκευή ιδιοκατοίκησης από 1.3.2013 μέχρι 01.03.2014.
- ⁵⁵ UK: Μόνο για τη Νήσο του Μαν.
- ⁵⁶ BE: Όλα τα ποτά εξαιρούνται.
- ⁵⁷ FR: Αλκοολούχα ποτά υπόκεινται στον κανονικό συντελεστή.
- ⁵⁸ IE: Όλα τα ποτά εξαιρούνται.
- ⁵⁹ IE: Υπηρεσίες εστίασης που παρέχονται στους ασθενείς σε ένα νοσοκομείο ή σε μαθητές στο σχολείο τους.
- ⁶⁰ LU: Αλκοολούχα ποτά υπόκεινται στον κανονικό συντελεστή.
- ⁶¹ NL: Αλκοολούχα ποτά υπόκεινται στον κανονικό συντελεστή.
- ⁶² AT: 0% στα τρόφιμα, 10% για το γάλα και σοκολάτα, 20% για τον καφέ, το τσάι και άλλα οινοπνευματώδη ή όχι αλκοολούχα ποτά.
- ⁶³ PL: Αλκοολούχα ποτά υπόκεινται στον κανονικό συντελεστή.
- ⁶⁴ SI: Συντελεστής Φ.Π.Α 9,5% ισχύει και για την προετοιμασία των γευμάτων.
- ⁶⁵ SI: Κοινωνικές υπηρεσίες ασφάλειας που παρέχονται ως δημόσια υπηρεσία ή από άλλες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, θεωρούνται ότι είναι φιλανθρωπικές, οργανώσεις ατόμων με ειδικές ανάγκες ή οργανώσεις αυτοβοήθειας, εξαιρούνται.
- ⁶⁶ IE: Η οδοντιατρική περίθαλψη εξαιρείται.
- ⁶⁷ NL: Η συλλογή των οικιακών αποβλήτων και ο καθαρισμός του δρόμου είναι μια υπηρεσία που πραγματοποιείται από τις δημόσιες αρχές. Η εισφορά θα πρέπει να επιβάλλεται μόνο σε υπηρεσίες οι οποίες πραγματοποιούνται από ιδιωτική επιχείρηση η οποία καλείται από τις δημόσιες αρχές. Δεν θα υπάρξει καμία εισφορά που να επιβάλλεται σε βάρος των πολιτών.
- ⁶⁸ CZ: Καθαρισμός και αποστράγγιση των λυμάτων, συλλογή των οικιακών αποβλήτων.
- ⁶⁹ EL: Όταν οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται από τις δημόσιες αρχές.
- ⁷⁰ HU: Οι κοινωνικές υπηρεσίες, με εξαίρεση της κοινωνικής εστίασης.

Συντελεστές Φ.Π.Α εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών- Μελών της Ε.Ε
 0 = Μηδενικός συντελεστής (απαλλαγή με επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε σε προηγούμενο στάδιο),
 [ex] = απαλλαγή, [m] = “taxation on the margin”, [-] =εκτός πεδίου εφαρμογής

ΠΙΝΑΚΑΣ 14: Συντελεστές ΦΠΑ εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών – Μελών

Αγαθά και Υπηρεσίες	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
Ποτά																												
Οινοπνευματώδη	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Κρασί	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	14	27	18	21	20	23	13	24	22	20	24	25	20
Μπύρα	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Μεταλλικό νερό	6	20	15	25	19	20	13	10	5,5	25	23	22	19	21	21	3	27	18	6	20	23	13	24	9,5	20	14	12	20
Λεμονάδα	6	20	15	25	19	20	13	10	5,5	25	23	22	5	21	21	3	27	18	6	20	23	23	24	9,5	20	14	12	20
Χυμοί Φρούτων	6	20	15	25	19	20	13	10	5,5	25	23	22	5	21	21	3	27	18	6	20	8	6	24	9,5	20	14	12	20
Ένδυση																												
Ενήλικες	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Παιδιά	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	0	22	19	21	21	3	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	0
Υπόδηση																												
Ενήλικες	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Παιδιά	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	0	22	19	21	21	3	27	18	21	20	8	23	24	22	20	24	25	0
Καπνός	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Hifi-Video	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
CD/ CD ROM	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Οικιακές Ηλεκτρικές Συσκευές	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Γούνες	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Κοσμήματα	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Ενεργειακά Προϊόντα																												
Φυσικό Αέριο	21	20	21	25	19	20	13	21	20	25	13,5 2	10	19	21	21	8	27	[-] 18 ³	21	20	23	23	24	22	20	24	25	5
Ηλεκτρισμός	6 21	20	21	25	19	20	13	21	20	25	13,5 2	10	19	21	21	8	27	5	21	20	23	23	24	22	20	24	25	5
Τηλεθέρμανση	21	20	21	25	19	20	13	21	5,5	25	13,5	22	19	12	9	14	5	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20

Συντελεστές Φ.Π.Α εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών- Μελών της Ε.Ε
 0 = Μηδενικός συντελεστής (απαλλαγή με επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε σε προηγούμενο στάδιο),
 [ex] = απαλλαγή, [m] = “taxation on the margin”, [-] =εκτός πεδίου εφαρμογής

Αγαθά και Υπηρεσίες	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	
Καυσόξυλα	6	20	15	25	7	20	13	21	10	25	13,52	10	19	21	21	8	27	18	21	10	8	23	24	22	20	24	25	20	
Ευλεία για βιομηχανική χρήση	21	20	21	25	7 19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	10 20	23	23	24	22	20	24	25	20	
Τηλεπικοινωνιακές Υπηρεσίες																													
Τηλέφωνο / Φαξ / Τέλεξ / κλπ.	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20	
Συνδρομητική/Καλωδιακή Τηλεόραση	21	20	[ex] ⁴ 21	25	19	20	13	21	10	[ex] ⁵ 25	23	22	19	21	21	3 17	27	18	21	10	8 23	23	24 [ex] ⁶	22	20 [ex]	24	25	20	
Άδειες Τηλεόρασης	[-]	20	[ex] ⁴ 21	25	[ex]	20	[ex]	21	2,1	N/A	[ex]	4	19	[-]	21	[ex]	27	[-]	[ex]	10	23	6	24	[ex] ⁷ 22	20 [ex]	10	[ex]	[ex]	
Προϊόντα Πετρελαίου																													
Βενζίνη (αμόλυβδη)	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20	
Πετρέλαιο ντίζελ	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	13 23	24	22	20	24	25	20	
LPG	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	8	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20 5 ⁸	
Πετρέλαιο Θέρμανσης	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	13,5 2	22	19	21	21	14	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	5	
Λιπαντικά	21	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20	
Μηχανοκίνητα Οχήματα	21 6 ⁹ [m]	20	21	25	19	20	23	21	20	25	23	22 4 ¹⁰ [m]	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20	
Επιβατικά																													
Εγχώριες Μεταφορές																													
Αέρας	6	20	15 ¹¹ 21	[ex]	19	20	13	10	10	25	[ex]	10	19	12	21	3	27	0	21	10	8	6	24	9,5	20	10	6	0	
Θάλασσα	6	20	N/A	[ex]	19 7 [-]	20	13	10	10	25	[ex]	10	9	12	21	N/A	N/A	0	6	N/A	8	6	24	9,5	N/A	10	6	0	
Εσωτερικές Πλωτές Μεταφορές	6	20	15 ¹¹ 21	[ex]	19 7	20	13	10	10	N/A	[ex]	10	19	12	21	3	27	N/A	6	10	8	6	24	9,5	20	10	6	0	
Σιδηρόδρομοι	6	20	15 ¹¹ 21	[ex]	19 7	20	13	10	10	25	[ex]	10 [ex]	N/A	12	21	3	27	N/A	6	10	8	6	24	9,5	20	10	6	0	

Συντελεστές Φ.Π.Α εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών- Μελών της Ε.Ε

0 = Μηδενικός συντελεστής (απαλλαγή με επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε σε προηγούμενο στάδιο),

[ex] = απαλλαγή, [m] = “taxation on the margin”, [-] = εκτός πεδίου εφαρμογής

Αγαθά και Υπηρεσίες	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
Δρόμοι	6	20	15 ¹¹ 21	[ex] 25	19 7	20	13	10	10	25	[ex]	10 [ex]	5 9 19	12	21	3	27	0 18	6	10	8	6	24	9,5	20	10	6	0
Ενδοκοινοτικές και Διεθνείς Μεταφορές:																												
Αέρας	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Θάλασσα	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	N/A	N/A	0	0	N/A/	0	0	0	0	N/A	0	0	0
Εσωτερικών Πλωτών Μεταφορών	6	0	0		7 0	0	13	10	10	N/A		0	N/A	0	0	0	0	N/A	6	20	0	0	0	N/A	0	0	0	0
Σιδηρόδρομοι	6	0	0	0	19 7	0	13	10	0	25	0	0	N/A	0	0	0	0	N/A	6	20	0	0	0	0	0	0	0	0
Δρόμοι	6	0	0	0	19 7	0	13	10	10 [ex]	25	0	0	0	0	0	0	0	N/A	6	20	8	0	0	9,5	0	0	0	0
Ξενοδοχεία	6	9	15	25	7	9	6,5	10	10	13	9	10	9	21	21	3	18	7	6	10	8	6	24	9,5	20	10	12	20
Take away	6	20	15	25	7	20	13	10	10	13	13,5	10	5 ¹²	21	21	3	18 27	18	6	10 ¹³	8	23	24	22 9,5 ¹⁴	20	14	12	0 20 ¹⁵
Μπαρ και Καφέ																												
Μπαρ και Καφέ	21	20	21	25	19	20	13	10	10 ¹⁶	13 ¹⁷ 25	13,5	10	19	21	21	3	27	18	6	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Νυχτερινά Κέντρα	21	20	21	25	19	20	23	10	10 ¹⁶	13 ¹⁷ 25	23	22	19	21	21	3	27	18	6	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Αλκοολούχα Ποτά	21	20	21	25	19	20	23	10	20	13 ¹⁷ 25	23	10	19	21	21	3	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Κομμένα Άνθη και Φυτά																												
Διακοσμητική Χρήση	6	20	15	25	7	20	13	21	5,5	25	13,5	10	19	21	21	8	27	18	6 21	10	8	23	24	9,5	20	24	25	20
Παραγωγή Τροφίμων	6	20	15	25	7	20	13	10	5,5	25	0	10	5	21	21	3	27	18	6	10	8	6	24	9,5	20	14	25	0
Ακίνητη Περιουσία																												
Κοινωνική Στέγαση (κατηγορία 10 / Παράρτημα III)	6 12	20	15	25	19	20	13	4 10	5,5 20	25	13,5	4 10	19	21	21	3 ¹⁸ 17	27	[ex]	21	20	8	[ex] 6	5	9,5	20	24	25 [ex]	20 0

Συντελεστές Φ.Π.Α εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών- Μελών της Ε.Ε

0 = Μηδενικός συντελεστής (απαλλαγή με επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε σε προηγούμενο στάδιο),

[ex] = απαλλαγή, [m] = “taxation on the margin”, [-] =εκτός πεδίου εφαρμογής

Αγαθά και Υπηρεσίες	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
Ανακαίνιση και επισκευή (κατηγορία10α / Παράρτημα III)	6 ¹⁹ 21	20	15	25	19	20	13 ²⁰	10 ²¹	5,5 10 ²² 20	25	13,5 ²	10	5	21	21	3 ²³ 17	27	18	6 ²⁴ 21	20	8 23	6 23	24	9,5	20	24	25	20 5 ²⁵
Οικοδομήσιμη γη	[ex]	20	21	25	[ex]	20	[ex]	21	20	[ex] ²⁶	[ex] 13,5 ²⁷	22	[ex]	[ex]	21	[ex]	27	[ex]	21	[ex]	23	[ex]	24	22	20 [ex] ²⁸	[ex]	[ex]	[ex] 20
Προμήθειες Νέων Κτιρίων	21	20	21	25	[ex]	20	23	10 21	20	[ex] ²⁶	13,5 ²	4 ²⁹ 10 22	19	21 ³⁰	21	[ex]	27	[ex]	21	[ex] 20	23	[ex]	24	22 ³¹ 9,5 ³²	20	[ex]	[ex]	0 20
Εργασίες Κατασκευής Νέων Κτιρίων	6 12 21	20	21	25	19	20	23	4 10	20	25	13,5 ²	4 ²⁹ 10	19	21	21	3 ¹⁸ 17	27	18	21	20	23	6 23	24	22 ³¹ 9,5 ³³	20	24	25	20 0
Ταξιδιωτικά Γραφεία	21 [m]	20 [m]	21 [m]	25 [m]	19 [m]	20 [m]	23 [m]	21 [m]	20 [m]	25 [m]	23 [m]	22 [m]	19 [m]	21 [m]	21 [m]	17 [m]	27 [m]	18 [m]	[ex]	20 [m]	23 [m]	23 [m]	24 [m]	22 [m]	20 [m]	24 [m]	25 [m]	20 [m]
Γεωργικές Εισροές																												
Φυτοφάρμακα και Υλικά Φυτοπροστασίας	12 ³⁴ 21	20	21	25	19	20	13	10	10 20	25	23	22	5	21	21	17	27	18	21	20	8	6	24	9,5	20	24	25	20
Λιπάσματα	12 ³⁴ 21	20	21	25	19 ³⁵	20	13	10	10 20	25	0 ³⁶ 23	4 ³⁷	5	21	21	3 ³⁸	27	18	21	10 ³⁹ 20	8	6	24	9,5	20	24	25	20
Επεξεργασία των αποβλήτων και των λυμάτων	21	20	15 21 ⁴⁰	25	[-] 19	20	13	10	10 20	25	[-] 13,5	10	5	21	21	3	27	18	21	10	8	23 6	24	9,5	20	24	25	20 0
Συλλογή Οικιακών Απορριμμάτων	21	20	15	25	[-] 19	20	13	10	20	25	[-] 13,5	10	5 [-]	22	21	3	27	18	[-] 21 ⁴¹	10	8	[-] 6	24	9,5	20	24	25	20
Ρυθμίσεις για τη Φορολόγηση του Χρυσού																												
Πλινθώματα και Ράβδοι	[ex] 21	20	[ex], 21	[ex]	[ex], 19	[ex], 20	[ex]	[ex] 0 21	[ex], 20	[ex], 25	[ex], 23	[ex] 22	[ex]	[ex] ⁴² 21	[ex], 21	[ex] 17	[ex] 27	0	21	[ex]	[ex] 23	[ex], 23	[ex]	22	[ex]	24, 0	[ex] 25	20 0
Κέρματα (νόμισμα)	[ex] 21	20	[ex], 21	[ex]	19 7 [ex]	[ex]	[ex]	[ex] 0 21	[ex], 20	[ex], 25	[ex]	[ex], 22	[ex]	[ex] ⁴² , 21	[ex] , 21	[ex] 17	[ex], 27	[ex]	0	[ex], 20	[ex], 23	[ex], 23	24	[ex]	[ex]	24, 0	[ex], 25	20, 0
Κοσμήματα, μετάλλια, εργαλεία	21	20	21	25	19 7	20	23	21	20	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Υπηρεσίες που Παρέχονται από Δικηγόρους	21 ⁴³	20	21	25	19	20	23	21	20 5,5 ⁴⁴	25	23	22	19	21	21	17	27	18	21	20	23	23 6 ⁴⁵	24	22	20	24	25	20

Συντελεστές Φ.Π.Α εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών- Μελών της Ε.Ε

0 = Μηδενικός συντελεστής (απαλλαγή με επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε σε προηγούμενο στάδιο),

[ex] = απαλλαγή, [m] = “taxation on the margin”, [-] =εκτός πεδίου εφαρμογής

Αγαθά και Υπηρεσίες	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
Φορολόγηση Έργων τέχνης, Συλλεκτικών Αντικειμένων και Α-ντικιών																												
<i>Έργα Τέχνης, Αντικείμενα και Αντίκες Συλλέκτη</i>	21 [m]	20	21 [m]	25 ⁴⁶	19 [m]	20	23	21	20 [m]	25 [m]	13,5 ⁴⁷ 23	22	19 [m]	21	21	17	27 [m]	5	21	20 [m]	23	23	24	22 [m]	20 [m]	24 [m]	25	20
<i>Συντελεστές στις Εισαγωγές (Article 103 της Οδηγίας 2006/112/EC)</i>	6	20	15	25 ⁴⁶	7 ⁴⁷ 19	20	13	10	5,5	25	13,5	10 ⁴⁸	5 ⁴⁹	21	21	8	27	5	6	10	8	6 23 ⁵⁰	24	9,5	20	10 24	12	5
<i>Προμήθειες από τους δημιουργούς και περιστασιακές πωλήσεις (άρθρο 103 (2) της Οδηγίας 2006/112 / EK)</i>	6	20	21	25 ⁴	7 ⁴⁷ 19	20	13	10	10	N/A	13,5	10 ⁴⁹	N/A	21	21	8	27 [-] ⁵¹	5	6	10	8	6	24	9,5	20	10	12	20
<i>Ηλεκτρονικά βιβλία (προσφορά του ψηφιακού περιεχομένου των βιβλίων μέσω του διαδικτύου ή ενός ηλεκτρονικού δικτύου)</i>	21	20	21	25	19	20	23	21	5,5	25	23	4	19	21	21	3	27	18	21	20	23	23	24	22	20	24	25	20
Πηγή: European Commission, Taxud.c.1 (2015), “VAT Rates Applied in the Member States of the European Union”																												

¹ SE: CDs που αναπαράγουν τον ήχο του περιεχομένου που βρίσκεται σε έντυπη μορφή (π.χ. ενός βιβλίου).

² IE: Συντελεστές στάθμευσης αυτοκινήτων.

³ MT: Αν παρέχονται από Δημόσια Αρχή: εκτός πλαισίου αναφοράς, σε κυλίνδρους: 18%.

⁴ CZ: Σε Δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

⁵ HR: Σε Δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

⁶ RO: Σε Δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

⁷ SI: Σε Δημόσιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, με εξαίρεση εκείνες που έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

⁸ UK: Για την οικιακή θέρμανση και για παραδόσεις λιγότερο από 2.300 λίτρα.

⁹ BE: Invalid cars.

¹⁰ IT: 4% για τα οχήματα ατόμων με ειδικές ανάγκες, το καθεστώς ισχύει για τα μεταχειρισμένα αυτοκίνητα .

¹¹ CZ: 15% ισχύει μόνο για τακτική συγκοινωνία.

Συντελεστές Φ.Π.Α εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών- Μελών της Ε.Ε

0 = Μηδενικός συντελεστής (απαλλαγή με επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε σε προηγούμενο στάδιο),

[ex] = απαλλαγή, [m] = “taxation on the margin”, [-] =εκτός πεδίου εφαρμογής

- ¹² CY: Συντελεστής Φ.Π.Α 9% εφαρμόζεται στις υπηρεσίες εστίασης και άλλες υπηρεσίες εστίασης, με την εξαίρεση των αλκοολούχων ποτών, μπίρας και κρασιού, τα οποία φορολογούνται με συντελεστή 19%.
- ¹³ AT: 10% στα τρόφιμα, 10% στο γάλα και τη σοκολάτα, 20 % για τον καφέ, το τσάι και άλλα αλκοολούχα ή όχι ποτά.
- ¹⁴ SI: Συντελεστής Φ.Π.Α 9,5% ισχύει για την προετοιμασία των γευμάτων.
- ¹⁵ UK: 20% αν αγοραστεί σε χώρους εστίασης, 0% αν αγοράσει αλλού.
- ¹⁶ FR: Προμήθειες αλκοολούχων ποτών υπόκεινται στον κανονικό συντελεστή του 20%.
- ¹⁷ HR: Μόνο για το σερβίρισμα του κρασιού και μπίρας.
- ¹⁸ LU: Σπίτια που χρησιμοποιούνται ως κύρια κατοικία.
- ¹⁹ BE: Ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών κατοικιών άνω των 5 ετών.
- ²⁰ EL: Για παλαιές ιδιωτικές κατοικίες.
- ²¹ ES: Οπτοπλινθοδομών για την επισκευή ιδιωτικών κατοικιών.
- ²² FR: Ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών κατοικιών που έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον 2 χρόνια.
- ²³ LU: Μόνο ουσιαστικές εργασίες σε οικία που έχει κατασκευαστεί πάνω από 20 χρόνια πριν από την έναρξη των εργασιών.
- ²⁴ NL: Εργασίες ζωγραφικής και γύψωσης για την ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών κατοικιών άνω των 15 ετών.
- ²⁵ UK: για τη Νήσο του Μαν.
- ²⁶ HR: απαλλάσσονται από τον Φ.Π.Α η αγορά των κτιρίων και της γης στην οποία τα κτίρια βρίσκονται, καθώς και η αγορά γης προς οικοδόμηση από υποκείμενο στον φόρο ιδιώτη.
- ²⁷ IE: Οικόπεδο που είναι υπό ανάπτυξη.
- ²⁸ SK: Αν οικοδομήσιμα οικόπεδα παρέχονται μαζί με την κατασκευή, η οποία απαλλάσσεται από τον Φ.Π.Α.
- ²⁹ IT: 4% μόνο για τη πρώτη κατοικία.
- ³⁰ LV: Για την πρώτη παράδοση του νέου κτιρίου.
- ³¹ SL: Προμήθεια εργασιών κατασκευής και συντήρησης κατοικιών οι οποίες δεν παρέχονται ως μέρος κοινωνικής πολιτικής, προμήθεια και κατασκευή έργου στα μη οικιστικά κτίρια.
- ³² SL: κατασκευή νέων κατοικιών ως εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής.
- ³³ SL: Κατασκευή, ανακαίνιση και μετασκευή κατοικιών στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής, ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών νοικοκυριών.
- ³⁴ BE: Μειωμένος συντελεστής του 12% μόνο για φυτο-φαρμακευτικά προϊόντα που αναγνωρίζονται από το Υπουργείο Γεωργίας.
- ³⁵ DE: Μειωμένος συντελεστής 7% για βιολογικά (όχι χημικά) λιπάσματα.
- ³⁶ IE: 0% για παραδόσεις ορισμένων λιπασμάτων βάρους όχι λιγότερο από 10 κιλά.
- ³⁷ IT: Μειωμένος συντελεστής 4% επί των οργανισμών που χρησιμοποιούνται στη βιολογική γεωργία.
- ³⁸ LU: Μειωμένος συντελεστής 15% επί των φυτο-φαρμακευτικών προϊόντων υπό τον κωδικό TARIC 38.08 , ενώ ισχύει ο εξαιρετικά μειωμένος συντελεστής 3% για λιπάσματα με κωδικούς TARIC 31.01 – 31.05.

Συντελεστές Φ.Π.Α εφαρμόσιμοι σε συγκεκριμένα Αγαθά και Υπηρεσίες Κρατών- Μελών της Ε.Ε

0 = Μηδενικός συντελεστής (απαλλαγή με επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε σε προηγούμενο στάδιο),

[ex] = απαλλαγή, [m] = “taxation on the margin”, [-] =εκτός πεδίου εφαρμογής

- ³⁹ AT: Μειωμένος συντελεστής του 10% εφαρμόζεται σε ζωικά ή φυτικά λιπάσματα (εκτός γκουανό), έστω και αναμειγμένα μεταξύ τους (αλλά χωρίς να έχουν υποστεί χημική επεξεργασία).
- ⁴⁰ CZ: Μειωμένος συντελεστής του 15% ισχύει για τον καθαρισμό και την αποστράγγιση των υγρών αποβλήτων.
- ⁴¹ NL: Εάν η συλλογή αφορά τα βιομηχανικά απόβλητα, τόσο ιδιωτικές επιχειρήσεις και οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να χρεώνουν συντελεστή 19%.
- ⁴² LV: Προμήθειες προς την Τράπεζα της Λετονίας.
- ⁴³ BE: Οι συμβολαιογράφοι υπόκεινται σε 21% από 1.1.2014.
- ⁴⁴ FR: Προμήθειες στο πλαίσιο της νομικής συνδρομής ή τον διορισμό δικηγόρου αυτεπαγγέλτως.
- ⁴⁵ PT: Προμήθειες στο πλαίσιο της νομικής συνδρομής ή τον διορισμό δικηγόρου αυτεπαγγέλτως, προμήθειες που αφορούν το εργατικό δικαιο.
- ⁴⁶ DK: Όσον αφορά το άρθρο 123, η Δανία θα μειώσει τη βάση επιβολής του φόρου στο 20% στο οποίο εφαρμόζεται ο συντελεστής 25% , με αποτέλεσμα ένα πραγματικό συντελεστή 5% για τις εισαγωγές έργων τέχνης και αντικών. Ομοίως, η βάση επιβολής του φόρου για τις παραδόσεις από τους δημιουργούς μειώνεται κατά 20% στην οποία εφαρμόζεται ο συντελεστής 25%, με αποτέλεσμα να ισχύει ένας πραγματικός συντελεστής 5%.
- ⁴⁷ IE: συντελεστής 13,5% αφορά έργα τέχνης και αντικες .
- ⁴⁸ IT: « Περιστασιακές πωλήσεις » φορολογούνται με τον κανονικό συντελεστή.
- ⁴⁹ CY: Εισαγωγές αγαθών αρχαιολογικής αξίας, κωδικός ΣΟ 9706 00 00.
- ⁵⁰ PT: Ο μειωμένος συντελεστής εφαρμόζεται μόνο σε έργα τέχνης. Στις Αζόρες, ο κανονικός συντελεστής είναι 18% και ο μειωμένος συντελεστής είναι 5% . Στη Μαδέρα, ο κανονικός συντελεστής είναι 22% και ο μειωμένος συντελεστής είναι 5% .
- ⁵¹ HU : Σε περιστασιακή βάση.

5.2.1 Περιπτώσεις Εφαρμογής του Μηδενικού Συντελεστή Φ.Π.Α στη Κατανάλωση όπως Καταγράφεται στη Νομοθεσία των κρατών-μελών της ΕΕ (Άρθρο VIII, Κεφάλαιο 4 της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2006/112/EC)

Βέλγιο

- Πώληση ημερήσιων και εβδομαδιαίων εφημερίδων γενικών πληροφοριών.
- Πώληση ορισμένων ανακτώμενων υλικών και υποπροϊόντων.

Δανία

- Πώληση εφημερίδων που δημοσιεύονται συνήθως περισσότερο από μια φορά το μήνα.

Ιρλανδία

- Πώληση βιβλίων και φυλλαδίων (εκτός εφημερίδων, περιοδικών, καταλόγων, ημερολογίων, κ.λπ.).
- Πώληση τροφίμων και ποτών που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο (με εξαίρεση ορισμένα προϊόντα όπως τα αλκοολούχα ποτά, τα ποτά που παρασκευάζονται, παγωτά και είδη ζαχαροπλαστικής).
- Είδη σπόρων, φυτών, δέντρων, κ.λπ. που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή τροφίμων.
- Πώληση ορισμένων λιπασμάτων σε ποσότητα όχι λιγότερο από 10 κιλά.
- Πώληση ζωοτροφών (εξαιρουμένων των τροφών για κατοικίδια).
- Πώληση χορηγούμενων από το στόματος φαρμάκων που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση.
- Πώληση χορηγούμενων από το στόματος φαρμάκων για τη διατροφή των ζώων (εκτός από εκείνων για τα κατοικίδια).
- Πώληση ορισμένων ειδών για την γυναικεία υγιεινή.
- Είδη ιατρικού εξοπλισμού, όπως αναπηρικά καροτσάκια, πατερίτσες, ορθοπεδικές συσκευές και άλλα τεχνητά μέρη του σώματος (εκτός από ψεύτικα δόντια).
- Πώληση ειδών ένδυσης και υπόδησης για παιδιά κάτω από την ηλικία των δέκα ετών, με μέσο μέγεθος (εξαιρουμένων των ενδυμάτων από γούνα ή δέρμα και τα είδη ένδυσης και υπόδησης που δεν αναφέρουν μέγεθος ή ηλικία).
- Πώληση κεριού (απλό, λευκό και μη διακοσμημένο).
- Ορισμένες υπηρεσίες που παρέχονται από τους Επιτρόπους της Irish Lights.

Ιταλία

- Πώληση γης που δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως οικόπεδο.

Μάλτα

- Πωλήσεις τροφίμων για ανθρώπινη κατανάλωση, εκτός από τις πωλήσεις των προμαγειρεμένων φαγητών και ορισμένων επεξεργασμένων προϊόντων, όπως παγωτά, σοκολάτες, κατασκευασμένα ποτά ή αναψυκτικά που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης, καθώς και τροφές για κατοικίδια ζώα.

- Πωλήσεις σπόρων ή άλλων μέσων αναπαραγωγής των φυτών που κατατάσσονται σύμφωνα με την παραπάνω παράγραφο.
- Πωλήσεις ζώντων ζώων που χρησιμοποιούνται γενικά ή παράγουν τρόφιμα για ανθρώπινη κατανάλωση.
- Πώληση νερού από δημόσια αρχή, εκτός από το νερό για τις επιχειρήσεις, αποσταγμένο ή μεταλλικό νερό.
- Πώληση των φαρμακευτικών προϊόντων, φαρμάκων μόνο όταν συνταγογραφούνται.
- Πώληση ιατρικού ή χειρουργικού εξοπλισμού σε νοσοκομεία ή ιδρύματα που έχουν εγκριθεί επίσημα για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας ή σε ιδρύματα που εμπíπτουν εντός των προκαθορισμένων παραμέτρων .

Φινλανδία

- Υπηρεσίες εκτύπωσης για δημοσιεύσεις των μελών μη κερδοσκοπικών οργανισμών.

Σουηδία

- Υπηρεσίες που αφορούν στην παραγωγή (κυρίως υπηρεσίες εκτύπωσης) των συνδρομητικών περιοδικών και περιοδικών που εκδίδονται από μη - κερδοσκοπικούς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών που σχετίζονται με την εν λόγω παραγωγή, όπως οι υπηρεσίες διανομής.
- Φάρμακα τα οποία χορηγούνται κατόπιν συνταγής ή πωλούνται στα νοσοκομεία ή εισάγονται στη χώρα με σκοπό να παρέχονται με ιατρική συνταγή ή να πωλούνται σε νοσοκομεία.

Ηνωμένο Βασίλειο

- Πώληση βιβλίων, εφημερίδων, περιοδικών, παρτιτούρες, χάρτες, κ.λπ.
- Πώληση τροφίμων για κατανάλωση από τον άνθρωπο ή τα ζώα, με εξαίρεση τις πωλήσεις των προ - μαγειρεμένων φαγητών και ορισμένων άκρως μεταποιημένων προϊόντων, όπως παγωτά, σοκολάτες, κατασκευασμένα ποτά ή αναψυκτικά που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης και τροφών για κατοικίδια ζώα.
- Πώληση σπόρων ή άλλων μέσων αναπαραγωγής των φυτών που ταξινομούνται βάσει της ανωτέρω παραγράφου. Πωλήσεις ζώντων ζώων που χρησιμοποιούνται γενικά για την παραγωγή τροφίμων για ανθρώπινη κατανάλωση. Πώληση νερού εκτός από το νερό για τις επιχειρήσεις, αποσταγμένο ή μεταλλικό νερό.
- Πώληση φαρμάκων μόνο όταν είναι συνταγογραφούμενα.
- Πώληση ιατρικών και χειρουργικών εργαλείων και βοηθημάτων μόνο σε άτομα με ειδικές ανάγκες (με εξαίρεση τα βοηθήματα ακοής, οδοντικών προσθέσεων, κ.λπ.).
- Πώληση παιδικών ειδών ένδυσης και υπόδησης.
- Κατασκευή κτιρίων για οικιστικούς σκοπούς, εγκεκριμένες μετατροπές σε διατηρητέα κτίρια. Πώληση ορισμένων υλικών από πρόσωπο που παρέχει τις ανωτέρω υπηρεσίες, εξαιρουμένων των εργασιών συντήρησης και επισκευής.
- Δωρεές για και από φιλανθρωπικές οργανώσεις αγαθών με σκοπό την πώλησή τους.
- Πώληση μαγνητικής ταινίας και καταγραφένων ταινιών κ.λπ. στο Βασιλικό Εθνικό Ινστιτούτο για Τυφλούς κ.λπ.
- Η μεταφορά των επιβατών με κάθε όχημα, πλοίο ή αεροσκάφος που μεταφέρει τουλάχιστον 12 επιβάτες ή από το Ταχυδρομείο ή από οποιαδήποτε άλλη προγραμματισμένη υπηρεσία.

- Η μεταφορά επιβατών ή εμπορευμάτων από ή προς ένα σημείο εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου.
- Πώληση ορισμένων τροχόσπιτων και κατοικιών.
- Πώληση μοτοών και κρανών για βιομηχανική χρήση.
- Πώληση κρανών μοτοσυκλετών και ποδηλάτων.
- Πώληση χαρτονομισμάτων.

5.2.2 Εφαρμογή του Φ.Π.Α σε Περιοχές κρατών-μελών της Ε.Ε με Ιδιαίτερα Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά

Δανία

Οι Νήσοι Φερόε και η Γροιλανδία δεν αποτελούν μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεπώς ο Φ.Π.Α (σύμφωνα με την Οδηγία 2006/112/ΕΚ) δεν εφαρμόζεται σε αυτά τα εδάφη.

Γερμανία

Για τους σκοπούς εφαρμογής του Φ.Π.Α, η χώρα εξαιρεί τη νήσο Heligoland και την περιοχή του Büsinggen.

Ελλάδα

Για τους νομούς Λέσβου, Χίου, Σάμου, Δωδεκανήσου και Κυκλάδων και για τα νησιά του Αιγαίου Θάσος, τις Βόρειες Σποράδες, τη Σαμοθράκη και τη Σκύρος, οι συντελεστές του 6,5 % , 13 % και 23% έχουν μειωθεί κατά 30% σε 5% , 9% και 16 % αντίστοιχα. Αυτοί οι συντελεστές ισχύουν για τις εισαγωγές, τις ενδοκοινοτικές πωλήσεις, πωλήσεις αγαθών και παροχές υπηρεσιών, που πραγματοποιούνται ουσιαστικά στο σύνολο των νησιών αυτών από πρόσωπα εγκατεστημένα σε αυτά και οι πωλήσεις αγαθών από άλλες περιοχές της Ελλάδας σε πρόσωπα εγκατεστημένα σε αυτά τα νησιά. Ωστόσο, αυτό το προνομιακό καθεστώς δεν ισχύει για τα προϊόντα καπνού και τα μέσα μεταφοράς. Το Άγιον Όρος εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του Φ.Π.Α.

Ισπανία

Για τους σκοπούς εφαρμογής του Φ.Π.Α, η χώρα εξαιρεί τις Καναρίους Νήσους, τη Ceuta και τη Melilla.

Γαλλία

Ειδικοί συντελεστές ισχύουν για τη Κορσική και τις υπερπόντιες περιοχές (DOM):

α) Κορσική

- 0.90%: Ορισμένες θεατρικές παραστάσεις και θεάματα, οι πωλήσεις ζώντων ζώων σε άτομα που δεν υπόκειται σε φορολογία.
- 2.10%: Αγαθά που παρέχονται στην Κορσική για τα οποία ισχύουν οι μειωμένοι συντελεστές στην ηπειρωτική Γαλλία.
- 10%: Ορισμένες εργασίες σε ακίνητη ιδιοκτησία, γεωργικός εξοπλισμός και πωλήσεις αγαθών για επιτόπια κατανάλωση , η πώληση ηλεκτρισμού που παρέχεται σε χαμηλή τάση.

13%: Προϊόντα πετρελαίου.

Στη Κορσική εφαρμόζεται ο κανονικός συντελεστής 20% όπως και στην υπόλοιπη χώρα .

β) Υπερπόντιες περιοχές (DOM).

Στις υπερπόντιες περιοχές, εκτός της Γαλλικής Guiana ισχύει ένας μειωμένος συντελεστής 2,10 % και ένας κανονικός συντελεστής 8,5%.

γ) Πριγκιπάτο του Μονακό

Τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παρέχονται από ή προς το Πριγκιπάτο του Μονακό, θεωρείται ότι έχουν παρασχεθεί προς ή από τη Γαλλία.

Ιταλία

Τα ακόλουθα εδάφη εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του Φ.Π.Α: Livigno , Campione d'Italia και τα χωρικά ύδατα της λίμνης του Λουγκάνο.

Κύπρος

Συναλλαγές οι οποίες αφορούν στις κυρίαρχες βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στις περιοχές Ακρωτήρι και Δεκέλεια αντιμετωπίζονται ως συναλλαγές από ή προς τη Κυπριακή Δημοκρατία.

Αυστρία

Ο ειδικός συντελεστής 19% ισχύει για τις περιοχές Jungholz και Mittelberg.

Πορτογαλία

Ειδικοί συντελεστές ισχύουν για Αζόρες και Μαδέρα:

α) Στις Αζόρες:

5%: μειωμένος συντελεστής

10%: μειωμένος συντελεστής/συντελεστής στάθμευσης

18%: κανονικός συντελεστής

β) Στη Μαδέρα:

5%: μειωμένος συντελεστής

12%: μειωμένος συντελεστής/ συντελεστής στάθμευσης οχημάτων

22%: κανονικός συντελεστής

Φινλανδία

Τα νησιά Åland εξαιρούνται από Φ.Π.Α.

Ηνωμένο Βασίλειο

Τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παρέχονται προς ή από τη Νήσο του Μαν θεωρείται ότι έχουν παρασχεθεί προς ή από το Ηνωμένο Βασίλειο.

5.3 Βιβλιογραφία – Πηγές

1. Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών, Μελέτη – Έκθεση: «Ειδικό Καθεστώς Φ.Π.Α των νησιών του Αιγαίου», Ιανουάριος 2013.
2. Επιστημάνσεις IOBE: Τα δεδομένα της Οικονομίας, «Τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής και η φοροδιαφυγή», 3 Σεπτεμβρίου 2015.
3. Επιστημάνσεις IOBE: Τα δεδομένα της Οικονομίας, «Χαρακτηριστικά, έσοδα και επιδράσεις του ΦΠΑ», 15 Μαΐου 2015.
4. Νόμος υπ' αριθ. 4336/2015, ΦΕΚ 94/14.8.2015. Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης.
5. ΔΝΤ, Δ/νση Δημοσιονομικών Υποθέσεων, «Διασφάλιση Εσόδων και Ενθάρρυνση της Ανάπτυξης», Οκτώβριος 2011.
6. European Commission, “Tax Reforms in EU Member States 2015”, Institutional Paper 008, September 2015.
7. European Commission, TAXUD/2012/DE/316, FWC No. TAXUD/2010/CC/104, “Study to quantify and analyze the VAT Gap in the EU-27 Member States”.
8. European ECONOMY, Occasional Papers 114 | August 2012, “Improving tax governance in EU Member States: Criteria for successful policies”.
9. The determinants of VAT revenue efficiency: recent evidence from Greece, Working Paper 181, Bank of Greece, May 2014.
10. Report from the Commission to the Council and the European Parliament, Seventh report under Article 12 of Regulation (EEC, Euratom) n° 1553/89 on VAT collection and control procedures, Brussels, 12.2.2014 COM(2014) 69 final.
11. Patterns of Reduced VAT Rates in the European Union, International VAT Monitor January/February 2012, *Fabrizio Borselli, Salvatore Chiri, and Ettore Romagnano*.
12. *European Commission, Taxud.c.1(2015) – EN, VAT Rates Applied in the Member States of the European Union.*